

*0: EK
*1: 2009-2010
*2: 13
*3: WordXP
*4: 13de vergadering
*5: Dinsdag 15 december 2009
*6: 10.00 uur
**

Voorzitter: Schuurman

Tegenwoordig zijn 73 leden, te weten:

Asscher, Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Benedictus, Van den Berg, Biermans, Van Bijsterveld, De Boer, Broekers-Knol, Doek, Dölle, Van Driel, Dupuis, Duthler, Eigeman, Elzinga, Engels, Essers, Flierman, Franken, Goyert, De Graaf, Hamel, Haubrich-Gooskens, Hendrixx, Hermans, Hillen, Ten Hoeve, Hofstra, Holdijk, Ten Horn, Huijbregts-Schiedon, Janse de Jonge, Van Kappen, Kneppers-Heijnert, Koffeman, Kox, Kuiper, Laurier, Leijnse, Leunissen, Van der Linden, Linthorst, Meindertsma, Meulenbelt, Meurs, Noten, Peters, Putters, Quik-Schuijt, Reuten, Rosenthal, Schaap, Schouw, Schuurman, Slager, Slagter-Roukema, Smaling, Strik, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Thissen, Tiesinga, Vedder-Wubben, Vliegthart, De Vries, De Vries-Leggedoor, Werner, Westerveld, Willems en Yildirim,

en de heer Hirsch Ballin, minister van Justitie, en de heer De Jager, staatssecretaris van Financiën.
**

*N

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Böhler, wegens bezigheden elders;

Lagerwerf-Vergunst, wegens persoonlijke omstandigheden.
**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.
**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Op verzoek van de fractie van de PvdA heb ik mevrouw Westerveld aangewezen tot lid van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene

Zaken en Huis der Koningin (BZK/AZ) in plaats van de heer Noten.
**

*B

!Vereenvoudiging bedrijfsopvolgingsregeling!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Successiewet 1956 en enige andere belastingwetten (vereenvoudiging bedrijfsopvolgingsregeling en herziening tariefstructuur in de Successiewet 1956, alsmede introductie van een regeling voor afzonderd particulier vermogen in de Wet inkomstenbelasting 2001 en de Successiewet 1956) (31930).

De **voorzitter**: Ik heet de staatssecretaris van Financiën van harte welkom.
**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer **Biermans** (VVD): Mijnheer de voorzitter. De leden van de VVD-fractie danken de staatssecretaris voor de snelle, maar toch uitvoerige en veelal adequate reacties op het verslag en het nadere verslag met betrekking tot wetsvoorstel nr. 31930. Daardoor is het mogelijk dat wij dit wetsvoorstel vandaag bespreken. Hierbij moet mij overigens van het hart dat de tijdsdruk op de behandeling van dit wetsvoorstel en de overige vóór 1 januari door deze Kamer te behandelen fiscale wetsvoorstellen, hoog is en wellicht té hoog, mede gelet op het hoge technisch gehalte van de wetsvoorstellen. Ik ben van mening dat de leden van de vaste commissie voor Financiën desondanks een kwalitatief hoogstaand verslag afgeleverd hebben. De korte tijdspanne maakt echter dat degenen die met de wet moeten gaan werken, te weinig tijd hebben om hun reacties aan ons te doen toekomen. Dat moge blijken uit het feit dat ons tot vandaag nog reacties bereiken. Ik heb die hier voor mij liggen en het is nog een heel pakket.

Het is hier en nu niet de plaats en de tijd om alle nieuwe technische kwesties aan de orde te stellen. Wellicht wil de staatssecretaris toezeggen, dat hij een aantal nagekomen vragen bij brief zal beantwoorden? Wij zullen hem de vragen dan doen toekomen. De vraag is of die tijdsdruk nodig is. Wij menen van niet mits het wetgevende proces maar beter gepland wordt. Het begin van die betere planning ligt bij de staatssecretaris. Ik roep in herinnering dat de staatssecretaris op 14 april 2008 zijn veelbelovende idee om de Successiewet fundamenteel te moderniseren naar buiten heeft gebracht. Het wetsvoorstel is echter eerst op 20 april 2009 ingediend bij de Tweede Kamer. Vervolgens duurt het tot 3 november 2009 -- en dat is de Tweede Kamer toe te rekenen -- voordat het voorstel ons bereikt. Ik kom volgende week bij de behandeling van het Belastingplan op de

tijdsdruk terug en zal dan ook suggesties doen ter verbetering van het proces.

In zijn toespraak van 14 april 2008 heeft de staatssecretaris gesproken over een fundamentele herziening van de 200 jaar oude Successiewet. De wet zou een verkrijgersbelasting worden en zou op economische leest geschoeid worden. Wat is daarvan terechtgekomen? De staatssecretaris heeft zich gebonden aan budgetneutraliteit. Het gevolg daarvan kennen we: van de beoogde fundamentele herziening is niets overgebleven. De staatssecretaris heeft de aanpassing van de Successiewet moeten doen met het geld dat hij met de aanpak van ongewenste constructies heeft gevonden. De marges waarbinnen de staatssecretaris moest werken, zijn daarmee wel heel beperkt geworden. Het moet toch wel frustrerend voor hem zijn om met lede ogen te moeten aanzien dat collega-ministers het geld over de balk gooien.

Over de inhoud van het wetsvoorstel kom ik zo meteen te praten, maar ik ga eerst in op de naamgeving van de belastingen. In het verslag heb ik aandacht besteed aan de nieuwe namen voor de successie- en schenkingsrechten. Het vervangen van het woord recht door het woord belasting is een grote vooruitgang. De leden van de VVD-fractie menen dat het woord belasting beter aangeeft wat er aan de hand is. Weinig mensen ervaren het betalen van belasting als een recht. Voor velen is het afdragen van een deel van hun vermogen of inkomen aan de Staat een belasting. Voor de belastingen die ingevolge de Successiewet geheven worden, geldt dat des te meer. Na de belastingen die betaald moeten worden als men vermogen of inkomen verwerft, moet over het nettovermogen nog eens belasting betaald worden als dat overgaat naar iemand die de erflater of schenker lief is. De Staat heft belasting over een handeling, die zich niet in het economisch verkeer maar in de privésfeer afspeelt. Velen ervaren deze zeer politieke en herverdelende belastingen daarom als wrang en onrechtvaardig. Dat is de reden waarom de VVD deze belastingen wil halveren en op termijn geheel wil afschaffen.

De woorden successierecht en schenkingsrecht zijn vervangen door respectievelijk erfbelasting en schenkbelasting. Beide woorden komen niet voor in Van Dale, trouwens ook niet in Word. Er is sprake van taalvervuiling. Het woord erf duidt op een stuk grond bij een boerderij of woonhuis en heeft niets te maken met vererven. Verervingsbelasting zou een betere benaming zijn, maar dat woord bevat een contradictio in terminus. De belasting zorgt niet voor vererven, maar juist voor onterven. De term ontervingsbelasting lijkt dus het beste. De term schenkbelasting roept ook geheel andere associaties op dan wat die belasting feitelijk doet. Beschonkenebelasting zou beter weergeven wat de bedoeling van die heffing is!

De staatssecretaris heeft zich niet gewaagd aan de beantwoording van de vraag uit het verslag, waarom de termen erf- en schenkbelasting niet bijdragen tot de taalverloedering. De leden van de VVD-fractie begrijpen dat. Aantonen dat "iets niet is" is onmogelijk. De politie kan bewijzen dat ik

door rood gereden ben, maar ik kan niet bewijzen, dat ik niet door rood gereden ben. Ondanks die logica verlangt de staatssecretaris in het onderhavige wetsvoorstel van bepaalde personen dat zij bewijzen: "dat zij noch hun partners rechtens dan wel in feite, direct of indirect uit een APV erven of in de toekomst zullen erven". Wat de staatssecretaris niet kan, moeten die personen wel kunnen. Graag krijgen wij een reactie van de staatssecretaris hierop.

Ik verkeer in de gelukkige positie dat ik van alle kabinetsleden meestal deze staatssecretaris in deze Kamer tegenkom. Daarmee ben ik als een van de weinige fractiegenoten in de gelegenheid om af en toe eens een compliment uit te delen, zoals nu. De staatssecretaris heeft goed werk verricht door het aanpakken van ongewenste belastingvermijdende en belastingontwijkende constructies. De leden van de VVD-fractie zijn van mening dat als er een belastingheffing bestaat, iedereen daaraan zijn deel moet bijdragen; ook al is die heffing in hun ogen ongewenst en onrechtvaardig. De regeling van de afgezonderde particuliere vermogens is een knap staaltje werk. Daarop is weinig aan te merken, zij het dat de staatssecretaris in onze visie een enkele keer te veel zijn pet als baas van de Belastingdienst op heeft gezet bij het ontwerpen van die regeling. Ik heb al gesproken over het leveren van negatief bewijs. De opmerking uit de memorie van antwoord dat het erom gaat: "dat de erfgenaam alle stukken overlegt waaruit blijkt dat de betreffende erfgenaam geen begunstigde is van het APV en dit in de toekomst ook nooit kan worden" klinkt eenvoudig, maar hoe stelt de staatssecretaris zich dat in de praktijk voor? Tijdens de plenaire vergadering van 29 oktober zegt de staatssecretaris in een ander verband tegen de leden van de Tweede Kamer: "Ik zie niet hoe je in de praktijk moet aantonen dat je iets niet hebt. Je kunt wel aantonen wat je wel hebt", en dan gaat hij nog even door. De staatssecretaris is een pragmatisch mens! Als de inspecteur het zwarte schaap dat niets erft toch in het bewijs geslaagd acht, wordt het hele APV toegerekend aan de overige erfgenamen. Zij worden dan geconfronteerd met een tekortschietende rechtsbescherming. Een ander voorbeeld is het verhaalsrecht van de ontvanger bij een lichaam, waarin het APV een belang heeft. Dit recht is in de literatuur betiteld als een grove aantasting van het mensenrecht op het ongestoord genot van eigendom. In de memorie van antwoord geeft de staatssecretaris aan dat ook de goede trouw van die derde geen enkele rol speelt. In onze ogen zou artikel 23a Invorderingswet daarom geschrapt moeten worden. Wij vinden dat twee voorbeelden van smet op een overigens goede regeling en horen graag de reactie van de staatssecretaris hierop.

De staatssecretaris heeft de constructies bij de ingewikkelde fictiebepalingen aangepakt. Helaas is ook daar echter van een fundamentele herziening geen sprake. Die bepalingen zouden zich in onze visie bij uitstek geleend hebben voor een economische aanpak. Daarmee zou ook een betere onderlinge samenhang mogelijk zijn geweest.

De bedrijfsopvolgingsregeling dient ertoe om fiscale belemmeringen bij reële bedrijfsoverdrachten weg te nemen. De staatssecretaris heeft de regeling eenvoudiger, evenwichtiger en toegankelijker proberen te maken. Daarin is hij grotendeels geslaagd. Alweer een compliment dus! Hij heeft de verschillen tussen de overdracht van een ib-onderneming en een in de Vpb-sfeer gedreven onderneming zo gering mogelijk trachten te maken. Hetzelfde geldt voor het bij leven of ten gevolge van overlijden overgaan van de onderneming. Ook direct of indirect aandeelhouderschap maakt geen verschil meer. Toch is er ook een punt van kritiek. De eis van budgettaire neutraliteit maakt van de staatssecretaris helaas een kruidenier. In plaats van met een 100%-vrijstelling te komen, komt hij met een vrijstelling van 90% en uitstel van betaling gedurende tien jaar voor de resterende 10%. Het budgettaire belang daarvan is "slechts" 20 mln. Helaas zitten in de Tweede Kamer nog grotere kruideniers. Zij hebben met het amendement op stuk nr.79 een 100%-vrijstelling tot 1 mln. en daarboven een vrijstelling van 83% geïntroduceerd. Dat noodzaakte de staatssecretaris om met acht bladzijden rekenvoorbeelden te komen om duidelijk te maken hoe die door de Tweede Kamer voorgestelde regeling in de praktijk gaat uitwerken. Het leven zou zo gemakkelijk kunnen zijn!

Wij hebben in dit kader schriftelijk gevraagd naar de omschrijving van het begrip "objectieve onderneming", zoals dat in artikel 35b eerste lid voorkomt. Deze vraag heeft de staatssecretaris niet beantwoord. Wij gaan ervan uit dat de hij de in de jurisprudentie ontwikkelde definitie daarbij volgt en ontvangen daarvan graag een bevestiging.

Een ander punt van kritiek is het feit dat er nogal formele eisen aan de BOR worden gesteld. Slechts bepaalde financieringsvormen van een bedrijf zijn vrijgesteld. Maar ook het betalen van belasting over leningen, preferente aandelen en andere financieringsvormen kunnen een bedrijf in liquiditeitsproblemen brengen en daarmee de continuïteit van dat bedrijf bedreigen. De staatssecretaris houdt helaas vast aan zijn regeling.

De tariefstructuur van de Successiewet is sterk vereenvoudigd. Dat is positief. Negatief is dat een aantal verkrijgers door de wijzigingen slechter af is. Dat past in het geheel niet bij het idee van de VVD om de opbrengst van de Successiewet deze kabinetsperiode te halveren en in de toekomst geheel af te schaffen. Ook deze verslechtingen die veelal ook nog directe familieleden treffen, zijn een gevolg van het harnas van de budgettaire neutraliteit. Ik noem bijvoorbeeld de ouders die van hun kinderen erven, de achterkleinkinderen die van hun overgrootouders erven en de directe familieleden die slechts een kleine erfenis ontvangen. Dit punt is ook door de Tweede Kamerfractie van het CDA gehekeld. Met het budgettaire argument veegt de staatssecretaris de kritiek helaas van tafel.

De staatssecretaris verandert met dit wetsvoorstel tussentijds een aantal spelregels. De leden van de VVD-fractie zijn tegen nieuwe regels die materieel terugwerkende kracht hebben en de

positie van burgers verslechteren. Dat geldt overigens uitdrukkelijk niet voor regels die belastingontwijkende of belastingontduikende constructies onmogelijk maken. De burgers die daardoor getroffen worden, hadden de ontweken of ontdoken belasting immers al moeten betalen. Dat geldt wel voor situaties, die onder de huidige regels legaal zijn, maar onder de nieuwe regels op andere wijze fiscaal worden behandeld. Te denken valt aan de jarenlang geaccepteerde rentesituaties bij reeds opengevallen nalatenschappen. Een overgangsregeling achten wij daar wel op zijn plaats. Helaas uit de staatssecretaris ook dan weer het argument van de budgettaire neutraliteit. Misschien heeft hij met sinterklaas nog een oplossing voor dit soort thema's gevonden!

Mijn laatste punt betreft de ANBI-regeling en de regeling van de SBBI. De staatssecretaris heeft in de memorie van antwoord zijn best gedaan om deze regelingen nogmaals te verduidelijken. Zowel de leden van de CDA-fractie als wij hebben gevraagd naar de gevolgen van het vervallen van de ANBI-status. De staatssecretaris mitigeert de gevolgen door allereerst te zeggen dat deze situatie zich weinig voor zal doen en als die zich wel voordoet, kunnen de donateurs de geschonken periodieke uitkering toch blijven aftrekken als de instelling gaat vallen onder de categorie SBBI met meer dan 25 leden. Wij vragen ons af, of dit wel een valide redenering is. Immers een ANBI zal juist vanwege het algemene nut over het algemeen geen leden hebben. Naar de mening van de leden van de VVD-fractie vervalt de aftrek daarmee onherroepelijk bij verval van de ANBI-status. Graag ontvangen wij ook op dit punt een reactie van de staatssecretaris.

Wij wachten de reacties van de staatssecretaris af. Ons stemgedrag zal daardoor in hoge mate worden bepaald.

De heer **Essers** (CDA): Ik heb met belangstelling het betoog van de heer Biermans gevolgd. Er is één passage die mij zeer verbaast. Hij zei dat een ANBI doorgaans geen leden heeft. Kan hij dat verduidelijken? In de stukken staat dat het feit dat leden plezier beleven aan het bevorderen van het algemeen nut, zeker niet aan de ANBI-status in de weg hoeft te staan.

De heer **Biermans** (VVD): Ik kan dat verduidelijken. Een ANBI heeft meestal alleen maar donateurs. Ik neem aan dat donateurs geen leden zijn in de zin zoals de wetgever dat bedoelt bij de SBBI-regeling. Als een ANBI dus geen leden heeft en de ANBI-status vervalt, vervalt daarmee ook de aftrek voor de periodieke uitkering. Die redenering heb ik echter nog niet van de staatssecretaris gehoord. Als de ANBI alleen maar leden heeft, is er uiteraard geen probleem.

De heer **Essers** (CDA): Ik kom hier in mijn inbreng op terug, maar het is juist de winst van de beantwoording van de vragen van de heer Biermans en die van mij in de memorie van antwoord en de nadere memorie van antwoord, dat met nadruk wordt gesteld dat een ANBI ook leden

kan hebben en dat het plezier van die leden niet aan de ANBI-status in de weg staat. Ik zal dit straks in mijn termijn benadrukken en ik hoop daarbij op steun van de heer Biermans.

De heer **Biermans** (VVD): Ik begrijp dat de woordvoerder van het CDA mij nog een compliment aan de staatssecretaris probeert te ontlokken, maar ik vind het voor dit moment wel mooi geweest.

*N

De heer **Reuten** (SP): Mijnheer de voorzitter. Dit wetsvoorstel herziert de tariefstructuur in de successie en een belangrijke vraag is welk effect dit heeft op de vermogensverdeling. In de Tweede Kamer was dit voor meerdere fracties een kwestie. Met name de PvdA-fractie heeft er herhaaldelijk uitgebreide vragen over gesteld. Het kabinet antwoordde echter dat dit effect niet bekend is. In de Eerste Kamer is informatie over het effect op de vermogensverdeling wel naar voren gekomen, door een precisering van de vraagstelling in de schriftelijke verslagen. Na verdere argumentatie zal ik daarom aan het eind van mijn betoog de staatssecretaris voorstellen om de Tweede Kamer de gelegenheid te bieden zich aan de hand van de nieuwe informatie opnieuw over het voorstel uit te spreken. Ik zal niet betogen dat de staatssecretaris het parlement verkeerd geïnformeerd heeft. Mij dunkt dat het kabinet zich er niet van bewust was dat uit een specifieke combinatie van bekende cijfers belangrijke effecten op de vermogensverdeling wel vast te stellen zijn. Dit maak ik op uit de memories van antwoord.

Dit wetsvoorstel gaat over hen die ons ontvallen. Sommigen valt dan vermogen toe; zij oogsten waar zij nooit zaaiden. Ik zeg er meteen bij dat 63% van de gestorvenen in Nederland, minder dan €25.000 nalaat. Voor zover zij twee kinderen hadden, vallen die vrijwel buiten het bestek van de huidige wet en het voorstel. Aangezien onder de levenden vrijwel 50% van de huishoudens een vermogen van minder dan €25.000 heeft, betreft dit wetsvoorstel in hoofdzaak de bovenste helft van de vermogensverdeling.

Erfbelasting is een efficiënte belasting omdat deze niet ingrijpt in marktprocessen. Nog belangrijker is dat erfbelasting de meest rechtvaardige belasting is, omdat de erfverrijker vermogen toevalt waar hij niets voor heeft gedaan. Betreffende de vermogensverschillen zou het klinken van het requiem in pace voor mijn fractie een goede gelegenheid zijn om recht te trekken wat krom is. Maar ten opzichte van de huidige Successiewet doet dit kabinet het omgekeerde. Kort gezegd, het kabinet haalt geld op bij degenen die thans belasting ontwijken en deelt die voornamelijk uit aan de top van de vermogensverdeling. Het kabinet trekt zo het kromme krommer.

Hiermee sluit ik mijn inleiding af, doch niet nadat ik de staatssecretaris dank zeg voor antwoorden op onze schriftelijke vragen. Graag dank ik ook de ambtenaren van Financiën die met de Kamer in een te korte tijd van drie weken twee

maal omvangrijke schriftelijke vragen en antwoorden uitwisselden.

Dit wetsvoorstel omvat een drietal per saldo belastingverlagende maatregelen uit hoofde van de Successiewet. Ik ga eerst in op de financiering daarvan en ik begin met het prijzen van de staatssecretaris voor de maatregelen, voor zover ik deze overzie aangaande fiscale constructies, waaronder die voor het afgezonderd particulier vermogen. Bij deze waardering betrek ik ook zijn ambtenaren van de projectgroep Vermogen in de dode hand. Ook de voorstellen met betrekking tot algemeen nut beogende instellingen en sociaal belang behartigende instellingen zijn een verbetering. De zojuist genoemde onderdelen vormen tevens het belangrijkste bestanddeel van de financiering, namelijk 90% daarvan.

Voor het eindoordeel van mijn fractie over dit wetsvoorstel is van belang dat 60% van de maatregelen aan de financieringszijde niet de successie betreffen, doch de inkomstenbelasting benevens een plukje accijns.

Voor ons eindoordeel is ook van belang dat de aanpak van belastingontwijking, 73% van de financiering, een normaal en continu proces zou moeten zijn dat ons inziens losstaat van de belastingtariefstructuur. Voor een normaal belastingbetalende burger is de aanpak van belastingontwijking niet meer dan vanzelfsprekend. Voor de belastingopbrengst daaruit zijn er drie mogelijke bestemmingen. Ten eerste, extra uitgaven, of in de omstandigheden waarin negentien commissies naarstig naar bezuinigingen zoeken: minder bezuinigingen; ten tweede, vermindering van de staatsschuld; ten derde, vermindering van andere belastingen.

In de huidige omstandigheden van een financieel-economische crisis met zijn nasleep ligt het niet voor de hand de belastingen te gaan verlagen en zeker niet de erfbelasting. Dit is onverstandig.

Ik vervolg met de drie per saldo belastingverlagende maatregelen. Ik zeg er eerst in algemene zin iets over. Qua effect op het vermogen van burgers kan ik deze maatregelen kort als volgt samenvatten: binnen de bovenste 50% van de vermogensverdeling gaan velen er weinig op vooruit en weinigen gaan er veel op vooruit. Nu zal de staatssecretaris wellicht zeggen: dat is logisch want aan de onderkant zit nauwelijks vermogen. Hij en ik hebben eerder van gedachten gewisseld over dergelijke aspecten van de belastingheffing. Ik repliceer dan maar alvast. Deze belastingvoorstellen zijn geen resultaat van de vermogensverdeling maar een politieke keuze: de politieke keuze om in de eerste plaats de batenkant van het wetsvoorstel toe te laten vallen aan de bovenste 50% van de vermogensverdeling -- ik sprak daar reeds over -- en vervolgens de politieke keuze om daarbinnen de baten overwegend te laten toevallen aan de top. Dit is niet op voorhand logisch en het is ook niet rechtvaardig. Het is opnieuw een verdere vermindering van de belastingheffing naar draagkracht.

Overigens daag ik de woordvoerders van de coalitiefracties uit om zich uit te spreken over de

wenselijkheid of onwenselijkheid van de krommere vermogensverdeling die het gevolg is van de voorgestelde tariefstructuur.

Nu meer specifiek over de drie per saldo belastingverlagende maatregelen. Ik begin met de afschaffing van het recht van overgang met een beslag van 6 mln. Het betreft hier vrijwel uitsluitend erflaters met ten minste een tweede woning. Ik neem aan dat de staatssecretaris en ik het erover eens zijn dat het doorgaans gaat om erflaters met topvermogens, ruim genomen de hoogste 5%-groep, en dat de verkrijgers daarmee doorgaans navenant hoog in de vermogensverdeling uitkomen. Zo niet, dan hoor ik het wel. Overigens kan ik de betreffende overwegingen van de staatssecretaris in de memorie van toelichting begrijpen.

Ik vervolg met de bedrijfsopvolgingsregeling. Deze betrokkenen gaan per saldo 35 mln. minder belasting betalen. De Raad van State merkt op dat deze maatregel, naast eerdere van gelijke strekking, resulteert in "het nagenoeg geheel onbelast laten van ondernemingsvermogen. De omstandigheid dat een substantieel gedeelte van de vererfde of geschonken vermogensbestanddelen buiten de heffing blijft, roept spanning op met het gelijkheidsbeginsel." De staatssecretaris is voor eenvoud. Mij lijkt deze regeling niet eenvoudig. Mijn fractie doet de staatssecretaris een eenvoudig drieledig voorstel dat recht doet aan het gelijkheidsbeginsel, ik hoor straks graag zijn commentaar daarop:

Ten eerste, voor erflaterende zelfstandigen die onder de inkomstenbelasting vallen, worden de erven uitgenodigd het bedrijf met terugwerkende kracht tot overlijdensdatum van de erflater om te zetten in een bv of nv. Mogelijk kan de Belastingdienst daarvoor een procedurele faciliteit bieden. De omzetting is niet verplicht.

Ten tweede, ook bij bedrijfsopvolging worden de tarieven uit de groepen 1 en 2 ten volle gehanteerd.

Ten derde, voor zover het erfverkrijgingen uit bv's en nv's betreft, analoog aan schenkingen, kunnen de verkrijgers in geval van bedrijfsopvolging, indien zij dit wensen, de erfbelasting c.q. schenkbelasting geheel of ten dele voldoen in de vorm van cumulatief preferente aandelen die uitgekocht mogen worden, of in de vorm van cumulatieve inkomstobligaties die eveneens vervroegd afgelost mogen worden.

Het resultaat hiervan is enerzijds dat de continuïteit van de onderneming niet in gevaar wordt gebracht, dit is het motief van de regeling, en anderzijds dat de verkrijgers niet onevenredig worden bevoordeeld ten opzichte van andere verkrijgers. Ik hoor graag het commentaar van de staatssecretaris en ik vraag hem tevens om een dergelijke maatregel te overwegen bij een toekomstige wetswijziging.

Ten slotte op dit punt, kan de staatssecretaris bevestigen dat het bij degenen die onder deze regeling vallen doorgaans gaat om vermogens van meer dan 0,5 mln.? Zo ja, dan kunnen hij en ik het er ook op dit punt snel over eens zijn dat deze de vermogensverdeling schever

trekt, dat wil zeggen, ten minste een verdere scheefftrekking van de top 5% ten opzichte van de rest. Zo nee, wat is dan de gemiddelde verkrijgingsomvang aangaande de bedrijven die onder de regeling vallen en op grond waarvan de belastingreductie van 35 mln. is begroot?

Het vervolg van mijn betoog richt ik geheel op de derde en qua omvang belangrijkste belastingverlagende post: de wijziging in de tariefstructuur van de erfbelasting en schenkbelasting.

Bij de schriftelijke behandeling in de Tweede Kamer stelde de PvdA-fractie daar de volgende vraag: "Kan de regering aangeven op welke manier erfenissen de scheve vermogensverdeling in Nederland bestendigen of zelfs vergroten?" Het kabinet antwoordde dat met de data en systemen van de Belastingdienst dit verband niet rechtstreeks te leggen is. En voorts: "Om deze reden kan het kabinet de hiervoor vermelde vragen van de leden van de PvdA-fractie niet beantwoorden."

Bij de schriftelijke behandeling van het wetsvoorstel in de Eerste Kamer hebben we over deze kwestie reeds van gedachten gewisseld, waarbij ik aangaf dat niet slechts de data van de Belastingdienst relevant zijn, maar ook die van het CBS over de nalatenschaps- en vermogensverdeling. In het vervolg geef ik de politiek relevante samenvatting en de conclusies daaruit.

Onze algemene stelling is: dit wetsvoorstel versterkt de scheefheid van de vermogensverdeling. De stelling van het kabinet was, tenminste tot de nadere memorie: dat weten we niet, het kan, maar het kan ook niet zo zijn.

Ik zet nu eerst kort onze benaderingsmethode uiteen. Ik concentreer mij op vier klassen in de verkrijgings- en vermogensverdeling. De eerste tot €25.000 benoem ik als laag; dit betreft in aantallen de onderste 50% van de vermogensverdeling. De tweede van €25.000 tot €100.000 benoem ik als midden; dit betreft de volgende 15% van de vermogensverdeling. De derde van €100.000 tot €500.000 benoem ik als hoog; dit betreft de volgende 30% van de vermogensverdeling. De vierde en laatste boven de €500.000 benoem ik als top; dit betreft de top 5% van de vermogensverdeling in aantallen. In de eerste groep valt dus 50%, in de tweede 15%, in de derde 30% en in de vierde 5%.

Zoals wij in het nader voorlopig verslag stelden, kunnen we op grond van de ons ter beschikking staande cijfers niet weten of een relatief lage erfverkrijging bij een laag- of een hoogvermogene terecht komt. Ik vermoed dat dit de reden voor Financiën was dat het vermogensverdelingseffect niet kon worden getraceerd. Echter, wij kunnen wel vaststellen dat iemand door een hoge of topverkrijging tot de hoog- of topvermogene klasse is gaan behoren, als hij daar al niet in zat. De staatssecretaris heeft dit in de nadere memorie van antwoord bevestigd. Aan de hand van deze benadering loop ik kort de voornaamste verkrijgingscategorieën door.

De heer **Essers** (CDA): Houdt de heer Reuten ook rekening met het effect dat bij zeer hoge tarieven, zoals een tarief dat kan oplopen tot 68%, mensen veel meer hun best zullen doen om die belasting te ontlopen? Dat kan illegaal zijn, maar daar ga ik even niet van uit, maar het zal ongetwijfeld gebeuren. Het kan ook legaal. De estateplanningpraktijk is een groeiende praktijk. Als wij de tarieven aanmerkelijk verlagen, zal daarmee de neiging van belastingplichtigen om belasting te besparen minder worden, waardoor wellicht het statistische effect op de vermogensverdeling een stuk minder zal uitpakken.

De heer **Reuten** (SP): Naar mijn persoonlijk oordeel -- ik heb hierover niet met mijn fractie overlegd -- zit in de mens zowel het goede als het slechte. De mens is in wezen zowel egoïstisch als altruïstisch. Waar wij in de opvoeding van onze kinderen en in onze maatschappij voor moeten zorgen, waar wij ons voor moeten inzetten, is dat het goede komt bovendrijven. Ik ben in eerste instantie niet geneigd om er op voorhand van uit te gaan dat mensen slecht zijn. Ik ga er dus niet van uit dat als de Staat bepaalde belastingen oplegt, mensen die belastingen zullen ontduiken. In beginsel ga ik er in eerste instantie van uit dat mensen zullen begrijpen waar de belastingen voor dienen. Er moeten voorzieningen zijn, er zijn armen en rijken en het is heel normaal dat rijkere mensen meer bijdragen aan de voorzieningen dan arme mensen. Dat doen wij, dus ik vind niet dat wij onze wetgeving per se moeten afstellen op het slechte van de mens. Je moet er overigens wel rekening mee houden, maar dat is wat anders.

De heer **Essers** (CDA): Het gaat mij niet zozeer om het slechte in de mens; dat zou aan de orde zijn bij illegale ontduiking. Legaal ontlopen van belasting is nog altijd toegestaan. Dat kost ook geld. Als je naar een estateplanner gaat, moet je daarvoor een fikse bedrag betalen. Naarmate de prikkel die de belastingwetgeving biedt om daar naartoe te gaan minder wordt, omdat de toptarieven aanmerkelijk worden verlaagd, zal men ook minder snel geneigd zijn om veel geld uit te geven aan estateplanning. Dit speelt ook mee.

De heer **Reuten** (SP): Dat is toch niet mijn insteek, senator Essers. Ik denk dat er bij de Belastingdienst ontzettend veel kundige mensen zitten die heel wel in staat zijn om dit soort mazen voor belastingontwijking op den duur steeds meer weg te halen. Daar moeten we ons op richten. We moeten op dit punt de Belastingdienst dus versterken. Het doet mij deugd dat deze staatssecretaris daar gedegen mee bezig is en dat hij de betreffende projectgroep versterkt alsmede de groep die ik net noemde enzovoorts enzovoorts. Ik vind dat een prima ontwikkeling.

De heer **Leijnse** (PvdA): Ik volg de analyse van collega Reuten van de ontwikkeling van de vermogensverdeling als gevolg van dit wetsvoorstel met grote belangstelling. Ik maak overigens wel de opmerking dat zijn analyse in belangrijke mate

hangt op de veronderstelling dat de verkrijgers van een groot vermogen uit erfenis meestal zelf al vermogend zijn, zodat zich een cumulatie van vermogens dankzij die vererving voordoet. Die stelling verdient nadere toelichting, omdat het hier in het geval van dit wetsvoorstel vooral gaat om niet- en ververwanten. De vraag is dus of dat verband geldt. Daar moet hij misschien iets van zeggen.

Ik heb een andere vraag aan de heer Reuten. Zou hij bij zijn beoordeling van de effecten hiervan op de vermogensbelasting ook de effecten hiervan op de inkomensverdeling willen betrekken? Dit wetsvoorstel ziet namelijk niet alleen op meerdere of mindere inkomsten uit de schenk- en erfbelasting, maar ook op meerdere inkomsten in de inkomstenbelasting.

De heer **Reuten** (SP): Over het eerste punt merk ik op dat ik vermoed dat Financiën oorspronkelijk van mening was dat ze weinig over de vermogensverdeling kon zeggen, over de effecten van het voorstel op de vermogensverdeling, precies omdat je niet van tevoren kunt weten of een verkrijging in een lage dan wel een hoge vermogensgroep valt. De koevoet als het ware is dat je aangeeft dat een kleine verkrijging weliswaar bij een lage vermogensgroep en bij een hoge vermogensgroep kan neerslaan, maar dat een hoge verkrijging door zichzelf een hoge vermogensklasse inhoudt. Als je dus 100.000 verkrijgt, valt je in een vermogensklasse boven de 100.000 als je daar niet al in zat en als je 500.000 verkrijgt, val je in de betreffende vermogensklasse boven de 500.000 als je daar al niet in zat. Als je daarvan uitgaat, kun je wel degelijk uitspraken doen over het effect van het voorstel op de vermogensverdeling. Dat hebben wij in het nader verslag gedaan. De staatssecretaris heeft ook bevestigd dat je dan inderdaad dergelijke uitspraken kunt doen.

Toen u het over het effect van het voorstel op de inkomensverdeling had, nam ik aan dat u het had over de maatregelen aan de financieringszijde. Dat klopt, zie ik. Ja, daar zitten wel degelijk belangrijke effecten, maar ik vind, zoals ik net heb geprobeerd te betogen, dat het tegengaan van belastingontwijking, waar ik helemaal achtersta, eigenlijk toch een normaal proces van de Belastingdienst is, hoezeer ik daar ook lof voor uit. De opbrengst die daaruit voortvloeit, staat in mijn ogen in beginsel ook los van de wijziging van de tariefstructuur. De wijziging van de tariefstructuur heeft mijns inziens niets van doen met dit extra inkomsteneffect uit het tegengaan van belastingontwijking.

De heer **Leijnse** (PvdA): Of het er iets mee van doen heeft of niet, is een puur politieke of beleidsmatige keuze, namelijk of je de opbrengst wil laten neerslaan in een wijziging van de tariefstructuur. Voor de inkomstenbelasting is dat in dit wetsvoorstel niet het geval, maar het is toch onmiskienbaar dat er 150 mln. extra aan belastingheffing in box 3 neerslaat, zeer in het bijzonder met betrekking tot vermogens van zeer rijke mensen?

De heer **Reuten** (SP): Daarmee ben ik het eens.

De heer **Leijnse** (PvdA): Dat heeft toch een effect op de inkomensverdeling?

De heer **Reuten** (SP): Ja, dat heeft een effect op de inkomensverdeling, maar ik had het over de vermogensverdeling. Het heeft een effect op de inkomensverdeling, maar het zou niet zo moeten zijn. Het is iets rechte trekken wat krom is.

Ik zei dus dat ik zou aangeven wat het effect is op de diverse verkrijgingscategorieën. Ten eerste ga ik het dan hebben over de partnerverkrigingen. Over de partnerverkrigingen uit erfenis kunnen we kort zijn. Zoals blijkt uit de nadere memorie staat de belastingvermindering van 11 mln. hier voor 5% neer bij de hoogvermogenen en voor 95% bij de topvermogenen. Dit versterkt derhalve de scheefheid van de vermogensverdeling, dat wil zeggen van de top 5% ten opzichte van de rest. Ik krijg hiervan zo meteen graag de bevestiging van de staatssecretaris.

Ten tweede ga ik het hebben over de kindverkrigingen uit erfenis. Van de 81 mln. belastingreductie gaat hier 62% naar de hoog- en topvermogenen: in aantal samen 16% van de belaste verkrigingen. Een 36% slaat neer bij uitsluitend de topvermogenen: 1% van de belaste verkrigingen. De top 1% van de kindverkrigingen geniet zo gemiddeld een 108 maal grotere belastingreductie dan de 33% aan de onderkant (dat wil zeggen erfenissen tot €25.000). De staatssecretaris concludeert in de nadere memorie van antwoord nu met mijn fractie dat -- ik citeer-- "het geïsoleerd bezien, feitelijk juist dat grote vermogens in absolute bedragen gemeten meer profiteren van de tariefverlaging dan kleine vermogens". Het is fijn dat hij en ik voor wat betreft de feiten nader tot elkaar komen. Ook dit onderdeel versterkt dus de scheefheid van de vermogensverdeling.

Ten derde ga ik het hebben over de erfbelasting voor tariefgroep 2 uit het voorstel: de overige verkrigings. Per saldo geniet deze groep het grootste belastingvoordeel, namelijk 228 mln. Van deze reductie gaat 69% naar de hoog- en topvermogenen, een aantal dat samen 9% van de belaste verkrigingen belooft. Een 26% slaat neer bij uitsluitend de topvermogenen: 1% van de belaste verkrigingen. Op deze wijze geniet de top 1% van deze erfverkrigingen gemiddeld een 224 maal grotere belastingreductie dan de 69% aan de onderkant. De conclusie van de staatssecretaris is hier gelijk aan de conclusie aangaande erfverkriging kinderen: "het is geïsoleerd bezien feitelijk juist dat grote vermogens in absolute bedragen gemeten, meer profiteren van de tariefverlaging dan kleine vermogens. Hier is echter ook een toename van de relatieve verschillen". Ook dit derde onderdeel versterkt dus de scheefheid van de vermogensverdeling.

Ten vierde kom ik bij de schenkbelastingen, met per saldo een belastingverhoging van 44 mln. Op grond van de ons beschikbare gegevens lijkt deze verhoging voornamelijk op de verkrigingen

tot €125.000 te drukken. Anderzijds kunnen we uit de effectiefarieefgrafieken opmaken dat in vrijwel alle categorieën er juist een belastingverlaging in de schenkbelasting is voor verkrigingen groter dan een 0,5 mln. Ik ga niet proberen, maar als de staatssecretaris straks wil toegeven dat ook deze belastingwijziging per saldo de vermogensverschillen vergroot, zou ik dat ferm vinden. Op grond van de mij bekende cijfers kan ik op dit punt geen strakke conclusies trekken.

Ten vijfde volgt de conclusie op dit punt van de tariefstructuur. Voor de 324 mln. verlaging erfbelastingen concluderen we dat deze -- gemeten naar de eerder aangegeven verkrigings- en vermogensklassen -- de vermogensverschillen vergroot, omdat deze immers op ieder onderdeel de verschillen vergroot. Voor de 44 mln. verhoging schenkbelasting is een dergelijke conclusie plausibel, doch kunnen we deze niet gedetailleerd hard maken. Per saldo is de conclusie dan dat de wijziging in de tariefstructuur in overwegende mate de vermogensverdeling schever trekt dan deze thans al is. Ik vraag de staatssecretaris om dit straks te bevestigen.

Ik vat mijn betoog in vier punten samen en concludeer. Ten eerste. Door dit wetsvoorstel wordt het eenvoudiger om belasting of extra belasting te innen bij hoogvermogenen die, onder andere via APV-constructies, tot nog toe belasting konden ontduiken. Hier ligt de belangrijkste belastingbate van het voorstel. Voor normaal belastingbetalende burgers is het echter normaal dat de fiscus belastingontwijking bestrijdt. De hieruit voortkomende bate heeft niet van doen met de tariefstructuur.

Ten tweede. Het lijkt ons normaal dat dergelijke belastingbaten via de uitgaven of inkomsten bij alle burgers neerslaan en niet bij een specifieke groep. In de huidige economische omstandigheden zou aflossing van de staatsschuld de eerstaangewezen aanwending moeten zijn. In deze tijden van crisis, waarin negentien commissies op zoek zijn naar draconische bezuinigingsmaatregelen, is het verwerpelijk dat aan de vooravond van die bezuiniging nog snel een belastingverlaging doorgevoerd wordt.

Ten derde. Dit is niet zómaar een belastingverlaging, doch een belastingverlaging die overwegend neerslaat bij de hoogste 35% van de vermogensverdeling en nog eens extra bij de top 5%.

Ten vierde en ten laatste. De Tweede Kamer, en met name ook de PvdA-fractie aldaar, heeft bij herhaling getracht, inzicht te krijgen in de effecten van het voorstel op de scheefheid van de vermogensverdeling. De staatssecretaris beweerde toen dat hij daar geen inzicht in kon geven, en ik neem aan oprecht. Hier in de Eerste Kamer hebben wij daar door een specifieke vraagstelling wel inzicht in gekregen. De nadere memorie erkent ook dat belangrijke vermogensverdelingseffecten wel uit de cijfers te destilleren zijn.

Omdat de Tweede Kamer op dit punt onvoldoende geïnformeerd was, lijkt het ons juist dat die Kamer de gelegenheid krijgt, het

wetsvoorstel in dit licht te heroverwegen. Ik geef daartoe ten slotte twee alternatieven. In alternatief A houdt deze Kamer de behandeling van dit wetsvoorstel aan tot de staatssecretaris de kwestie overlegd heeft met de Tweede Kamer en daar overeenstemming heeft bereikt over een eventuele aanpassing van het voorstel. In alternatief B doet de staatssecretaris de harde toezegging dat na aanneming van het wetsvoorstel in onze Kamer, de nadere informatie, zoals ik eerder heb samengevat, wordt voorgelegd aan de Tweede Kamer. Daar wordt dan nagegaan of snelle aanpassing van de wet wenselijk is.

De heer **Biermans** (VVD): Voorzitter. Ik luister met grote belangstelling. Ik vraag mij af wat dit voor een zin heeft. De Tweede Kamer heeft dit wetsvoorstel aangenomen. Ik heb in elk geval in alle stukken gelezen dat de herverdelende effecten helemaal helder waren. Er is algemeen grote kritiek, behalve waarschijnlijk van enkele SP-leden, op het hoge tarief van 68%. Dat wordt verlaagd door dit wetsvoorstel, dus ik snap eigenlijk niet goed waar de woordvoerder van de SP-fractie naartoe wil.

De heer **Reuten** (SP): Ik denk toch dat u verkeerd geïnformeerd bent. Als u de stukken leest die de Tweede Kamer en het kabinet, de staatssecretaris, schriftelijk hebben uitgewisseld, ziet u dat de PvdA-fractie voortdurend geprobeerd heeft om de vinger te krijgen achter die vermogensverdelingseffecten. Dat is niet gelukt. Wellicht zijn net niet de goede vragen gesteld, dat weet ik niet. In ieder geval lukte het niet. Daarom was de conclusie van de staatssecretaris: we weten niet wat het effect op de vermogensverdeling is. Wel weten we wat de effectieve belastingdruk is dankzij die prachtige grafieken, maar de staatssecretaris heeft van het effect op de vermogensverdeling altijd gezegd dat dat niet bekend was. Nu, na de schriftelijke behandeling alhier, weten we dat wel, tot op grote hoogte.

De heer **Biermans** (VVD): Ik heb de indruk dat je geen wiskundige, of hoe je die deskundigen allemaal moet noemen, hoeft te zijn om de essentie van dit wetsvoorstel te begrijpen. Het tarief gaat omlaag, de verervingen blijven hetzelfde, dus mensen die hoge vermogens erven, zullen er per saldo beter op worden. Zo simpel is dat. Ik neem aan dat iedereen dat begrepen heeft, behalve de SP-fractie. Dat had ik al gelezen in het verslag van de plenaire behandeling in de Tweede Kamer.

De heer **Reuten** (SP): Achteraf is het misschien ook allemaal wel simpel, maar het kabinet heeft tot kort voor de nadere memorie van antwoord steeds en bij herhaling gezegd niet te weten wat het effect op de vermogensverdeling was. Het heeft gezegd dat die schever kon worden, maar ook minder scheef. Het was hem onbekend. In de nadere memorie is dit standpunt van het kabinet op dit punt voor het eerst gewijzigd.

De heer **Biermans** (VVD): De woordvoerder van de SP-fractie praat steeds over scheef en schever en wellicht zo meteen nog over scheefst.

De heer **Reuten** (SP): Ik wil ook wel krom, krommer en minder krom zeggen.

De heer **Biermans** (VVD): Algemeen wordt ervaren dat een tarief van 68% te hoog is. Deze staatssecretaris pakt dat aan. Iedereen zal daar blij mee zijn, behalve de SP-fractie. Dat is dan maar zo.

De heer **Reuten** (SP): Ik weet niet of u daar een enquête over gehouden heeft. Dat percentage betrof de bovenste schijf, die van boven de € 900.000. Laten we het dus niet overdrijven. Effectief was het aanzienlijk lager.

De heer **Biermans** (VVD): Ik heb nog een ander punt, maar wellicht wil de heer Leijnse op dit punt doorgaan.

De **voorzitter**: De heer Leijnse.
**

De heer **Leijnse** (PvdA): Als het mag, wil ik even ter verduidelijking van de positie van de heer Reuten de volgende vraag stellen. Mij lijkt dat hij zelf in de zojuist gevoerde discussie heeft aangegeven dat verdere scheefgroei het effect van dit wetsvoorstel op de vermogensverdeling is. Dat is naar mijn idee in ieder geval onmiskenbaar het geval. Hij kan daar bezwaar tegen hebben. Dat is fair enough. Ik begrijp dat zijn bezwaar alleen iets anders betreft, namelijk de informatievoorziening aan de Tweede Kamer. Zie ik dat nu goed?

De heer **Reuten** (SP): Nee, we trekken de conclusie dat de inkomensverdeling schever wordt door de nieuwe tariefstructuur.

De heer **Leijnse** (PvdA): De vermogensverdeling, niet de inkomensverdeling. Die gaat juist de andere kant op.

De heer **Reuten** (SP): Ja, de vermogensverdeling. Zei ik de inkomensverdeling? Sorry. Ik bedoelde de vermogensverdeling. De vermogensverdeling wordt schever getrokken door de nieuwe tariefstructuur. Ja. Daar heeft mijn fractie een politiek oordeel over. Bon. Iets anders is dat deze informatie, die scheefftrekking, niet bekend was in de Tweede Kamer, terwijl diverse fracties -- waaronder de PvdA-fractie -- wel degelijk geprobeerd hebben om die informatie boven tafel te krijgen. Dat lukte echter niet. Dan zeg ik dat de Tweede Kamer niet volledig was geïnformeerd. Zij had althans niet de informatie die wij nu hebben. In onze democratie is het dan juist dat de Tweede Kamer zich daarover opnieuw kan uitspreken. Wellicht vindt zij het niet relevant, omdat dit, ook als zij het geweten had, tot dezelfde beslissing had geleid. Dan is dat duidelijk.

De heer **Leijnse** (PvdA): Het moet u toch zijn opgevallen dat de Tweede Kamer het wetsvoorstel in stemming heeft gebracht. Op basis van de haar bekende informatie heeft de meerderheid van de Tweede Kamer het wetsvoorstel aangenomen. Dan kun je toch niet achteraf zeggen dat zij het nog maar eens moet heroverwegen?

De heer **Reuten** (SP): Zij heeft die beslissing niet genomen met de tot op zekere hoogte volledige informatie die wij nu hebben. Wij hebben informatie die de Tweede Kamer niet had. Mij lijkt het dat in het onze democratie zo is dat wanneer de Tweede Kamer niet volledig geïnformeerd is, zij zich daarover opnieuw moet kunnen uitspreken. Zij kan ook zeggen: het doet er niet toe, als die informatie wel bekend was geweest, was de uitslag van de stemming hetzelfde geweest.

De heer **Biermans** (VVD): Ik denk dat de Tweede Kamer heel goed in staat is om zelf actie te ondernemen als er sprake is van nieuwe informatie. Dat hoeft ons er verder niet van te weerhouden om dit wetsvoorstel af te handelen. Het verhaal over de inkomens- en vermogensverdeling heeft mij de kans gegeven om de bedrijfsopvolgingsregeling nog eens te bekijken. Het sprak mij aan dat die gepresenteerd wordt als een eenvoudig plan. "Eenvoudig" is voor mij ongeveer hetzelfde als briljant. Als het eenvoudig is, dan snap ik het, maar als het niet eenvoudig is, heb ik er moeite mee. Dat heb ik bijvoorbeeld van de deelnemingsvrijstelling gezegd. Ik vraag mij af waar de liquiditeitsproblemen blijven in het voorstel van de SP voor bedrijfsopvolging. Die problemen zijn dé reden voor de bedrijfsopvolgingsregeling. Er wordt wat geschoven met ondernemingen van de eenmanszaak naar de bv. Tijdens dat schuiven is dat liquiditeitsprobleem blijkbaar ineens verdwenen. Als je cumulatief preferente aandelen uitgeeft die uitgekocht moeten worden, levert dat liquiditeitsproblemen op. Dat is op zich nog niet zo erg, maar wel dat de continuïteit van het bedrijf in het gedrang komt. Waar zijn die liquiditeitsproblemen gebleven?

De heer **Reuten** (SP): De belasting kan voldaan worden via de preferente aandelen of via de preferentie inkomstobligaties.

De heer **Biermans** (VVD): Het vertrekpunt van de regeling is dat er een liquiditeitsprobleem is. Daar zijn wij het hopelijk over eens.

De heer **Reuten** (SP): Als je belasting moet betalen.

De heer **Biermans** (VVD): Ja, er moet belasting betaald worden. Deze regeling voorkomt dat. Als ik het goed gelezen heb, wordt een eenmanszaak omgezet in een bv. Degenen die het bedrijf vervolgens erven, worden belast. Zij moeten het volle tarief van de eerste twee groepen betalen. Waar halen zij dat geld dan vandaan?

De heer **Reuten** (SP): Zij kunnen belasting betalen in de vorm van preferente aandelen aan de Staat dan wel in de vorm van preferente inkomstobligaties aan de Staat. Zij hoeven geen belasting te betalen in geld, maar in de vorm van deze twee soorten waardepapieren.

De heer **Biermans** (VVD): Ik vind dit een pracht van een redenering om liquiditeitsproblemen in het niets te laten verdwijnen. Ik hoop dat de heer Reuten het met mij eens is dat de liquiditeitsproblemen op de lange baan worden geschoven. Ze komen echter op enig moment naar voren.

De heer **Reuten** (SP): Als er winst wordt gemaakt, dan wordt er dividend aan de Staat betaald. Als het bedrijf genoeg winst maakt, kunnen de aandelen of de obligaties uitgekocht worden.

De heer **Biermans** (VVD): Mijn conclusie is en blijft dat er liquiditeiten aan de onderneming worden onttrokken en dat daarmee de continuïteit in gevaar komt.

De heer **Reuten** (SP): Er worden juist geen liquiditeiten aan het bedrijf onttrokken. Een obligatie is een waardepapier en geen vorm van liquiditeit.

Voorzitter. Ik heb twee alternatieven gegeven. Ik heb nog een derde alternatief. Wellicht is het mogelijk om alle voorstellen aan de financieringszijde per 1 januari aanstaande te laten ingaan en de voorstellen inzake de tariefstructuur even aan te houden totdat de Tweede Kamer nader geïnformeerd is. Zij kan dan "ja" of "neen" zeggen. Als zij "ja" zegt, dan kan er hier over gestemd worden. Ik hoor hier graag de reactie van de staatssecretaris en van de woordvoerders van de andere fracties op.

*N

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Mijnheer de voorzitter. Ik mag ook namens de fractie van D66 spreken.

In tegenstelling tot de achterban van de heer Reuten wordt in onze achterban de erf- en schenkbelasting niet direct als de meest rechtvaardige belasting ervaren. Het eerste wat ik er over hoorde is: gelegaliseerde diefstal, want er is al belasting over betaald. En pas daarna komt naar boven dat het zonder enige eigen inspanning verrijkt worden door een erfenis, toch enig moreel recht aan de Staat geeft om daarvan een gedeelte op te eisen, als dat wordt vergeleken met het feit dat inkomen dat met eigen arbeid wordt verdiend toch ook belast wordt.

Deze laatste benadering betekent dus dat de rechtvaardiging van deze belastingen meer wordt gezien in de verkrijging dan in het nalaten of schenken. Een benadering als verkrijgersbelasting, zoals ook in onze Successiewet, ligt dus meer voor de hand, dan een benadering als boedelbelasting. Ik ben mij ervan bewust dat onze wetgeving niet altijd consequent is in deze benadering. Het is eerder andersom, want het uitgangspunt is toch het

in Nederland woonachtig zijn van een erflater of schenker. Maar jeder Konsequenz Führt zum Teufel, dus enig pragmatisme in de gehanteerde uitgangspunten is niet verwerpelijk, gelet op opbrengst- en vooral invorderingsmogelijkheden. De principiële vraag of en, zo ja, in hoeverre deze belastingen nu moreel gerechtvaardigd zijn, wordt trouwens minder belangrijk bij de constatering dat wij hoe dan ook niet zomaar de opbrengsten kunnen missen.

Desondanks wordt er, voorzitter, nu een belangrijke slag gemaakt met de voorgestelde per saldo toch zeer ruime verlaging van de tarieven, en dus van de daaraan gekoppelde opbrengsten. En, wat mij betreft, bijna even belangrijk, het voorliggende wetsvoorstel betekent ook een heel aanzienlijke vereenvoudiging. Het scheidt een in het algemeen overzichtelijk geheel van tarieven en vrijstellingen. Ik kom daar nog wel op terug. Belasting is natuurlijk nooit ideaal, maar het geheel maakt een redelijke en evenwichtige indruk. Om de tariefsverlagingen te bekostigen, staat daar dan tegenover het uitdrukkelijk transparant maken en dus onder erf-, schenk- en inkomstenbelasting brengen van de afgezonderde particuliere vermogens. Ook dat laatste, dat er eindelijk met een heldere wettelijke regeling wordt opgetreden tegen particulieren die hun geld buiten het zicht van de belasting willen houden en trouwens ook, op andere manieren, tegen landen die daar gelegenheid voor geven, stemt tot grote tevredenheid. Het afbouwen van de inkeermogelijkheden is dan een logische consequentie.

Overigens, of de APV-regeling ver genoeg gaat is nog de vraag. Het blijft natuurlijk aantrekkelijker om geld in een lichaam onder te brengen in een land waar een zogenaamd reëel winstbelastingtarief van 10% wordt geheven dan het onder de Nederlandse inkomstenbelasting te laten vallen. Wat mij daarbij overigens nog niet duidelijk is, is of dat nu betekent dat de insteller van een dergelijk lichaam of zijn erfgenamen nu alleen gevrijwaard zijn van de Nederlandse inkomstenbelasting of dat daarmee ook van de heffing van erf- en schenkbelasting op dit vermogen moet worden afgezien. Misschien kan de staatssecretaris ons dat nog vertellen.

De volgens de nieuwe wetstekst geheven tarieven zijn één ding, maar ook over de vrijstellingen kan toch nog wel het een en ander gezegd worden. In het oorspronkelijke wetsvoorstel vormden die vrijstellingen een overzichtelijk en consequent geheel. Door de amendementen zijn daar toch wel wat elementen ingebracht die minder goed hanteerbaar zijn en waarvan het voor ons ook wel de vraag is of ze wel echt bijdragen aan de redelijkheid van de heffingen. De bij amendement ingebrachte vrijstelling in de erfbelasting voor de ouders van een erflater komt ons niet onredelijk voor. De vrijstelling voor invalide kinderen is misschien wel naar doelgroep af te bakenen, maar of die afbakening in alle opzichten de eerlijkheid dient, blijft de vraag. De extra eenmalige vrijstelling in de schenkbelasting van €26.000 als kinderen de schenking besteden voor aankoop van

een eigen huis of een extra dure studie kan misschien de huizenverkoop een beetje helpen, maar lijkt verder onredelijk ten opzichte van allerlei andere onder omstandigheden zeer nuttige of noodzakelijke mogelijke bestedingen waarvoor de vrijstelling niet geldt. Daarmee bedoel ik niet alleen het aflossen van een eigen woningschuld; iets wat inderdaad nog betrekkelijk dicht bij het in het amendement geformuleerde doel ligt. Bovendien wordt het de Belastingdienst ook weer niet makkelijk gemaakt. Mijn indruk uit de memorie van antwoord was dat de aankoop van een eigen huis met enige moeite nog controleerbaar gemaakt zal kunnen worden, maar dat de besteding aan een dure studie nauwelijks controleerbaar is. Er moet, neem ik aan, natuurlijk altijd precies vastgesteld worden hoe groot nu eigenlijk het schenkingsbedrag is binnen het totale bedrag van de door de ouders betaalde studiekosten. Zal dat alleen al niet de nodige problemen en rechtszaken geven? Weet de staatssecretaris al hoe met deze vrijstelling in twee varianten, die hij niet zelf bedacht heeft, omgegaan moet worden? Zijn de voorwaarden waaraan deze schenkingen moeten voldoen intussen duidelijk en, ook niet onbelangrijk, hoeveel extra werk schat de staatssecretaris dat de Belastingdienst hieraan zal hebben?

In het kader van de vrijstellingen speelt ook de invulling van het partnerbegrip nog een rol. En ook daarbij heeft de behandeling in de Tweede Kamer nogal wat sporen nagelaten. Het oorspronkelijke uitgangspunt van een zo veel mogelijk uniform en objectief toetsbaar partnerbegrip was naar onze mening niet verkeerd. Om als partner te kunnen gelden, mag best een daartoe strekkende handeling gevraagd worden: samen een huis kopen, samen een kind krijgen, trouwen of verklaren dat je voor elkaar wilt zorgen. Redelijk is ook nog dat door het tijdsverloop, vijf jaar samenwonen, partnerschap aangenomen mag worden. Maar dat een kind of een ouder als partner aangemerkt kan worden als er sprake is van een mantelzorgcompliment, lijkt mooi maar kan wel heel onredelijk uitpakken ten opzichte van andere betrokkenen, kinderen of derden. Ondanks de fraai ogende objectivering is er niet meer echt sprake van een eenduidig partnerbegrip. Zie ik het juist dat ook in dit geval de in het nieuwe artikel 1a, lid 4, onder c, gestelde eis van een wederzijdse zorgverplichting die is aangegaan bij een ten overstaan van een notaris verleden akte vervalt als de betreffende ouder en kind vijf jaar hebben samengewoond?

Dan wat betreft de ANBI's, SBBI's en de aftrek van periodieke giften aan verenigingen met meer dan 25 leden. Het gaat om drie regelingen die alle een zekere redelijkheid hebben en dus ook wat mij betreft op zich niet bezwaarlijk zijn; althans wanneer het ANBI-regime snel volledige duidelijkheid en ook continuïteit biedt, en de beoordeling van het voldoen als SBBI inderdaad, zoals de staatssecretaris in de memorie van antwoord meent, eenduidig zal zijn, ondanks de drie beoordelingslocaties. Maar dan nog mag uit de verwarring die spreekt uit alle reacties de conclusie getrokken worden dat het niet goed aanvoelt als er

drie verschillende regelingen worden getroffen, die elkaar ook nog deels overlappen, om situaties te faciliteren die zo volledig in elkaars verlengde lijken te liggen. Had dat nou niet wat eenvoudiger gekund?

Bij de regeling voor de bedrijfsopvolging is natuurlijk sprake van het balanceren tussen twee benaderingen, die beide zinvol en verantwoord zijn, maar wel een tegengestelde conclusie opleveren. Enerzijds kan een in particulier bezit zijnde onderneming die afhankelijk is van het door die particulier gefourneerde vermogen vergeleken worden met een grote onderneming met een verspreid, in aandelen verdeeld vermogen. De laatste merkt niets van een eigendomsovergang door vererving of schenking of verkoop van zijn aandelen. Dan komt er gewoon een nieuwe aandeelhouder, een erfgenaam, een begunstigde of een koper. Invloed op het ondernemingsvermogen heeft dat niet. Om de kleine onderneming gelijke kansen te bieden, mag een erfovergang of schenking niet leiden tot gedwongen liquidatie van een deel van de onderneming. Een vrijstelling van erf- of schenkrecht lijkt dus de oplossing.

Anderzijds kan een erfflater of schenker die de eigendom, geheel of als aanmerkelijk belang, van een onderneming heeft en die zijn onderneming door wil geven aan zijn erfgenamen of aan door schenking begunstigten, vergeleken worden met elke willekeurige andere erfflater of schenker en diens erfgenamen of begunstigten in die gevallen waarin er niet een onderneming maar andere zaken van eigenaar wisselen. Om hier gelijkheid in behandeling te scheppen tussen de diverse vermogensverkrijgers, moeten de tarieven voor erven en schenken van een onderneming precies gelijk zijn aan die in alle andere gevallen.

Wij schuiven in het gepresenteerde wetsvoorstel wel heel erg ver op naar de benadering van de eerste vergelijking, aanzienlijk verder dan in de nu geldende regeling en ook verder dan onze fracties lief is. Als het mogelijk was om hier een soort conjuncturele maatregel in te zien die even zinvol is als het slecht gaat, dan was dat misschien wel verdedigbaar, maar als structurele maatregel voor de lange termijn -- en dat is deze wet natuurlijk -- wordt wel een erg eenzijdig standpunt gekozen. Naar onze mening is dit standpunt te eenzijdig om nog te kunnen spreken van een evenwichtige benadering. Er wordt te weinig recht gedaan aan de vergelijkbaarheid van de verkrijgers van vermogen of dat nu belichaamd is in een onderneming of in ander bezit. Dat was zo in het oorspronkelijke voorstel. Het in de definitieve versie ingebrachte amendement heeft dat anders ingekleed, maar naar ons gevoel in ieder geval ook zeker niet beter gemaakt. Het kan hier toch gaan om heel grote, helemaal of nagenoeg geheel, van belasting vrijgestelde bedragen. Hoe eerlijk is dat nog? Misschien wil de staatssecretaris daar nog wat over zeggen, en daarbij niet alleen de functie van het vermogen voor de onderneming noemen, maar ook het vermogen als particulier bezit, als rijkdom, in zijn afweging meenemen. Ik omarm niet onmiddellijk het voorstel dat de heer Reuten op dit punt heeft gedaan, maar ik kan mij

voorstellen dat een oplossing zoals hij suggereert een bijdrage kan leveren aan een uitweg uit dit dilemma.

Deze wijziging van de Successiewet heeft, zoals altijd met belastingwetten, weer een groot aantal specialistische vragen en antwoorden losgemaakt. Als niet deskundige heb ik wel eens met verwondering de stukken gelezen, maar vooral ook met bewondering voor de specialisten, daaronder de staatssecretaris en zijn helpers, maar ook een aantal collega's hier. Daarmee is weer een heel stuk wetsgeschiedenis en interpretatie gevuld en kon ik het prettige gevoel houden dat ik mij rustig kon beperken tot de vragen en opmerkingen van de belangstellende leek. Toch, als leek, maar dus wel met belangstelling en betrokkenheid, dan nog een laatste vraag.

Elk land heeft zijn eigen belastingstelsel, ook voor erven en schenken. En daar zitten nogal aanzienlijke verschillen tussen. In het Belastingmagazine van mei 2008 schrijft de heer Bergman, als hij het heeft over complicaties in internationale situaties: "Zelfs een vierdubbele heffing behoort tot de mogelijkheden. Stel je hebt als Nederbelg een vakantiehuis in Frankrijk en dat laat je na aan een kind dat in Spanje woont. Dan heft Nederland -- vooropgesteld dat de tienjaartermijn nog niet is verstreken -- op grond van de nationaliteit. België doet hetzelfde op basis van de woonplaats van de erfflater. Frankrijk wil geld zien omdat het het huis als een zogenaamd situsgoed beschouwt en Spanje omdat de verkrijger daar woont." En inderdaad, allemaal gegronde redenen om tot heffing over te willen gaan. Ik veronderstel dat het in de praktijk niet echt tot een vierdubbele betaling komt. Maar zou het niet een enorme stap vooruit zijn als men in ieder geval binnen de EU tot overeenstemming komt over een gemeenschappelijke systematiek voor deze belastingen? Zou dat niet heel veel werk en sores schelen van belastingadviseurs en van de Belastingdienst en van de betrokken burgers? Het is natuurlijk heel moeilijk om tot een voor iedereen acceptabel resultaat te komen en bovendien zijn belastingen nog uitdrukkelijk de eigen verantwoordelijkheid van de lidstaten. Maar zou het niet in ieder geval het streven moeten zijn van de Nederlandse regering om van die belastingautonomie iets te willen afstaan?

Ik wacht graag de beantwoording van de staatssecretaris af.

*N

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter. Ik sluit mij ten volle en van harte aan bij de woorden die de heer Ten Hoeve aan het adres van de deskundigen in deze Kamer heeft gesproken en de kwalificaties die hij over zijn eigen bijdrage daaraan heeft verbonden.

Met het voorliggende wetsvoorstel geeft de regering verdere uitvoering aan haar voornemen om werk te maken van het bestrijden van belastingontduiking door bezitters van grote vermogens. Eerder heeft de staatssecretaris al opmerkelijk succes geboekt bij het opsporen van

vermogen dat op buitenlandse rekeningen aan het oog van de fiscus is onttrokken. Internationale belastingverdragen, informatie-uitwisseling en een groeiende openheid in het internationale bankwezen hebben hem daarbij geholpen. Maar het succes is daarnaast mede te danken aan scherpte in de beleidsvoering en alert optreden van de Belastingdienst, hetgeen de regering op haar conto mag schrijven. De staatssecretaris is in dit verband al eens met Robin Hood vergeleken, maar dit terzijde.

In deze lijn ligt nu wetsvoorstel voor waarvan de kern is dat een belangrijke hoeveelheid afgezonderd particulier vermogen, die in buitenlandse trust- en andere constructies buiten de Nederlandse fiscaliteit is gebracht, in de belastingheffing betrokken gaat worden. Het gaat hier niet om geringe bedragen: enkele duizenden vermogens met een gemiddelde omvang van 2,7 mln. Voorshands gelooft de Belastingdienst met het nieuwe instrumentarium tussen de 10 mld. en 15 mld. aan vermogen onder de heffing te kunnen brengen. Maar andere berekeningen schatten het door Nederlanders op deze wijze verborgen vermogen op een veelvoud van dit bedrag. Ik hoor graag van de staatssecretaris hoe de regering tegen de verschillende ramingen aankijkt en wat wij in dat verband nog mogen verwachten.

Er is dus weinig twijfel dat de staatssecretaris op vaardige wijze bezig is in de voetsporen van Robin Hood te treden. Hij ziet er weliswaar niet uit als een struikrover -- hoewel je over smaak altijd kunt twisten -- maar hij néémt onmiskenbaar van de rijken, ook als die daar geen zin in hebben. Dat siert de staatssecretaris, die zich daarmee een waardig coalitiepartner van de sociaaldemocratie toont, ik had bijna gezegd: "een échte sociaal-democraat". De herrie die een aantal belastingadviseurs, die overigens zeer actief zijn geweest bij het verkopen van de constructies die nu worden aangepakt, heeft gemaakt over de vermeende strijdigheid van de wetsvoorstellen met internationale verdragen heeft op de regering weinig indruk gemaakt, en terecht. De advocaat van de Tweede Kamer heeft deze bezwaren in een korte studie vakkundig gedemonteerd, waarna er niets meer van is vernomen.

De heer **Reuten** (SP): Voorzitter. Over een belangrijke nuance in dit geheel wil ik graag van gedachte wisselen met senator Leijnse. Hij zegt dat de staatssecretaris onmiskenbaar néémt van de rijken, als het om de belastingconstructies gaat. Mij dunkt dat het hier om een normale belastingheffing gaat. Dit is een zeer belangrijke nuance. Naar ons oordeel gaat het hier om een normale belastingheffing. Dat belasting wordt ontdoken, is abnormaal.

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter. Ik constateer dat de wet moet worden gewijzigd om deze trustvermogens adequaat onder de belastingheffing te brengen.

De heer **Reuten** (SP): Sommige. Er zijn ook mensen die normaal belasting betalen en die hun

vermogen niet in een trust onderbrengen. Het gaat om een uitzondering. Het gaat niet om de meest bestwillenden. De meeste mensen betalen gewoon belasting en de meeste mensen brengen hun vermogen niet onder in een trust.

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter. Daar zijn wij het over eens. Een heleboel vermogens komen gewoon onder de inkomstenbelastingheffing, bijvoorbeeld in box 3, met schenk- en erfrecht enzovoorts. Een aantal wordt via estateplanning en constructies, bijvoorbeeld trustconstructies, aan het oog van de fiscus onttrokken. Die constructies zijn voor een deel legaal. De Belastingdienst kan daar geen vinger achter krijgen. Wij hebben deze wetswijziging nodig om die constructies klip-en-klaar illegaal te maken, en daarmee die vermogens onder de belastingheffing te brengen.

De heer **Reuten** (SP): Helemaal eens. De staatssecretaris krijgt op dit punt ook alle waardering. Ik wil echter benadrukken dat de belastingheffing op deze constructies volkomen normaal is. Er wordt dus niks extra's van deze mensen genomen. Nee, het is normale belastingheffing.

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter. De heer Reuten hoeft zich niet zo op te winden, want dat zal ik hem niet afstrijden. Ik vind dit normale belastingheffing. Daarom zijn wij ook zozeer voor dit wetsvoorstel. Als wij dit niet zouden vinden, zouden wij ertegen zijn. Wij zijn het daar dus over eens. Het is goed dat dit gebeurt. Het is ook goed dat wij de wet wijzigen op een zodanige wijze dat de Belastingdienst effectief kan heffen op deze vermogens. Dat kon namelijk in het verleden nog niet.

Voorzitter. Hulde dus aan de regering en de staatssecretaris in het bijzonder voor de aanpak van de buitenlandse trustconstructies die de kern van dit wetsvoorstel uitmaakt. Een opbrengst van 150 mln. in de inkomstenbelasting en 60 mln. in de schenk- en erfbelasting liegt er niet om. Des te wonderlijker is het dat bij de stemmingen aan de overzijde van het Binnenhof zowel de vertegenwoordigers van de VVD als die van de SP hun stem hebben onthouden aan deze aanpak. Menen deze partijen serieus dat je de gelegenheid om ruim 200 mln. per jaar belasting te innen van zeer rijke mensen maar gewoon moet laten lopen? Het is niet mijn gewoonte om de afgevaardigden in deze Kamer aan te spreken op alles wat hun partijgenoten doen, maar zij zouden mij toch helpen als zij deze evidente dwaling aan de andere kant van het Binnenhof van enige toelichting konden voorzien.

De heer **Reuten** (SP): Ik zal meteen antwoorden. Wij zijn hier groot voorstander van dit onderdeel van het wetsvoorstel, maar, voor zover mij bekend, ook aan de overkant van het Binnenhof. Van deze normaliteit zijn wij groot voorstander. Waar wij tegenstander van zijn, is dat die normale belastinginkomsten vervolgens uitgedeeld worden

aan voornamelijk de procentueel gezien top 5 van de vermogensverdeling via de successietarieven.

De **voorzitter**: Mijnheer Biermans, hierop aansluitend?

**

De heer **Biermans** (VVD): Zij het dat ik liever het standpunt van de Tweede Kamerfractie van de VVD verwoord. Ik neem aan dat de woordvoerder van de PvdA zal begrijpen dat de VVD niet tegengestemd heeft omdat hiermee belastingconstructies bestreden worden. Het tegenstemmen werd veroorzaakt door geheel andere dingen. Ik weet niet of ik daarop verder moet ingaan. Laat ik dat maar niet doen, maar ik stel heel expliciet dat ook de VVD-fractie aan de overkant van het Binnenhof de staatssecretaris heeft geprezen voor het aanpakken van de belastingconstructies.

De heer **Leijnse** (PvdA): Om er dus vervolgens tegen te stemmen.

De heer **Biermans** (VVD): Om vervolgens tegen het wetsvoorstel te stemmen, maar niet om de reden die de woordvoerder van de PvdA suggereert. Dat had andere redenen.

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter. Maar ik maak de opmerking natuurlijk niet voor niets. Er ligt een wetsvoorstel voor waarvan de kern drie elementen bevat, te weten in de eerste plaats het aanpakken van de trustconstructies, wat een ruwe 200 mln. oplevert. Dat is een zeer belangrijk onderdeel, zo niet de kern van dit wetsvoorstel. In de tweede plaats gaat het om het verlagen van de hoge tarieven voor niet- en ververwanten. In de derde plaats gaat het om een vereenvoudiging van de totale tariefstructuur. Dat zijn de drie belangrijke elementen. Ik hoor de SP hier zeggen: wij zijn eigenlijk vreselijk voor het aanpakken van die trustconstructies, 200 mln. is niet niks, maar wij zijn tegen het verlagen van de toptarieven voor de niet- en ververwanten. De SP komt dan tot de afweging dat toch tegen het gehele wetsvoorstel wordt gestemd. Daarmee loop je het risico dat die 200 mln. door de schoorsteen gaat. Die blijft dus gewoon bij die rijke mensen zitten. Zij kunnen rustig doorgaan met hun trustconstructies, want de SP heeft het wetsvoorstel afgestemd. De VVD hoor ik zeggen: wij zijn voor het aanpakken van de trustconstructies, wij zijn ook voor het verlagen van de toptarieven, wij zijn ook voor de vereenvoudiging van de tariefstructuur, en niettemin stemmen wij tegen het wetsvoorstel. Dat vind ik een totaal onbegrijpelijke afweging.

De heer **Biermans** (VVD): Voorzitter. Ik denk dat het weinig zin heeft om de betogen van de heer Remkes in de Tweede Kamer hier over te doen. Mijn voorstel is dat de heer Leijnse de Handelingen van de Tweede Kamer leest. Daar staan alle afwegingen heel helder in. Mijn fractiegenoten en ik prijzen ons gelukkig dat wij onze eigen afwegingen kunnen maken.

De heer **Reuten** (SP): Ik wil nog eens benadrukken dat er, als de kern van het wetsvoorstel is het aanpakken van de constructies, waar wij helemaal voor zijn, dan een reeks van mogelijkheden is om de opbrengsten daarvan op diverse manieren aan te wenden. Ten eerste ligt belastingverlaging op dit moment niet voor de hand. Ten tweede ligt het niet voor de hand om, als je de belasting dan toch verlaagt, dit ten goede te laten komen aan de topvermogens.

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter. Ik wil bij de positie van de SP zuiver krijgen dat de afweging is dat, omdat zij het niet eens is met de aanwending, zij ook door tegen te stemmen het risico neemt dat zij het weghalen van de 200 mln. bij de grote trustvermogens, blokkeert. Ik vraag mij af of die afweging verdedigbaar is.

De heer **Reuten** (SP): Er is een financieringszijde en er is een aanwendingszijde. Zij zijn even groot. Wij zijn helemaal voor de financieringszijde maar niet voor de aanwending. Het is simpel.

De heer **Leijnse** (PvdA): Ik denk dat die positie duidelijk is. Wat de VVD betreft, ik heb al die stukken gelezen. Zij hebben het voor mij volkomen onbegrijpelijk gemaakt dat die fractie in de Tweede Kamer heeft tegengestemd. Ik hoopte dat de heer Biermans hier kort en helder een toelichting zou geven. Dat doet hij dus niet. Ik hoop dat wij verder in het debat die toelichting nog krijgen of dat de VVD in deze Kamer tot een andere afweging komt, want dat is natuurlijk ook mogelijk.

Voorzitter: Van der Linden

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter. De vergelijking met Robin Hood ligt voor de hand waar het het nemen van de rijken betreft. Op een ander punt moeten wij er toch iets aan afdoen. De beroemde struikrover nam namelijk niet alleen van de rijken, hij gaf ook aan de armen. En op dit punt lijkt de staatssecretaris toch enigszins van zijn grote voorbeeld verwijderd te blijven. De opbrengsten van de aanpak van afgezonderd particulier vermogen in de trustconstructies komen namelijk voor het overgrote deel terecht bij de verkrijgers van grote erfenissen en schenkingen. De regering heeft berekend dat 280 niet- en ververwanten die een erfenis van meer dan een 0,5 mln. verkrijgen ongeveer 57 mln. minder successierecht gaan betalen. Dat is dus een belastingvermindering van twee ton per persoon. De kleine 24.000 ontvangers van een erfenis beneden de €25.000 dragen daarentegen gemiddeld €700 minder erfbelasting af. Dat lijkt meer op nemen én geven aan de rijken. De armen moeten het in dit geval dus doen met een vereenvoudiging van de tariefstructuur en die is zeker mooi en nodig, maar je kunt er geen brood van kopen.

Ik begrijp dat deze uitkomst het gevolg is van het feit dat de regering als hoofddoelen van dit wetsvoorstel de aanpak van de buitenlandse trustvermogens en de vermindering van het zeer hoge toptarief voor niet- en ververwanten heeft

gehad, naast een vereenvoudiging van de tariefstructuur. De fractie van de Partij van de Arbeid zou echter willen vaststellen dat met dit wetsvoorstel deze laatstgenoemde doelen zijn bereikt. Dat betekent dat naar ons gevoel bij oplopende opbrengsten uit de aanpak van de trustvermogens de aanwending voor lastenverlichtingen aan de voet van het inkomensgebouw moet worden overwogen. En wanneer deze opbrengsten in de erf- en schenkbelasting zouden moeten neerslaan -- wat overigens nog niet op voorhand een gegeven is, omdat een belangrijk deel van de opbrengsten in de inkomstenbelasting zit -- dan zou wat ons betreft een verhoging van de vrijstelling voor kinderen en kleinkinderen en een verlaging van het laagste tarief aan de orde zijn. Het vermogensbezit is in ons land in de afgelopen decennia niet alleen flink gegroeid, het is ook gedemocratiserd: er zijn veel meer vermogensbezitters gekomen, maar vooral ook meer kleine vermogensbezitters. Wij zouden deze democratiseringstendens willen bevorderen, ook met fiscale middelen.

Het wetsvoorstel bevat enkele interessante onderwerpen; ik noem nu slechts een enkel. De regering heeft met voorbeelden overtuigend aangetoond dat het grotendeels vrijstellen van ondernemingsvermogen bij bedrijfsopvolging belangrijk is om de continuïteit van de bedrijfsvoering niet in gevaar te brengen. De maatvoering is hier echter van belang, wil niet een zeer ongelijke behandeling ontstaan met de overerving van vrij vermogen. In dit verband kan de Partij van de Arbeid goed leven met de door de Tweede Kamer aangebrachte wijziging waardoor de vrijstellingsfaciliteit scherper is toegesneden op de opvolging in kleine en middelgrote bedrijven. Zij vallen nu onder een 100%-vrijstelling, terwijl de wat grotere ondernemingsvermogens slechts voor 83% zijn vrijgesteld en niet, zoals de regering aanvankelijk voorstelde, voor 90%.

Eveneens positief oordelen wij over de aanvullingen en wijzigingen die gene zijde van het Binnenhof heeft aangebracht in de erf- en schenkbelasting in mantelzorgrelaties, bij ongehuwd samenwonende partners en in de relatie van ouders en hulpbehoevende kinderen. De regering is van oordeel dat met deze wijzigingen enigszins afbreuk is gedaan aan haar wens tot een eenduidige bepaling van het partnerbegrip te komen in de fiscale wetgeving. Dat mag zo zijn, maar het komt de leden van mijn fractie voor dat de Tweede Kamer hier nog iets anders tot uitdrukking heeft willen brengen, namelijk dat er wanneer sprake is van een duidelijke wederzijdse zorgplicht en mensen die ook aantoonbaar jegens elkaar vervullen, op het punt van schenken en erven eigenlijk moet worden gesproken van een volwaardig partnerschap, dan wel van een bijzondere kind-ouderrelatie. In beide gevallen waardeert de fiscus het vervullen van de zorgplicht effectief met de toepassing van een lichter regime bij erven en schenken, vergelijkbaar met het partnerregime. Men zou kunnen zeggen dat het vervullen van de wederzijdse zorgplicht ertoe leidt dat het opgebouwde vermogen ook meer als een

gezamenlijke verantwoordelijkheid wordt gezien, zodat er bij schenken en erven maar ten dele van overdracht en verkrijging sprake is. Ik hoor graag de opvatting van de regering over die benadering.

Met de behandeling van dit wetsvoorstel in de Tweede Kamer heeft het schenkingsrecht een grote vlucht genomen, zo kun je wel stellen. De verdubbeling van de vrijstelling voor een eenmalige schenking aan de kinderen ingeval dezen een huis kopen of een dure studie willen beginnen, in combinatie met de al aanzienlijke jaarlijkse vrijstelling voor ouder-kindschenken, roept vragen op over de toekomst. Mijn fractie is daar zeker nog niet uit en ik leg de vragen daarom open voor. Het lijkt erop dat wij het wenselijk vinden, jongeren in de huizenmarkt en ook in hun opleiding een flinke financiële steun te geven door het schenken door ouders in deze gevallen fiscaal vrij te stellen. Dat is in het geval van de huizenmarkt en de sterk gestegen prijsniveaus daar zeker begrijpelijk. Ouders kunnen op deze wijze hun kinderen niet alleen een startkapitaal meegeven, maar ook tegemoetkomen in een substantieel deel van de jaarlijkse rentelast, zonder dat we fiscaal van een belastbare schenking spreken. De opname van de doelstelling "opleiding" in dezelfde vrijstellingsregeling roept weer geheel andere vragen op. Eens was de algemene studiefinanciering erop gericht, de noodzaak van een ouderbijdrage in de studiekosten zo veel mogelijk terug te dringen, al ligt die tijd inmiddels ver achter ons. Niettemin heeft dit streven, zoals bekend, vooral veel profijt voor de hogere inkomens opgeleverd. Moeten wij nu de weg van de fiscale schenkingsvrijstelling bij studiekosten die hier is ingeslagen, zien als een mogelijk alternatief voor de studiefinanciering of gaat dat weer te ver? Ik bedoel: lopen wij wellicht drie maanden vooruit op de heroverwegingstroepen of is dat niet het geval?

De warme belangstelling die is ontstaan voor het belastingvrij schenken van ouders aan kinderen mag anderzijds niet leiden tot een tendens particuliere vermogens zo veel mogelijk uit te hollen en over te dragen. Wij moeten niet de ogen sluiten voor het feit dat een deel van het door ouderen opgebouwde vermogen inderdaad de functie heeft van appeltje voor de dorst. Mensen weten dat tegen het eind van hun leven de kosten van wonen en zorg flink kunnen oplopen en dat zij daarbij niet ongelimiteerd een beroep kunnen doen op de gemeenschappelijke kas. Vermogenstoetsen zijn in de zorg een belangrijk middel om de kosten eerlijk en naar draagkracht te verdelen. Zij hebben hun werking echter alleen als er ook wat vermogen is om te toetsen. Al te veel fiscale stimulering van het bij leven wegschenken aan de kinderen kan ertoe leiden dat ouderen minder kunnen bijdragen in de zorgkosten en andere kosten van de vergrijzing. Dat moment is nog ver weg, maar het geeft wel aan dat er een grens is aan de nu ingezette forse verruiming van de schenkingsvrijstelling.

Ten slotte zou ik een enkele opmerking willen maken over de wijzigingen in het zogeheten ANBI-regime en de invoering van het begrip sociaal

belang behartigende instelling (SBBI). De voorstellen op dit punt zijn aanvankelijk door de regering niet bijster duidelijk toegelicht -- het is zonde dat ik het zeg, zei mijn moeder altijd, maar ik moet het toch wel constateren -- waardoor bij verschillende fracties persistente misverstanden konden ontstaan. Zo leek het erop dat de SBBI een soort vangnetconstructie was voor instellingen die hun ANBI-status zouden verliezen als gevolg de invoering van het 90%-criterium in plaats van het vigerende 50%-criterium voor de activiteiten "ten algemene nutte". De regering heeft er vervolgens op gewezen dat dit niet het geval is en wel omdat activiteiten van "algemeen nut" iets geheel anders zouden zijn dan activiteiten die een sociaal belang behartigen. Dit was niet zeer verhelderend, temeer niet omdat het begrip algemeen in de samenstelling algemeen nut niet betekent dat iedereen van deze activiteiten profiteert, dus dat er een generiek belang zou zijn. Van algemeen nut is hier een verbastering van het oude "ten gemenen nutte", wat zoveel betekent als ten dienste van het "gemeen" ofwel het collectief; een betekenis die dus bijzonder dicht ligt bij het begrip sociaal belang, waar sociaal verwijst naar collectief nut in tegenstelling tot individueel nut. Het mag dan ook een gelukkige wending worden genoemd dat de regering in de memorie van antwoord en in de nadere memorie van antwoord op vragen van de fracties van het CDA en de PvdA tot een veel helderder uiteenzetting komt.

Nu wordt erop gewezen dat het 90%-criterium betekent dat de instelling die als ANBI wil kwalificeren uitsluitend tot doel moet hebben het gemene nut te dienen; niet overwegend maar uitsluitend. Op dit uitgangspunt van 100% gemeen nut is slechts een concessie van 10% gedaan om gedoe over, ik citeer: "futiliteiten of handelingen die onopzettelijk zijn begaan" te voorkomen. Het gaat dus uitsluitend om instellingen die zich geheel aan het gemene nut wijden en geen particulier belang dienen. Daartegenover staan instellingen die wel primair een particulier belang dienen; dus het belang van een beperkte groep burgers. Dat hoeft geen commercieel belang te zijn, het kan wel degelijk een ander belang zijn, maar het gaat erom dat het primair het belang is van een beperkte groep burgers. Daarbij zijn echter instellingen waarvan de activiteiten onmiskenbaar een sociaal-maatschappelijk betekenis hebben, zoals het vergroten van de samenwerking tussen bevolkingsgroepen, het stimuleren van de volksgezondheid of iets dergelijks. Men is dus voornamelijk particulier bezig, maar doet daarbij dingen die onmiskenbaar een sociale uitstraling hebben. In dat geval kan de instelling kwalificeren als SBBI en zijn schenkingen vrijgesteld van schenkbelasting. Deze nadere toelichting maakt ook duidelijk waarom de op het eerste gezicht nogal wonderlijke situatie dat de landelijke scoutingorganisatie een ANBI is maar de lokale scoutinggroepen hooguit een SBBI, toch een zekere logica niet ontzegd kan worden.

Het ware te wensen dat de regering zich de komende maanden enige moeite zou getroosten om de instellingen die het betreft, duidelijk te maken

waar nu precies het subtiele verschil ligt tussen de oude en nieuwe ANBI-status en de nieuwe SBBI-status. Daarover bestaat veel onduidelijkheid bij de betreffende instellingen, zoals als aanvankelijk ook het geval was bij de beide Kamers der Staten-Generaal. Ik hoor graag van de staatssecretaris wat de regering op dit punt aan voorlichting en andere activiteiten wil ondernemen.

Overigens zien wij de antwoorden van de regering met belangstelling tegemoet.

De heer **Reuten** (SP): Voorzitter. De financieringszijde van dit wetsvoorstel is prima: het tegengaan van belastingontwijking. Bij de toepassingszijde is sprake van een verlaging in de tarieven. Als ik de heer Leijnse goed begrijp, vindt zowel zijn fractie als de mijne dat dit leidt tot een vergroting van de vermogensverschillen en dat vinden wij niet best. Er is dus sprake van een dilemma: de ene helft van het wetsvoorstel vinden wij geweldig en de andere helft niet. Wat moeten wij daaraan doen?

De heer **Leijnse** (PvdA): Wij moeten natuurlijk in de eerste plaats accepteren dat het leven onvolmaakt is en dat je nooit alles kunt krijgen. Het is voor ons van wezenlijk belang dat wat de heer Reuten de financieringskant noemt, niet alleen bestaat uit het verbreden van de belastinggrondslag of het onder de heffing brengen van vermogens die tot nu toe buiten de heffing zijn gebleven, maar dat het wel degelijk om de zeer grote vermogens gaat. De vermogens die in een trustconstructie zijn ondergebracht, zijn over het algemeen zeer omvangrijke vermogens. Er wordt gesproken over een gemiddelde van 2,7 mln. Dat is een fors vermogen, maar dat is slechts een gemiddelde. Er zijn vermogens die veel groter zijn. Het gaat hier onmiskenbaar om het aanpakken van grote vermogens en dus van zeer rijke personen. Dat vinden wij zeer belangrijk. Er is niet simpelweg sprake van een "normale" fiscale ingreep, maar er is wel degelijk sprake van een benadering waarbij de zeer grote vermogens die de afgelopen jaren buiten de fiscaliteit zijn gebleven -- belasting betalen is voor de dommen, de slimmen zorgen natuurlijk wel dat zij daarbuiten blijven -- worden aangepakt. Ik zou dat willen kwalificeren als het aanpakken van de rijken. Dat maakt voor mijn fractie een zeer belangrijk deel uit van de afweging.

De andere kant -- de aanwending van de middelen die daaruit vrijkomen -- is de verlaging van het zeer hoge tarief van 68% voor de niet- en ververwanten. Daaraan tillen wij niet vreselijk zwaar, maar daar zijn wij ook niet heel erg tegen. Wij vinden dat er goede argumenten zijn om dit een zekere voorrang te geven: verlaag het exorbitant hoge tarief voor de niet- en ververwanten. Het zou niet mijn eerste prioriteit zijn geweest, maar het is niet iets waar ik op voorhand tegen ben.

De heer **Reuten** (SP): Bij de financieringszijde gaat het natuurlijk niet om "normale" vermogens, maar er moet wel normaal belasting betaald worden. Dat wil ik benadrukken.

Kan de fractie van de PvdA leven met de vergroting van de vermogensverschillen die aan de aanwendingszijde ontstaan?

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter. Ik heb de heer Reuten tijdens het interruptiedebatje al gezegd dat voor ons niet alleen de onmiskenbare vergroting van de vermogensverschillen een rol speelt, maar ook de verkleining van de inkomensverschillen die ook een gevolg is van het wetsvoorstel en dat het een saldoafweging is. Dat laat onverlet dat wij bij de aanwending de prioriteiten wellicht iets anders hadden willen leggen.

De heer **Reuten** (SP): Voorzitter. Juist de link tussen de vermogenseffecten en de inkomsteneffecten bleek in de Tweede Kamer heel erg lastig. Daar krijg je niet zomaar de vinger achter.

De **voorzitter**: Ik wil een mededeling doen. De temperatuur in de zaal is geen bijdrage aan de klimaatconferentie in Kopenhagen en ook geen prikkel om korte interventies te houden ook al zou ik dat willen, maar het is een storing in het systeem. Die wordt zo snel mogelijk verholpen.
**

*N

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter. Deze bijdrage is mede namens de fractie van de SGP. Voordat wij beginnen met enkele algemene opmerkingen over het onderhavige wetsvoorstel, willen wij de staatssecretaris danken voor de uitvoerige en snelle wijze waarop hij de vragen van onze fracties heeft beantwoord. Omdat zijn medewerkers het leeuwendeel van die beantwoording natuurlijk voor hun rekening zullen hebben genomen, willen wij hen graag via de staatssecretaris danken voor hun arbeid. Voor ons is de soepele en prettige manier waarop de voorbereiding van dit wetsontwerp sinds de indiening kon plaatsvinden, een goed voorbeeld. Al moeten we erbij zeggen dat de tijd die we hadden om ons voor te bereiden op een dergelijk ingewikkelde wet te kort was.

Het is een goede zaak dat dit kabinet de moed heeft getoond om de oude Successiewet 1956 drastisch aan te pakken en te moderniseren. Het kabinet toont daarmee durf, en moeilijke en ingewikkelde problemen worden niet uit de weg gegaan. Dat mag ook gezegd worden.

Bij deze modernisering en vereenvoudiging van de Successiewet 1956 stellen we allereerst de vraag naar de legitimiteit van het heffen van successierechten. Ook de memorie van toelichting bij dit wetsontwerp gaat daar in paragraaf 1, de inleiding, kort op in. Gestart wordt immers met de uitspraak: "Maatschappelijk en politiek is er in toenemende mate kritiek op de belastingen op erfenissen en schenkingen." In hoofdzaak zou die kritiek zich richten op de hoogte van de tarieven en op de ingewikkeldheid van de regelgeving, aldus de memorie van toelichting. Terecht wordt echter aangegeven dat er ook sprake is van

grondslagversmalling door ontgaansgedrag en door de opkomst van zogenaamde estateplanning.

De memorie van toelichting geeft een korte motivatie waarom de wet legitiem is. Daarover hoor ik van de staatssecretaris graag iets meer. Wat is er legitiem aan om een vermogen dat beschikbaar komt na overlijden van personen en waarover reeds de wettelijke belastingen zijn betaald, nogmaals stevig te belasten en vervolgens bij weer overlijden nogmaals en ga zo maar door? Het aanvoeren van budgettaire redenen lijkt onze fracties een smalle legitimatie. We zijn benieuwd naar de inhoudelijke opvattingen van de staatssecretaris. Misschien wil hij daarbij ook meenemen waar de Europeesrechtelijke houdbaarheid van de wetgeving in het geding kan zijn. Dat het weglekken van kapitaal en het ontmantelen van illegale constructies kan worden aangepakt als de wetgeving er is, wordt door onze fracties nadrukkelijk gesteund.

Als laatste algemene opmerking willen we het volgende aan de orde stellen: op welke wijze wordt de burger op begrijpelijke wijze geïnformeerd over de gevolgen van deze vernieuwde wet voor hem of haar, zodat de burger en in voorkomende gevallen ook de organisaties kunnen inspelen op de nieuwe situatie? Goede estateplanning is immers een legitieme zaak. Is het aan te raden op grond van deze wijzigingen een testament aan te passen? Deze en ongetwijfeld meer vragen zullen zeker door de burger gesteld worden. Wij hopen dat de overheid de taak, te zorgen voor transparante informatie over deze wet, serieus zal nemen.

Een kernpunt in de nieuwe wet is de vereenvoudiging en verlaging van de tarieven. Het aantal tarieven is verminderd en met name het uitzonderlijk hoge tarief van groep 3, dat oploopt tot 68%, is aanzienlijk verlaagd. Nu is bij de thans voorgestelde modernisering budgettaire neutraliteit het uitgangspunt geweest. Dat is begrijpelijk. Waarom worden, zo vragen onze fracties zich af, de positieve gevolgen voor de erfbelasting in de categorie broers en zussen zo gering gehouden in vergelijking met andere derden, zoals neven en nichten? In bijlage I van de memorie van antwoord wordt het verschil in de figuren 4 en 6 schrijnend duidelijk. Sterker nog, bij kleine erfenissen moet dan meer betaald worden dan thans het geval is.

Uit reacties die we kregen, blijkt dat in deze situatie zeer vaak alleengaanden geconfronteerd worden met een wet waarin de voor hen meest nabije familie, broer en zus, na hun overlijden fors belasting moet betalen over het geërfde vermogen, c.q. bij kleine vermogens, terwijl dat in hun beleving en ook in werkelijkheid in tariefgroep 1 en 1A niet geldt voor nabije familie. Mogen we de motivatie van de staatssecretaris horen om broers en zussen zo te belasten?

Op een vraag van onze fracties over de situatie waarin personen wel apart wonen, maar niet -- soms om principiële redenen -- willen scheiden, antwoordt de staatssecretaris dat het dan om gehuwde personen gaat. En die zijn voor de toepassing van de Successiewet 1956 elkaars partner. Ik begrijp hieruit dat deze situatie ook blijft gelden in de aangepaste Successiewet. Aansluitend

bij een vraag van de fracties van OSF, D66 en GroenLinks concludeer ik dat als het door mij bedoelde niet meer samenwonen uitmondt in een scheiding van tafel en bed, we te maken hebben met een andere situatie. Dan worden beide partners behandeld als zijnde gescheiden. Ik wil volledige helderheid op dit punt, want in beide situaties is immers sprake van nog gehuwd zijn? Is bij de bepaling van het partnerbegrip immers het feit van het gehuwd zijn niet hoger dan het al dan niet ontbonden zijn van een goederengemeenschap, wat bij een scheiding van tafel en bed wel het geval is en bij gescheiden wonen dus niet?

In dit verband vroegen we ook naar de regels bij van polygamie. Polygamie komt in Nederland door immigratie uit andere landen al meer dan duizend keer voor. Het is dus klip-en-klaar dat in situaties van polygamie slechts twee personen elkaars partner kunnen zijn, ook in de gewijzigde Successiewet? Daar is werkelijk geen speld tussen te krijgen.

Ik zal mijn tekst verder voorlezen en misschien hier en daar inkorten, omdat sommige onderwerpen al een aantal keren aan de orde zijn gesteld. De memorie van antwoord geeft een uitvoerige reactie op de vragen van ook onze fracties inzake ANBI en SBBI. Daarvoor dank. Toch hebben wij nog niet op alle punten duidelijkheid gekregen. Er blijft naar onze mening een zekere mate van vaagheid in deze antwoorden en ook in die aan de CDA-fractie over dezelfde onderwerpen waar onze fracties in de memorie van antwoord korthedshalve naar verwezen. Ik neem die maar mee, ook al is de beantwoording aan de CDA-fractie gericht. Wij hebben ernaar verwezen, dus wij mogen er ook op reageren. De nadere memorie van antwoord geeft naar de mening van onze fracties wel meer duidelijkheid, maar is ook niet helemaal transparant. Daarom een volgende poging om helderheid te krijgen.

De staatssecretaris antwoordt terecht dat de doelstellingen van een ANBI niet gericht zijn op het wezen en eigenbelang van de leden of bestuurders. Dit in tegenstelling tot een SBBI, die zich wat haar doelstellingen betreft wel richt op het eigenbelang van de leden. Deze onderscheiding lijkt duidelijk, ware het niet dat gediscussieerd kan worden over wat onder eigenbelang kan worden verstaan. Als voorbeelden van een SBBI worden personeelsverenigingen en hobbyclubs in de beantwoording genoemd. Dat lijkt ons helder. Blijft echter de onduidelijkheid over met name culturele instellingen. In de vragen en antwoorden ging het regelmatig over de muziekkorpsen als voorbeeld, maar er zijn meer instellingen te noemen. Is in alle redelijkheid vol te houden dat daar waar culturele instellingen -- ik heb het voorbeeld genoemd -- veelal een gemeentelijke subsidie krijgen voor hun activiteiten die het algemeen nut bevorderen, waar deze organisaties publieke optredens verzorgen en waar men met plezier de persoonlijke mogelijkheden als amateur beoefent, dat we hier te maken hebben met een SBBI, dus een instelling met name gericht op het eigenbelang van de leden? Volgen we de definitie van de staatssecretaris, dan

moet het antwoord nee zijn en moet gesteld worden dat we wat de definitie betreft met ANBI's te maken hebben. Onze fracties zien graag een nadere reactie van de staatssecretaris tegemoet ten einde volstrekte helderheid te krijgen wat ANBI-instellingen zijn, ook wat culturele instellingen betreft.

Hoe is overigens de positie van die muziekkorpsen, die verbonden zijn aan een levensbeschouwelijke organisatie, zoals de muziekkorpsen van het Leger des Heils? Wij gaan ervan uit dat daar nuchter gesproken sprake is van een ANBI, omdat die verbonden zijn met een levensbeschouwelijke organisatie. Overigens, de redenering van de staatssecretaris dat slechts minder dan 5% van de huishoudens gebruikmaakt van de giftenaftrek en dat de meeste mensen dus blijkbaar schenken zonder rekening te houden met de fiscale aftrekbaarheid van giften, is noch relevant, noch logisch. Het gaat namelijk om een principe en bovendien is niet bekend, of de overige 95% wel zoveel giften geven, dat men komt boven het drempelbedrag. Het antwoord van de staatssecretaris inzake het 90%-criterium voor kerkelijke en levensbeschouwelijke instellingen is duidelijk. Wel willen we opmerken dat als geantwoord wordt -- we begrijpen de bedoeling -- dat alle soorten instellingen aan dezelfde voorwaarden worden getoetst om als ANBI aangemerkt te worden, wel blijft gelden wat gesteld is in paragraaf 7 van de memorie van toelichting bij dit wetsontwerp. Ik citeer: "Bij kerkelijke en levensbeschouwelijke organisaties wordt van oudsher impliciet aangenomen, overigens bevestigd in de jurisprudentie, dat zij zich volledig richten op het algemeen belang." Ik krijg graag een bevestiging van de zijde van de staatssecretaris op dit punt.

Onhelder is voor onze fracties het antwoord op onze vraag inzake de defiscalisering in de inkomstenbelasting van erfrechtelijke vorderingen en schulden tussen ouders en kinderen. Er zal daarover een brief komen naar de Tweede Kamer. Onze vraag was echter eenvoudig: komt die defiscalisering er nu inderdaad per 1 januari 2011?

In reactie op de brief van de Vereniging Familiebedrijven Nederland reageert de staatssecretaris op de vraag van de FBned, om die zo af te korten, over de doorschuifregeling in de IB bij schenking. De staatssecretaris acht het een beoogd verschil dat ontstaat tussen aandeelhouders die hun aandelen overdragen aan een persoon die wel werknemer is en zij die hun aandelen overdragen aan een niet-werknemer. De vraag van de FBned betrof echter niet werknemer of niet-werknemer, maar betrof eigenaren die al dan niet in een onderneming werkzaam zijn: er is een gezamenlijk ondernemen van familieleden, maar niet ieder is daadwerkelijk als werknemer in de onderneming werkzaam. Dat lijkt ons een andere situatie dan de staatssecretaris in zijn antwoord schetst. Wil hij hier alsnog nader op ingaan?

De staatssecretaris geeft aan dat bij grotere of lagere opbrengsten APV dan geraamd, er een nieuwe politieke afweging komt, die met "de Kamer" zal worden besproken. Mogen wij ervan

uitgaan dat gegevens daarover ook aan deze Kamer zullen worden toegezonden?

Deze wet heeft ervoor gezorgd dat veel burgers en organisaties ons benaderden met concrete punten naar aanleiding van deze wet. Tijdens de schriftelijke vragenrondes is een aantal van deze punten ook door onze fracties aan de orde gesteld. Het lijkt ons, dat er daarom de komende jaren nog wel wat werk op de Belastingdienst zal afkomen inzake de interpretatie van deze wet. We hopen dat de dienst daartoe geëquipeerd is.

Ten slotte. Komend voorjaar hoopt de regering te komen met een pakket uitwerkingen inzake noodzakelijke ombuigingen en bezuinigingen voor de komende jaren. Meer dan eens is beklemtoond dat er geen blokkades zijn voor wat betreft het betrekken van aspecten van het huidige beleid bij deze operatie. Dat betekent naar ons gevoel dat ook de thans voorliggende wet onderdeel kan worden van deze komende ombuigingen en bezuinigingen, in die zin dat inhoudingen naar boven worden bijgesteld. Is deze aanname van onze fracties correct?

Onze fracties wachten de antwoorden van de staatssecretaris met belangstelling af.

De heer **Reuten** (SP): In de krant van gisteren las ik dat uw fractie aan de overkant wellicht een versnelling wil van het inlopen van het financieringstekort van de overheid. Is het dan niet gek -- hiermee haak ik aan op uw laatste opmerking -- dat, nu er dus aanzienlijke belastinginkomsten gaan komen uit de financieringszijde van dit voorstel, wij een belastingverlaging gaan toepassen door middel van dit voorstel? Is dat niet raar in deze situatie?

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Ik denk dat dit niet raar is. Ik ga nog steeds uit van wat het kabinet heeft gezegd, namelijk dat het in het komende voorjaar met een evenwichtig pakket aan maatregelen komt. We zullen samen wel zien hoe dat pakket eruitziet. Met name de Tweede Kamer zal daar als eerste over spreken. Deze wet probeert de fiscale neutraliteit overeind te houden, dus opbrengsten gelijk te laten houden. Voor zover de stukken voorliggen, is dat niet alleen de bedoeling, maar gebeurt dat ook. Met die feiten heb ik op dit moment te maken.

*N

De heer **Essers** (CDA): Voorzitter. Vandaag voeren we een debat van historische betekenis. Sinds 1805, toen in Nederland het "Regt van Successie" werd geïntroduceerd, is deze wet nooit zo ingrijpend gewijzigd als thans. Staatssecretaris De Jager verdient een grote pluim omdat hij dat voor elkaar heeft gekregen, nota bene in deze tijden van financiële tegenspoed! In het verleden heeft de CDA-fractie vanaf deze plaats meerdere malen voor een aanpassing van het successierecht gepleit. De grote stimulator van deze pleidooien -- ik heb dat zelf ook mogen ervaren -- was oud-senator Hannie van Leeuwen. Zij stoorde zich aan het feit dat haar neven en nichten als derden werden beschouwd

met als gevolg dat de aan deze verwanten gedane schenkingen en legaten zouden worden belast tegen het extreem hoge derdentarief van maximaal 68%. We zijn verheugd dat de staatssecretaris met dit wetsvoorstel uiteindelijk gehoor heeft gegeven aan deze herhaalde oproep.

De thans voorliggende wet heeft ook dieperliggende religieuze en ethische raakvlakken. Aan het einde van de negentiende eeuw en het begin van de twintigste eeuw werd door katholieke moraaltheologen de stelling verdedigd dat de aanvaarding van wetten door een parlementaire meerderheid -- waaronder dus ook belastingwetten -- niet betekende dat deze wetten ook in geweten zouden binden. Van een individuele staatsburger kon niet worden verwacht dat hij zich gebonden zou achten aan immorele wetten. De Successiewet werd door velen als een dergelijke immorele wet gezien. Uit dien hoofde werd de stelling verdedigd dat het niet ongeoorloofd zou zijn om een deel van een erfenis voor de Belastingdienst te verzwijgen, de zogenoemde restrictio mentalis oftewel een voorbehoud in de geest. Daarbij dient men te bedenken dat in die tijd de verkrijger zijn successieaangifte bij het kantongerecht met een eed diende te bekrachtigen.

Nu is het verleidelijk om het thans voorliggende wetsvoorstel te toetsen aan de criteria die destijds door deze katholieke moraaltheologen werden gehanteerd. Kan, met andere woorden, de restrictio mentalis nu komen te vervallen? Ik zal niet toegeven aan deze verleiding, al was het maar omdat deze leer ten aanzien van het successierecht niet communis opinio was binnen de katholieke kerk; zij werd vooral aangehangen door sommige Nijmeegse professoren. Aan mijn universiteit, de Universiteit van Tilburg, is deze leer, in ieder geval voor zover ik weet, nooit verkondigd. Toch kan men zich voorstellen dat een tarief van 68% veel burgers in gewetensnood heeft gebracht.

Dat gevoel, onrechtvaardig te worden behandeld, wordt natuurlijk alleen maar sterker naarmate de begiftigden of erfgenamen dichter bij de schenker of erflater komen te staan. Een neef of nicht van een ongehuwde oom of tante kan immers een vergelijkbare relatie met de schenker of erflater hebben als een kind met zijn ouders. Dit laat overigens onverlet dat er naar de mening van de CDA-fractie goede rechtvaardigingsgronden bestaan voor een schenk- en erfbelasting als zodanig. Het beginsel van de bevoorrechte verkrijging geeft aan dat omdat de verkrijger van een schenking of erfenis extra vermogen krijgt, zijn draagkracht wordt verhoogd en daarmee zijn koopkracht en mogelijkheid om belasting te betalen.

In de fiscaalwetenschappelijke literatuur is een aantal schrijvers van mening dat het de voorkeur verdient dat de successieheffing wordt geïntegreerd in de inkomstenbelasting. Beide heffingen zijn immers gericht op een belastingheffing naar rato van draagkracht. De leden van mijn fractie zijn van mening dat dit interessante perspectieven biedt. Een integratie van beide heffingen zou het bijvoorbeeld mogelijk maken dat verliezen van een belastingplichtige worden verrekend met een schenking of

nalatenschap. Ook zouden dan veel van de huidige fictiebepalingen in de Successiewet overbodig worden. Als sluitstuk van deze operatie zou de introductie van een proportioneel tarief, gecombineerd met heffingskortingen en vrijstellingen voor onder andere verkrijgingen, afkomstig van verwanten, kunnen worden overwogen. Het voert natuurlijk te ver om dit nu verder uit te werken. Ik mag in dit verband ook verwijzen naar het recentelijk uitgebrachte rapport van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA over de vlaktaks.

De staatssecretaris heeft in de memorie van antwoord aangegeven dat eventuele alternatieven voor de huidige Successiewet 1956 zullen worden betrokken bij de thans uit te voeren voorstudie naar een eventuele belastingherziening. Met hem wachten wij de resultaten van die voorstudie af, al vragen wij ons wel af of niet heel veel op de kar van deze commissie wordt gelegd. Recent werd immers ook nog de problematiek van de rentebox in de vennootschapsbelasting bij deze commissie neergelegd. Wordt op deze manier niet een te hoog verwachtingspatroon geschapen, zo vraag ik de staatssecretaris.

In het thans voorliggende wetsvoorstel worden weliswaar neven en nichten niet gelijkgesteld aan kinderen, maar is wel het maximale derdentarief teruggebracht van 68% naar 40%, voor zover de verkrijging hoger is dan €118.000. Bovendien wordt het aantal tariefgroepen teruggebracht van de huidige 28 naar 6. Ook in de vrijstellingen is een aantal veranderingen aangebracht. De belangrijkste is de aanzienlijke uitbreiding van de vrijstelling voor ondernemingsvermogen, zij het dat deze vrijstelling voortaan wordt beperkt tot het materiële ondernemingsvermogen. Verder kunnen ouders als gevolg van een amendement-Omtzigt/Cramer hun kinderen vóór hun 35ste verjaardag eenmalig een verhoogde gift doen toekomen van maximaal €50.000. Dit bedrag moet worden aangewend voor de aankoop van een eigen woning of voor het betalen van de kosten van een studie of opleiding voor een beroep van minimaal €20.000 per jaar. In het verslag hebben wij de staatssecretaris de vraag voorgelegd of deze verhoogde vrijstelling kan worden uitgebreid naar de vervroegde aflossing van een schuld aangegaan ten behoeve van de aankoop van een eigen woning. Het antwoord van de staatssecretaris op deze vraag in de memorie van antwoord en de nadere memorie van antwoord is nogal defensief: daarin voorziet het amendement niet, aldus de staatssecretaris. Maar dat is natuurlijk precies de reden van ons verzoek om dit alsnog toe te staan. Een schenking in de zin van een vervroegde aflossing van een eigenwoningschuld draagt net zo bij aan de vermogensvorming van kinderen als een schenking ter zake van de aanschaf van een eigen woning. Het past ook helemaal in onze filosofie dat ons fiscale stelsel meer impulsen zou moeten bevatten om schulden af te lossen. Wij hebben in dit verband met genoeg kennisgenomen van de mededeling in de nadere memorie van antwoord dat aan de uitbreiding van deze vrijstelling tot de vervroegde

aflossing van een eigenwoningschuld geen aanvullende budgettaire gevolgen zijn verbonden. Tegenover de geringere opbrengst aan schenkbelasting staat immers de lagere hypotheekrenteaftrek in de inkomstenbelasting. De door de staatssecretaris opgeworpen vraag of er een maatschappelijke behoefte bestaat aan een dergelijke vrijstelling kunnen wij, gelet op de vele reacties die wij vanuit de maatschappij hierover krijgen, zonder meer bevestigend beantwoorden. Als medewetgever roepen wij de staatssecretaris dan ook op om in deze verruiming te voorzien, in eerste instantie door een goedkeurend beleidsbesluit uit te vaardigen en nadien door middel van een wetswijziging.

De heer **Reuten** (SP): Het gaat om een schenking van €50.000, dus bij twee kinderen om €100.000, als je ze gelijk wilt behandelen. Ik neem aan dat iemand met een vermogen van €100.000 dit niet bij leven helemaal wegschenkt aan zijn kinderen. Waar hebben wij het dan eigenlijk over bij de vermogensverdeling? Realiseert u zich over welke groep mensen u het heeft? Het gaat om de top 20%. Vindt u het juist om die mensen te bevoordelen met een belastingreductie en de rest van de bevolking niet?

De heer **Essers** (CDA): Het gaat mij niet primair om de ouders die dit bedrag schenken, maar om de kinderen die dit ontvangen en daardoor een veel lagere eigenwoningschuld hebben en dus ook een veel lagere hypotheekschuld.

De heer **Reuten** (SP): Die worden door de Staat bevoordeeld boven alle mensen die zo'n schenking niet kunnen ontvangen?

De heer **Essers** (CDA): Het is primair een bevoordeling door ouders van hun kinderen. Dit is in het belang van de vermogensvorming in het algemeen. Ik vind het terecht dat de Staat daar ook een steentje aan bijdraagt, zeker als dit budgettairneutraal kan gebeuren zoals bij de aflossing van de eigenwoningschuld.

De heer **Reuten** (SP): Waarom moet bij wijze van spreken de straatveger daaraan bijdragen? Waarom moet de 80% van de bevolking die daar niet van kan dromen, daaraan bijdragen? Ik vind het prima dat de ouders dit doen, maar waarom moet de Staat daar wat bijleggen?

De heer **Essers** (CDA): U bedrijft nu een retoriek die niet de mijne is. U noemt een straatveger, maar de maatschappij in het algemeen kiest hiervoor.

De heer **Reuten** (SP): Ik heb het over 80% van de bevolking. Ik heb het over de meeste mensen in deze zaal, behalve wellicht een aantal ... Nee, ik heb het gewoon over 80% van de bevolking.

De **voorzitter**: Uw punt is duidelijk.

Gelet op de tijd -- wij liggen al ver achter op schema -- moeten wij de interrupties kort houden. Ik wil ze niet tegenhouden. Dat zou niet

correct zijn, ook niet ten opzichte van degenen die willen interrumpen en degene die aan het woord is, maar ik vraag u wel om de interrupties heel kort te houden.

**

De heer **Leijnse** (PvdA): Ik zal mijn uiterste best doen, voorzitter. De heer Essers opende een interessante denkpiste, zoals de Vlamingen zeggen. Ik heb daar twee vragen over. Hij had het over de schenking van €26.000 die gebruikt kan worden om een huis aan te kopen, maar ook om de eigenwoningschuld af te lossen. Dat noemde hij budgettairneutraal. Die €26.000 valt niet onder het schenkingsrecht, maar wordt wel in mindering gebracht op de hypotheekrenteaftrek. Dan levert het juist wat op. Die hypotheekrenteaftrek vindt plaats tegen een hoger tarief dan de schenking. Hoe zit dat financieel precies?

Ik wil ook graag de mening van de heer Essers over het volgende weten. Het is noodzakelijk dat de schenking vervolgens in mindering wordt gebracht op de fiscaal aftrekbare eigenwoningschuld. Dat bedrag kan dus niet weer bij geleend worden.

De heer **Essers** (CDA): Wat de budgettaire consequenties betreft, citeer ik de staatssecretaris in de nadere memorie van antwoord, dat dit geen aanvullende budgettaire consequenties heeft. Het gaat dus niets kosten. Ik ben het met u eens dat, wanneer de mindere hypotheekrenteaftrek wordt doorberekend, de opbrengst wel eens hoger kan zijn. Als dat meer is, hoor ik dat graag, want dat bevestigt alleen maar mijn betoog dat wij deze kant op moeten gaan.

De vraag naar het bij lenen, is voor ons een oud punt. Wij vinden dat de bijleenmogelijkheid ten onrechte wordt beperkt als je aflost. Dat is een verminderde incentive om af te lossen. Ik ben er niet voor om de bijleenmogelijkheid te beperken bij zo'n vervroegde aflossing. Ik geef wel toe dat het in het huidige systeem leidt tot vermindering van de bijleenmogelijkheid.

De heer **Leijnse** (PvdA): Alleen om die reden levert het vervolgens iets op als gevolg van de lagere hypotheekrenteaftrek. Als de fiscaal toegestane eigenwoningschuld niet wordt verminderd met dit bedrag, dan kan men zijn hypotheekrente in dezelfde mate blijven aftrekken.

De heer **Essers** (CDA): Nee, want de eigenwoningschuld als zodanig is verlaagd. Die bijleenregeling komt pas weer aan de orde als er een nieuwe woning wordt gekocht. Gedurende de tijd dat men die woning heeft waarvan de eigenwoningschuld is verminderd, kan men minder hypotheekrente aftrekken.

De heer **Biermans** (VVD): Nu wil ik het ook precies begrijpen. De extra hoge schenking leidt tot nadeel in de sfeer van des inkomstenbelasting. De extra opbrengst komt door minder aftrek in de ib-sfeer. Ouders zullen wel gek zijn om dit soort schenkingen aan hun kinderen te doen. Zij kunnen het beter bij

het schenkingsrecht laten. Met die reden wordt het op zich sympathieke voorstel van de heer Essers om zeep geholpen, tenminste als er een opbrengst voor de Staat uit voortvloeit.

De heer **Essers** (CDA): De vorming van eigen vermogen wordt gestimuleerd. Uw punt is volstrekt terecht. Mensen doen het soms niet omdat zij gaan nadenken over de mogelijkheid om de hypotheekrente af te trekken. Het gaat echter om het versterken van het eigen vermogen. Dat is in het belang van de kinderen en van ons allemaal.

De heer **Biermans** (VVD): Het vermogen wordt nog meer versterkt als je minder belasting aan de Staat betaalt. Je moet die schenking als ouder wel doen, maar niet in de vorm van aflossing van de hypotheek.

De heer **Essers** (CDA): Die afweging wil ik aan de ouders zelf overlaten. Ik redeneer in het verlengde van het amendement dat erop gericht is om de vermogensvorming op het terrein van het eigen huis te versterken. Dan zou je dat ook moeten doen voor de passiefzijde, namelijk ervoor zorgen dat er een lagere eigenwoningschuld is.

Voorzitter. Eenzelfde antwoord geeft de staatssecretaris in de memorie van antwoord op onze vraag of de vrijstelling in het kader van een dure opleiding ook kan worden benut voor de aflossing van een studieschuld. De daaropvolgende opmerking dat doorgaans een bijdrage van ouders in de betaling van studiekosten niet als een schenking zal worden gezien, maar als het voldoen aan een natuurlijke verbintenis, haalt echter weer de nodige kou uit de lucht. We nemen aan dat deze opmerking ook geldt ten aanzien van de aflossing van een studieschuld. Graag ontvangen wij hiervan nog een bevestiging.

Ook mijn fractie betreurt het dat de Eerste Kamer relatief weinig tijd is gegund om dit zo belangrijke wetsvoorstel te behandelen. Dit ware nog te overkomen geweest als de behandeling in de Tweede Kamer antwoorden op alle technische vragen zou hebben opgeleverd. Uit de omvang van het verslag, de memorie van antwoord -- 78 pagina's -- en de nadere memorie van antwoord -- nog eens 25 pagina's -- blijkt dat dit bepaald niet het geval is. Dit wordt niet in de laatste plaats veroorzaakt door de op het laatste moment ingediende en aangenomen amendementen. Dit moge bijvoorbeeld blijken uit het feit dat op een vraag van mijn fractie in het verslag over de reikwijdte van amendement nr. 79 over de bedrijfsopvolgingsregeling het departement maar liefst acht pagina's tekst in de memorie van antwoord nodig heeft om hierop antwoord te geven. Dat geeft toch wel te denken, ook al wordt de diepgang en uitgebreidheid van het antwoord door ons uiteraard zeer op prijs gesteld. De vraag die hierbij opkomt, is overigens wel of de door het departement voorgestane uitleg van dit amendement -- bijvoorbeeld de concernbenadering -- niet op te gespannen voet komt te staan met de tekst van de bijbehorende regeling. Verdient het daarom niet de voorkeur om de tekst van deze

bepaling in de nabije toekomst hierop aan te passen?

Ernstiger wordt het als de gevolgen van aangenomen amendementen niet of nauwelijks meer aan burgers zijn uit te leggen. Dat geldt bijvoorbeeld voor het op zich goed bedoelde amendement nr. 84 over de gelijkstelling als partner van inwonende mantelzorgverleners die bloedverwanten zijn in de rechte lijn. De heer Ten Hoeve maakte daar ook al een opmerking over. Dat een mantelzorgverlener die bij beide ouders inwoont geen recht heeft op de partnervrijstelling bij overlijden van één van de ouders is nog wel uit te leggen, omdat dan de langstlevende ouder die vrijstelling krijgt. Maar dat de bij de enige zorgbehoevende ouder om de hoek wonende zoon of dochter die mantelzorgverlener is, daar ook niet voor in aanmerking komt, zal op veel meer onbegrip stuiten. Deze onvrede zal echt niet minder worden met het verweer van de staatssecretaris dat het kabinet dit amendement van GroenLinks heeft ontraden. Het is een voorbeeld van een regeling die op zich sympathiek is, maar als gevolg waarvan problemen ontstaan vanwege niet door die regeling beschermde gevallen. Daardoor wordt het rechtvaardigheidsgevoel van mensen aangetast. De vraag is dan ook of de regering zich niet nog fermer tegenover dit amendement te weer had moeten stellen.

Dat tegelijkertijd met de tariefsverlaging de grondslag zou worden verbreed, kon worden verwacht. Dat geldt bijvoorbeeld voor de aanpassingen van de fictiebepalingen. In de regel bestaat daar een goede rechtvaardiging voor. Maar soms verbazen wij ons over de hardheid in de opstelling van het departement. Op onze vraag of in het geval een ouder in slechts één jaar vergeet een bedrag schuldig te erkennen tegen een rente van ten minste 6%, de sanctie van de toerekening van het genot van het vruchtgebruik voor het volledige bedrag aan deze ouder niet disproportioneel is, antwoordt de staatssecretaris in de memorie van antwoord dat dit niet zo is omdat nu eenmaal binnen het stelsel van artikel 10 Successiewet geldt dat "een beetje genot ook genot is". Alsof dit een of andere onontkoombare natuurwet is! Wat zouden de in mijn inleiding genoemde katholieke moraaltheologen overigens hebben gevonden van het motto "een beetje genot is ook genot"? Het feit dat de schuldenaar de mogelijkheid heeft, de vergeten rentebetalingen in te halen, baat niet als de omissie pas wordt geconstateerd na overlijden van de schuldenaar. Kan de staatssecretaris daarom nog eens uitleggen waarom een meer proportionele oplossing in voorkomende gevallen niet mogelijk zou zijn, ook gelet op het adagium van de Belastingdienst "fortiter in re, suaviter in modo"?

Een groot deel van de budgettaire dekking voor de tariefsverlagingen en vrijstellingen wordt gevonden in de aanpak van trusts. Deze worden voortaan transparant gemaakt in die zin dat het gehele vermogen van de trust wordt toegerekend aan de inbrenger/settlor. Na het overlijden van de inbrenger wordt het vermogen toegerekend aan de opvolgende erfgenamen. Indien een erfgenaam kan

aantonen dat hij geen begunstigde is, vindt geen successieheffing plaats. Dat is evenmin het geval als de trust in het buitenland wordt onderworpen aan een redelijke belasting naar de winst van ten minste 10%. Een vraag die bij onze fractie leeft, is hoe deze nieuwe wettelijke regeling van de belastingheffing van trusts zich verhoudt ten opzichte van de op dit moment bestaande praktijk van de belastingheffing van irrevocable discretionary trusts. In de stukken wordt gesuggereerd dat inspecteurs in de praktijk al de transparantiegedachte toepassen, maar kennelijk bood de huidige regeling toch te weinig soelaas om de trusts efficiënt te kunnen belasten. Maar dan is de vraag gerechtvaardigd waarom het meer dan tien jaar na de trustarresten van de Hoge Raad heeft moeten duren voordat op dit terrein wetgeving is voorgesteld. Hoeveel belasting is de Nederlandse schatkist in al die jaren ontgaan als de voorziene budgettaire opbrengst van de thans voorgestelde trustmaatregelen wordt geschat op 210 mln. per jaar? Was er echt een financiële crisis voor nodig om dergelijke wetgeving in te voeren?

De CDA-fractie is overigens verheugd dat er in de laatste fase van het wetgevingstraject ook meer begrip is getoond voor de niet-fiscale doelstellingen die de instellers van veel trusts hebben. Lang niet alle trusts hebben tot doel, belastingen te ontduiken. De staatssecretaris zegt dat de nu voorgestelde maatregelen de oprichting van dit soort bonafide trusts niet in de weg staat. Maar de vraag is natuurlijk of dat ook in de realiteit zo zal worden ervaren. Zal het nieuwe fiscale regime niet dermate bezwarend zijn voor de positie van settlors en potentiële erfgenamen dat in de praktijk om fiscale redenen zal worden afgezien van trusts, ook als er geen fiscale doelstellingen mee worden beoogd? Graag vernemen wij hierop de zienswijze van de staatssecretaris.

Er is één onderdeel van dit -- op zich door ons zeer gewaardeerde -- wetsvoorstel dat bij de leden van de fractie van het CDA de nodige zorgen heeft veroorzaakt. Dat is de voorgestelde aanpassing van het ANBI-regime, de regeling voor algemeen nut beogende instellingen. Mede op ons aandringen heeft de staatssecretaris een regeling bedacht om onder andere amateursportverenigingen en niet-commerciële dorpshuizen ook onder de vrijstellingen successierecht en schenkingsrecht te laten vallen. Dat juichen wij toe. De staatssecretaris wil echter niet zover gaan om donateurs van eenmalige giften aan deze instellingen in de inkomstenbelasting recht op aftrek ter zake van deze giften te geven. Vandaar dat hij een onderscheid aanbrengt tussen ANBI's en SBBI's, de sociaal belang behartigende instellingen. "Sociaal belang" wordt gedefinieerd als "een particulier belang dat gediend wordt met activiteiten die bijzondere maatschappelijke waarde hebben, omdat ze bijdragen aan een sterkere en gezondere samenleving". SBBI's kunnen aanspraak maken op een vrijstelling van schenk- en erfbelasting ter zake van door de SBBI verkregen schenkingen. Maar schenkingen gedaan door een SBBI zijn niet vrijgesteld. Giften aan SBBI's zijn niet aftrekbaar voor de schenker, tenzij het om een

periodieke schenking gaat aan een vereniging met meer dan 25 leden. Amateursportverenigingen en dorpshuizen zullen redelijk tevreden zijn met deze regeling; zij gaan er ten opzichte van de situatie in het verleden immers op vooruit. Dat geldt echter niet voor bijvoorbeeld gildes, schutterijen, zang-, toneel- en muziekverenigingen, die thans veelal de ANBI-status al hebben en straks dreigen te worden aangemerkt als SBBI's. Dat komt omdat wordt voorgesteld om in de ANBI-regeling de eis op te nemen dat een ANBI voor ten minste 90% ten dienste moet zijn van het algemeen nut. Dit was 50%. Tijdens de behandeling in de Tweede Kamer werd gesteld dat van bijvoorbeeld een koor of muziekvereniging in de regel niet kan worden gezegd dat deze voor meer dan 90% algemeen nuttig is, omdat hun doelstelling primair zou zijn gericht op het dienen van de persoonlijke belangen van de leden die via hun lidmaatschap hun hobby kunnen bedrijven.

Als de hier bedoelde instellingen hun ANBI-status zouden verliezen, zou dat kunnen betekenen dat zij inkomsten gaan verliezen doordat eenmalige giften van donateurs niet meer aftrekbaar zijn voor de inkomstenbelasting. Ook is het denkbaar dat het vervallen van de ANBI-status donateurs kopschuw zal maken. Het risico bestaat dat zij niet meer wensen te doneren aan een instelling waarvan de overheid zegt dat dit geen algemeen nut behartigende instelling meer is. Doordat er geen register wordt aangelegd van SBBI's weten donateurs ook niet altijd van te voren of hun gift zal zijn vrijgesteld van schenkingsrecht. De als geruststelling bedoelde opmerking van de staatssecretaris dat uit onderzoek zou blijken dat de meeste giften worden gedaan zonder dat de schenker rekening houdt met de fiscale aftrekbaarheid van de giften, nam bij ons en de betrokken verenigingen die vrees niet weg. Ongetwijfeld bestaan er donateurs die louter schenken vanwege hun betrokkenheid bij een vereniging, maar er zijn ook donateurs die als ze een keuze kunnen maken tussen het doen van een gift die leidt tot aftrek voor de inkomstenbelasting en een gift die niet aftrekbaar is, toch de voorkeur zullen geven aan de eerste aftrekbare gift. Net in tijden als deze, waarin veel van deze verenigingen te kampen hebben met teruglopende overheidssubsidies en verminderde bereidheid van het bedrijfsleven om te sponsoren, zou dit een wrange uitkomst zijn van deze goedbedoelde wetgeving. Overigens zou de uitkomst van het door de staatssecretaris aangehaalde onderzoek, dat de fiscale aftrekmogelijkheid geen rol speelt bij het schenkingsgedrag van mensen ook een argument zijn voor de staatssecretaris om zich niet zoveel zorgen te maken over de omvang van de giftenaftrek.

De leden van de CDA-fractie hebben vooral over de tijdens de behandeling in de Tweede Kamer geponeerde stelling dat van bijvoorbeeld een koor of muziekvereniging in de regel niet kan worden gezegd dat deze voor meer dan 90% algemeen nuttig is omdat hun doelstelling primair zou zijn gericht op het dienen van de persoonlijke belangen van de leden die via hun lidmaatschap hun hobby

kunnen bedrijven, de staatssecretaris in de schriftelijke voorbereiding van dit debat om verduidelijking verzocht. Wij zijn de staatssecretaris dankbaar voor wat hij in de memorie van antwoord en nadere memorie van antwoord hieromtrent heeft opgemerkt, omdat met deze verduidelijkingen en nuanceringen veel van onze aanvankelijke zorgen zijn weggenomen.

Ten behoeve van de wetshistorie hecht ik eraan hierover nog een aantal opmerkingen te maken. Laat ik vooropstellen dat wij de staatssecretaris steunen in zijn streven om het maken van oneigenlijk gebruik van ANBI's tegen te gaan. Het was dan ook niet voor niets dat de CDA-fractie bij de behandeling van het Belastingplan 2009 in deze Kamer ervoor heeft gepleit om het huidige 50%-criterium te verhogen naar 90%. Daarmee wordt namelijk oneigenlijk gebruik van de ANBI-regeling uitgesloten in die gevallen dat de niet-publieke activiteiten weliswaar minder dan 50% uitmaken maar deze wel commerciële belangen of, zoals de staatssecretaris terecht opmerkt in de nadere memorie van antwoord, in het geval van familiestichtingen puur familiale belangen dienen. Uitdrukkelijk heeft de CDA-fractie daaraan destijds echter wel de voorwaarde gekoppeld dat deze uitbreiding niet ten koste mag gaan van verenigingen als koren, gildes, schutterijen en muziekverenigingen die thans onbetwist onder de ANBI-status vallen en doorgaans geen commerciële of familiaal gerichte activiteiten als hiervoor bedoeld verrichten.

Zoals wij ook hebben betoogd in de nadere inbreng voor het verslag, wordt in dit verband vaak een verkeerde uitleg gegeven aan het zogenoemde brassbandarrest van 13 juli 1994. Het is niet zo dat verenigingen als de in dat arrest aan de orde zijnde brassband, eerst na dit arrest als ANBI's konden worden aangemerkt. Wel heeft dit arrest de eventuele twijfel weggenomen dat dergelijke verenigingen als zodanig konden kwalificeren. Het probleem is echter dat de Hoge Raad deze twijfel niet heeft weggenomen door te zeggen dat de activiteiten van dergelijke verenigingen doorgaans geheel of nagenoeg geheel in het algemeen belang zijn, maar dat hij dat heeft gedaan door een 50%-toets aan te leggen en te bepalen dat het voldoende is om als een ANBI te worden aangemerkt indien komt vast te staan dat de werkzaamheden ongeveer in gelijke mate het algemene en een particulier belang dienen. Daarmee werd de deur opengezet voor het deels benutten van ANBI's voor bijvoorbeeld commerciële doeleinden, maar wel door veelal andere instellingen dan de hier bedoelde verenigingen.

Uit het tweede brassbandarrest van 8 januari 1997 blijkt ook dat de Hoge Raad ruimhartig wenst om te gaan met het toerekenen van de activiteiten van deze verenigingen aan het algemeen belang; bijvoorbeeld bij het toerekenen van de repetitietijd aan publieke optredens. Dat zou naar alle waarschijnlijkheid heel anders hebben uitgepakt als de Hoge Raad had moeten oordelen over de toerekening van activiteiten van een ANBI die deels ook puur commerciële activiteiten verricht. Daarbij komt dat de Hoge Raad zich niet

heeft uitgelaten over de exacte omvang van de activiteiten die in het algemeen belang zijn van de procederende brassband. Deze kunnen derhalve in voorkomende gevallen net zo goed feitelijk ruim boven de 50% van alle activiteiten hebben gelegen, zo niet 90% of meer. De meeste activiteiten van de hier bedoelde verenigingen zijn immers nagenoeg geheel gericht op publieke optredens en de voorbereiding daarop. Dat de leden aan die voorbereidingen en optredens veel plezier beleven, staat daaraan niet in de weg zoals de staatssecretaris ook zelf aangeeft. Zo stelt hij in de memorie van antwoord dat het voor het nastreven van de doelen van een ANBI "irrelevant is of de bestuurders of medewerkers zelf mogelijk plezier ontlenen aan het nastreven van de doelen van de ANBI". In de nadere memorie van antwoord zegt hij dat dit plezier echter niet een doel op zichzelf mag zijn, maar slechts een zijdelings effect. Hierbij willen wij de volgende kanttekening maken.

Voor een beroepsorkest zoals bijvoorbeeld het Koninklijk Concertgebouworkest, geldt dat dit een culturele instelling is die tot doelstelling heeft om het algemeen belang te dienen. Dat de deelnemende muzikanten plezier beleven aan het maken van muziek, draagt ongetwijfeld bij aan het behalen van een optimaal resultaat. Daarvoor zal de directie ook haar best moeten doen. Maar feit is natuurlijk ook dat deze muzikanten een betaling krijgen als vergoeding voor hun muzikale verrichtingen. Dat laatste is anders bij een amateurorkest. Die muzikanten krijgen geen financiële vergoeding voor hun muzikale prestaties. Hun "vergoeding" bestaat er louter in dat zij plezier beleven aan het samen met anderen op een zo hoog mogelijk niveau musiceren teneinde concerten te geven voor de gemeenschap. Dit betekent dat het bestuur van een amateurvereniging meer aandacht zal moeten besteden aan het naar de zin maken van de leden dan het geval is bij een beroepsorkest. Dat hoeft echter helemaal geen afbreuk te doen aan het feit dat ook een dergelijke vereniging primair is gericht op het nastreven van het algemeen nut. Alleen om dit streven goed waar te kunnen maken, is het nodig dat er bij amateurverenigingen, meer nog dan bij beroepsorkesten, oog is voor het welbevinden van de leden die dit dienen van het algemeen belang werkelijkheid moeten maken.

Naar de mening van de leden van de CDA-fractie behoeft er dan ook geen tegenstelling te bestaan tussen het bevorderen van het plezier van de eigen leden en het nastreven van het algemeen belang, zolang het eerste maar in functie staat tot het dienen van het algemeen belang. Daarvan uitgaande, onderschrijven de leden van de CDA-fractie nadrukkelijk de opmerking van de staatssecretaris in de memorie van antwoord, dat "in die gevallen waarin de doelstellingen van een instelling niet primair gericht zijn op de particuliere belangen van de leden, maar de doelstellingen (en de feitelijke activiteiten) zodanig zijn dat er sprake is van een culturele instelling, die instelling nog steeds kan kwalificeren als ANBI". In het brassbandarrest werd de desbetreffende brassband

overigens door de Hoge Raad uitdrukkelijk aangeduid als een culturele instelling.

Met inachtneming van het voorgaande kunnen wij ons vinden in de door de staatssecretaris in de nadere memorie van antwoord vermelde voorwaarden voor de hier bedoelde verenigingen om onder het ANBI-regime te blijven vallen. Ik citeer: "veelvuldig naar buiten treden, bijvoorbeeld bij regionale en landelijke evenementen, en zich daarbij richten op een publiek buiten hun eigen ledenkring of leefgemeenschap". Bij muziekverenigingen wordt in dit geval het geven van concerten genoemd die deze verenigingen de status geven van een culturele instelling.

Wij vertrouwen erop dat de Belastingdienst zich constructief en redelijk zal opstellen bij het toetsen van deze criteria ten aanzien van de hier bedoelde verenigingen. Dat geldt uiteraard ook voor het beleid ten aanzien van de toekomstige SBBI's. Graag worden wij door de staatssecretaris periodiek op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen op dit terrein. Vanwege de grote betekenis van algemeen nut en het sociaal belang behartigende instellingen voor onze samenleving, of het nu ANBI's of SBBI's zijn, vinden wij het van groot belang dat deze regeling na verloop van een aantal jaren grondig wordt geëvalueerd. Een toezegging van de staatssecretaris hierover stellen wij zeer op prijs.

Diezelfde constructieve en redelijke opstelling van de Belastingdienst verwachten wij ten aanzien van de schenkers van periodieke schenkingen aan instellingen die straks niet meer de ANBI-status hebben en evenmin voldoen aan het criterium van een vereniging met meer dan 25 leden. Naar onze mening gaat het te ver om, zoals de staatssecretaris in de memorie van antwoord stelt, aan te nemen dat het hierbij veelal gaat om onbedoeld gebruik van de fiscale faciliteiten van de ANBI-status. Als dat zo is, zou de ANBI-status ook al met de huidige regeling moeten worden ontzegd. In alle overige gevallen hebben de betrokken donateurs volstrekt bonafide de periodieke gift gedaan. Daarbij zij opgemerkt dat de constatering van de staatssecretaris dat uit onderzoek is gebleken dat mensen zich amper fiscaal laten sturen bij het doen van giften, waarschijnlijk uitgerekend voor deze groep donateurs niet opgaat. Zij zijn immers in de regel overgegaan op een periodieke gift vanwege de daaraan gekoppelde aftrekmogelijkheid in de inkomstenbelasting. Zij tekenen niet voor niets een voor dat doel opgestelde notariële akte. Temeer omdat de staatssecretaris zelf aangeeft dat het hier om een relatief kleine groep gaat, lijkt een overgangsregeling voor deze gevallen op zijn plaats. Graag vernemen wij hierover de mening van de staatssecretaris.

Ik ben begonnen met het uitdelen van complimenten en ik wil er ook mee eindigen. Het wordt gelukkig ook weer warmer in deze zaal. De staatssecretaris en zijn ambtenaren zijn erin geslaagd de Successiewet 1956 grondig te verbeteren. Weliswaar zijn wij het erover eens dat wat nu voorligt nog geen eindstation is, maar er

zijn wel belangrijke stappen in de goede richting gezet. Daarvoor verdient deze staatssecretaris alle lof.

De heer **Reuten** (SP): Ik zal kort zijn. Ik heb een vraag over de wijziging in de tariefstructuur. Via het nader voorlopig verslag en de nadere reactie daarop in de nadere memorie, is onze commissie te weten gekomen dat het effect van het gewijzigde tarief een schevere vermogensverdeling is. Vindt de CDA-fractie dat een punt? Is zij voorstander van een schevere vermogensverdeling uit hoofde van die tariefstructuur?

De heer **Essers** (CDA): Door het woord "schever" geeft de heer Reuten eigenlijk een waardeoordeel. Zo ver ben ik nog lang niet.

De heer **Reuten** (SP): Krommer mag ook.

De heer **Essers** (CDA): Er is een effect op de vermogensverdeling, maar dat hadden we ook verwacht. Het is heel goed dat we dat nu op papier zien. Als je de toptarieven gaat verlagen, dan zal ex ante de tabel over de vermogensverdeling een ander beeld geven. Ik ben geïnteresseerd in hoe de vermogensverdeling er ex post uit zal zien. Ik denk dat vanwege die lagere tarieven, de neiging van belastingplichtige vermogenden om de belasting te ontgaan via estateplanning een stuk minder zal worden en zij bereid zullen zijn om de belasting die ervoor staat, te betalen. Het optisch bedrog dat die staatjes meebrengen, is dat wij ervan uitgaan dat mensen 68% betalen, maar ze zullen er alles aan doen om dat te ontgaan. Daarom ben ik echt benieuwd hoe we over vijf jaar in die vermogensverdeling staan.

De **voorzitter**: Dit punt is al een paar keer teruggekomen. Ik stel voor dat de heer Reuten in de tweede termijn een kans krijgt om dat nog een keer op te brengen, zo hij dat wil.

Wenst één van de leden in eerste termijn nog het woord? Dat is niet het geval.

**

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Versterking positie slachtoffer!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (30143).

(Zie vergadering van 23 september 2008.)

De beraadslaging wordt heropend.

*N

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Voorzitter. Mijn fractie wil kort terugblikken op de gang van zaken rond de bij het amendement in de Tweede Kamer ingevoegde plicht voor ouders om te verschijnen op de strafzitting van hun minderjarig kind. Ik zal ook vooruitblikken naar de mogelijke invoering van het artikel 496a. Mijn fractie is het overigens eens met de rest van het wetsvoorstel, zoals dat door de regering is ingediend, over de verbetering van de positie van de slachtoffers in het strafproces.

De Eerste Kamer heeft Kamerbreed bij de plenaire behandeling op 23 september 2008 gewezen op de problemen die zich in de praktijk zouden voordoen bij ongewijzigde invoering van dat artikel. De minister heeft naar aanleiding hiervan en, zo stelt hij, na overleg met de Raad voor de rechtspraak een wijziging van art. 496a bij derde nota van wijziging, in de Veegwet 31391 die reeds aanhangig was, geschoven. Daar kwam nog een vierde nota van wijziging achteraan, die bewerkstelligde dat het wetsvoorstel 30143, indien tot wet verheven, in werking treedt op een bij Koninklijk Besluit te bepalen tijdstip dat voor de verschillende onderdelen daarvan verschillend kan luiden.

De SP-fractie heeft in deze Kamer nadere vragen gesteld over de formulering van de verschijningsplicht van de ouders. De formulering dat de behandeling altijd moet worden aangehouden tenzij de aanwezigheid van een of beide ouders niet in het belang van de minderjarige wordt geacht, geeft de rechter nog steeds geen enkele ruimte om een belangenafweging te maken. De minderjarige en het slachtoffer zullen er in de regel belang bij hebben dat de strafzaak wordt afgedaan. Na afdoening van zijn zaak kan de ten uitvoerlegging van de opgelegde straf of maatregel beginnen en kan de minderjarige een nieuwe start maken. Indien de zaak wordt aangehouden, zal de eerstvolgende beschikbare zitting in de regel niet eerder dan vier maanden later kunnen plaatsvinden, waarbij zich dan het probleem voordoet dat veel actoren in het strafproces aanwezig moeten zijn. Naast de verdachte en zijn ouders zijn dat het slachtoffer, de raadslieden, veelal ook de reclassering, de gezinsvoogd, een tolk et cetera. De situatie dat verschijning van de ouders niet in het belang van de minderjarige is, de enige uitzonderingsclausule, zal een hoge uitzondering zijn, zodat deze bepaling geen enkel soelaas biedt.

Naast de negatieve gevolgen voor de minderjarige zal het nieuwe artikel 496a ook een ontoelaatbare druk leggen op de zittingscapaciteit van de strafsectoren van de rechtbanken. Het halen van de Kalsbeeknorm, de afdoening van een strafzaak van een minderjarige binnen zes maanden, is, zoals ik bekend veronderstel, nog steeds een speerpunt van beleid. De meeste rechtbanken halen deze norm niet. Indien artikel 496a tot wet wordt verheven, is het halen van die norm, waarover alle spelers in het veld het eens zijn, de komende jaren een volstreekte illusie. Tot nog toe heb ik niets nieuws gezegd.

Op 9 november jongstleden ontvingen wij de nadere memorie van antwoord. Onder het kopje effectiviteit van het wetsvoorstel staat vermeld dat de minister "inmiddels opdracht (heeft) gegeven voor een zogenoemde ex ante evaluatie gericht op de uitvoering van dit onderdeel van het wetsvoorstel onder auspiciën van het WODC. Op die manier kunnen gegevens worden verzameld die van dienst kunnen zijn bij de daadwerkelijke invoering van dit onderdeel, indien het wetsvoorstel tot wet mocht worden verheven".

Mijn eerste reactie was positief, de minister ziet eindelijk in dat het zo niet kan werken. Mijn tweede reactie was er een van verbijstering. Want bij de behandeling in de Tweede Kamer op 11 juni 2009 heeft de minister toch duidelijk gezegd, op indringende vragen van partijgenoot Gerkens, dat hij persoonlijk contact heeft gehad met de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak. "Wij zijn erop uitgekomen dat dit misschien niet de enorme armslag biedt die sommige rechters graag wensen, maar wel voldoet aan wat de Eerste Kamer mag verwachten." Vervolgens vraagt mevrouw Gerkens: "Ik had de minister ook gevraagd of ik ervan kon uitgaan dat de Raad voor de rechtspraak, al dan niet hortend en stotend, akkoord is met deze nota van wijziging." Waarop de minister antwoordt: "Het formele woord 'akkoord' wil ik niet gebruiken, want dit zou een adviesaanvraag veronderstellen. Maar ik reken erop dat dit wetsvoorstel met deze nota van wijziging, goed door de rechtspraak zal worden uitgevoerd." Omdat ook dit antwoord nog de nodige onduidelijkheid liet bestaan, filosoferen mevrouw Gerkens en de heer Heerts van de PvdA nog even verder en zij komen tot de conclusie dat "de Raad voor de rechtspraak ons voor alles weet te vinden en dat het uitgangspunt dus is: geen bericht, goed bericht", aldus vrij geciteerd naar de heer Heerts. Mevrouw Gerkens sluit zich daarbij aan.

Ik wil hierover het volgende zeggen. Op grond van artikel 95 van de Wet op de rechterlijke organisatie, is op de adviestaak van de Raad voor de rechtspraak hoofdstuk 4 van de Kaderwet adviescolleges van overeenkomstige toepassing. Op grond van artikel 17 van die Kaderwet adviseert de raad op schriftelijk verzoek van onze minister, of van een van beide Kamers der Staten-Generaal. Op grond van artikel 18 van diezelfde Kaderwet kan de raad uit eigen beweging de minister adviseren. Van een voornemen daartoe stelt het adviescollege onze minister en beide Kamers der Staten-Generaal onverwijld in kennis. Een adviescollege mag dus niet uit eigen beweging aan het parlement adviseren. Op de vraag van mijn fractie in het voorlopig verslag of de Raad voor de rechtspraak de bevoegdheid heeft om aan het parlement te adviseren, heeft de minister in de nadere memorie van antwoord geen antwoord gegeven. Het antwoord is dus: alleen op schriftelijk verzoek; niet uit eigen beweging. Zo lees ik het tenminste. Ik ben benieuwd of de minister een andere lezing geeft van de tekst van deze wettelijke bepaling. De volgende vraag was: zo nee, is de minister dan verplicht om de adviezen aan het parlement ter kennis te brengen? Ook hierop kwam geen

antwoord. Dat antwoord heb ik ook niet in de wet gevonden, maar aangenomen mag worden dat het feit dat het parlement er door de raad van op de hoogte gesteld moet worden dat het van plan is, te adviseren, impliceert dat het parlement dergelijke adviezen aan de minister mag vragen en er dan ook recht op heeft, ze te krijgen. Zo leg ik dat tenminste uit. Ik ben benieuwd hoe de minister daarover denkt. Mij lijkt het van belang, dit helder te krijgen.

Met betrekking tot onderhavig wetsvoorstel heeft de raad uit eigen beweging en zonder het parlement in kennis te stellen, geadviseerd. De minister heeft het ook niet nodig gevonden om de Kamer uit eigen beweging van dit advies op de hoogte te stellen. Ik ben benieuwd hoe de minister desbetreffende bepalingen uitlegt.

De voorzitter: Mag ik u vragen hoe lang u nog nodig denkt te hebben? U had vijf minuten spreektijd opgegeven, maar er zijn al acht minuten verstreken. Bovendien zie ik nog een stapeltje papier voor u liggen, vandaar dat ik u dit vraag. Als het nog een enkele minuut is, graag.

**

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik ben over twee minuten klaar.

Ik kom terug bij de heer Heerts en mevrouw Gerkens. Anders dan zij veronderstelden, had de Raad voor de rechtspraak niet de bevoegdheid om de Tweede Kamer uit eigen beweging te adviseren. Mijn fractie wil graag weten of het niet op de weg van de minister had gelegen om deze mensen in de Tweede Kamer te informeren over hoe het feitelijk zat, ervan uitgaande dat de minister zelf op de hoogte was dat zij dat niet mochten verwachten omdat de raad dat niet mag. Ik krijg hierop graag antwoord van de minister. Het feit dat de Raad voor de rechtspraak het parlement niet op de hoogte heeft gesteld van zijn voornemen om te adviseren, zal mijn fractie aan de orde stellen in het periodieke overleg met die raad.

De vierde nota van wijziging die het mogelijk maakt dat de verschillende onderdelen van de wet op verschillende tijdstippen in werking treden, verschijnt tien dagen na de derde nota van wijziging die de nieuwe redactie van artikel 496a vaststelt. Achteraf vraagt mijn fractie zich af of de minister al van plan was om de werking van dat artikel uit te stellen op het moment dat hij dit artikel in de Tweede Kamer behandelde. Er zit namelijk maar tien dagen tussen. Waarschijnlijk zat dit al in het hoofd van de minister, maar daarover hoor ik graag iets van hem zelf.

Ik neem aan dat de minister begrijpt waarom ik vragen heb gesteld over het democratische gehalte van het mondeling overleg met een advieslichaam. De door de minister verschafte informatie over het standpunt van de Raad voor de rechtspraak was onjuist, althans zodanig verpakt dat de Tweede Kamer de diepere zin daarvan niet kon doorgronden. De Tweede Kamer is daardoor op het verkeerde been gezet. Het resultaat is dat de Eerste Kamer nu geacht

wordt, een wet aan te nemen waarvan op voorhand vaststaat dat deze met betrekking tot één onderdeel niet uitvoerbaar is. Is de minister het niet met mijn fractie eens dat dit geen schoonheidsprijs verdient?

Mijn fractie verzoekt de minister om artikel 496a buiten werking te stellen. Gebeurt dat niet, dan kan de minister naar eigen keuze handelen met de bevindingen van het WODC-onderzoek. Het komt mijn fractie voor dat dat toch in elk geval in strijd is met de spelregels die in een democratische samenleving gelden. Hoe denkt de minister hierover? Mijn fractie vindt het belangrijk dat de wet die de positie van het slachtoffer in het strafproces versterkt, in werking treedt, maar dan zonder dat artikel 496a. Mijn fractie hoopt dus op een positieve reactie van de minister.

*N

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. Ik dank degene die mij nu net een stuk papier aanreikt. Eigenlijk wil ik meteen maar doorgaan met mijn nog maar met een paar woorden begonnen antwoord. Ik dank mevrouw Quik voor haar beschouwing over dit wetsvoorstel of inmiddels, via het wetsvoorstel 31391, deze regeling, die genovelleerd is op het punt waarover mevrouw Quik eerder haar grote zorgen heeft geuit: de hanteerbaarheid van een bepaling die in het wetsvoorstel over de positie van slachtoffers in het strafproces was opgenomen dankzij een amendement in de Tweede Kamer. Soms -- gelukkig gebeurt het niet al te vaak -- is dat een gecompliceerde zaak in de verhouding van de regering tot beide Kamers der Staten-Generaal. Het kan namelijk zijn dat er dan verschillende richtingen uit wordt gegaan, terwijl de regering niet tot taak heeft om als het ware te beoordelen of een amendement dat in de Tweede Kamer wordt ingediend, ook zo is als de Tweede Kamer had willen voorstellen. Als dat zo zou zijn, zou het hele amendementsrecht in een wat merkwaardig daglicht komen te staan. Dan zou namelijk de vervolgvraag voor de hand liggen waarom de regering niet zelf op het idee is gekomen om iets zo in het wetsvoorstel op te nemen. Dat is iets wat bij het recht van amendement hoort. Er zijn ook situaties waarin de regering -- dit is sinds jaar en dag gebruikelijk -- het aan het oordeel van de Kamer overlaat of het beter is met of zonder dat amendement. Ik zeg dit er even bij, nu mevrouw Quik zo uitdrukkelijk heeft verwezen naar de faits et gestes van haar geestverwanten van de SP-fractie in de Tweede Kamer. Ik heb dit ook meer dan eens gezegd over de amendementen die de SP-fractie in de Tweede Kamer heeft ingediend. Ik had altijd het gevoel dat de SP-fractie in de Tweede Kamer mij dankbaar was voor zo'n benadering. Dit slaat overigens niet specifiek op dit onderwerp.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik weet niet of ik mag interrumpen of moet wachten op de tweede termijn. Dat is een beetje lastig als je alleen bent. Natuurlijk begrijp ik dat dilemma. Ik heb ook respect voor de loyaliteit waarmee de minister de amendementen van de Tweede Kamer verdedigt.

Het probleem is in dit geval dat ik veronderstel of in elk geval kan veronderstellen dat de stemmingsuitslag wellicht anders was geweest in de Tweede Kamer als zij goed ingelicht was geweest over de nadere contacten van de minister met de Raad voor de rechtspraak. Dat weten we niet, maar het feit dat zij haar stemgedrag gebaseerd heeft op onvoldoende informatie, vind ik niet fraai, om het zo maar te zeggen.

Minister **Hirsch Ballin**: Deze opmerking moet ik categorisch weerspreken. Er is niets wat niet fraai is. Ik heb de Tweede Kamer in alle stadia zo ingelicht als ik de Kamer behoor in te lichten, ook over de houdingen die er zijn ten opzichte van dit onderdeel van het wetsvoorstel onder de rechters. Ik denk dat dit blijkt als ik mijzelf zo meteen uit de Handelingen van de Tweede Kamer citeer. Verder merk ik op dat het in de staatsrechtelijke verhoudingen voor ons uiteraard veel waard is wat de Raad voor de rechtspraak en de sectie kinderrechters naar voren brengen, maar dat de beoordeling wat de taak van de rechter is en op welke manier er met slachtoffers en met ouders van minderjarige verdachten en dergelijke rekening moet worden gehouden, zonder ook maar iets af te doen aan de waarde van de opvattingen die naar voren worden gebracht vanuit de rechtspraak, aan de wetgevende macht is: de Tweede en de Eerste Kamer der Staten-Generaal en de regering. Dat heeft in de discussie over dit wetsvoorstel ertoe geleid dat artikel 496a na de novellering zo is geredigeerd dat er expliciet een veel grotere armslag is voor de kinderrechters om in situaties waarover eerder is gesproken en waarin het zinloos of zelfs contraproductief wordt geacht, zaken aan te houden in afwachting van het voor de rechter doen verschijnen van de ouders, om daarmee rekening te houden.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik kan mij niet voorstellen dat de minister niet begrijpt dat het bijna nooit voorkomt dat het niet in het belang van de minderjarige is dat de ouders verschijnen. Daarover zijn alle partijen het eens. De ouders horen erbij te zijn. Op grond van die bepaling zal de behandeling altijd aangehouden moeten worden. Het gaat erom dat de minderjarige belang kan hebben bij afdoening van de zaak, evenals het slachtoffer, terwijl de rechter niet de mogelijkheid heeft om af te wegen hoe zwaar de aanwezigheid van ouders weegt en hoe zwaar het belang van de minderjarige bij afdoening van de zaak weegt. Daar gaat het om.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik zie dat anders. Als artikel 496a, derde lid, zo komt te luiden als nu voorzien, is dat een van de redenen waarom het gerecht kan bevelen dat het onderzoek niet wordt aangehouden en dat het bevel tot medebrenging niet wordt verleend omdat de aanwezigheid van een of beide ouders niet in het belang van de minderjarige wordt geacht. Die situatie kan zich voordoen als de rechter tot de conclusie komt dat er weinig betrokkenheid en kans op betrokkenheid van de ouders bij de opvoeding is. Daarnaast geldt dat het

belang van de minderjarige ook wordt gediend met een tijdige berechting. Op grond daarvan kan de rechter afzien van het horen en naar de zitting doen brengen van de ouders.

De **voorzitter**: Ik verzoek mevrouw Quik om het heel kort te houden. Wij hebben al meer dan de dubbele tijd genomen die wij voor deze derde termijn hadden uitgetrokken.

**

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Dat begrijp ik. Als het is zoals de minister zegt, zou dat handig zijn voor de rechterlijke macht, maar zo staat het er niet. Waarom vond de minister het nodig om de werking van het artikel uit te stellen tot na een ex ante onderzoek? Dat klinkt heel erg onlogisch. Als het allemaal zo goed en zo duidelijk is, is het niet nodig om de inwerkingtreding van dat artikel uit te stellen tot na het onderzoek van het WODC.

Minister **Hirsch Ballin**: Het WODC gaat niet over de vraag of de bepaling in werking moet treden, maar wel over de vraag welke praktische voorzieningen daartoe moeten worden getroffen. Om die reden is het onderzoek gedaan.

Dan de positie van de Raad voor de rechtspraak. De gebruikelijke gang van zaken is dat op verzoek van de minister van Justitie uitgebrachte adviezen van de raad ter inzage worden meegestuurd. Zij zijn dus voor beide Kamers der Staten-Generaal en voor de openbaarheid beschikbaar. Zij worden trouwens in bijna alle gevallen ook op de website van de raad geplaatst. Uiteraard is er daarnaast, gegeven de taken en de rol van de raad, veelvuldig contact, dat niet altijd leidt tot advies in deze betekenis van het woord.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Ik kom nog even terug op het vorige punt. Is het geen oplossing, ook voor mevrouw Quik, als wij afspreken dat de minister ons nog informeert over de resultaten van het onderzoek en dat hij toezegt dat wij nog de gelegenheid krijgen om naar aanleiding daarvan eventuele opmerkingen te maken, voordat hij besluit om het KB te laten slaan voor de invoering? Daarmee doen wij recht aan de discussie die tot dusver is gevoerd over de werkbaarheid van het amendement. Ik heb de indruk dat de andere woordvoerders daar met de minister niet aan twifelen. Als de minister ons die toezegging doet, kunnen alle fracties de zekerheid hebben dat het amendement kan werken.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik wil met alle genoegen de uitkomst van het onderzoek ter informatie aan deze Kamer geven. De heer Van de Beeten kiest zijn woorden zorgvuldig, zoals altijd. Ik vind het prima om dit te doen voordat de bepaling in werking treedt. Ik verwacht dat dit nog enige tijd zal nemen in verband met de praktische voorzieningen die moeten worden getroffen. De verwachte datum van inwerkingtreding is 1 januari 2011. Dus er is nog ruim tijd om deze informatie aan de Kamer te sturen. De heer Van de Beeten kiest zijn woorden

zorgvuldig heb ik gezegd, want "voordat" is een tijdsbepaling en geen conditionele bepaling. Zo wil ik het ook opvatten.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Even ter verheldering. Ik begrijp dat de insteek van het onderzoek niet de vraag is of het amendement werkbaar is. Er wordt gevraagd om de praktische consequenties in kaart te brengen.

Minister **Hirsch Ballin**: Het antwoord op dit vraag is "ja". Het wetsvoorstel is in de Tweede Kamer na amendering aanvaard. Na novellering en na aanvaarding van het wetsvoorstel in gewijzigde vorm door deze Kamer, dus een echt gezamenlijke conclusie van regering en Staten-Generaal, zou het niet in overeenstemming met de eisen van het democratisch proces zijn als wij de inwerkingtreding van deze bepaling afhankelijk maken van een onderzoek door een externe instantie.

Wij hebben een poging gedaan om een voor de praktijk werkbare regeling in deze wettelijke bepaling neer te leggen. De wens van de wetgever komt daarin duidelijk tot uitdrukking, maar niettemin wordt er ruimte geschapen voor een redelijke wetstoepassing. Dat is de manier waarop wij deze bepaling in het voorgestelde artikel 496a verstaan en ook de betekenis van het derde lid, zoals ik zojuist heb toegelicht. Dit is ook consistent met de overigens gevoerde discussies. De wetgever brengt hiermee tot uitdrukking de wens dat ook in de gevallen waarin de ouders niet ter zitting verschijnen, wordt gewerkt aan verdere verbetering van de betrokkenheid en de verantwoordingszin van de ouders. Daarom heb ik dit wetsvoorstel in deze vorm vandaag graag in deze Kamer verdedigd.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Wij hebben goede nota genomen van de toezegging van de minister.

**

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt van 13.20 uur tot 14.15 uur geschorst.

*B

!Hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Aanpassing van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering tot invoering van een procedure voor deelgeschillen ter bevordering van de buitengerechtelijke afhandeling van letsel- en overlijdensschade (Wet deelgeschilprocedure voor letsel- en overlijdensschade) (31518);**
- **het wetsvoorstel Aanpassing van de Wet op de rechtsbijstand in verband met de bestuurlijke centralisatie van de raden voor rechtsbijstand (31835);**

- het wetsvoorstel **Bundeling van uitkeringen inkomensvoorziening aan gemeenten (31927)**;
- het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet werk en bijstand, de Algemene Ouderdomswet en de Wet structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen in verband met de overheveling van de uitvoering van de aanvullende bijstand voor personen van 65 jaar of ouder van de gemeenten naar de Sociale verzekeringsbank en het aanbrengen van enkele andere aanpassingen in de Algemene Ouderdomswet en tot wijziging van enkele sociale verzekeringswetten in verband met de gelijkstelling binnen de sociale zekerheid van voormalige pleeg- en stiefkinderen met eigen kinderen (32037)**;
- het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet participatiebudget en de Wet educatie en beroepsonderwijs in verband met een tijdelijke verlenging van de oormerking educatie en de bestedingsverplichting bij roc's (32146)**.

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

*B
!Brieven JBZ-Raad!

Aan de orde is de behandeling van:

- **de brief van de voorzitter van de vaste commissie voor de JBZ-Raad aan de Voorzitter van de Eerste Kamer met het verzoek in te stemmen met een conceptbrief aan Europese Commissie in het kader van de Subsidiariteitstoets van het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad inzake minimumnormen voor de erkenning van onderdanen van derde landen en staatlozen als personen die internationale bescherming genieten, en de inhoud van de verlengde bescherming (herschikking) (COM(2009)551) (32218, letter A)**;
- **de brief van de voorzitter van de vaste commissie voor de JBZ-Raad aan de Voorzitter van de Eerste Kamer met het verzoek in te stemmen met een conceptbrief aan Europese Commissie in het kader van de Subsidiariteitstoets van het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende minimumnormen voor de procedures in de lidstaten voor de verlening of intrekking van internationale bescherming (COM(2009)554) (32219, letter A)**.

De **voorzitter**: Ik stel voor, conform de voorstellen van de voorzitter van de vaste commissie voor de JBZ-Raad te besluiten.
**

Daartoe wordt besloten.

*B
!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** over het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs en de Wet op de ondernemingsraden in verband met de medezeggenschap van personeel en deelnemers in de educatie en het beroepsonderwijs (medezeggenschap educatie en beroepsonderwijs) (31266)**.

(Zie vergadering van 8 december 2009.)

De **voorzitter**: Ik heet de staatssecretaris van OCW van harte welkom in dit huis.
Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.
**

*N

De heer **Dölle** (CDA): Voorzitter. De CDA-fractie heeft na de plenaire behandeling vorige week de pro's en contra's van het wetsvoorstel tegen elkaar afgewogen. Wij hebben vorige week gezegd dat wij gaarne bereid zijn de regering het voordeel van de twijfel te gunnen, maar dat neemt niet weg dat de nadelen die aan dit wetsvoorstel zijn verbonden, met name het gebonden voordrachtsrecht en de feitelijke verlegging van bevoegdheden naar deelnemers, ons wel moeilijk vallen. Desondanks zullen wij voor het wetsvoorstel stemmen.

Er komt een reeks van wetsvoorstellen, initiatieven en debatten aan. De vrijheid van richting en inrichting zoals geborgd in artikel 23 van de Grondwet houdt in dat besturen en de interne toezichtfunctie een autonomie bezitten. Wij hopen dat deze niet overbodig en te zwaar wordt gehypothekeerd. Dat is voor ons een punt van zorg en daarover zal het debat op 19 januari gaan.

*N

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Voorzitter. Tijdens het debat van vorige week hebben de fracties van SGP en ChristenUnie de bestuurlijke verantwoordelijkheid gekoppeld aan de verplichting van de deelnemersraad. Dit punt is in de discussie met de staatssecretaris aan de orde geweest. In de dupliek heeft de staatssecretaris gezegd dat het niet direct gaat om een plicht, maar om een recht om een deelnemersraad te vormen. Dat geldt voor heel veel andere zaken ook. Door het zo te formuleren, namelijk in termen van rechten en niet in termen van plichten, is het pijnpunt wat ons betreft weggenomen. Beide fracties zullen voor het wetsvoorstel stemmen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP, de ChristenUnie, de VVD, het CDA, de PvdA, D66 en de OSF voor dit wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is aangenomen.
**

*B

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** over het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet milieubeheer en enkele daarmee verband houdende wetten (modernisering van de regelgeving over de milieueffectrapportage) (31755)**,

en over:

- de motie-Putters c.s. over de bevordering van vroegtijdige participatie en verantwoording in het besluitvormingsproces bij bouw- en infrastructurele projecten (31755, letter F);
- de motie-Putters c.s. over het begrip "passende beoordeling" (31755, letter G).

(Zie vergadering van 8 december 2009.)

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP, de ChristenUnie, de VVD, het CDA, D66, de OSF en de SP voor dit wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is aangenomen.

Het woord is aan de heer Putters.

**

De heer **Putters** (PvdA): Voorzitter. De minister van VROM heeft vorige week in reactie op de moties aangekondigd dat zij een brief aan de Kamer zou sturen met een reactie op het punt van de participatie in de milieueffectrapportage en de passende beoordeling. Deze is nog niet gearriveerd, dus ik stel de Kamer voor om de moties aan te houden zodat deze bij de beoordeling kunnen worden betrokken. Ik overweeg ook nog een kleine wijziging in de moties. Daarvan zal ik de leden tijdig in kennis stellen.

De **voorzitter**: Op verzoek van de heer Putters stel ik voor, zijn moties (31755, letters F en G) van de agenda af te voeren.

**

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Wettelijke gemeenschap van goederen!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de titels 6, 7 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen) (28867).

De **voorzitter**: Ik heet de jarige minister van Justitie welkom, met de gelukwensen van de Eerste Kamer erbij.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. Het wetsvoorstel dat wij vandaag behandelen, heeft al een tamelijk lange en bewogen geschiedenis achter de rug. Het oorspronkelijke wetsvoorstel werd zes jaar geleden op 7 mei 2003 bij de Tweede Kamer ingediend. In juli 2005 volgde een tweede nota van wijziging waarover de Raad van State in september 2005 advies heeft uitgebracht. In september 2008 is het wetsvoorstel in de Tweede Kamer aangenomen, zij het met een nogal ingrijpend amendement-Anker. Er is schriftelijk in deze Kamer inhoudelijk veel gewisseld met de minister. Met uitzondering van de VVD- en de PvdA-fracties vonden de fracties in de Eerste Kamer vervolgens dat het wetsvoorstel wel met hamerslag kon worden afgedaan. Dat zou heel vreemd zijn geweest, want er zitten ten gevolge van het destructieve amendement-Anker thans dusdanige weeffouten in het wetsvoorstel dat het maar de vraag is of met het wetsvoorstel kan worden ingestemd.

In het wetsvoorstel werd voorgesteld om het hoofdstelsel van de algehele gemeenschap van goederen aan te passen. Het uitgangspunt van die aanpassing was dat het hoofdstelsel van het Nederlandse huwelijksvermogensrecht een gemeenschap van goederen moet zijn, maar dat er wel beperkingen aan de omvang ervan gesteld dienen te worden. Simpel gezegd: er werd in het wetsvoorstel gekozen voor een beperkte gemeenschap van goederen in plaats van een algehele gemeenschap van goederen. Met die aanpassing zou Nederland niet meer een van de weinige landen ter wereld zijn -- ik meen dat het er in totaal een stuk of vier zijn op een totaal van circa 200 landen -- die een algehele gemeenschap van goederen kent.

Naar de mening van mijn fractie was dat een positieve ontwikkeling. Helaas heeft het voorstel van de regering in de Tweede Kamer averij opgelopen als gevolg van het amendement van het Tweede Kamerlid namens de ChristenUnie, de heer Anker. Het kernonderdeel van het wetsvoorstel, namelijk dat erfrechtelijke verkrijgingen en schenkingen van rechtswege buiten de gemeenschap vallen, is door het amendement-Anker vervallen. Erflaters moeten nu als vanouds de gang naar de notaris blijven maken en degenen die schenkingen willen doen zullen er, ook als vanouds, voor moeten blijven zorgen dat duidelijk wordt vastgelegd dat de schenking buiten de gemeenschap dient te blijven.

Is dat erg? Ja, de VVD-fractie vindt van wel. Mijn fractie meent, overigens met de regering in haar memorie van toelichting van zes jaar geleden, mei 2003, dat de algehele gemeenschap van goederen in de huidige tijd niet past. Het wijzigen van de algehele gemeenschap van goederen in een beperkte gemeenschap van goederen zou een erkenning zijn van de in de afgelopen decennia, naar de mening van de VVD-fractie in positieve zin, gewijzigde positie van de vrouw in de Nederlandse samenleving. De algehele gemeenschap van goederen ontkent naar het oordeel van mijn fractie

de emancipatie van de vrouw, ontkent dat veel vrouwen tijdens het huwelijk blijven werken, ontkent dat veel vrouwen hun eigen financiën beheren en ontkent dat er veel echtscheidingen zijn waardoor vrouwen gewend zijn -- en daartoe ook in staat zijn -- zich zelfstandig te redden. Wat dat betreft was de oorspronkelijke opzet van het wetsvoorstel een mooi vervolg geweest op de uit 1956 daterende Lex-Van Oven waarbij de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw werd afgeschaft. Het zal niet verbazen dat de VVD in de Tweede Kamer tegen het amendement-Anker heeft gestemd.

Voorzitter. Zoals ik al zei, vindt ook de VVD-fractie in de Eerste Kamer de algehele gemeenschap van goederen in deze tijd achterhaald. Kan de minister nog eens helder uiteenzetten om welke redenen anders dan wellicht coalitiebelang hij heeft ingestemd met het amendement Anker en waarom hij niet het "onaanvaardbaar" over het amendement heeft uitgesproken?

Voorzitter. Er zijn ook nog enkele technische punten, met name naar aanleiding van de nadere memorie van antwoord, die ik aan de orde wil stellen. Het betreft ten eerste de verknochtheid, ten tweede de bestuursverdeling, ten derde de ontbinding van de gemeenschap van rechtswege en ten vierde erfenissen van buitenlandse erflaters. Ik begin bij het eerste punt, de verknochtheid van rentebaten van een vergoeding van letselschade, art. 1:94, lid 4, van het wetsvoorstel. Art. 1:94, lid 4, bepaalt met zoveel woorden dat vruchten van goederen die niet in de gemeenschap vallen, eveneens buiten de gemeenschap vallen. Dit is een heldere bepaling. De minister creëert echter allerlei rookgordijnen: als het gaat om vruchten van onder uitsluitingsclausule verkregen goederen -- dat zijn dus erfenissen of schenkingen -- geldt art. 1:94, lid 4, onverkort. Gaat het echter om vruchten van een vergoeding van letselschade, dan hangt het af van de aard van de rentebaten. Wat die aard is, wordt mede bepaald door de maatschappelijke opvattingen, schrijft de minister in de nadere memorie van antwoord. Want, schrijft de minister, een regel -- dat is dus de regel van art. 1:94, lid 4 - - is niet geschreven voor vruchten van goederen die door bijzondere verknochtheid niet of niet volledig in de gemeenschap vallen. Even verder in de tekst schrijft de minister, naar aanleiding van zijn uitleg van het whiplasharrest, waar het overigens gaat over de aanspraak op smartengeld en niet over de vruchten ervan: "In die zin kan men van een aanspraak op vergoeding van immateriële schade niet zonder meer zeggen dat deze privé is." Wat er ook zij van de uitleg van de minister van het whiplasharrest, mijn fractie verwerpt de uitleg die de minister aan art. 1:94, lid 4, geeft.

Voorzitter. De tekst van art. 1:94, lid 4 is helder: in de tekst wordt geen onderscheid gemaakt tussen vruchten van verknochte goederen vanwege erfenis of schenking met uitsluitingsclausule en vruchten van bijzondere verknochte goederen, bijvoorbeeld als gevolg van een letselschade-uitkering. De VVD-fractie vindt

ook niet dat dit onderscheid gemaakt moet worden. Kan de minister uiteenzetten waarop dit niet in de wet genoemde onderscheid stoelt? Kan de minister uiteenzetten waarom hij dit onderscheid niet in het wetsvoorstel heeft opgenomen, nu hij kennelijk van mening is dat dit onderscheid wel gemaakt moet worden? Kan de minister toezeggen dat art. 1:94, lid 4, in alle gevallen van verknochtheid, naar de letter van de wet zonder onderscheid, zal gelden?

Dan kom ik bij het tweede punt, de bestuursverdeling van art. 1:97. Volgens huidig recht heeft de andere echtgenoot geen bevoegdheid tot bestuur over erfenissen of schenkingen die de ene echtgenoot heeft verkregen, maar waarvoor geen uitsluitingsclausule is gemaakt en die dus wel in de gemeenschap vallen. Voor die erfenissen of schenkingen geldt privaatief bestuur. Volgens art. 1:97 van het wetsvoorstel is nu ook de andere echtgenoot bevoegd tot bestuur over die door erfenis of schenking verkregen goederen; cumulatief bestuur dus. Sikkema schrijft in zijn artikel in het WPNR, aflevering 6803, dat het in strijd is met het systeem van de wet om de hoofdregel van privaatief bestuur voor verkrijgingen uit erfenis of schenking die in de gemeenschap zijn gevallen, te passeren. In reactie daarop, naar aanleiding van een vraag van de VVD daarover, stelt de minister in de nadere memorie van antwoord dat hij niet onderschrijft dat de maatschappelijke en juridische ontwikkelingen per se vragen om privaatief bestuur over hetgeen door erfenis of schenking is verkregen.

Dat kan de minister toch niet menen? De minister heeft niet het "onaanvaardbaar" uitgesproken over het amendement-Anker, maar hij heeft tegelijkertijd ook niet de aanpassingen in het wetsvoorstel aangebracht die noodzakelijk zijn om onvoorziene en ongewenste consequenties van het amendement-Anker te repareren. Kan de minister hierover opheldering verschaffen? Is de minister het met de VVD-fractie eens dat als gevolg van het amendement-Anker de wettelijke regeling nu in bepaalde opzichten slechter is dan voorheen en zeker slechter dan wat bedoeld was met het oorspronkelijke wetsvoorstel?

Dan kom ik op het derde punt, ontbinding van de gemeenschap van rechtswege, art. 1: 99. De VVD-fractie meent dat het in de huidige tijd, waarin veel huwelijken tot stand komen tussen Nederlanders en buitenlanders, een gemiste kans is om niet in de wet, dat wil zeggen in art. 1: 99, op te nemen dat door de rechtskeuze voor buitenlands recht de Nederlandse huwelijksgemeenschap van rechtswege wordt ontbonden. Het antwoord van de minister in de nadere memorie van antwoord overtuigt niet. Integendeel, er worden aannames gedaan waarvan maar de vraag is of die reëel zijn. Is de minister bereid om de door de VVD-fractie bedoelde ontbindingsgrond van rechtswege alsnog in de wet op te nemen?

Het vierde punt betreft erfenissen van buitenlandse erflaters. Volgens een uitspraak van het hof Den Bosch van 16 september 2008, Notafax 17 maart 2009, valt de erfenis zonder uitsluitingsclausule die wordt verkregen van een buitenlandse erflater die geen kennis had van het

Nederlandse huwelijksvermogensrecht, in de gemeenschap van goederen. Indien het amendement-Anker niet was aangenomen, zouden er voor dit soort situaties geen problemen meer zijn: de erfenis zou automatisch buiten de gemeenschap gevallen zijn. Is de minister bereid voor dit soort situaties een regeling te treffen in de zin dat "buitenlandse" erfenissen buiten de gemeenschap blijven, in het licht van het feit dat Nederland met de algehele gemeenschap van goederen een volstrekt buitenissige en in de wereld ongekende, en dus voor buitenlandse erflaters onbekende, positie inneemt?

Voorzitter. Er zijn ook veel goede zaken in het wetsvoorstel geregeld. Ik noem bijvoorbeeld dat de gemeenschap wordt ontbonden op het moment dat het verzoek tot echtscheiding wordt ingediend, dat de rechterlijke goedkeuring voor het maken of wijzigen van huwelijksvoorwaarden vervalt en dat de beleggingsleer als uitgangspunt wordt genomen. Een slechte zaak is dat door het amendement-Anker erfenissen en schenkingen automatisch in de gemeenschap van goederen vallen, tenzij er een uitsluitingsclausule is gemaakt. Een slechte zaak is ook dat vervolgens de regering het oorspronkelijke wetsvoorstel niet voldoende heeft aangepast aan de consequenties van het amendement-Anker, waardoor in sommige gevallen het wetsvoorstel slechter uitpakt dan was bedoeld. In dat kader had ook, voor de helderheid van de wetgeving -- ik neem aan dat ook de minister die belangrijk vindt -- het begrip "algehele" gemeenschap van goederen opnieuw in de wet moeten worden opgenomen. Nu staat er in art. 1: 94 lid 1 "Van het ogenblik der voltrekking van het huwelijk bestaat tussen de echtgenoten van rechtswege een gemeenschap van goederen". Dat is misleidend, want bedoeld wordt niet "een" gemeenschap van goederen, maar een "algehele" gemeenschap van goederen.

Wij wachten met bijzondere belangstelling de beantwoording van onze vragen door de minister af.

*N

De heer **Franken** (CDA): Voorzitter. Het huwelijksvermogensrecht is een uitwerking van de regel dat liefde leuk is, maar dat resultaten uit het verleden geen garantie zijn voor de toekomst. Het gaat om het zeker stellen van de vermogensrechtelijke positie van de echtgenoten met -- en tegenover! --elkaar.

In dat verband heeft de regering willen afwijken van de reeds vóór de Franse tijd in Nederland geldende regel dat gehuwden in beginsel niet alleen goede en slechte tijden, maar ook alle goederen en zaken samen delen. Ik zei "in beginsel", want afwijking van de hoofdregel was en is gemakkelijk mogelijk door het maken van huwelijksvoorwaarden. Ik zeg nadrukkelijk dat dit thans ook heel gemakkelijk is. Kijkt men op de website www.degoedkoopstenotarissen.nl, dan blijkt dat al vanaf ongeveer €350 een heuse akte van huwelijksvoorwaarden is te verkrijgen. Wij voegen ons daarom niet uitbundig in het koor van

de juristen in de wetenschap die zo diep betreuren dat bij het met ruime meerderheid aangenomen amendement-Anker de afschaffing van de algehele gemeenschap van goederen is voorkomen.

De **voorzitter**: Mevrouw Haubrich heeft een vraag.
**

De heer **Franken** (CDA): Mag ik misschien ook even de redengeving hiervan vertellen?

Immers, 70% van de gehuwden ziet geen aanleiding om huwelijksvoorwaarden te maken; zij zijn tevreden met "alles op één grote hoop" en respecteren dat schenkers en erflaters eventueel met een uitsluitingsclausule vermogensbestanddelen buiten de gemeenschap van de echtelieden willen houden.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): De heer Franken verwijst naar een standaardnotaris op internet. Is hij de overtuiging toegedaan dat deze internetnotaris het best passende regime voor de concrete omstandigheden van de desbetreffende echtgenoten zal kunnen adviseren, of draaien dergelijke notarissen inderdaad een standaardmodel uit, waarbij allerminst is afgezekerd dat zij daarmee het beste regime voor die concrete situatie hebben?

De heer **Franken** (CDA): Ik heb niet gezegd dat ik naar een internetnotaris verwijs. Ik heb alleen gezegd dat ik naar een website verwijs waarop een prijsvergelijking wordt gegeven tussen bijna alle notarissen in Nederland. Er is ook een internetnotaris die met standaardaktes en standaardclausules werkt. Dat lijkt mij niet de meest aangewezen weg. Ik wil echter slechts zeggen dat mensen die het echt willen -- gelukkig zijn de consumenten die het van belang vinden om huwelijksvoorwaarden te maken zo alert en zo kien dat zij een prijs-kwaliteitvergelijking maken -- al heel snel ergens terecht kunnen. Of ze daar nu €500 of €600 voor betalen: voor een vermogensverdeling voor hun gehele leven maakt dat verschil niet zo heel veel uit.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): De minister geeft in een van zijn schriftelijke reacties aan dat de gemiddelde prijs voor een akte van huwelijksvoorwaarden tussen de €450 en €700 ligt. Hij vermeldt er uitdrukkelijk bij dat dit exclusief btw is. Dat staat enigszins in schril contrast met de goedkoopste notaris die de heer Franken zojuist noemde, die €300 vraagt.

De heer **Franken** (CDA): Ik moet mevrouw Haubrich hetzelfde antwoorden. Zij kan mijn tekst er zo meteen ook op nalezen. Al vanaf ongeveer €350 is een heuse akte van huwelijksvoorwaarden te verkrijgen. Ik neem aan dat het jonge stel goed het verstand gebruikt en zal rondbellen. Zo gebeurt dat. Ik ken veel notarissen die veel van hun tijd gebruiken voor acquisitie en voor het beantwoorden van vragen van mogelijke cliënten. De een biedt wat meer dan de ander. Ik zeg niet dat het jonge stel naar de goedkoopste

notaris moet. Ik zeg ook niet dat zij gebruik moeten maken van een standaard die zij zelf kunnen downloaden. Misschien doelt mevrouw Haubrich daarop. Ik stel alleen dat het in Nederland heel gemakkelijk en relatief goedkoop is om huwelijkse voorwaarden te maken.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik wil niet in discussie gaan of het opstellen van huwelijkse voorwaarden €350 of €450 of €700 kost. Ik wil op iets anders terugkomen dat de heer Franken kennelijk in zijn bijdrage naar voren brengt. Hij zegt dat als je wilt dat je goederen gescheiden zijn, of dat dan nu alle goederen betreft of een gedeelte ervan, je naar de notaris gaat. Dat moge zo zijn, die mogelijkheid is er, maar je kunt de vraag ook andersom stellen. Die vraag stel ik de heer Franken. Waarom moet dat wat een persoon verkrijgt uit erfenis of schenking, in een algehele gemeenschap van goederen vallen? Waarom kan niet gewoon in de wet worden gesteld: wat de ene of de andere partij als erfenis of schenking krijgt in het huwelijk, valt buiten de huwelijksgemeenschap? Daar discussiëren wij namelijk over vandaag.

De heer **Franken** (CDA): Mevrouw Broekers draait nu de bewijslast om. Ik ga uit van het wetsvoorstel zoals dat er ligt. De minister zal vast wel antwoorden op de vraag waarom het niet anders is. Daar hoeft ik niet op te antwoorden, maar als voorschot daarop heb ik zojuist al het volgende gezegd. Ten eerste vindt 70% van de gehuwden het kennelijk helemaal niet nodig. Die doen het niet. Ten tweede blijkt de roep van het notariaat dat de wettelijke algehele gemeenschap eigenlijk uit de tijd is en dat deze maar zou moeten verdwijnen, een loze kreet te zijn omdat de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie uitdrukkelijk heeft verklaard zich geheel buiten de discussie te willen houden. Ik begrijp de argumenten van mevrouw Broekers dus wel. Als een jong paar aan mij vraagt wat het moet doen, dan vraag ik eerst: welke nationaliteiten hebben jullie, waar komen jullie vandaan? Dan vraag ik dus naar die soort zaken en wijs ik hen op de kwaliteit-prijsverhouding. De angst van mevrouw Haubrich dat ik iedereen zal sturen naar een notaris die voor €350 een akte maakt, is onjuist.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Wij zijn weer terug op het geld, maar daar heb ik het niet over. Ik heb het niet over de kwaliteit-prijsverhouding. Ik heb het erover dat wettelijk keurig kan zijn geregeld dat wat aan erfenis en schenkingen binnenkomt, aan een van beide partijen toekomt en dat het niet in de gemeenschap valt. Dat je dat allemaal regelt bij een notaris die dan gaat vragen wat je nationaliteit is enzovoort, zal allemaal best zo zijn. Het betoog van de heer Franken begon echter over de liefde enzovoort. Kennelijk is de implicatie die daarmee wordt gegeven: als je van elkaar houdt, deel je ook alles samen. Daarvan zegt de VVD dat dit standpunt in deze huidige tijd is achterhaald en dat heeft niets te maken met wat het notariaat, de literatuur of wat dan ook zegt. Voor een klein stukje is de regering zes jaar

geleden gekomen met een voorstel om de gemeenschap van goederen te beperken. Dat vindt de VVD-fractie een goed idee.

De heer **Franken** (CDA): Dat is haar goed recht, maar er zijn ook andere ideeën mogelijk. Ik kom daar trouwens in het verloop van mijn betoog nog op terug. Ik ga dan echtelieden met boekhouders vergelijken. Mevrouw Broekers zal daar nog misschien verbaasd over zijn.

De **voorzitter**: Een laatste interventie op dit punt, mevrouw Haubrich.
**

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): De heer Franken gaat uit van het moment waarop huwendden het huwelijk met elkaar sluiten. Ik begrijp van hem dat in 70% van de gevallen de wens zou zijn om ook het materiële met elkaar te delen. Ik stel hem de wedervraag: is die vraag opnieuw gesteld op het moment dat mensen van elkaar gingen scheiden?

De heer **Franken** (CDA): Nee, die vraag is dan niet opnieuw gesteld. Dan is de situatie echter veranderd. Het huwelijksgoederenrecht is ook een uitwerking van de regel dat liefde leuk is, maar resultaten uit het verleden zijn geen garantie voor de toekomst. Er zit dus een risico in. Daarom is het heel goed om de mensen daarvoor te waarschuwen. Dat is echter heel wat anders dan tegen mensen te zeggen: als jullie gaan trouwen, heb je niet meer één vermogen en ligt niet alles meer op één hoop, wat kennelijk 70% van de mensen wil -- ik citeer cijfers uit 2008 en het zijn de woorden van de minister, waar ik dus op mag afgaan -- maar dan wordt je ineens met drie vermogens geconfronteerd in plaats van met één. Een heleboel mensen vinden dat te lastig. Moet je die dat allemaal aandoen?

De **voorzitter**: Ik zie dat u nog een vraag hebt, mevrouw Haubrich, maar ik stel voor om die te bewaren voor de tweede termijn, anders gaan wij heel ver over de termijn heen. Dit is al uw vierde interventie.
**

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Toch is dit punt heel wezenlijk. Wat gaat er verkeerd bij een stel dat het te veel werk vindt om drie aparte vermogens te moeten administreren en dit dus gewoon niet doet? Wat gaat er dan verkeerd?

De heer **Franken** (CDA): Dan kunnen zij ook aan het end niet afrekenen. Daar ga ik straks over praten.

De **voorzitter**: U vervolgt uw betoog en uw spreektijd loopt verder.
**

De heer **Franken** (CDA): Voorzitter. Kortom: wij zien dit wetsvoorstel niet als een tragische figuur, levenloos omdat het hoofd daarvan is afgehakt,

aldus een collega-auteur in het Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie. Wij zien dit wetsvoorstel, althans wat daarvan is overgebleven, als een stap waarin een aantal belangrijke vernieuwingen ten aanzien van de vermogensverdeling is aangebracht. Het betreft voornamelijk het verrekenbeding van art. 87, de verruiming van de mogelijkheden tot verhaal door crediteuren en een wijziging van de bestuursregeling en van de informatierechten en dito plichten.

Daarbij past wel een kanttekening. Hier zit het belangrijkste punt van mijn korte betoog. Met de verrekenbedingen is een principiële vernieuwing in ons Nederlandse vermogensrecht geïntroduceerd. Er wordt namelijk overgestapt van de verrekening van nominale bedragen naar een verrekening waarin een deling van winst en verlies is opgenomen. Dit is een novum in ons vermogensrecht, want het civiele verbintenissenrecht houdt in dat een geldlener, al of niet met een vergoeding van rente, het bedrag terugkrijgt dat hij heeft geleend: een euro is een euro. Maar, zoals in de memorie van toelichting wordt geschreven: "De bijzondere verhouding van echtgenoten onderling, die lotsverbondenheid impliceert, vormt de achtergrond voor het verlaten van dit stelsel in het huwelijksvermogensrecht." Met het stelsel wordt bedoeld op het nominaliteitsbeginsel.

Nu klinkt dit mooi en ik onderschrijf deze zinsnede ook zeker, maar wat komt er in de praktijk van terecht? We zien het in de procedures over het huwelijksvermogensrecht. Het gaat bijna nooit over de strekking van -- meestal Amsterdamse -- verrekenbedingen, maar om verdelingsvragen naar aanleiding van niet uitgevoerde verrekenbedingen. Datzelfde geldt ook wanneer er verschillende vermogens zijn. De minister en kennelijk ook de interveniënten van zojuist gaan ervan uit dat burgers als echtelieden tevens boekhouders zijn, maar helaas zijn zij dat niet. Alleen bij echtelieden die beiden of alleen een onderneming voeren, zal een externe boekhouder een inbreng noteren. Vermogens buiten de gemeenschap zullen apart moeten worden geadministreerd om te voorkomen dat goederen als gemeenschappelijk zullen worden aangemerkt, zie art. 94, lid 6. Welke echtgenoten, behalve degenen die een bedrijfsmatige boekhouder erop nahouden, voeren een dergelijke administratie? Ik zou het de minister en de collega's willen vragen: wie van u houdt een administratie bij van de uitgaven die van een privérekening voor het gezin worden besteed? Houden zij wekelijks een boekhouding bij, waarvan de posten jaarlijks in een grootboek worden opgenomen en door beiden worden afgetekend, ook als het niet zozeer gaat om de betaling van rente en aflossingen op annuïteiten of de betaling van premies of koopsommen van levensverzekeringen? Dat is gemakkelijk na te gaan. Daar komt nog bij dat de lenende echtgenoot, als er een waardedaling van een gemeenschappelijk verkregen goed plaatsvindt, het nominale bedrag moet teruggeven, tenzij deze bewijst dat het geld met toestemming van de andere echtgenoot voor de investering is

gebruikt. Ik kan me als oud-rechter zo voorstellen dat de echtgenoot/geldschietter zich daar in een echtscheidingsprocedure even niets van kan herinneren.

In de praktijk zal dan ook voor gewone echtelieden -- partners in love, but not in business - - van dat uitgebreide, goedbedoelde, maar ingewikkelde art. 87 alleen het vijfde lid worden gebruikt, waarin de rechter, of in dit geval liever: de mediator, de vergoeding bij wijze van schatting bepaalt of doet bepalen. Gedachtig de tientallen pagina's met ingewikkelde berekeningen, die in de stukken aan dit onderwerp zijn gewijd, aan welke analyses ik trouwens zelf heel uitgebreid heb meegedaan, zouden de handhaafbaarheid en de uitvoerbaarheid meer zijn gediend wanneer er bij scheiding en deling wordt gekeken naar wat onder de omstandigheden van het geval redelijk is. Op die basis zou de rechter de omstrede goederen moeten kunnen toedelen. Gaarne verneem ik de visie van de minister op dit onderwerp.

Ook als er wel een boekhouding wordt bijgehouden, zijn we echter niet uit de problemen. Laten wij denken aan het frequent voorkomende geval dat een vrouw aan haar echtgenoot-ondernemer geld ter beschikking stelt dat hij in zijn onderneming investeert. Bij het vaststellen van het rendement van deze belegging -- dat wil zeggen wat het bedrag is dat de man aan de vrouw moet vergoeden -- stuiten wij op een aantal vragen. Ten eerste: wat zijn de waarderingsgrondslagen van het ondernemingsvermogen op het tijdstip van de investering? Ten tweede: wat zijn deze grondslagen op het tijdstip dat de investering moet worden terugbetaald? Ten derde: wat zijn de fiscale implicaties? Ook hierbij zien wij dat de theorie mooi is, maar wat komt er in de praktijk van terecht? Alweer de schatting van lid 5? Dat geldt dus zeker ook wanneer er gescheiden vermogens worden gehanteerd. Bovendien hangt het van een toevalligheid af aan welke uitgave men heeft meebetaald of men bij scheiding een nominale aflossing krijgt of een vergoeding uit een belegging.

De schriftelijke behandeling is heel uitgebreid geweest. Ik kom daar niet op terug, maar ik heb nog wel één praktische vraag over de wijziging van artikel 102, tweede zin. Hoe kan een verhaal zoekende crediteur ontdekken wat zijn debiteur bij de verdeling van de gemeenschap heeft gekregen? Hoe heeft hij toegang tot de inhoud van de verdeling als die niet blijkt uit een gepubliceerde akte? En wat is recht als hij wel inzage in de verdeling krijgt, maar moet constateren dat zijn debiteur alleen contanten heeft ontvangen, die intussen onvindbaar zijn of "gewoon" zijn verteerd, terwijl het onroerend goed e tutti quanti aan de andere echtgenoot is toegedeeld?

Ten slotte. De parlementaire behandeling van dit wetsvoorstel is begonnen in mei 2003. Er zijn drie nota's van wijziging ingediend, waarbij steeds -- terecht -- is ingespeeld op wensen vanuit wetenschap en praktijk. Het gevolg van deze iteratieve benadering is uiteindelijk een wetsvoorstel waar men ondanks de ingewikkeldheid van diverse bepalingen redelijk mee kan leven. Ik vraag mij echter af of dit resultaat niet veel sneller

zou zijn bereikt als er één keer een goed voorontwerp was gepresenteerd en vervolgens de parlementaire behandeling was aangevangen. Het heeft nu wel heel lang geduurd.

Graag verneem ik het commentaar van de minister op mijn beschouwingen en het antwoord op mijn vragen.

*N

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Voorzitter. Wij bespreken vandaag dit wetsvoorstel, waarvan de oorspronkelijke bedoeling was om het huwelijksvermogensrecht weer enigszins in de moderne tijd te brengen, in overeenstemming met de stelsels in de ons omringende landen en in overeenstemming met een moderne Nederlandse samenleving. Het betreft een modernisering die, zoals in de memorie van toelichting staat ...

De heer **Franken** (CDA): Waarom is het beter wat er in andere landen om ons heen is? Wij mogen hierbij toch best een eigen standpunt innemen? Bovendien hebben wij er eeuwen mee geleefd totdat Napoleon ons een ander stelsel oplegde. Vervolgens hebben de Belgen het Franse stelsel overgenomen of zijn daarin blijven hangen. Dat is eigenlijk het enige wat bepalend is. Wat is er nu echt slecht aan en waarom is het elders zo veel beter?

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Voorzitter, mag ik een wedervraag stellen?

De **voorzitter**: Eerst mevrouw Broekers-Knol op dit punt.
**

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik heb geen vraag aan mevrouw Haubrich, maar een aanvulling op de opmerking van de heer Franken. In het oud-Vaderlandse aedoms- en schependomsrecht was het zo dat het goed teruggaat naar vanwaar het gekomen is. Dat betekent dus dat duidelijk was bij welke staak het binnengekomen was. Er was dus helemaal geen sprake van een vermenging; het ging terug naar vanwaar het gekomen was. Dat kun je alleen maar doen als je weet dat dat deel bij die echtgenoot hoort.

De heer **Franken** (CDA): Dan moet je wel administreren, boekhouder zijn.

De **voorzitter**: Ik wil deze discussie over de historische context niet voortzetten. Het woord is aan mevrouw Haubrich.
**

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Ik wil de heer Franken toch een wedervraag stellen als hij vraagt waarom het altijd beter is. Mijn vraag is: kunnen wij misschien iets leren van zo veel andere landen? Voor mij is het namelijk geen automatisme dat wat wij bij onszelf koesteren in ons kleine landje, per definitie beter is.

De **voorzitter**: U vervolgt uw betoog. De heer Franken zal in tweede termijn antwoord geven op uw vraag.
**

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Voorzitter. Het betreft een modernisering die, zoals in de memorie van toelichting staat, "tegemoetkomt aan wat het grootst mogelijke gedeelte van de huwendes als een passend stelsel ervaart". Het betreft een stelsel dat de trouwende en erflerende Nederlanders zou verlossen van het 14.500, respectievelijk 300.000 keer per jaar laten opmaken van een notariële akte.

Ik ontleen aan de memorie van toelichting en aan de nota naar aanleiding van het verslag de volgende argumenten van de regering voor deze noodzakelijke modernisering.

Het eerste argument betreft de emancipatie van de vrouw. Van beide huwelijkspartners wordt heden ten dage verwacht dat zij economisch zelfstandig kunnen zijn, niet alleen qua inkomen, maar ook qua vermogen en schulden.

Het tweede argument betreft het vrijwaren van de bezittingen van de partner en het gemeenschappelijke vermogen voor de privéschulden van de andere, mogelijkerwijs zakendoende, partner.

Het derde argument betreft het feit dat huwelijken op latere leeftijd worden gesloten waardoor mensen al vaak een economische voorgeschiedenis hebben qua vermogen, maar vergeet vooral niet qua schulden. Denk bijvoorbeeld aan een studieschuld of aan een bedrijfskrediet dat voor de onderneming al is opgenomen. Verder wordt het als onbillijk ervaren om medeaansprakelijk te worden voor door de andere partner vóór het huwelijk aangegane privéschulden.

Het vierde argument betreft de dagelijkse werkelijkheid waarin het sluiten van een huwelijk of een geregistreerd partnerschap weliswaar de hoop op een eeuwigdurende lotsverbondenheid tot uitdrukking brengt, maar waarin in werkelijkheid 35% van de huwelijken -- hoe betreurenswaardig ook -- uitdraait op een echtscheiding, waardoor deze lotsverbondenheid uiteindelijk niet wordt bestendigd.

Het vijfde argument betreft de huidige ontwikkelingen in het erfrecht. Als gevolg van de wettelijke zorgplicht voor nabestaande partners is de noodzaak tot het maken van testamenten sterk verminderd. Desondanks wordt tot op de dag van vandaag 300.000 keer per jaar alsnog een testament gemaakt. Volgens Van Mourik zijn deze voor 100% voorzien van een uitsluitingsclausule.

Het zesde argument betreft het punt dat de drie afzonderlijke vermogens afzonderlijk kunnen worden geadministreerd, maar daartoe verplicht het wetsvoorstel niet. De enige sanctie daarop is dat een goed waarvan niet kan worden aangetoond dat het privé is, uiteindelijk als gemeenschappelijk zal worden beschouwd. Van lastenverzwaring, van administratie en van boekhoudtalenten hoeft daarom dus geen sprake te zijn.

De heer **Franken** (CDA): Hoe houdt u het dan bij? Hoe kunt u dan na twintig jaar bewijzen dat het van uw kant is ingebracht of dat u hebt meebetaald op de een of andere manier?

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Vanuit de notariële wereld heb ik inmiddels vijf artikelen verzameld waarin staat dat met bescheiden het grootste gedeelte van het vermogen nog zeer goed kan worden getraceerd, ondanks het feit dat er niet jaarlijks is verrekend. Daarmee kan nog voor het grootste gedeelte worden nagegaan welke goederen tot welk vermogen behoren.

De heer **Franken** (CDA): Dat is natuurlijk nooit een statistisch argument. U moet dan ook kijken hoeveel mensen er niet voor naar de notaris gaan, omdat zij het kennelijk geen probleem vinden. Als de minister nu zegt dat 70% van de mensen die moeite niet neemt, dan heeft 70% er ook geen probleem mee.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Mijn wedervraag aan u was: als je het opnieuw had gevraagd op het moment van echtscheiding, zouden die mensen daar dan ook nog voor hebben gekozen? Stel dat wij nu het oorspronkelijke stelsel van de beperkte gemeenschap van goederen wel als het basiswettelijke stelsel zouden hebben ingevoerd. Welk deel van de 70% die nu geen huwelijkse voorwaarden maakt, zou er dan voor kiezen om alsnog die algehele gemeenschap van goederen notarieel te laten vastleggen? Het is een wild guess, maar het ik geef u haast op een briefje dat daarvan in nog geen 20% van de gevallen sprake zal zijn. Immers, als zij het niet doen, zitten daar geen ernstige consequenties aan vast. Als zij er bewust voor kiezen om de drie vermogens die dan ontstaan zouden zijn, niet te administreren, hebben zij exact hetgeen zij wensten.

De **voorzitter**: U vervolgt uw betoog.
**

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Mijn eerste vraag aan de minister is of hij in zijn antwoord op deze zes door hemzelf of zijn voorganger genoemde argumenten stuk voor stuk nog eens wil ingaan. Wil hij dan ook nog eens aangeven of hij van mening is, dat deze argumenten uit de memorie van toelichting of uit de nota naar aanleiding van het verslag thans niet meer van belang zijn en zo nee, waarom niet? Ik herinner hem daarbij aan de citaten die ik hem in het voorlopig verslag heb voorgelegd, waaronder: "consequenties van het huidige stelsel worden als onbillijk beschouwd ...", "de suggestie van drie hoogleraren pertinent onjuist is ..." en "al met al was er voor mij meer dan voldoende grond om juist dit uitgangspunt voor te stellen".

Een tweede vraag. Zo zijn argumenten nog wél valide zijn, waarom heeft hij dan aan de overkant het amendement op stuk nr. 14 niet met nadruk ontraden? Waarom heeft hij het wetsvoorstel niet ingetrokken? Waarom heeft hij gemeend zonder enige reële weerstand -- het is

een citaat uit de memorie van antwoord -- "in het oordeel van de Kamer te moeten berusten"? Zo kennen wij deze minister niet! Doorgaans weet hij wetsvoorstellen die hij werkelijk van belang vindt, rap en met vele argumenten -- en soms niet altijd relevante -- door beide Kamers te loodsen. Nu is hij zonder slag of stoot door de pomp gegaan. Wat was of is hier nu eigenlijk aan de hand? Acht hij zijn berusting in overeenstemming met zijn regeringsverantwoordelijkheid om het goede te regelen?

Een derde vraag. Eigenlijk ben ik er al op ingegaan in mijn vraag aan de heer Franken. De Tweede Kamer is uitgegaan van de romantische wens van de verliefde Nederlanders op het moment van huwen. Zij heeft dit laten prevaleren boven het door dezelfde Nederlanders gewenste op het moment van hun echtscheiding bedoelde regime. Waarom heeft de minister, beter wetend, in deze koers van de Tweede Kamer berust?

Een vierde vraag. Stel dat 75% van de jaarlijks 73.000 huwende paren die thans zonder huwelijkse voorwaarden trouwen, zó aan deze algehele gemeenschap van goederen zou hechten dat deze huwenden er desnoods een notariële akte voor zouden willen laten opstellen en betalen, dan zouden er jaarlijks circa 58.500 akten van huwelijkse voorwaarden moeten worden opgesteld. Hoe ziet de minister dit aantal ten opzichte van de circa 314.000 akten die nu jaarlijks moeten worden opgesteld, nu erfenissen en schenkingen in de gemeenschap zullen blijven vallen? Vindt hij deze afweging nog in balans?

Een vijfde vraag. Wat gaat deze minister doen om het effect van deze geamendeerde wet, namelijk alles bij het oude laten en Nederland wat betreft de materiële aspecten van het huwelijk een beetje in de Middeleeuwen laten, alsnog te repareren? Overweegt hij een nieuwe poging tot wetgeving? Hoe gaat hij huwenden voorlichten over de voors en tegens van de algehele gemeenschap van goederen versus huwelijkse voorwaarden?

Ik heb nog een ander punt. Er is ook door de minister in de memorie van antwoord betoogd, dat deze wet nog een aantal wijzigingen bevat die hij onverminderd van belang acht. Deze betreffen vooral de meer technische aspecten inzake bestuur, verdeling en waardering van de huwelijksgemeenschap. Helaas komen er op deze verbeteringen de laatste maanden ook steeds meer kritische kanttekeningen. De kritische kanttekeningen zijn helaas van zo recente datum dat wij er in ons voorlopig verslag nog geen aandacht aan hebben kunnen besteden. Ik zou echter het commentaar van de minister op de geuite kritiek wel willen horen. Dat lijkt me voor de uitleg van de diverse nieuwe wetsartikelen wel van belang.

Het eerste sla ik over, want dat valt volstrekt gelijk met wat mevrouw Broekers naar voren heeft gebracht inzake het wegvallen van de goede trouw, van voor derden vereiste goede trouw, indien zij handelen met een niet-bevoegd beschikkende partner uit het huwelijk over goederen die via erfenis of nalatenschap in de gemeenschap zijn komen te vallen, waarvoor

volgens het oude recht van artikel 1:92, eerste lid, in principe alleen de erfgenaam-echtgenoot beschikkingsbevoegd zou zijn geweest, maar waarover nu door de nieuwe cumulatieve bestuursregeling van 1:97 ook de niet-erfgenaam-partner kan beschikken en waarvoor die beschikkingshandelingen kan verrichten. Als die derde wist dat de partner daarin geërfd had, behoeft hij dan niet meer over goede trouw te beschikken en kan hij gewoon handelen? Wordt de erfgenaam-echtgenoot daartegen dus niet meer beschermd?

Ik heb nog een tweede punt. Het huwelijksgoederenregime kan voortaan zonder rechterlijke tussenkomst tijdens het huwelijk worden gewijzigd. Eigenlijk is onbestreden dat dit een voordeel zou moeten zijn. Er is nog wel een complicatie. De notaris behoeft dus geen goedkeuring meer te vragen aan de rechter. Echter, welke taak heeft de notaris nu de rechter als toezichtinstantie is weggefallen? Voert hij krachtens zijn ministerieplicht simpelweg de wens van partijen uit als zij elke vijf maanden tot wijziging van hun huwelijksgoederenregime overgaan, ook als hij aanwijzingen zou kunnen hebben dat er mogelijk gemanipuleerd wordt? Van Mourik zegt daarover dat het wijzigen van het huwelijksgoederenregime als een estateplanningstool wordt aangewend. Mag de notaris dit manipuleren onderzoeken? Moet hij dit onderzoeken? Kan een integriteitstoets nog van de noodzakelijkerwijs concurrerende notaris worden verwacht? Is het tuchtrecht voor notarissen hierop wel toegesneden?

Wij zien met belangstelling uit naar de beantwoording van onze vragen.

*N

De heer **Holdijk** (SGP): Voorzitter. Ik mag mede het woord voeren namens de ChristenUniefractie. Als ik in mijn bijdrage artikelen aanhaal, zal duidelijk zijn dat ik daarmee op Boek 1 van ons BW duid, tenzij anders vermeld.

Het onderhavige wetsvoorstel is het derde van de reeks toegezegde voorstellen op het terrein van het huwelijksvermogensrecht. Twee kleinere wijzigingen kregen respectievelijk in 2001 en 2002 hun beslag. Dit derde voorstel, dat al bij het op 17 april 2000 ingediende wetsvoorstel 27084 werd aangekondigd en dat op 7 mei 2003 bij de Tweede Kamer werd ingediend, zou ingrijpende wijzigingen tot stand brengen. De uitgebreide voorbereiding en consultatie houden wellicht verband met dat ingrijpende karakter. De bedoeling was wellicht om het voorstel zo soepel mogelijk door de parlementaire behandeling te loodsen. Desniettemin kan men van een moeizame totstandkomingsgeschiedenis spreken. Het voorstel heeft veel pennen en tongen in beweging gebracht. De goederen, met name onder hooggeleerden in het notarieel recht, liepen af en toe hoog op, ook nog na indiening van het wetsvoorstel.

Van het ingrijpende karakter van het oorspronkelijke wetsvoorstel, dat gelegen was in de beperking van de algehele gemeenschap van

goederen, is niet zo veel meer over. Het wetsvoorstel is gedurende de behandeling in de Tweede Kamer sterk afgezwakt, zo men wil: uitgekleed. Bij tweede nota van wijziging werd al besloten dat de aanbrengsten ten huwelijk toch in de gemeenschap zouden blijven vallen. Door de aanneming van het amendement-Anker bleven, net als thans het geval is, erfenissen en schenkingen deel uitmaken van de wettelijke gemeenschap. De vraag mag mijns inziens gesteld worden of aanneming van dit amendement niet in strijd is met de kern van het wetsvoorstel. De consequentie hiervan is voor mij echter niet dat gezegd moet worden dat het hele wetsvoorstel daarmee zonder waarde is. Op het amendement kom ik in het vervolg van mijn bijdrage nog terug.

Het systeem van gemeenschap van goederen, ons basishuwelijksgoederenstelsel, ontstaat als echtgenoten voor de huwelijksluiting geen huwelijksvoorwaarden hebben gemaakt. Dat systeem is in zijn wortels op principiële opvattingen over het huwelijk als levenslange lotsverbintenis gebaseerd, maar de vormgeving ervan moet wel corresponderen met de gegevens en behoeften van de praktijk. Dit stelsel van gemeenschap van goederen, dat al geldt sinds de invoering van het Burgerlijk Wetboek in 1838 en in sommige streken van het land zelfs ver daarvoor, is ook in het wetsvoorstel het uitgangspunt gebleven. Natuurlijk moet er ruimte zijn voor afwijkende huwelijksvoorwaarden. Ontwikkelingen op maatschappelijk gebied en op juridisch terrein buiten het huwelijksvermogensrecht laten zich gelden. Nederland kent nu al de facto geen algehele gemeenschap van goederen meer. Het woord "algehele" in artikel 93 wordt nu dan ook geschrapt; terecht, meen ik. Titel 7 van Boek 1 draagt dan ook terecht het opschrift "De wettelijke gemeenschap van goederen".

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): De heer Holdijk zegt dat het woord "algehele" terecht is vervallen in het wetsvoorstel. In welk opzicht is er dan geen algehele gemeenschap van goederen meer?

De heer **Holdijk** (SGP): Daarom wilde ik direct hierna over de bestuursregeling beginnen: omdat privé-inkomsten al onder privébestuur staan.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): En het cumulatieve bestuur dan?

De heer **Holdijk** (SGP): Daar kom ik direct op. Dan zal ik u misschien in bepaald opzicht kunnen bijvallen in hetgeen u eerder hebt betoogd.

De vraag welke goederen wel of niet in de gemeenschap vallen, lijkt een allesbeslissende. Maar daarnaast is het aspect van de bestuursregeling tevens van belang. Het wetsvoorstel heeft ook daarop betrekking. Het motief voor een wijziging op dit punt met het oog op het verschil de facto in beschikkingsrechten tussen man en vrouw vinden wij niet het meest zwaarwegend. Het speelt al helemaal geen rol wanneer beide partners arbeidsinkomsten inbrengen, dan wel wanneer zij de wettelijke

mogelijkheid aangrijpen om het bestuur van een goed aan de andere echtgenoot over te laten. Verder zien we dat in gezinnen waar het kostwinnersbeginsel van toepassing is, het traditionele rollenpatroon, in verreweg de meeste gevallen bewust is afgezien van het maken van huwelijksvoorwaarden indien daartoe ook overigens, vanwege ondernemingsactiviteiten bijvoorbeeld, geen aanleiding bestaat. In elk geval biedt het huidige systeem, dat tot uitgangspunt neemt dat bestuursbevoegdheid wordt toegekend aan de formele verkrijger, formele gelijkheid en de jure heeft deze regel geen discriminatoire effecten. Ze levert althans geen wezenlijke ongelijkheid op. Daarbij zij nog buiten beschouwing gelaten dat volgens een aantal gezaghebbende auteurs mag worden aangenomen dat, wanneer onduidelijkheid tussen de echtgenoten bestaat wie bestuursbevoegd is, zelfs onder het huidige recht een cumulatieve bestuursbevoegdheid kan worden aangenomen. Ingevolge het wetsvoorstel wordt de hoofdregel van privaat bestuur gewijzigd in de nieuwe hoofdregel van gemengd privaat-cumulatief bestuur.

Volgens het huidige stelsel geldt ook als hoofdregel dat de formele verkrijger van een legaat of gift uitsluitend bestuursbevoegd is. Dit brengt mij op een vraag. Ook al blijven voortaan verkrijgingen krachtens erfrecht of schenking in de gemeenschap vallen, dit mag mijns inziens niet in de weg staan dat de echtgenoot-formele verkrijger van rechtswege een privaat bestuur wordt toegekend, zodat men niet is aangewezen op het moeizame criterium van de verknochtheid. De minister is het hier blijkens de nadere memorie van antwoord -- zie pagina 7 -- niet mee eens. In dit opzicht moet ik zowel mevrouw Broekers als mevrouw Haubrich bijvallen. Graag verneem ik uitsluitend op dit punt van de minister.

Naast een aantal vereenvoudigingen is een van de belangrijkste wijzigingen die in stand zijn gebleven het recht tot vergoedingsvorderingen. Met name de vervanging van het nominaliteitsbeginsel door het beleggingsbeginsel is van belang. In de praktijk zal deze wijziging, mede als gevolg van het toepasselijke overgangsrecht, een puzzel van jewelste worden op welke terugvorderingsrechten het oude dan wel het nieuwe recht van toepassing is. De vraag dringt zich op of het aantal procedures over gerechtelijke afwikkeling bij echtscheiding, als partijen niet een afdoende administratie hebben bijgehouden, niet sterk zal toenemen als gevolg van deze nieuwe bepaling.

Ik zou terugkomen op het amendement van het Tweede Kamerlid de heer Anker op stuk nr. 14. De vraag was of deze wijziging niet in strijd is met de kern van het wetsvoorstel. Wat daarvan in dit stadium ook zij, de regering heeft het oordeel aan de Tweede Kamer gelaten, omdat zij het wenselijk en noodzakelijk achtte dat voor wijzigingen van het wettelijk stelsel van huwelijksvermogensrecht brede steun in de volksvertegenwoordiging zou bestaan. Na de gebleken ruime steun voor het amendement acht de regering een nieuw voorstel niet kansrijk. Het amendement beoogt alleen erfenissen en schenkingen waarbij een uitsluitingsclausule is

gemaakt buiten de gemeenschap te houden. Ondanks het grote aantal uitsluitingsclausules dat bijna standaard in testamenten wordt opgenomen, zou ik niet de stelling willen onderschrijven dat de maatschappelijke ontwikkelingen zonder meer eenduidig en dwingend wijzen in de richting dat erfenissen en schenkingen van rechtswege buiten de gemeenschap dienen te vallen.

Vervolgens maak ik nog een opmerking over artikel 102. Het is begrijpelijk dat er uit praktisch oogpunt voor is gekozen om een gemeenschapsschuldeiser na ontbinding van de gemeenschap verhaal toe te staan bij de voordien niet aansprakelijke echtgenoot op goederen van deze echtgenoot.

De **voorzitter**: Mevrouw Haubrich had nog een opmerking over het voorgaande.

**

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): De heer Holdijk vindt het niet zonder meer vanzelfsprekend dat erfenissen, makingen en schenkingen buiten de gemeenschap vallen, maar hij beargumenteert dat niet. Zou hij dat nog kunnen doen?

De heer **Holdijk** (SGP): Het meest voor de hand liggende antwoord dat ik daarop kan bedenken, is dat wie er prijs op stelt dat een schenking of legaat niet in de gemeenschap van goederen van kinderen of anderen valt, daarvoor alweer slechts die eenvoudige gang naar de notaris hoeft te maken waarover de heer Franken sprak toen hij het over de huwelijksvoorwaarden had. Ik denk dat beide bezwaren tegen elkaar opwegen.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Dit is geen inhoudelijke argumentatie. Ik zou graag een materiële argumentatie willen hebben tegenover de argumenten die destijds door de regering zijn aangevoerd dat het niet zonder meer vanzelfsprekend is en dat het zelfs als onbillijk wordt ervaren. Welke inhoudelijke argumenten hebt u daartegenover om dat niet vanzelfsprekend te vinden?

De heer **Holdijk** (SGP): In de eerste plaats heb ik bij mijn beste weten nog nooit adhesie betuigd aan de argumenten van de regering op dit punt. In die zin heb ik ook niet zozeer behoefte, anders dan mevrouw Haubrich -- dat begrijp ik heel goed -- om de regering nog eens te vragen hoe zij na de behandeling van dit voorstel in de Tweede Kamer tegenover haar eigen argumenten staat. Ik vind dat een heel relevante vraag en ik ben ook benieuwd wat het antwoord is. Maar ik ben die argumenten van de regering nooit bijgevallen. In de tweede plaats ga ik in op uw meer materieel-inhoudelijke vraag waarom ik zou vinden dat erfenissen en schenkingen niet vanzelfsprekend buiten de gemeenschap zouden moeten vallen. Dat vindt zijn redengeving in het principe van de zo niet algehele, dan toch wettelijke gemeenschap van goederen.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Dit is een cirkelredenering! Dat u beseft u zelf ook, zie ik aan uw gezicht!

De heer **Holdijk** (SGP): Daarom is ze ook zo sterk!

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Maar ik blijf daar toch mee zitten. U zegt vrij stellig in uw betoog dat het niet dwingend is dat erfenissen en schenkingen erbuiten zouden moeten vallen. Dan hebt u daar toch meer argumenten voor dan dat mensen die dat per se niet willen -- naar schatting 340.000 maal per jaar -- daarvoor naar de notaris kunnen stappen?

De heer **Holdijk** (SGP): Veel meer argumenten dan de door mij genoemde heb ik ook niet. Als het gaat om die grote aantallen testamenten waarin een uitsluitingsclausule is opgenomen, ben ik toch geneigd om te zeggen dat dat niet in de eerste plaats een kwestie is van gehuwde partijen, maar vooral een kwestie die erflaters aangaat. Of ze dan het oog hebben op een erfopvolging waarbij een gemeenschap van goederen in het geding kan zijn, of helemaal niet, of nog niet, vind ik van secundair belang. Vandaar dat ik die uitsluitingsclausule in de eerste plaats zie als een zaak voor erflaters en schenkers, en pas in tweede instantie als een zaak die echtgenoten in hun onderlinge verhouding raakt.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Hoe ziet u dan de positie van buitenlandse erflaters? Daar heb ik in mijn betoog iets over gezegd. Omdat het Nederlandse vermogensregime met algehele gemeenschap van goederen behoorlijk afwijkend is van ruim 200 landen in de wereld, kun je niet verwachten dat de buitenlandse erflater een uitsluitingsclausule maakt, en dan valt het in de gemeenschap. Hoe kijkt u daartegenaan?

De heer **Holdijk** (SGP): Ik kan slechts erkennen dat voor buitenlandse erflaters wat dat betreft extra oplettendheid noodzakelijk is. Als het echter is zoals mevrouw Broekers stelt dat er slechts één land in de wereld is dat op dit punt afwijkt, denk ik dat het wereldwijd bekend zou kunnen zijn dat Nederland op dit punt een bijzondere positie inneemt. Wanneer de helft van het aantal landen ons stelsel zou delen, kan ik mij grote verwarring en vergissingen wel voorstellen.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Dit is natuurlijk grappig wat de heer Holdijk zegt, maar dat miskent natuurlijk toch wel de internationalisering van onze samenleving. Ik vind het ook eerlijk gezegd een uiting van de tweespalt die er is tussen de ene groep die vindt dat de erfenis en de schenking buiten de gemeenschap moeten vallen -- als men het wel in de gemeenschap wil laten vallen, moet men dat zelf maar weten -- en de andere groep die vindt dat mensen die een nalatenschap willen regelen, maar in actie moeten komen. Onder andere mijn partij vindt dat een paar simpele dingen in ieder geval zo moeten worden geregeld dat ze passen bij de huidige tijd en de huidige

samenleving. Niet voor niets heb ik in mijn betoog in eerste termijn ook nog even het afschaffen van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw genoemd. Ik denk dat het oorspronkelijke wetsvoorstel van de regering past in de lijn dat de vrouw tegenwoordig in de huwelijks situatie toch wel iets meer is dan een soort afgeleide van de man.

De heer **Holdijk** (SGP): Op het laatste deel van het betoog van mevrouw Broekers ga ik niet in. Ik heb er van mijn kant op generlei wijze blij van gegeven dat ik in dit opzicht verschil tussen mannen en vrouwen zou maken. Over de hoofdzaak, de buitenlandse erflaters, het volgende. Men kiest voor een stelsel, en men is daaraan getrouw als wetgever. Dat wil niet zeggen dat er niets kan veranderen -- daarvan heb ik in mijn bijdrage blij gegeven -- en ik heb ook niet beweerd dat het al dan niet in de gemeenschap vallen van erfenissen en schenkingen voor mij een halszaak zou zijn.

Vervolgens maak ik nog een opmerking over artikel 102. Het is begrijpelijk dat er uit praktisch oogpunt voor is gekozen om een gemeenschapsschuldeiser na ontbinding van de gemeenschap verhaal toe te staan bij de voordien niet aansprakelijke echtgenoot op goederen van deze echtgenoot, en dan natuurlijk uit de gemeenschap. Beperking van de verhaalsmogelijkheden ligt open nu in het artikel niet is voorzien in zaaksvervanging. Zaaksvervanging wordt echter in bepaalde gevallen ook zonder uitdrukkelijke wettelijke grondslag mogelijk geacht, zo verdedigt de regering zich. Geruststellend wordt op pagina 11 van de memorie van antwoord opgemerkt: "Tot praktische onzekerheden zal artikel 102 naar mijn oordeel niet snel aanleiding geven." Erg overtuigend klinkt dat echter niet. Is er toch geen sprake van een gebrek in dit artikel?

Een soortgelijke opmerking is te maken over de voorgestelde overgangsbepaling, artikel V, lid 8. Nuytinck heeft er terecht op gewezen dat dit lid niet alleen op huwelijksvoorwaarden, maar evenzeer op partnerschapsvoorwaarden van toepassing is. Dat is in mijn ogen ook een schoonheidsfout.

Tot besluit zou ik nog een vraag willen stellen die op 20 april jongstleden, de datum van het uitbrengen van het nader voorlopig verslag, nog niet gesteld kon worden. Heeft de minister kennisgenomen van de uitspraak van de Hoge Raad van 11 juli 2009 (NJ 2009, 377), de zogenoemde postbodebeschikking? Verstappen heeft er aandacht aan besteed in het WPNR van 21 november jongstleden, maar ook andere auteurs, waaronder Nuytinck, hebben over dit arrest hun licht laten schijnen. Daarbij gaat het mij speciaal om de vraag over de verrekening van voorhuwelijks vermogen in geval van aflossing op hypothecaire financiering van een verbouwing van een woning, iets waarop in de stukken zeer uitvoerig wordt ingegaan. Maakt deze uitspraak verschil voor het antwoord dat door de regering op dit punt is gegeven in de stukken?

Wij wachten met belangstelling de reactie van de regering op onze vragen en opmerkingen, maar ook op die van anderen, af.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Vereenvoudiging bedrijfsopvolgingsregeling!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Successiewet 1956 en enige andere belastingwetten (vereenvoudiging bedrijfsopvolgingsregeling en herziening tariefstructuur in de Successiewet 1956, alsmede introductie van een regeling voor afgezonderd particulier vermogen in de Wet inkomstenbelasting 2001 en de Successiewet 1956) (31930).

De **voorzitter**: Wij zijn toe aan het antwoord van de regering. Ik geef het woord aan de staatssecretaris van Financiën.

**

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Staatssecretaris **De Jager**: Voorzitter. Vandaag komen wij hopelijk tot een afronding van de herziening van de Successiewet 1956. Het is een lang traject geweest. De heer Essers refereerde zelfs aan de introductie van het Regt van successie in 1805. Ik wil zelf beginnen met te verwijzen naar het rapport van de commissie-Molmaker van maart 2000. Dat is iets dichterbij, maar voor iemand van mijn leeftijd ligt dat inmiddels ook al heel ver weg. Deze commissie heeft veel voorstellen gedaan tot verbetering, maar is er helaas niet in geslaagd om een en ander budgettair rond te krijgen. Dat is wellicht een van de redenen geweest waarom mijn voorgangers deze herziening hebben laten liggen. In alle eerbijheid zeg ik erbij dat ik ook wel eens andere redenen heb genoemd.

De opmerking van de heer De Boer dat het moedig was van deze staatssecretaris om dit aan te pakken, heb ik goed gehoord. Het deed mij denken aan een dinertje dat ik bijna ieder jaar heb met de oud-staatssecretarissen, onder wie Ferdinand Grapperhaus en Nootboom. Al die staatssecretarissen evalueren natuurlijk een beetje in hun oude wijsheid hoe de jonge onbezonnen staatssecretaris van nu het doet. Er werd onder andere gezegd: je moet die successie nou toch eens aanpakken; wij hebben dat nooit gedaan, want je trekt echt een doos van Pandora open, je doet het nooit goed en je krijgt heel veel kritiek; wij hebben onze vingers er niet aan gebrand, maar het wordt nu toch tijd om die wel aan te pakken.

Toen de heer De Boer zei dat het moedig was om dat toch te doen, deed mij dat ook denken

aan een van mijn favoriete passages uit de Britse serie Yes, Minister. Het gaat als volgt. Op enig moment komt de ambtelijke top bijeen om een bepaald idee uit het hoofd van de minister te praten. Daarbij wordt natuurlijk een standaardvolgorde gehanteerd. Men begint met te zeggen dat het tegen de wet is, maar dan zegt de minister dat hij de wet kan aanpassen. Dan zeggen zij weer dat het tegen het Europese recht ingaat. De minister laat dan een advies uitbrengen door een jurist, die dan zegt dat het niet tegen het Europese recht ingaat. Als dat allemaal niet is gelukt, kun je nog iets zeggen waardoor iedere minister op dat moment zal retireren, iets waardoor hij absoluut zal zeggen "nou, dan misschien toch maar niet". Dan zeg je: "Yes, Minister, that's very courageous." Het is zeer moedig dat u dit aanpakt. En ja hoor, op dat moment zegt de minister in de serie: "Courageous?" "Well, yes, it's very courageous", is dan het antwoord. Je ziet de vertwijfeling toeslaan. "Waarom is het dan moedig?" "Ja, u weet toch wel wat er met politici gebeurt die dit gaan aanpakken? Maar, dat geeft niet, het is heel moedig dat u de eerste bent die dit wel durft aan te pakken."

Hieraan moest ik denken toen de heer De Boer uitsprak dat het zeer moedig was. Ik hoop dat mijn lot positiever zal zijn dan dat van de politici in het verleden tegen wie werd gezegd dat ze zeer moedig waren, en dat wij deze wijziging van de Successiewet vandaag positief kunnen afronden.

Ik heb het wel geweten. Zes maanden lang ben ik geknipt en geschoren, in de media en door fiscale adviseurs. Het prachtige was dat men over het algemeen natuurlijk niet zei dat bepaalde miljardairs of de trust op de Kaaimaneilanden of de Kanaaleilanden nu ook belasting moeten gaan betalen. Nee, dat stond er niet in. Er was altijd een grote kop over een heel zelig geval, over het quasistiefkind tot in de derde generatie. Ze hadden het dan helemaal precies uitgerekend. Dan moesten wij dat weer repareren en aangeven hoe het was. Dat lukte meestal wel, maar men had een prachtige tactiek uitgevonden om te proberen het wetsvoorstel zo lang mogelijk tegen te houden, waardoor 1 januari steeds meer buiten beeld leek te komen. Met dank aan de inspanningen die zijn verricht in de Tweede Kamer en de Eerste Kamer ligt het hier nu toch voor. De dank die de leden aan het adres van mijn ambtenaren hebben uitgesproken, zal ik graag aan hen overbrengen. Zij hebben zowel in de Tweede Kamer als in de Eerste Kamer heel hard moeten doorwerken, soms tot diep in de nacht, om iedere keer weer de antwoorden te kunnen geven. Inmiddels hebben wij een enorm staaltje van wetgevingsgeschiedenis bij elkaar gekregen in zowel de Eerste Kamer als de Tweede Kamer. Als je al die stukken op elkaar legt, zie je een enorme stapel aan wetgevingsgeschiedenis. Uiteraard is dit alles grotendeels voorbereid door mijn ambtelijke ondersteuning en daarvoor ben ik hun zeer erkentelijk. Wij hebben daarmee een historische wijziging in de Successiewet te pakken. De heer Essers gaf dat al aan. Het is historisch. Hij noemde het jaar 1805. Ik was teruggegaan tot 1859, naar de officiële titel van de Successiewet

van 1956. Sinds die tijd -- of het nu 1859 is of 1805 -- is de Successiewet niet zo ingrijpend gewijzigd, zeker niet op het gebied van de tariefstructuur.

Wat de heer Essers zei over Tilburg versus Nijmegen, vond ik ook wel interessant. Ik heb begrepen dat ook dit enige historische context heeft. In Nijmegen zaten de notariëlen, in Tilburg de fiscalisten. De fiscalisten waren over het algemeen toch wat legalistischer, wat meer op de hand van de Staat, terwijl de notariëlen in Nijmegen natuurlijk juist meer bekeken hoe zij toch om de juridische betekenis van "nalatenschap" heen konden construeren. Het is echter ook belangrijk om te weten dat het wetsvoorstel voor de toekomst heel interessant is, want het is ook modern. Inmiddels hebben zich op onze afdeling internationale fiscale zaken een aantal landen aangediend die met grote belangstelling kennis hebben genomen van dit nieuwe regime voor de APV's, de afgezonderde particuliere vermogens. Nederland is namelijk het eerste land ter wereld dat op deze wijze, zo fundamenteel, een trustvehikel of een andere figuur, een Stiftung, een Anstalt, toestaat als een familiestichting, maar deze dan wel consequent transparant maakt. Tegen de heer Essers kan ik nu al zeggen dat wij daar ook consequent in zijn, want als je echt zo'n transparant vehikel maakt, dan is een schenking aan de transparante familiestichting niet belast. Dan geldt dus geen schenkingsrecht. Daar zullen wij dus consequent in zijn: het is transparant. Die transparantie is in het voordeel van de schatkist en het kan ook in het voordeel zijn van de familiestichting. Daar is veel internationale belangstelling voor. Tot voor kort gold een beetje het Angelsaksische model, waarbij je de trust belastte en niet de natuurlijk persoon die achter die trust zat. Men wil nu zien hoe je juist toch die natuurlijk persoon in het land waarin hij woont kunt belasten op basis van het vermogen dat hij waar dan ook ter wereld heeft ondergebracht, in welke rechtsvorm dan ook. Ik denk dat dit uiteindelijk fiscaal de meest zuivere en politiek de meest rechtvaardige oplossing is. Anders dan het belasten van de trust als rechtspersoon -- waarbij de natuurlijk persoon niet wordt belast -- wordt nu juist de natuurlijk persoon wel belast. Er wordt dus niet op het niveau van de trust belast, maar op het niveau van de natuurlijk persoon.

Ik heb gezien dat er in deze Kamer, misschien wel vooral in deze Kamer, heel veel belangstelling is geweest voor de Successiewet. Daardoor heb ik mij zeker laten inspireren. Ik noem bijvoorbeeld een van de grootste wijzigingen die deze wet met zich brengt: de daling van het derdentarief. Hierbij daalt het toptarief van 68%, hopelijk, per 1 januari naar 40%. Dit is herhaaldelijk in de Eerste Kamer aan bod geweest. Bijvoorbeeld bij de behandeling van het Belastingplan 2007, die plaatsvond net voordat ik staatssecretaris werd, hebben zo'n beetje alle partijen -- CDA, PvdA, VVD, ChristenUnie en D66 -- opmerkingen gemaakt over het veel te hoge tarief, met name over het derdentarief. Vooral in de Eerste Kamer zijn hierover ook al veel eerder

opmerkingen gemaakt. Het is opvallend dat juist bij dat belastingplan, dat werd behandeld onder het demissionaire kabinet, een poging tot een kleine verlaging van het allerhoogste tarief van naar ik meen 63% in de Tweede Kamer is gesneuveld. Het was echter een incidentele maatregel. Nu hebben wij een alomvattend wetsvoorstel. Het pakket is in zijn totaliteit heel evenwichtig, waardoor juist aan beide kanten draagvlak is gecreëerd. Ik kom daar straks op terug in de rest van mijn betoog, onder andere richting de heer Reuten. Voor beide kanten is er een bepaalde opbrengst en een bepaalde terugsluis. Dit gaat voor een groot deel naar het derdentarief, maar ook naar andere verkrijgers. Het is ook beter voor de kinderen, evenals voor de broers en zussen. Over het algemeen worden dus alle normale verkrijgers er beter van, als zij zich althans niet al te veel aan constructies hebben bezondigd. Ik kom straks nog terug op de specifieke vraag welke kleine groepen er wellicht wel nog op achteruitgaan. Hierop zal ik specifiek antwoorden.

Bij mijn aantreden als staatssecretaris in 2007 werd ik natuurlijk meteen al geïnformeerd over de wens van deze Kamer. Ik zag zeker mogelijkheden tot verbetering, niet alleen bij het derdentarief maar ook in de uitvoering, door vereenvoudiging van de BOR en van de uitvoeringstechniek van de BOR. Er was noodzaak tot reparatie, omdat men aangaf dat er hele groepen met grotere vermogens zijn die zich op legale wijze weten te onttrekken aan deze heffing en tegelijkertijd aan de box 3-heffing.

Door het aanpakken van oneigenlijke constructies in testamenten en vooral ook door de revolutionaire aanpak van de APV's hebben wij een enorme opbrengst kunnen realiseren waardoor wij de tarieven fors kunnen verlagen. De APV's, die binnen de heffingssfeer van inkomsten worden gehaald, leveren daarbij het grootste deel van de budgettaire dekking op. Het gaat ook om de aanscherping van het criterium voor de ANBI van 50% naar 90%. De heer Essers noemde die vorig jaar in deze Kamer. Wij zagen namelijk dat het ANBI-regime in toenemende mate onbedoeld gebruikt werd voor bijvoorbeeld familievehikels. Het draagvlak, waarom wij fiscale faciliteiten aan het ANBI-regime toekennen, is niet gediend met het uitslaan van de vleugels van het ANBI-regime over allerlei vehikels van bijvoorbeeld familiestichtingen. Dit heb ik bij verschillende gelegenheden tijdens bijeenkomsten voor goede doelen aangegeven. Men had daarvoor inderdaad enorm veel begrip en zag dat de aftrekregimes van de goede doelen juist gebaat zijn bij een iets strakker ANBI-regime. De goede doelen behouden gewoon volledig het regime, maar het kaf wordt wel van het koren gescheiden.

In het najaar van 2008 heb ik de beide Kamers vervolgens geïnformeerd over de contouren van het nieuwe wetsvoorstel. Het grootste deel daarvan is ook gerealiseerd. Het huidige wetsvoorstel is een enorme vooruitgang ten opzichte van de oude situatie. Ik ben ook blij dat ik daarvoor ook heel breed steun heb gekregen in deze Kamer.

De heer Biermans heeft nog eens gewezen op het hoge technische gehalte en de korte voorbereidingstijd voor de Eerste Kamer. Ik vind inderdaad dat met name in de Eerste Kamer de behandeltijd erg kort is geweest. Ik had verwacht dat de behandeltijd hier wat langer kon zijn, omdat het wetsvoorstel in april in de Tweede Kamer werd ingediend. Volgens de eerste ambitieuze doelstellingen zou al een deel van de behandeling in de Tweede Kamer voor het zomerreces zijn afgerond. Eerst dacht men zelfs nog aan plenaire afhandeling. Later vond de plenaire afhandeling plaats in de eerste week na het zomerreces. Het bleef maar opschuiven. De Kamer, ikzelf en mijn ambtenaren die druk bezig waren met de voorbereiding, zijn daarvan helaas een beetje slachtoffer geworden. De heer Biermans heeft uiteraard helemaal gelijk dat ik daarvoor verantwoordelijk ben. Ik kan de Tweede Kamer niet de schuld daarvan geven en ik doe dat ook niet. Ik vind het echter vervelend. Ik ben de Kamer des te meer erkentelijk voor het toch tijdig behandelen, zodat de wijzigingen op 1 januari kunnen ingaan.

Ik krijg niet veel positieve brieven, omdat ik als staatssecretaris van Financiën meestal allerlei onpopulaire maatregelen moet nemen. Ik heb nu echter brieven ontvangen van mensen die mij heel erg ondersteunen. Het zijn brieven van gewone burgers die ontzettend positief zijn over deze wijzigingen. Dit speelt heel erg bij gewone mensen. Meestal klimt men in de pen als men iets negatiefs wil schrijven. Dit is een van de eerste onderwerpen waarbij men echt in de pen klimt om mij te ondersteunen. Men hoopt dat ik de Eerste Kamer zover kan brengen dat alles voor 1 januari wordt afgerond. Het laatste kan ik natuurlijk niet. Dat is helemaal aan de Kamer. Ik ben de Kamer dan ook enorm erkentelijk dat het toch nog is gelukt. Ik zeg uiteraard de heer Biermans toe, de aanvullende vragen per brief te beantwoorden. Dat zal vannacht niet meer gebeuren. Dat komt later wel. Ik gun vanaf nu, als het wetsvoorstel is aangenomen, de ambtenaren hun welverdiende nachtrust.

Nog iets over de spelregels en de rechtsgronden, alvorens in te gaan op de specifieke vragen. De heer Biermans vraagt naar de spelregels en het overgangsrecht. Belastingontwijkende constructies bij de Successiewet zijn doorgaans opgezet bij het testament van de eerststervende en hebben in het algemeen pas effect bij het overlijden van het de langstlevende echtgenoot. Daar kan soms 30 tot 40 jaar tussen zitten. Het is dus onvermijdelijk dat opgevallen nalatenschappen betrokken worden in de constructiebestrijding. Wij hebben wel degelijk nagedacht over overgangsrecht. Bij schuldigerkenning wordt een bestaande rente gehonoreerd als die bij de totstandkoming zakelijk was. Ook een bestaande, enkelvoudige interest die resteert uit de tijd dat daarvoor nog redelijke aanleiding was, zullen wij eerbiedigen. Ik meen dat het wetsvoorstel in dat opzicht, qua overgangsrecht, gerechtvaardigd is.

De heer De Boer vraagt naar de legitimiteit van het nogmaals heffen van belasting. Formeel is, zeker dankzij deze wijziging, de Successiewet veel

meer een verkrijgingsbelasting dan een boedelbelasting. Er wordt geheven bij de verkrijger, die zelf niet eerder daarover belasting heeft betaald. Het heffen van erfbelasting is vooral gestoeld op het beginsel van de zogenaamde bevoorrechte verkrijging. Dat is in het kader van het overlijden van iemand een wat misleidende term. Je zou het ook een draagkrachtvermeerderende omstandigheid kunnen noemen. Het krijgen van een erfenis is een draagkrachtvermeerderende omstandigheid. Daarom hebben wij bijvoorbeeld bij de kansspelbelasting een heffing. Ik begrijp de achtergrond van de vraag van de heer De Boer. De successiebelasting is een van de weinige belastingen waarover de opinies zo verdeeld zijn. Dat is ook een van de oorzaken dat behandeling in de Tweede Kamer zo lang heeft geduurd. De opinies liepen door elkaar bij dit zwaar politiek beladen onderwerp, gecombineerd met een vrij complexe techniek. Die combinatie maakt het in politiek opzicht niet gemakkelijk om een wetsvoorstel door de Tweede Kamer te krijgen. Ik begrijp dus de achtergrond van de vraag van de heer De Boer. Dat is de context van deze belasting.

De heer De Boer vraagt specifiek naar de Europeesrechtelijke aspecten. In dat licht worden vooral vraagtekens gezet bij het recht van overgang. Dat is een van de redenen waarom ik dat recht heb afgeschaft. Voor het overige is het vrij gebruikelijk dat bij schenk- en erfbelasting wordt aangegrepen bij het woonland van de schenker of erflater. Daar zijn Europeesrechtelijk weinig problemen mee te verwachten.

Mijn volgende onderwerp is de mantelzorg. De heer Essers vraagt of ik mij in de Tweede Kamer niet zwaarder zou hebben moeten verzetten tegen het amendement hierover. Ik heb aanvaarding van dit amendement dubbel ontraden. Dat doe ik lang niet altijd. Ik heb het amendement in zowel een brief als mondeling in de Tweede Kamer stevig ontraden. Ik heb aangegeven dat een onrechtvaardig onderscheid wordt gecreëerd tussen bijvoorbeeld inwonende en niet-inwonende mantelzorgende kinderen. Dat moest volgens de indieners op de koop toe worden genomen. Ook wordt bij de huidige maatstaf bij het mantelzorgcompliment slechts marginaal getoetst of daadwerkelijk mantelzorg wordt verleend. Dat is het enige aangrijpingspunt dat je kunt verzinnen. Het is dus logisch dat de indieners dat erbij halen. Met het huidige mantelzorgcompliment is een zeer gering financieel belang gediend. Het is een klein compliment. Het ministerie van VWS zal er volgens mij ook niet blij mee zijn dat daar nu ineens een groter fiscaal belang aan wordt opgehangen. Er is nu dus sprake van een regeling die mogelijk kinderen bevoordeelt die niet feitelijk mantelzorg verlenen, terwijl feitelijk mantelzorgende kinderen erbuiten kunnen vallen. Dat was ook de reden dat ik dat sterk heb ontraden en ook een aantal praktische bezwaren heb genoemd. De enige alternatieve optie, mij tot de ministerraad wenden, is nog sterker. Dan kan ik voorstellen om het hele wetsvoorstel in te trekken of de wetgeving op te schorten om de gelegenheid te hebben om een

"onaanvaardbaar" uit te spreken. Dat lijkt mij nogal draconisch, dus het zij zo en wij moeten het er maar mee doen. Dat tast gelukkig de schoonheid van heel dit wetsvoorstel echter nauwelijks aan.

De heer Leijnse vraagt naar de opvatting over het vervullen van de wederzijdse zorgplicht in het geval van een ouder en een mantelzorgend kind en of daarbij sprake is van gezamenlijk opgebouwd vermogen. Het huis van tarieven en vrijstellingen is zorgvuldig opgebouwd. Daarbij zijn de verschillen gegrond op een verschil in verzorgings- en verwachtingswaarde jegens de erflater of de schenker. Voor partners is de vrijstelling fors hoger dan die voor andere verkrijgers is. De achtergrond daarvan is de verzorgingsgedachte. Alleen het aspect van die wederzijdse zorgplicht maakt niet dat er sprake is van gezamenlijk vermogen voor wie in maatschappelijke termen als "partners" worden beschouwd. In het geval van partnerschap tussen een mantelzorgend kind en een ouder is over het algemeen geen sprake van een wederzijdse zorgverplichting, maar van een eenzijdige zorgverlening. Als ouder en kind wel voor elkaar zorgen en samenwonen, is er nog steeds geen reden om de kindvrijstelling verder te verhogen. Het vermogen van de ouder is over het algemeen immers niet opgebouwd onder de verantwoordelijkheid van het kind.

Dan de defiscalisering in box 3 en het quasistiefkind. Daar vraagt de fractie van de ChristenUnie mede namens de SGP-fractie naar. Ik geef allereerst aan dat ik daar volgens mij in deze Kamer nog geen antwoord op had gegeven. Dat is niet met opzet gebeurd, maar ik meende die vraag al beantwoord te hebben in het kader van het amendement. Daarmee werden de zogenoemde quasistiefkinderen van samenwonende partners gelijkgesteld aan stiefkinderen van gehuwde partners. Voor alle duidelijkheid: ik ben de Kamer op dat punt nog wel een antwoord schuldig. Ik zeg toe dat voor de defiscalisering in artikel 5.4 van de Wet inkomstenbelasting vanaf 1 januari 2010 onder het begrip "kind" mede een quasistiefkind zal worden verstaan. Dat zal ik in een beleidsbesluit vastleggen.

De fractie van de ChristenUnie vraagt ook nog naar de scheiding van tafel en bed. Daarover is ook in de Tweede Kamer uitgebreid gesproken. Ik ben het er niet helemaal mee eens dat je de situatie van gehuwden die juridisch van tafel en bed gescheiden zijn, kunt vergelijken met de situatie van gehuwden die niet gescheiden zijn, maar niet langer bij elkaar wonen en dus alleen feitelijk van tafel en bed gescheiden zijn. Het is namelijk toch wel een verschil of huwelijksgemeenschap wel of niet ontbonden is. Bij de toepassing van de erfbelasting is gekozen voor een gelijkstelling met ongehuwden. Daarmee gaan van tafel en bed gescheiden zijn ook juridisch verder met het loslaten van de huwelijkse staat dan echtgenoten die niet langer bij elkaar wonen én uiteraard ook niet een nieuw huwelijk aangaan. Uit respect voor de beweegredenen van degenen die de ontbinding van hun huwelijk niet willen formaliseren, maar het uiteengaan willen beperken tot een juridische scheiding van tafel en bed, ben ik bereid om op

eventuele erfrechtelijke verkrijgingen toch het echtgenotentarief toe te passen. Die toezegging kan ik dus ook doen.

De fracties van de ChristenUnie en de SGP hebben ook naar polygamie gevraagd. Ik bevestig dat er voor de overheid fiscaal slechts twee personen elkaars partner kunnen zijn en niet meer.

Dan de verhoogde vrijstelling van de schenkbelasting voor de aflossing van de eigenwoningschuld. Daarnaast vragen de heer Essers en de heer Ten Hoeve. De eenmalige extra verhoogde vrijstelling van €50.000 die nu in het voorstel staat, geldt alleen voor de aanschaf van een eigen woning. Dat is bij amendement zo geregeld. Die vrijstelling stelt een kind in staat gemakkelijker een eigen woning te verwerven of om die verwerving mogelijk te maken. Dat is daar dus de achtergrond van. Een vrijstelling voor het aflossen van een eigenwoningschuld zou een heel ander doel hebben. Een dergelijke schenking versterkt immers enkel en alleen de vermogenspositie van een kind dat al een woning heeft. Het eigenwoningbezit van dat kind kan dus niet bevorderd worden, want die had namelijk al een woning. Het gaat dus toch echt om een nieuwe vrijstelling die niet binnen de context of de geest van die amendement valt. Overigens heeft dit budgettair weinig effect. De heer Leijnse merkte terecht op dat dit te maken heeft met het feit dat je de hypotheekschuld aflost en met de samenloop met de bijleenregeling. Die combinatie levert het op. Als mensen daarvan gebruik zouden maken, zou het eerder geld opleveren. Dat kun je echter ook weer niet zo zeggen, want dan is het de vraag waarom je het zou doen. Ik kan niet zeggen: zo veel levert het op en puur financieel gezien kun je het misschien beter niet doen. Niettemin ben ik bereid om dit te overwegen, maar in dit geval, omdat het zo buiten de geest van het amendement staat en een andere doelstelling heeft, moeten wij naar mijn mening de koninklijke route bewandelen en de wet in die zin wijzigen. Als het algemeen gevoelen in de Kamer is dat ik dat moet doen, dan ben ik daar zeker toe bereid. Ik zal dit dan meenemen in het volgende belastingplan.

In diezelfde context is gesproken over de studieschuld. Als ouders de studiekosten van een kind betalen, is er meestal geen sprake van een schenking. Die betaling berust namelijk op een wettelijke verplichting of op een op maatschappelijke opvattingen gebaseerde dringende morele verplichting. Ook volgens de huidige wet hoeft er dan geen schenkingsrecht te worden betaald. In het laatste geval is er in civielrechtelijk opzichte sprake van een natuurlijke verbintenis, dat wil zeggen als er op basis van maatschappelijke opvattingen een dringende morele verplichting is.

Voor het aflossen van studieschulden bestaan echter geen wettelijke verplichting en ook geen natuurlijke verbintenis. Een schenking voor het aflossen van een studieschuld is dus in beginsel wel belast als die boven de vrijstelling komt. De gewone vrijstellingen voor schenkingen aan kinderen zijn echter ruim genoeg om een normale studieschuld af te lossen. Dit kan over het

algemeen ook gefaseerd gebeuren. De normale gang van zaken is niet dat een studieschuld in één keer wordt afgelost. Als de schuld gefaseerd wordt afgelost waarbij gebruik wordt gemaakt van de gangbare vrijstellingen, hoeft het niet tot een belastingheffing te komen. Die gangbare vrijstellingen bieden hiervoor voldoende ruimte.

De heer Ten Hoeve en enkele andere sprekers hebben gevraagd of de voorwaarden voor de schenkingsvrijstellingen duidelijk zijn.

De heer **Leijnse** (PvdA): Ik kom nog even terug op het vorige punt, want ik begrijp niet helemaal wat de staatssecretaris zegt. Het amendement dat in de Tweede Kamer is aangenomen, ziet op een vergrote eenmalige schenking als het geld wordt gebruikt om een studie te beginnen. Het gaat dan dus niet om het aflossen van een studieschuld, maar om het beginnen van een studie. Zegt de staatssecretaris nu dat die verruiming eigenlijk niet nodig is omdat dergelijke kosten al buiten het schenkingsrecht vallen?

Staatssecretaris **De Jager**: Ik kan niet zeggen dat in alle gevallen kan worden gezegd dat het berust op een wettelijke verplichting of op een naar maatschappelijke opvatting dringende morele verplichting. Voor alle duidelijkheid: dit is een amendement, want als wij het zelf hadden moeten verzinnen, hadden wij waarschijnlijk gezegd dat in dergelijke situaties de huidige wettelijke context over het algemeen al voldoende ruimte biedt. Overigens zijn er geen kosten geraamd voor dit amendement. Bij elkaar genomen is dit neutraal geraamd. Ik denk dat in de meeste gevallen ook op andere wijze soelaas kan worden gevonden. Er zijn echter wellicht gevallen denkbaar waarbij dit nieuwe regime een mogelijkheid biedt, want er moet in het oude regime wel worden voldaan aan één van de twee voorwaarden die ik heb genoemd.

Dan kom ik op de schenkingsvrijstellingen. In de Uitvoeringsregeling worden de voorwaarden voor de eenmalige vrijstelling van €50.000 gesteld. Dat geldt zowel voor de aanschaf van een woning als voor de studiekosten. Dat staat in de artikelen 5 en 6 van de nieuwe Uitvoeringsregeling.

De heer Ten Hoeve vraagt de staatssecretaris om een inschatting van het extra werk voor de Belastingdienst, in het bijzonder door de amendementen op de punten van de eigen woning en de studiekosten. Voor de uitvoering van deze regeling is een aangifte van de schenking met het verzoek om toepassing van de vrijstelling nodig. Op verzoek moeten dan notariële akten en nota's en afrekeningen worden overlegd. Voor toepassing van de vrijstelling van schenkbelasting kunnen de voorwaarden in notariële akten en de aanleiding van de gelden geverifieerd worden. Voor de uitvoering van de inkomstenbelasting moeten de gegevens van de hypotheekrenteaftrek of de aftrek van de studiekosten geverifieerd worden. Zo'n handmatige beoordeling inclusief eventueel bezwaar en beroep neemt naar verwachting een halve tot een hele werkdag per aanvraag in beslag. Het aantal schenkingen met een beroep op deze vrijstelling is nog niet in te schatten, maar wij gaan

ervan uit dat er niet enorm veel gevallen zullen zijn.

Onder anderen de heer Leijnse vroeg naar de tariefstructuur en de tariefsverlaging aan de onderkant. De heer Leijnse gaf allereerst aan dat mensen aan de onderkant bij de vrijstelling €700 voordeel hebben en dat je daarvoor nog geen brood koopt. Ik weet niet waar de heer Leijnse zijn brood koopt, maar ik adviseer hem wel om dit op een ander adres te doen. Ik ben een Zeeuw, maar volgens mij kan iedereen naar maatschappelijk gebruik zeggen dat €700 voor een brood erg duur is.

De heer **Leijnse** (PvdA): Voordat er een misverstand over de kwaliteit van mijn bakker ontstaat, zeg ik het volgende. De staatssecretaris haalt twee zaken door elkaar. Hij laat zelf met de gegevens in de memorie van antwoord zien dat degenen die een kleine verkrijging hebben in het derdentarief slechts een voordeel hebben van €700 door de maatregelen, in vergelijking met een voordeel van €200.000 per persoon bij de grote verkrijgingen. In mijn betoog wees ik erop dat je geen brood kunt kopen van de verandering van de tariefsstructuur in algemene zin. Uiteindelijk blijft de belasting immers ongeveer gelijk aan wat zij altijd was. Dat heeft de staatssecretaris ook keurig in grafiekjes aangetoond.

Staatssecretaris **De Jager**: Ik ga uiteraard de discussie met de heer Leijnse op dit punt niet aan, maar ik lees de Handelingen er nog een keer op na. Ik dacht namelijk dat hij iemand als een reactie op een interruptie riep dat je daarvoor nog geen brood koopt. Wij komen daar nog wel uit en wij drinken samen dat sneetje brood een keer met een glas wijn weg.

De leden van de PvdA-fractie onderscheiden als hoofddoelen van het wetsvoorstel de aanpak van de buitenlandse trustvermogens, het verlagen van het veel te hoge toptarief voor niet-verwanten en verre verwanten en de vereenvoudiging van de tariefstructuur. Volgens mij is dat een juiste weergave van de hoofddoelen van dit wetsvoorstel. De leden van de PvdA-fractie wensen ook nog eventuele toekomstige meeropbrengsten uit het aanpakken van trustvermogens in de ib en de schenking- en erfbelasting te gebruiken voor lastenverlichtingen aan de voet van het inkomensgebouw. Op grond van de begrotingsregels zijn eventuele over- of onderschrijdingen van de geraamde bedragen voor de APV-maatregelen endogeen. Als een belastingopbrengst uiteindelijk structureel veel hoger is door bijvoorbeeld het aanpakken van zwartsparenders of door andere maatregelen, dan kan dat natuurlijk tot een nieuwe afweging leiden. Dat wordt altijd per kabinetsperiode vooruit geraamd. Gaandeweg de rit wenden wij die echter nergens voor aan.

De VVD-fractie vroeg wie er specifiek door het wetsvoorstel op achteruitgaan. Over het geheel gezien, met de schenk- en erfbelasting samen, hebben twee specifieke groepen nadeel van de nieuwe tarieven en vrijstellingen. Daarbij laat ik de

trustoprichters en dergelijke buiten beschouwing. Het zijn twee vrij kleine groepen, twee relaties in de rechte lijn, namelijk een ouder met een samenwonend kind dat niet als mantelzorger is gekwalificeerd en meerrelaties die tot voor kort, als zij met zijn drieën waren, nog wel met zijn drieën gekwalificeerd konden worden als partners. Die groepen komen in de nieuwe tariefsstructuur niet meer in aanmerking voor de hogere vrijstellingsbedragen van partners. Dit doet recht aan het maatschappelijk ervaren partnerbegrip. Wij hebben geprobeerd om dat partnerbegrip iets meer te enten op hetgeen in de maatschappij als een partner wordt ervaren.

Er zijn ook situaties aan te wijzen waarbij een verkrijging of een schenking van een bepaalde omvang in een bepaalde groep zwaarder wordt belast dan in het huidige stelsel. Dit geldt bijvoorbeeld voor schenkingen aan kinderen in bepaalde groepen, in een bepaald traject. De praktijk is natuurlijk dat een schenking gepland kan worden. Dat doen estateplanners ook. In tegenstelling tot het verkrijgingsmoment bij een erfenis wordt een schenking gewoon gepland. Er wordt bekeken wat een gunstig bedrag is om per jaar te schenken. Daarom is er over de hele groep gezien geen sprake van een nadeel van de schenken- en erfbelasting. Veruit de meeste groepen gaan erop vooruit.

De SP-fractie vroeg naar het afschaffen van het recht van overgang. Ik begrijp de overweging, maar de conclusie van de SP-fractie dat het doorgaans gaat om erflaters met topvermogens, is niet juist. Ik deel deze conclusie niet. In de memorie van toelichting heb ik slechts aangegeven dat de grootste groep belastingplichtigen voor het recht van overgang bestaat uit buitenlanders met een vakantiewoning in Nederland. Het gaat daarbij in het algemeen echt niet om mensen met een topvermogen. Het gaat veel eerder om mensen uit de middenklasse. Mensen met een topvermogen hebben meestal een tweede huis in veel exotischer oorden. Het is ook niet zo dat de vererving van dergelijke in Nederland gelegen vakantiewoningen door de afschaffing van het recht van overgang niet meer belast worden. Het gaat namelijk meestal om nalatenschappen van Duitsers en Belgen die in respectievelijk Duitsland en België op grond van hun woonplaats gewoon op basis van de daar geldende erfbelasting worden belast. Dat geldt ook voor het in Nederland gelegen onroerend goed als dat hier niet wordt belast.

De heer **Reuten** (SP): Waar begint volgens de staatssecretaris de middenklasse van het vermogen?

Staatssecretaris **De Jager**: Dat is altijd een interessante discussie, vooral met de SP.

De heer **Reuten** (SP): Het hoeft niet op de halve euro.

Staatssecretaris **De Jager**: Het gaat hierbij om vakantiewoningen aan de kust of op een camping.

Ik draai het om. Ik zie een vakantiewoning van 100.000 of 200.000 niet als een topvermogen.

De heer **Reuten** (SP): Dat bedoel ik niet. Ik vroeg waar bij u de middenklasse van de vermogens ligt. Daar had u het over.

Staatssecretaris **De Jager**: Nee. Voorzitter, de heer Reuten had het over topvermogens.

De heer **Reuten** (SP): Ik heb het over bedragen boven 500.000.

Staatssecretaris **De Jager**: Daarop geef ik geen antwoord, want de discussie over waar een topvermogen begint, is altijd semantisch.

De heer **Reuten** (SP): U neemt het zelf in de mond, dus ik vraag om een specificatie.

Staatssecretaris **De Jager**: Het is duidelijk dat een vakantiewoninkje aan de Nederlandse kust geen topvermogen kost. Waar ligt die grens dan wel? Een paleis aan de Nederlandse kust, waarvan er niet veel zijn, kan wel een topvermogen kosten.

De heer **Reuten** (SP): U neemt de term "midden" in de mond. Het is dus helemaal niet gek dat ik u vraag wat u daarmee bedoelt.

Staatssecretaris **De Jager**: Ik bedoel dat een vakantiewoning van €100.000 tot €200.000 veel eerder van mensen uit de middenklasse zal zijn dan van mensen met een topvermogen.

De heer **Reuten** (SP): U weet toch wel dat de helft van Nederland, 50%, een vermogen heeft van minder dan 25.000?

Staatssecretaris **De Jager**: Het recht van overgang waarover wij nu spreken, gaat nu juist niet om mensen die in Nederland wonen.

De heer **Reuten** (SP): Dat weet ik wel, maar in Duitsland is de vermogensverdeling niet radicaal verschillend.

Staatssecretaris **De Jager**: Deze is inderdaad redelijk gelijk aan die in Nederland. De heer Reuten weet dat ongeveer 80% van de Nederlandse huishoudens is vrijgesteld van box 3-heffing in de inkomstenbelasting. Er worden dus vrij weinig mensen belast op vermogen.

De heer **Reuten** (SP): Voorzitter ...

De **voorzitter**: Ik zou de heer Reuten willen vragen om op dit punt terug te komen in de tweede termijn, mocht hij daaraan behoefte hebben, want ik denk dat dit nu voldoende is gewisseld. Blijkbaar kan de staatssecretaris er toch niet toe verleid worden om op dat punt heel nauwkeurig te zijn.

De staatssecretaris vervolgt zijn betoog.

**

Staatssecretaris **De Jager**: De heer Ten Hoeve vroeg naar de Europese harmonisatie van de erfbelasting. De erf- en schenkbelasting zijn volgens velen belastingen die niet verstorend werken op marktprocessen en over het algemeen dus ook niet op internationale marktprocessen. De behoefte aan harmonisatie is dan ook wat minder sterk voor de successiebelasting dan voor andere belastingen, waarvan een bepaalde concurrentieverstorende invloed kan uitgaan, zoals btw of accijnzen, waarbij veel grenseffecten zouden kunnen optreden. Het zou wellicht handig zijn als alle landen min of meer dezelfde systematiek zouden hanteren, want dan kan dubbele belastingheffing gemakkelijker worden voorkomen. Er is nu wel een OESO-modelverdrag. Bij de voorkoming van dubbele belasting volgt Nederland dat verdrag. In de praktijk valt het dus reuze mee met de dubbele belasting.

De heer De Boer vroeg waarom de positieve gevolgen voor broers en zussen in de erfbelasting in vergelijking met andere derden zo beperkt zijn gehouden. Over het geheel bedraagt het voordeel in de erfbelasting voor broers en zussen ongeveer 15 mln. Wij hebben berekend dat op basis van het wetsvoorstel dat ik heb ingediend bij de Tweede Kamer broers en zussen over de hele linie grosso modo erop vooruitgaan op verschillende verkrijgingspunten. Soms gaan zij er wat minder op vooruit dan anderen, maar zij gaan er niet op achteruit. Vanwege de vereenvoudiging van de structuur hebben wij aangesloten bij de nieuwe groep. Door de vereenvoudiging zijn er minder tariefgroepen, maar het grote voordeel vinden wij dat men er desondanks over het algemeen op vooruitgaat. In heel veel situaties is het zo dat, als broers en zussen van elkaar erven, de mate van ervaren verwantschap niet zo groot hoeft te zijn dat een heel goede vriend of neef daar veel verder vandaan ligt. Dit is een belangrijk element, dat hier in de Eerste Kamer in het verleden ook naar voren is gebracht. Naar maatschappelijk gebruik is er daarom wel wat voor te zeggen om het te doen zoals wij het nu hebben gedaan. Kinderen gunnen wij als hoofdcategorie een lage tariefgroep, terwijl de overige verkrijgers grosso modo een hogere tariefgroep krijgen. De partners zetten wij bij de kinderen en wij geven hun een grotere vrijstelling.

Wat betreft de defiscalisering in de inkomstenbelasting zeg ik de heer De Boer toe dat ik begin 2010 aan de Tweede Kamer een brief zal sturen waarin ik aangeef welke vorderingen en schulden volgens mij kunnen worden gedefiscaliseerd. Hierover loopt nog overleg met de KNB, de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie. De benodigde wetswijziging zal ik naar verwachting opnemen in het Belastingplan 2011.

De heer Essers vroeg terecht of de studietoelagen niet te veel op haar bordje krijgt. Ik ben mij er heel goed van bewust dat de studietoelagen een heel brede taakopdracht heeft. Het is wel belangrijk om daarbij te bedenken dat aan de studietoelagen is gevraagd, een voorstudie te verrichten en nog niet met in alle details uitgewerkte oplossingen te komen. De commissie zal verschillende mogelijkheden van

belastingherziening in kaart brengen, maar niet telkens tot in de puntjes uitwerken. Het is vervolgens aan de politiek om uit deze mogelijkheden een toekomstige richting van het Nederlandse belastingstelsel te kiezen. Ik verwacht ook zeker dat dit niet allemaal door dit kabinet zal gebeuren, maar dat juist ook in diverse verkiezingsprogramma's wordt geput uit het rapport van de commissie die een voorstudie verricht. Op die manier kan dit een heel mooie opmaat zijn naar de verschillende verkiezingsprogramma's. Het is overigens best denkbaar dat er elementen van die voorstudie al kunnen worden meegenomen door dit kabinet, bijvoorbeeld in een belastingplan. Het is echter ook heel goed denkbaar dat het een goede inspiratiebron kan vormen voor de verschillende verkiezingsprogramma's.

Dan kom ik nu op de ANBI's en de SBBI's. Die hebben in deze Kamer veel aandacht gekregen. Ik denk dat wij na de memorie van antwoord en de nadere memorie van antwoord nader tot elkaar zijn gekomen en dat wij het grotendeels met elkaar eens zijn. Een ANBI zal doorgaans een stichting zijn, zeg ik in reactie op een opmerking van de heer Biermans. Onder omstandigheden kan echter ook een vereniging als ANBI kwalificeren. Er zullen ook verenigingen zijn die juist als een SBBI en niet als een ANBI kwalificeren. Daarom gebruiken wij bij het ministerie van Financiën consequent het woord "instellingen". Dan laat je namelijk in het midden om welke rechtspersoon het gaat. Wat betreft de nieuwe opzet van de ANBI en de SBBI en gelet op de toezeggingen die ik in de schriftelijke behandeling van het wetsvoorstel aan deze Kamer heb gedaan, ben ik blij dat wij nader tot elkaar zijn gekomen en dat de meeste fracties zich tevreden tonen over de nadere uitleg die in de memorie van antwoord en de nadere memorie van antwoord is gegeven. Afgezien van de vraag of de regeling van de aftrekbaarheid van de periodieke giften niet eenvoudiger kan, is er brede overeenstemming. Ik ben groot voorstander van eenvoud. Misschien moeten wij op dat andere punt ook nog wel iets doen.

De heer Essers heeft een zeer doorwrocht betoog gehouden over culturele instellingen, in het bijzonder de muziekverenigingen. Ik kan heel duidelijke bevestigingen wat ik in de nadere memorie van antwoord heb geschreven, namelijk dat een en ander volgens mij inderdaad leidt tot datgene wat de heer Essers en ik beiden beogen, namelijk het kaf van het koren scheiden. Daar ging het om met de aanscherping van het 90%-criterium. Een van de vragen die tot nog toe niet 100% duidelijk beantwoord waren, is of bij de muziekverenigingen de repetitietijd die nodig is om optredens voor te bereiden, aan die optredens is toe te rekenen en dus aan het algemeen belang, en niet alleen het privébelang van de leden dient. Uit de brassbandarresten maak ik op dat het inderdaad zo is dat repeteren onder het algemeen nut kan vallen als het repeteren bestemd is voor het naar buiten treden. Zo bedoelt de heer Essers het volgens mij ook. Nogmaals, wij hebben het over culturele uitingen. Wij hebben in de nieuwe ANBI-wetgeving

het levensbeschouwelijke, culturele en charitatieve aspect geschrapt, maar dat zijn nog steeds de drie beginselen die achter het algemeen nut liggen, waardoor bijvoorbeeld sportverenigingen niet als ANBI kunnen kwalificeren, ook al zouden zij naar buiten toe willen treden, wat natuurlijk ook gebeurt met sportclubs. Maar culturele verenigingen, zoals de muziekverenigingen, die veel naar buiten treden en voor 90% van cultureel algemeen belang zijn, kunnen onder de voorwaarden die ik in de memorie van antwoord en de nadere memorie van antwoord heb uiteengezet, kwalificeren voor een ANBI-status. Ik heb aangegeven dat het daarbij van belang is of de optredens binnen beperkte kring plaatsvinden of meer voor het algemeen nut, dus buiten de kring van de eigen leden of de kleine leefgemeenschap. In de eerste situatie zal men naar alle waarschijnlijkheid niet kwalificeren, maar in de tweede situatie is de kans groot dat er wel gekwalificeerd kan worden als ANBI. Ik denk dat de heer Essers en ik het op dit punt nu eens zijn geworden.

Ik kan een toezegging doen op het punt van de evaluatie. Ik zeg erbij dat een ANBI en een SBBI bij de belastinguitgaven onze financiënsystematiek volgen en daarmee automatisch periodiek worden geëvalueerd. Ik wil echter nog eens specifiek duidelijk toezeggen dat wij een en ander inderdaad zullen doen. Wij moeten natuurlijk wel iets kunnen evalueren, dus wij moeten een aantal jaren ervaring hebben met het nieuwe regime. Vervolgens kunnen wij tot evaluatie overgaan.

De heer De Boer vroeg om te bevestigen dat van kerkelijke en levensbeschouwelijke organisaties aangenomen wordt dat ze zich volledig richten op het algemeen belang. Ik kan bevestigen dat bij een kerkelijke instelling die op dit moment de ANBI-status heeft, ervan kan worden uitgegaan dat deze instelling uitsluitend of nagenoeg uitsluitend het algemeen nut beoogt. Bij levensbeschouwelijke instellingen kan ik deze bevestiging in zijn algemeenheid niet geven. De diversiteit is bij levensbeschouwelijke instellingen namelijk heel erg groot. In algemene zin kan ik dus geen toezegging doen. Per geval moet beoordeeld worden of een levensbeschouwelijke instelling uitsluitend of nagenoeg uitsluitend het algemeen nut beoogt. Gelet op de achtergrond van de vragensteller, de heer De Boer, die mede namens de SGP-fractie zijn vraag stelt, vermoed ik dat in dit geval met name bedoeld wordt op kerkelijke instellingen. Ik heb hierop een duidelijk antwoord gegeven. Dit is immers een sterker afgebakende groep dan de heel brede groep van levensbeschouwelijke instellingen.

De heer Leijnse vroeg naar de voorlichting. Er zal publiekscommunicatie plaatsvinden via zowel de website als persberichten van het ministerie van Financiën en via -- dit is heel belangrijk, want het wordt goed gelezen -- het Eindejaarsbericht 2010. Via periodiek overleg met de KNB wordt het notariaat geïnformeerd. Verder zullen koepelorganisaties en belangenverenigingen van fondswervende instellingen worden geïnformeerd. Ook tijdens de Intermediardagen van de Belastingdienst zullen wij aandacht schenken aan

de herziening van de Successiewet. Overigens is dat ook gebeurd tijdens de afgelopen Intermediardagen die net zijn geweest. De vrijstellingen voor de ANBI's en SBBI's zullen hierbij aan de orde komen. Verder hebben wij nog het periodieke overleg tussen de belastingconsulenten en de Belastingdienst, het Beconoverleg, dat eveneens een goed platform is om nog eens tot in detail de verschillende criteria voor de ANBI's en de SBBI's te bespreken.

Dan kom ik bij het overgangsrecht periodieke giften. De heer Biermans vraagt om een constructieve en redelijke opstelling. De heer Essers gaf ook aan te verwachten dat de Belastingdienst zich constructief en redelijk zal opstellen ten aanzien van schenkers van periodieke schenkingen. Allereerst merk ik op dat ik ervan uitga dat de Belastingdienst zich natuurlijk altijd redelijk en constructief zal opstellen, dus ook in dit geval. In de stukken heb ik verscheidene keren opgemerkt dat naar verwachting slechts weinig schenkers problemen ondervinden doordat zij een reeds lopende periodieke gift als gevolg van de wetwijziging niet meer kunnen aftrekken. Het leeuwendeel van de periodieke giften wordt aan instellingen geschonken die de ANBI-status zullen behouden. Als dat niet het geval is, gaat het over het algemeen toch om instellingen die een vereniging zijn en een SBBI; een vereniging met meer dan 25 leden. Als de aftrek toch in gevaar komt, kan de schenker zich bij de Belastingdienst melden, zo kan ik de Kamer toezeggen. De Belastingdienst zal vervolgens per geval beoordelen of de schenker nog recht heeft op aftrek van zijn periodieke gift. Als uitgangspunt kan hierbij het volgende gelden. De aftrek zal slechts vervallen als de schenker aan zijn verplichting tot het doen van een periodieke gift kan ontkomen vanwege het verlies van ANBI-status, maar van deze mogelijkheid geen gebruik maakt. Hij kiest er dus zelf voor om toch te blijven geven, hoewel hij de mogelijkheid heeft om de periodieke gift stop te zetten. Vaak is immers in een akte bepaald dat de schenker in geval van verlies van de ANBI-status zijn gift kan stopzetten. Dan is er nog een andere omstandigheid waaronder de aftrek zal vervallen, namelijk als de periodieke gift een familiestichting betreft die wegens invoering van het 90%-criterium de ANBI-status verliest. Dat is juist ook de bedoeling van deze wetwijziging: wij willen een constructie om dit tegen te gaan.

Het volgende punt betreft de APV's. Dit heeft tot heel veel gedoe geleid, met name in de Tweede Kamer. Ik ben blij dat wij vanwege de uitgebreide aandacht in de Tweede Kamer tot en met een advies van de parlementair advocaat en technische briefings -- voor een deel zijn deze ook in de Eerste Kamer gehouden -- duidelijk hebben gemaakt wat wij in dit geval doen. Het is vrij complex en vernieuwend. Volgens mij zijn wij hiermee een goede weg ingeslagen. De vraag dient zich wel aan -- de heer Essers stelde hem ook -- waarom een en ander dan meer dan tien jaar heeft geduurd. In 1998, na de eerste arresten over trusts, is door het ministerie van Financiën gekozen voor bestrijding in de uitvoering. Op dat moment

werd dat nog kansrijk geacht. Allerlei soorten APV's zijn bestreden, met heel veel menskracht. Via beleidsbesluiten is gestreefd naar fiscale transparantie. Dit was lang niet altijd succesvol, helaas. Detectie van APV's bleek moeizaam, omdat adviseurs vanwege de arresten van de Hoge Raad het standpunt innamen dat men het niet zelf moest opgeven. Dat is veranderd met deze wetswijziging. Een onbelast zwevend vermogen bleef volgens de rechter vaak gewoon mogelijk, door deze trustarresten. Dat leidde op een gegeven moment tot een aanzuigende werking -- men zag dat het werkte, dat het wel kon -- en de opkomst van duizenden APV's. Er zijn alleen al 6000 Antilliaanse SPF's en wij weten dat achter een groot gedeelte daarvan Nederlandse natuurlijke personen zitten. Dit heeft grote budgettaire gevolgen. Voor de Belastingdienst ontstond een steeds moeilijker te handhaven situatie. Het was hoog tijd voor robuuste wetgeving.

De heer Essers vraagt of er een koppeling is met de crisis. Misschien niet direct. Ik heb dit immers al in april 2008 voorgesteld, dus voor de financiële crisis. Desalniettemin hebben wij een steuntje in de rug gekregen vanwege de internationale verontwaardiging over het wegsluizen van vermogens, uit het zicht van de fiscus. De crisis heeft dus op zijn minst geholpen om dit moeilijke thema -- voor een staatssecretaris is het niet gemakkelijk om het door de Tweede en de Eerste Kamer heen te leiden -- te kunnen agenderen en met succes door beide Kamers der Staten-Generaal te krijgen. De belangen van de adviseurs zijn immers enorm groot. Zij verdienen enorme bedragen. Ik heb van mijn Belastingdienst mogen vernemen dat het gaat om bedragen van al gauw \$800.000 die Nederlandse adviseurs in rekening brengen. Het gaat dan nog niet eens om een hele trust, maar om een specifieke vraag. Het gaat dus om heel grote bedragen. Het is duidelijk dat je dan verzet oproept. De internationale verontwaardiging heeft mede geleid tot een succesvolle afloop. Het gaat inderdaad om veel geld. Er is sprake van een oplopende reeks. Om hoeveel geld het precies gaat dat wij de afgelopen tien jaar niet hebben ontvangen, is moeilijk te zeggen. Op basis van de wetgeving die wij nu voorstellen, zou het over tien jaar moeten gaan over vele honderden miljoenen euro's minimaal.

De heer Essers vraagt of het nieuwe fiscale regime het oprichten van APV's voor nette, reële gevallen verhindert. Ik heb hier eigenlijk zo-even al op geantwoord: nee, dat is niet het geval. Sterker nog, door de transparantie die wij nu hebben ingevoerd, is het, in weerwil van wat sommige adviseurs hebben doen geloven, juist een voordeel, omdat je niet meer in de gevarezone terecht kunt komen dat je tot 68% derdentarief moet betalen als je het in een familiestichting stopt die dan helemaal discretionair zou zijn. Dan kon het immers als een schenking worden gezien. Ik denk dus dat de nieuwe wetgeving rondom APV's helder is. De belastingplichtigen weten waar zij aan toe zijn. Het vermogen was belast bij de inbrenger en blijft belast bij de inbrenger. Een APV heeft in Nederland geen fiscale voordelen meer, maar ook geen fiscale

nadelen. Het is dus een transparant vehikel geworden.

De heer Ten Hoeve vraagt of wordt afgezien van schenk- en erfbelasting als een APV zelf belast wordt tegen een winstbelasting van 10%. Ja, in principe wel. Bij een reële winstbelastingheffing van ten minste 10% in het buitenland vervalt de toerekeningsfrictie in dit voorstel. De inbrenger moet dan wel in zijn aangifte bekend hebben gemaakt dat hij een APV heeft. Hij verzoekt vervolgens om toerekening achterwege te laten in verband met een reële heffing in het buitenland. Wij willen wel zicht houden op de APV's, dus dat is absoluut noodzakelijk.

Deze systematiek kennen we ook ongeveer in de vennootschapsbelasting, hoewel daar met renteaftrek wordt gewerkt. We hebben gezien dat puur een safeharbourbepaling van 10% tot nieuwe constructies kan leiden. We zijn er dus wel alert op. Als die 10% een manier wordt waarop precies wordt geconstrueerd, overweeg ik een verhoging van het percentage. We houden het dus in de gaten. Vooralsnog doe ik echter even niets. Ik hoop dat er vandaag belastingadviseurs meeluisteren via internet. Als we zien dat zij precies op die manier gaan construeren, dat zij adviseren om precies te gaan zitten in dat ene land dat een trust met 10% belast, dan zal de wetgever echt iets doen.

Dan kom ik toe aan de opmerkingen over de opbrengsten. De heer De Boer vraagt of gegevens over meer- of minderopbrengsten ook aan de Eerste Kamer zullen worden toegezonden. Dat is inderdaad het geval. In 2012 verwacht ik te beginnen met een evaluatie van de wijziging van de Successiewet. Als we informatie hebben om naar de Tweede Kamer te sturen, zullen we die informatie ook de Eerste Kamer toesturen.

Op de meevallers in de ramingen ben ik al ingegaan. Die zijn in principe endogeen.

Dat brengt mij bij het belangrijke punt van het tegenbewijs. Ik begrijp de vraag van de heer Biermans heel goed. Tegelijkertijd is tegenbewijs de crux van de wetgeving. Het is onderdeel van de trustaanpak. Ik wil de heer Biermans overigens hartelijk bedanken voor zijn opmerking dat deze wijziging een knap staaltje werk is. Ik heb al aangegeven dat er internationaal met grote belangstelling wordt gekeken naar deze wetgeving. Het is echte antimisbruikwetgeving. Vandaar ook de zogenoemde toerekeningsfrictie: eerst toerekenen aan de inbrenger, na zijn overlijden toerekenen aan de erfgenamen. Dat is een robuust systeem, waarmee we 95% van de gevallen afdekken. Door aan te sluiten bij het begrip "erfgenaam" weet je ook dat personen de stukken hebben, eventueel ook de stukken om tegenbewijs mee te vormen.

Dat is dus precies tegenovergesteld aan de normale situatie, waarin de Belastingdienst niets heeft en niets kan bewijzen. Het zit vaak ook in een jurisdictie waarmee moeilijk tot informatie-uitwisseling is te komen. Dit wordt overigens gelukkig steeds beter door de verdragen op het gebied van informatie-uitwisseling, TIEA's, die ik heb afgesloten. Het valt echter toch nog vaak onder lastige jurisdicties. Het moet een robuust systeem zijn dat de belastinginspecteurs een reële

mogelijkheid geeft om tot heffing te komen in die situaties waarin we dat willen.

Ik ben het er uiteraard helemaal mee eens dat de toerekeningsfictie mensen niet in een onmogelijke bewijspositie mag brengen. We hebben het dus niet over het zwarte schaap van de familie, want dat is al ontferd en krijgt dus ook helemaal niets toegerekend. Het gaat om een echte erfgenaam die alleen geen begunstigde is van het APV. Dat is een echte uitzonderingssituatie, waarin het erom gaat hoe die persoon kan bewijzen dat hij geen erfgenaam is van het APV. Om dat te doen, kan een dergelijke persoon verschillende stukken overleggen: akten, verklaringen van de trustee en verklaringen van de andere erfgenamen. In bijzondere gevallen kan de belastinginspecteur met behulp van verdragen of TIEA's de autoriteiten van het land waar de trustee zit, om informatie vragen om te weten te komen wie de begunstigden van het APV zijn. Ten slotte kan ook een rechter die een en ander weegt, uitkomst bieden, zowel voor de uitgesloten erfgenaam als voor de andere erfgenamen die zeker wel begunstigden zijn.

Wij hebben hier zeer uitvoerig over nagedacht. In de aanloop van dit wetgevingsproces hebben we ook de kritiek gelezen. De zielige gevallen waarop in de literatuur wordt gewezen, zijn niet bekend bij de Belastingdienst, terwijl daar toch heel veel gevallen bekend zijn. Wij kennen echt geen APV's die in het leven zijn geroepen om niet bij de erfgenamen van de inbrenger op een fiscaal gunstige wijze geld te krijgen. Dat moet ik echt voor alle duidelijkheid zeggen. Het gaat dus echt niet om zielige gevallen, waarin je heft over iets wat iemand helemaal niet heeft. Over het algemeen hebben APV's wel degelijk een fiscale achtergrond, om het heel vriendelijk te zeggen.

De heer **Biermans** (VVD): Ik begrijp wat de staatssecretaris zegt. Ik begrijp ook de manier waarop hij het zegt. Ik begrijp zelfs waarom hij het zo zegt. Ik heb het echter wel over de zielige gevallen, namelijk gevallen waarin iemand niet erft en geen begunstigde is, maar wel verdacht wordt van een verkrijging. De vraag is hoe zo iemand zich moet verdedigen.

Staatssecretaris **De Jager**: De heer Biermans zegt het heel juist: het zal inderdaad iemand zijn die geen erfgenaam is. Die wordt dan ook niet hierin betrokken. De niet-erfgenamen worden niet betrokken in de toerekeningsfictie. Je moet wel degelijk erfgenaam zijn om te worden betrokken in de toerekeningsfictie. Het punt van discussie ligt bij iemand die wel erfgenaam is, maar geen begunstigde. Die situatie komt ons tamelijk onwaarschijnlijk voor. Mocht ze zich toch voordoen, dan heeft de betrokkene wel degelijk de mogelijkheid van tegenbewijs, omdat de erfgenaam mogelijkheden heeft om papieren te overleggen. Hij is namelijk erfgenaam. Stel dat er echt sprake is van een situatie waarin iemand wel erfgenaam is, maar geen begunstigde. Dit is een situatie die wij in de praktijk tot op heden niet in bij APV's zijn tegengekomen, maar die theoretisch wel denkbaar is, hoewel ik geen fiscaal adviseur ken die zoiets zal

adviseren. Het is vanuit fiscaal oogpunt immers niet een heel logische situatie. Als zo'n situatie zich echter voordoet, zijn er allerlei mogelijkheden, vrije bewijsvoering als het ware, om het tegenbewijs te leveren. De erfgenaam zal over het algemeen in de gelegenheid zijn om op bepaalde manieren tegenbewijs te kunnen leveren.

De heer **Biermans** (VVD): Wellicht kan de staatssecretaris dan toch aangeven aan welke stukken hij denkt. Welke stukken zou een dergelijke erfgenaam die geen begunstigde is van een APV moeten of kunnen overleggen om aan te tonen dat hij geen begunstigde is?

Staatssecretaris **De Jager**: Bijvoorbeeld de oprichtingsakte. Als iemand erfgenaam is, heeft hij immers toegang tot de boedel. Er zijn dan stukken bij de erflater, waaronder de oprichtingsakte van het APV. Ook kan hij als erfgenaam de trustee verzoeken om een gemotiveerde verklaring af te leggen dat de erfgenaam geen begunstigde is, een verklaring waarin ook wordt onderbouwd waarom hij dat niet is. Hij kan verder de andere erfgenamen verzoeken om een verklaring af te leggen, als die andere erfgenamen tenminste wel begunstigden zijn. Over het algemeen zal dat niet het geval zijn, want het zwarte schaap wordt ontferd. Dan is er dus geen probleem en zal de inspecteur de toerekeningsfictie niet toepassen. Je kunt deze situatie een beetje vergelijken met de regels rondom privégebruik van de auto. In die gevallen is het tegenbewijs ook wat algemeen geregeld, maar in de praktijk werkt het heel goed.

Je kunt niet zeggen dat een enkelvoudig bewijs automatisch leidt tot niet toerekenen, want dan wordt de gehele wetgeving een papieren tijger en krijgen we weer de situatie dat de Belastingdienst helemaal op achterstand is gezet, net als door de trustarresten. De Eerste Kamer is echter, net als de Tweede Kamer, altijd in de gelegenheid om te bezien of zich zielige situaties voordoen, waarbij mensen tussen wal en schip geraken en vermorzeld worden door een niet-redelijke en niet-constructieve houding van de Belastingdienst. Als die situaties zich voordoen, ben ik uiteraard altijd beschikbaar om tekst en uitleg daarover te geven in de Kamer. Wij voorzien dergelijke situaties echter niet, omdat de geschetste situaties alleen maar tot doel hebben om het regime minder effectief te maken. Dat willen we natuurlijk niet. Daarom geef ik op dit punt nu niet toe, maar als blijkt dat er zich een nu nog niet denkbare situatie voordoet, ben ik altijd bereid om daarover in de Kamer tekst en uitleg te geven.

De heer **Biermans** (VVD): Ik ken de staatssecretaris als een heel positieve, constructieve man. Ik vind overigens de vergelijking met privégebruik van de auto niet juist, want in die situatie heb je positieve dingen die je kunt laten zien om aan te tonen dat je daarvoor niet in aanmerking moet komen. Ik denk dat ik met de toezegging van de staatssecretaris kan leven. Ik begrijp goed dat de regeling sluitend moet zijn. Mijn vragen zijn mede veroorzaakt door uitlatingen

van de staatssecretaris zelf. Hij is het namelijk in elk geval één keer van harte met mij eens geweest dat negatief bewijs niet te leveren is. In mijn inbreng heb ik herhaald dat hij dit gezegd heeft. Als hij nou een beetje begrip heeft en overbrengt naar de Belastingdienst dat die ook begrip moet hebben voor mensen die werkelijk in een onmogelijke bewijzpositie komen, dan moeten we daar maar mee leven.

Staatssecretaris **De Jager**: Ik dank de heer Biermans voor zijn steun. Ik wil daarbij nog gezegd hebben dat de situatie waar ik op doelde met mijn uitspraak dat je niet ziet wat je niet kunt zien, eigenlijk de situatie was waarin de belastinginspecteur zich tot aan deze wetswijziging bevond. Hij moest namelijk bewijzen dat er een vermogen was toe te rekenen aan een inbrenger dan wel aan een erfgenaam en dat kon hij eigenlijk niet bewijzen. Dat geldt zeker zoveel voor de inspecteur. Ik begrijp echter ook dat wij niet de extreem andere kant moeten hebben, namelijk dat burgers die op geen enkele wijze begunstigd zijn, worden vermorzeld. Wij zullen daar dus redelijk en constructief mee omgaan.

De heer **Essers** (CDA): Ik wil de heer Biermans graag bijvallen. Als je kijkt naar de geschiedenis van dit wetsvoorstel, dan zie je dat in eerste instantie werd uitgegaan van puur antifiscale trusts. Gaandeweg de behandeling ontstond er echter meer begrip voor de niet-fiscale trust, waarbij heel andere motieven een rol spelen. De staatssecretaris zegt zelf die niet te willen belemmeren. Integendeel: die hebben nu een voordeel omdat wat nu een schenking is, straks geen schenking meer is. Als straks dus blijkt dat mensen bij de bonafide trusts in de problemen komen, moeten wij nog eens goed kijken of die regeling in de praktijk niet zou moeten worden aangepast. Het betoog van de staatssecretaris ziet in eerste instantie vooral op de puur fiscaal geïnitieerde trusts, maar voor de bonafide trusts sluit ik mij helemaal aan bij het betoog van de heer Biermans.

Staatssecretaris **De Jager**: Als het goed is, zijn straks alle trusts bonafide en tegelijkertijd transparant. Dat is de winst van dit voorstel.

De heer Biermans vroeg een reactie van mij op de kritiek dat het nieuwe verhaalsrecht in strijd zou zijn met het eigendomsrecht. Het nieuwe verhaalsrecht is heel goed bekeken in het licht van de geldende jurisprudentie, meer specifiek de zogenoemde Gasuszaak. Het EHRM sprak zich in deze zaak uit over het eigendomsrecht bij toepassing van het bodemrecht bij de Belastingdienst. Het bodemrecht is een ander bijzonder verhaalsrecht in de Invorderingswet 1990. Toepassing van het verhaalsrecht is toegestaan indien dit proportioneel geschiedt en mogelijk is onder controle van een rechter. In het nieuwe verhaalsrecht is ook de proportionaliteit aangebracht en is controle of toetsing door de rechter mogelijk. Het EHRM vond dan ook dat het eigendomsrecht in de Gasuszaak niet is

geschonden. Parallel daaraan kunnen wij het nieuwe verhaalsrecht introduceren.

Ik kom op de BOR en de verhouding tot andere belastingplichtigen.

De heer **Reuten** (SP): Ik heb nog één vraag over de APV. Als de staatssecretaris in de Tweede Kamer geen meerderheid had gekregen voor de wijziging van de tariefstructuur, zou hij de APV's dan niet hebben aangepakt?

Staatssecretaris **De Jager**: Daar kom ik op terug bij het blokje tariefstructuur en vermogensverdeling.

De heer **Reuten** (SP): Het is een heel eenvoudige vraag.

Staatssecretaris **De Jager**: Er is inderdaad sprake van een politiek evenwicht tussen grondslagverbreding en tariefsverlaging. Je kunt niet altijd automatisch het een zonder het ander zien. Wij slepen de trusts in dit voorstel heel terecht mee in de heffing, maar het zou waarschijnlijk ook moeilijker zijn geweest om de opbrengsten te effectueren tegen heel hoge tarieven. Ik kan daar dus geen eenduidig antwoord op geven. Ik weet het niet. Op zich wel, zou je kunnen zeggen, maar tegelijkertijd probeer je naar politiek evenwicht te zoeken en het terugsluizen op een maatschappelijk gewenste manier te realiseren.

De heer **Reuten** (SP): Het is toch niet zo een moeilijke vraag? Stel dat het aan de overkant gewoon niet was gelukt met die tarieven, dan had de staatssecretaris toch niet gezegd: dan stoppen wij ook met de APV's? Aangezien het een proces is dat eenmaal op gang is, dat iedereen goed vindt en waar iedereen de staatssecretaris voor prijst, zegt hij toch niet ineens: stop ermee?

Staatssecretaris **De Jager**: Wij hebben de grootste problemen gehad in de aanloop naar de behandeling en tijdens de behandeling van de APV's in de Tweede Kamer.

De heer **Reuten** (SP): Dat vraag ik niet.

Staatssecretaris **De Jager**: De stelling van de heer Reuten dat iedereen het wel goed vindt, is onjuist. Zijn premisse is dus onjuist, waardoor zijn conclusie sowieso niet juist kan zijn. Hij weet immers dat de conclusie sowieso niet juist kan zijn als een van de premissen onjuist kan zijn. Zijn premisse dat de aanpak van de APV's als een tierelier door de Kamer is gegaan, is niet juist. Sterker nog: de Kamer heeft het onderwerp pas maanden later behandeld juist vanwege het gedoe over de APV's.

De heer **Reuten** (SP): Dat is niet de strekking van mijn vraag. Is de aanpak van de APV's niet een continu proces, dat belangrijk is en waar wij nu een mijlpaal in zetten? Hadden wij die mijlpaal echter niet sowieso erin gezet, ook al was er geen wijziging in de tariefstructuur geweest? Dat is de strekking van mijn vraag.

Staatssecretaris **De Jager**: Mijn antwoord is: dat kan niet zo eenvoudig worden gezegd, gelet op de grote problemen die ik ben tegengekomen bij het aanpakken van de APV's. Op dat punt heb ik heel veel tegenwind gehad. Het is dus belangrijk om dat politiek evenwicht te zien.

De **voorzitter**: Hoelang denkt de staatssecretaris nog nodig te hebben voor zijn beantwoording?
**

Staatssecretaris **De Jager**: Nog een kwartiertje.

De **voorzitter**: Dan zou ik de leden willen vragen om de interrupties tot een minimum te beperken. Dat wil dus zeggen: nauwelijks interrumperen.
**

Staatssecretaris **De Jager**: Ik ga wat sneller spreken om de beantwoording aan de Kamer toch recht te doen.

Onder anderen de heer Ten Hoeve vraagt naar de BOR en de eerlijkheid daarvan. De BOR is inderdaad een forse faciliteit. Het is echter geen cadeautje. De verkrijgers moeten er echt wat voor doen, namelijk de onderneming gedurende vijf jaar voortzetten. Met de BOR wordt voorkomen dat door belastingheffing de continuïteit van ondernemingen in gevaar wordt gebracht, met alle gevolgen voor de werkgelegenheid van dien. Bij familiebedrijven hebben wij heel veel het volgende gezien. De waarderingsgrondslag is de waarde in het economisch verkeer. Economisch betekent in principe de netto contante waarde van alle toekomstige winsten. Economisch is heel goed te verdedigen om de waarde in het economisch verkeer te belasten, maar het gevoel in familiebedrijven was heel sterk dat er successiebelasting werd betaald over toekomstige winsten. Dat was niet alleen gevoelsmatig een probleem. Terwijl men voor de rest normaal belasting betaalde, had men er in de praktijk ook problemen mee, want als een familiebedrijf meerdere keren van de ene op de andere generatie overging, dan moest iedere keer successierecht worden betaald. Dat is een van de redenen waarom wij een vrijstelling hebben. De vrijstelling voor ondernemingsvermogen is dan ook gerechtvaardigd. Dat blijkt ook wel uit het feit dat er tot nu toe altijd al een vrijstelling van 75% was. Het gaat om verschillende situaties, die niet met elkaar zijn te vergelijken.

De heer Reuten vraagt of het klopt dat verkrijgers van ondernemingsvermogen doorgaans meer verkrijgen dan €500.000 en of de vrijstelling niet leidt tot een verdelingseffect. Het gemiddelde ondernemingsvermogen dat is betrokken bij verkrijgingen waarop de BOR van toepassing is, schommelt tussen de €300.000 en €400.000.

De heer Reuten vraagt ook naar een andere vorm van de bedrijfsopvolgingsregeling, die er eigenlijk op neerkomt dat de Staat niet alleen aandeelhouder wordt in een genationaliseerde bank maar ook in de bakker om de hoek en allerlei andere bedrijven. Politiek weet ik dat de heer Reuten daar andere opvattingen over kan hebben,

maar ondanks dat wij een grote bank hebben genationaliseerd, zijn wij van de regering er niet op uit om overal aandeelhouder te worden in het private bedrijfsleven. Ik zou er niet aan moeten denken, want het brengt voor dat ene bedrijf al heel veel verplichtingen met zich. Ik zou het mijzelf en mijn collega's in het kabinet niet willen aandoen om nu ook nog in allerlei andere bedrijven cumulatief preferente aandeelhouder te worden. De huidige voorgestelde faciliteit is beter.

De heer **Reuten** (SP): De staatssecretaris verdraait mijn woorden. Het ging mij om de rechtsgelijkheid tussen deze categorie en alle andere. Daar maakt ook de Raad van State zich zorgen over.

Staatssecretaris **De Jager**: Daar heb ik al op geantwoord bij de beantwoording op vragen van de heer Ten Hoeve. De heer Reuten stelde voor om een en ander onder andere middels cumulatief preferente aandelen te doen. Dat was het tweede blokje, waar ik op reageerde.

De heer Biermans vraagt waarom in de BOR formele eisen worden gesteld aan bedrijfsopvolging maar waarom met de BOR niet alle vormen van financiering van ondernemingen worden gefaciliteerd. De BOR is een echte faciliteit en ook een flinke faciliteit. Deze regeling is alleen gerechtvaardigd als zij terechtkomt in situaties waarvoor zij is bedoeld, namelijk bij een bedrijfsopvolging. Dan gaat het om een materiële regeling. Iedereen spreekt hier over de verbreding van de BOR, maar zij wordt tegelijkertijd veel meer toegespitst op echte materiële ondernemingen, omdat kasgeld-bv's, waarop een en ander werd geconstrueerd, eruit vallen. Financiering door andere personen dan ondernemers valt buiten de faciliteit.

Ik kom op het begrip "objectieve onderneming" en de concernbenadering. De indieners van het amendement hebben duidelijk aangegeven -- dit is terug te lezen in de Handelingen van de Tweede Kamer -- dat met name de wijziging van het amendement is bedoeld om de BOR voor kleinere ondernemingen te verruimen en ook dat het amendement budgetneutraal diende te zijn. In overleg tussen de indieners van het amendement en het ministerie van Financiën is dat op concernniveau berekend. Gelet op de wetgevingsgeschiedenis hebben wij hierbij een juist standpunt ingenomen dat de grens ligt op 1 mln. per objectieve onderneming. Daarbij is sprake van de concernbenadering.

De **voorzitter**: De heer Biermans heeft een heel dringende vraag.
**

De heer **Biermans** (VVD): Ja, mijn vraag is uitermate kort. Ik heb gevraagd naar het begrip "objectieve onderneming". Ik heb gevraagd of de staatssecretaris kan bevestigen dat het in de jurisprudentie ontwikkelde begrip voor hem ook de leidraad is.

Staatssecretaris **De Jager**: Wij hebben hier natuurlijk een nieuw begrip. Ik kan dat niet zo

toezeggen, omdat het begrip "objectieve onderneming" hier wellicht een andere context heeft gehad dan de jurisprudentie waar de heer Biermans op doelt. Om alle misverstanden uit te sluiten, het gaat hierbij om een concernbenadering. Wij sluiten aan -- en dat vind ik ook heel redelijk -- bij een iets andere benadering dan wellicht in het verleden het geval was, omdat wij hier ook een nieuwe situatie hebben, namelijk bij dat concern waar ook de faciliteit van de BOR voor geldt. Zoals bekend hebben wij daarbij het concernbegrip verruimd. Ook indirecte aanmerkelijke belangen kwalificeren voor de faciliteit van de bedrijfsopvolgingsregeling. Die concernbenadering geldt ook voor de benadering die ik hier aangeef, die 1 mln. Volgens mij is het een heel redelijke benadering dat je zegt: ik zie dit voor de faciliteit als een concern in deze nieuwe wet. Dan geldt ook voor het bepalen van die 1 mln. dat dat de concernbenadering is. Dat is dus een iets andere situatie dan in de vroegere jurisprudentie. Wij hebben immers een nieuwe situatie.

De heer **Biermans** (VVD): Ik begrijp dat ik de staatssecretaris overval met dit thema. Ik wil hem graag de gelegenheid geven -- dat is voor de wetgeschiedenis erg van belang -- dat hij het begrip "objectieve onderneming" in een brief uiteenzet.

Staatssecretaris **De Jager**: Dat zeg ik toe.
Voorzitter. De heer Biermans heeft gevraagd of het gedifferentieerde vrijstellingspercentage tot afbakingsproblemen leidt. Juist om helderheid te scheppen op dat punt ben ik reeds uitgebreid ingegaan op het aspect van het vrijstellingspercentage en de afbakingsvraagstukken. Wij hebben daarbij ook allemaal voorbeelden gehad in de memorie van antwoord. Wij hebben bijvoorbeeld aangegeven dat eenmanszaken objectieve ondernemingen zijn. In principe heb ik dat in de memorie van antwoord ook al aangegeven. De uitvoeringsregeling zal daarom bijvoorbeeld bepalen dat ter beschikking gestelde onroerende zaken tot de objectieve onderneming behoren. De jurisprudentie van de inkomstenbelasting zal in het algemeen uitgangspunt zijn, maar het dient natuurlijk wel te worden uitgelegd in de geest van de BOR. Uiteindelijk is dat voor een groot deel het antwoord dat de heer Biermans wilde hebben.

De heer **Biermans** (VVD): In een brief.

Staatssecretaris **De Jager**: Het heeft met name betrekking op het pand. Materieel gezien behoort zo'n pand tot het objectieve ondernemingsvermogen, hoewel het pand eigendom is van de aandeelhouder in privé. Toch kwalificeert dat vermogen ook voor de 100% vrijstelling.

Voorzitter. De heer De Boer heeft nadere aandacht gevraagd voor de positie van niet-werkende familieleden in een familiebedrijf. De doorschuifregeling in de inkomstenbelasting kan tijdens leven alleen worden gebruikt als er wordt

overgedragen aan een werknemer. Zo hebben wij dat bepaald. In de nadere memorie van antwoord ben ik hier ook al op ingegaan. Ik heb gezegd dat de eis dat de opvolger al werknemer moet zijn bij het bedrijf dat hij overneemt, bewust is gekozen. Die eis zorgt er namelijk voor dat de opvolger een bepaalde betrokkenheid heeft bij de onderneming en dat hij een echte opvolger is en niet meer een belegger. De werknemerseis wordt ook gesteld bij de doorschuifregeling in de winstfeer. Een gezamenlijk ondernemen van familieleden maakt niet dat ieder familielid een ondernemer wordt voor de toepassing van de doorschuifregeling. Daarvoor moet zelf in de onderneming worden gewerkt. Familiebedrijven zijn ontzettend belangrijk, maar toch moet je wel bij dat begrip aansluiten van "heb je toch voldoende band met dat bedrijf?" Wij hadden eerst een bestuurderseis, maar wij hebben die later afgezwakt tot een werknemerseis. Dat lijkt mij een redelijke eis.

Ik kom op de tariefstructuur en de vermogensverdeling. Ik begin bij de opmerking van de heer Leijnse over een Robin Hood. Dit punt is al eerder aan bod gekomen bij de behandeling van een ander wetsvoorstel. De leden van de PvdA-fractie constateren met instemming dat met het wetsvoorstel ruim 200 mln. belasting wordt opgehaald bij rijken. Zij zeggen dat in dat opzicht de vergelijking met Robin Hood voor de hand ligt. De vergelijking gaat echter niet helemaal op, omdat Robin Hood het aan de armen gaf. Ik moet erbij zeggen -- dat is goed nieuws voor de heer Leijnse -- dat de armen in dit wetsvoorstel niets meer betalen. Laten wij gewoon de grens bij armen neerleggen bij €19.000 per verkrijger. Als je meer dan €19.000 per verkrijger ontvangt, ben je toch allang niet meer arm. Als het om minder dan €19.000 gaat, betaal je helemaal niets meer. De heer Reuten heeft gezegd dat hij een bepaalde rekensom heeft waaruit blijkt hoeveel meer bepaalde groepen krijgen. De armen die tussen grofweg €10.000, de oude vrijstelling, en €19.000, de nieuwe, verhoogde vrijstelling, zitten, gaan er veruit het meest op vooruit. Zij gaan 100% minder betalen, oftewel: zij gaan er oneindig keer veel op vooruit. De heer Reuten sprak over honderdzoveel keer. De armen gaan er meer dan een miljard keer op vooruit. Zij gaan van nu belasting betalen naar 0,0. Meer is in relatieve zin niet mogelijk. Dit is heel positief.

Het volgende voorbeeld is belangrijk om te realiseren. Er wordt soms namelijk te snel en te makkelijk over de voetvrijstelling heen gelopen, ook in de commentaren op dit wetsvoorstel. Het verhogen van die vrijstelling heeft natuurlijk een heel fors bedrag gekost: 140 mln. Het is natuurlijk even afhankelijk van hoe je dat berekent. Het is altijd belangrijk of je eerst de tariefstructuur en dan de vrijstelling doet, de volgorde in de analyse. Op onze manier, die ook is gebruikt voor de tabel in de stukken die aan de Kamer zijn gestuurd, komen wij op 140 mln. Zo'n vrijstelling is heel belangrijk voor kleinere verkrijgingen. Als je 10 mln. verkrijgt, heb je niet zo heel veel aan een verhoging van de vrijstelling naar €19.000. Maar je hebt relatief gezien wel heel erg veel aan een stijging van de

vrijstelling naar €19.000 als je bijvoorbeeld een verkrijging van €50.000 hebt. Het is helemaal mooi als je €19.000 verkrijgt, want dan betaal je niets meer. Wij hebben met name voor derdenverkrijgers het tarief fors verlaagd. Dit was overigens ook een vurige wens in deze Kamer. Daarnaast hebben wij een Benthamse progressie aan de onderkant geïntroduceerd. Daarbij wordt de vrijstelling verhoogd en de voetvrijstelling gehandhaafd, in tegenstelling tot het afbouwen van een drempelvrijstelling. Die is heel gunstig voor zowel grotere als kleine verkrijgers.

De **voorzitter**: Mijnheer Reuten, spreken wij af dat dit de laatste interventie is? U hebt namelijk tien minuten voor de tweede termijn. Ik zou ook de tweede termijn willen gebruiken voor dit soort zaken.

**

De heer **Reuten** (SP): Het cijfer dat de staatssecretaris in de nadere memorie noemt, is dat 33% van de onderkant, onder de €25.000, 11% van de vermindering krijgt.

Staatssecretaris **De Jager**: Het is altijd heel makkelijk om appels met peren te vergelijken. Je rekent in absolute bedragen en rekent die vervolgens weer om in relatieve bedragen. Dat is heel makkelijk. De voetvrijstelling tot €19.000 is heel gunstig voor kleinere verkrijgingen, hoe je het ook wendt of keert; dat is zo. Het verhogen van die voetvrijstelling kost veel geld. En ja, daarnaast hebben wij ook de tarieven verlaagd. En ja, dat is vaak gunstig voor grote vermogens. Dat is het overigens niet voor de grote vermogens van de superrijken, want die zitten vaak in een trust. Die gaan nu belasting betalen. Overigens heb ik dit al vrij uitgebreid aangegeven, zeg ik in alle eerlijkheid tegen de heer Reuten, in de memorie van antwoord en in de nadere memorie van antwoord. Dat is ook de reden dat ruim een kwart van die 100 pagina's beantwoording van de heer Reuten was. De informatievoorziening aan de heer Reuten heb ik dus optimaal verzorgd.

Dat geldt ook voor de vermogensverdeling. Het is misschien goed om op dat punt iets recht te zetten. Er wordt bijvoorbeeld naar het CBS verwezen. De CBS-cijfers waarnaar de heer Reuten verwijst, waren al bekend bij de Tweede Kamer. Zij waren althans openbaar ten tijde van de behandeling in de Tweede Kamer. Zij leveren dus sowieso al geen nieuwsfeit op voor een andere afweging van de Tweede Kamer. Dit nog afgezien van het feit dat het politieke oordeel in de Tweede Kamer niet op basis van de vermogensverdeling is gevormd, maar op basis van de drieslag die door de heer Leijnse terecht is gememoreerd. Het is dus niet gebeurd op basis van de doelstelling van een vermogensverdeling, maar op basis van de doelstelling van een grondslagverbreding, een tariefsverlaging en een vereenvoudiging. Dat zijn globaal de belangrijkste onderwerpen in deze behandeling. Daarom verwijs ik voor de rest na de vraag van de heer Reuten naar het verslag. Dat is de reden dat wij hebben gezegd dat het in de

Tweede Kamer op geen enkele wijze een andere afweging of een ander oordeel oplevert. Wij hebben er uitvoerig over gesproken, en ook over het feit -- de fractiegenoten van de SP hebben dat uiteraard allemaal aangegeven -- dat de tariefsverhogingen aan de bovenkant juist gunstig zijn voor heel grote verkrijgingen, voor zover mensen niet gebruikmaken van constructies. Ik heb ook gezegd dat dit zo is, maar dat aan de onderkant de verhoging van de vrijstelling juist weer heel gunstig is voor kleinere verkrijgingen. Ik ben ook voorop blijven stellen -- ik heb dat in de Tweede Kamer gezegd en dat blijft zo -- dat de Belastingdienst niet goed een koppeling kan maken op microniveau tussen vermogens van verkrijgers en de hoogte van de verkrijging. Er kan ook niet in algemene zin worden gesteld dat grotere verkrijgingen automatisch neerslaan bij grotere vermogens. Dat is denkbaar bij kinderen, maar bij de grootste tariefsverlaging is het zeker geen automatisme dat in het wetsvoorstel zit. De heer Leijnse zei het al, de grootste tariefsverlaging zit natuurlijk in het derdentarief. Daarbij kun je niet automatisch een verband veronderstellen tussen het vermogen van de verkrijger en hetgeen wordt nagelaten.

Tot slot kom ik bij de proportionele benadering van artikel 10. De vraag van de heer Essers is waarom binnen artikel 10, zoals de staatssecretaris schrijft, "genot is genot" zou moeten gelden en of een meer proportionele benadering niet beter is. Ik zet het misschien een beetje op scherp, maar zo bedoel ik het niet. Een beetje fout is ook fout. Dat is een beetje de gedachte. Wat de heer Essers zegt, klinkt heel erg redelijk. Daarvoor is artikel 10 echter niet bedoeld. Artikel 10 is bedoeld om een grens aan te geven voor wat nog wel kan en wat niet kan. Wat is misbruik en wat valt als het ware binnen de lijn?

Het voorbeeld van de heer Essers gaat over de schuldigerkenning uit vrijgevigheid. Het is goed om allereerst vast te stellen dat de schenking alleen op papier bestaat, dat er helemaal geen geld overgaat. Het is een papieren constructie. Vader zegt dat hij zijn zoon €5000 schenkt; alleen krijgt die zoon het geld niet nu, maar pas als vader overlijdt. De vraag is natuurlijk welke economische achtergrond dat kan hebben anders dan fiscaal voordeel. Maar goed, dat laat ik even buiten beschouwing. Het kind heeft op dit moment namelijk nog niets aan die papieren schenking. Het belang zit natuurlijk in de jaarlijkse vrijstelling voor de schenkbelasting en in de progressie in de tarifiering. Het verervende vermogen verkleint door de jaarlijkse onbelaste papieren schenking.

Wij hebben gewikt en gewogen. Ik dacht dat de heer Essers toen dagvoorzitter was, maar hij was in elk geval als hoogleraar aanwezig bij, zou je kunnen zeggen, een soort hoorcollege dat ik heb gegeven in de aula in Tilburg. Hij weet heel goed dat wij gewikt en gewogen hebben om dit misschien helemaal als constructie af te voeren. Dat hebben wij gedaan. Het kan nu nog steeds onder omstandigheden, alhoewel je nog steeds vraagtekens kunt zetten of economisch de zoon zo graag deze schenking wil hebben, anders dan dat hij later minder erfbelasting hoeft te betalen. Wij

hebben er echter wel wat eisen gesteld. De schenker moet tijdens zijn leven wel last ervan hebben dat hij een schenking heeft gedaan en dus niet alleen het genot van de schenking behouden hebben. Met andere woorden: de schenker moet, in dit voorbeeld dus de vader, wel jaarlijks 6% rente betalen over de schuldig gebleven schenking. Dat is het minimum dat wij stellen om het nog een beetje te kunnen verantwoorden. Dat zijn de regels om de belastingbesparing echt te realiseren en om niet tegen toepassing van artikel 10 aan te lopen. Daarin zit dus al iets ruimhartigs. De heer Essers had een prachtige Latijnse uitspraak die ik eerder inderdaad in een ander dossier heb overgenomen, maar hier zeg ik: *lex dura sed lex*. De wet is hard, maar het is de wet.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Wettelijke gemeenschap van goederen!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de titels 6, 7 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen) (28867).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. Ik ben blij dat wij dit wetsvoorstel nu kunnen behandelen na een grondige voorbereiding van de kant van uw Kamer. Ik heb geprobeerd daar even grondig op te reageren. Ik realiseer mij dat er desalniettemin nog vragen en discussiepunten zijn, voor een belangrijk deel wederom bepaald door amendering in de Tweede Kamer. Maar zoals ik u dadelijk zal toelichten, meen ik dat dit wetsvoorstel goed verdedigd kan worden. Wat de zorgen betreft over de goede uitvoering en toepassing van de regeling, hoop ik een bijdrage te kunnen leveren aan een zodanige waarneming van de bepalingen dat de leden van uw Kamer zich er ook wel bij voelen.

Ik wil eraan herinneren dat de lange weg van de behandeling van het wetsvoorstel is begonnen met de eerste tranche van de wijziging van het huwelijksvermogensrecht, die op 22 juni 2001 in werking is getreden. De tweede tranche, de regels voor verrekenbedingen, heeft in 2002 het Staatsblad bereikt. Nu gaat het om de derde tranche. Als deze is afgerond, beschikken wij over een modern en solide huwelijksvermogensrecht dat ook kan dienen als houvast voor degenen die daarmee in zeer verschillende maatschappelijke posities moeten werken en moeten leven.

Mevrouw Haubrich heeft de vraag gesteld wat de meerwaarde is van het wetsvoorstel en hoe ik de uitgangspunten zie na de aanvaarding van het amendement-Anker. Ik wil hierbij vooropstellen dat

een flink deel van datgene wat mevrouw Haubrich en ook mevrouw Broekers naar voren hebben gebracht, gaat over de meerwaarde en betekenis van het wetsvoorstel na de aanvaarding van het amendement of nog wat huiselijker geformuleerd: de vraag wat ervan over is. Nu, dat is toch heel wat en dat maakt het naar mijn overtuiging van belang om dit wetsvoorstel wet te doen worden. Ik denk aan de regels voor de vergoedingsrechten en aan de invoering van de beleggingsleer in plaats van de nominaliteitsleer. De nieuwe schulden die gedurende de echtscheidingsprocedure ontstaan, vallen niet langer in de gemeenschap van goederen. Privévermogen van de echtgenoot dat niet blootstaat aan verhaal voor door de andere echtgenoot aangegane schulden zal ook na de echtscheiding, in tegenstelling tot het huidige recht, niet aan verhaal blootstaan. Verder noem ik een grotere gelijkheid tussen echtgenoten in de regeling voor het bestuur van de gemeenschapsgoederen. Het recht van de echtgenoot op informatie over het gevoerde bestuur wordt uitgebreid en er is geen rechterlijke goedkeuring meer vereist voor wijziging van het huwelijksgoederenregime tijdens het huwelijk.

Dit zo zijnde was er voor mij dan ook geen reden om het hele wetsvoorstel overbodig of minder zinvol te achten na de aanneming van het amendement-Anker. Voor een wijziging van het basisstelsel -- dat heeft het amendement-Anker willen voorkomen -- is brede steun van het parlement noodzakelijk. Zoals vanmiddag ook is opgemerkt, heeft het stelsel een lange voorgeschiedenis. Het is verankerd in tradities van de Nederlandse wetgeving. Mijn voorganger had al voorgesteld om het te veranderen, maar die steun bleek er uiteindelijk niet in voldoende mate te zijn. Dat betekent niet dat het voorliggende wetsvoorstel nu negatief zou moeten worden beoordeeld, zoals sommigen even leken te denken uit het oogpunt van de huidige maatschappelijke positie, de emancipatie van de vrouw. Ik wijs op de nieuwe bestuursregeling, die ik zo-even al heb aangestipt en die, gegeven de verdeling van aangebrachte goederen, meer gelijkheid binnen het huwelijk tot stand brengt. Ik wijs ook op de invoering van de beleggingsleer, die inhoudt dat het voordeel dat in de loop de jaren met de beleggingen wordt behaald aan beide echtgenoten toekomt. Die nieuwe bestuursregeling komt ook voort uit wat ooit in een emancipatiemonitor was aanbevolen.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Men kan toch niet zeggen dat deze nieuwe bestuursregeling bijdraagt aan de emancipatie van de vrouw, als het gaat om het particulier houden van zaken die om niet binnengekomen zijn? Van oorsprong had de vrouw daarover zelf ook de beschikking. Dat is nu inmiddels weggefallen. De minister kan toch niet serieus menen dat die argumentatie bijdraagt aan de emancipatie van de vrouw?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik ben niet altijd serieus, maar wel als ik met uw Kamer over zo'n wetsvoorstel van gedachten wissel. Gegeven de verdeling van aangebrachte goederen -- dat blijkt

ook uit de statistieken -- tussen de mannelijke en de vrouwelijke partners in het huwelijk, even uitgaande van een huwelijk van man en vrouw, wordt daarmee wel degelijk een grotere betrokkenheid gerealiseerd van de gehuwde vrouw bij het bestuur van de goederen die in de gemeenschap zijn gevallen.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Dan hebben wij het niet meer over het oude wetsvoorstel, waarbij het ook ging over goederen die vergaard waren voorafgaand aan het huwelijk. Maar zelfs met het latere wetsvoorstel, waarbij het ook gaat over zaken die krachtens testament, erfing of -making toevallen aan een der partners, is het toch niet gebruikelijk dat de man meer erft dan de vrouw?

Minister **Hirsch Ballin**: Nee, daarbij niet, maar bij andere goederen wel. Vandaar dat het klopt wat ik net zei.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Ik kan nog steeds niet volgen dat het zou bijdragen aan de emancipatie van de vrouw dat voortaan ineens beiden kunnen beschikken over alles wat er geërfd is door een van beide partners.

Minister **Hirsch Ballin**: Het draagt bij aan meer gelijkwaardigheid, meer gezamenlijke en wederzijdse betrokkenheid bij het bestuur van de goederen die in de gemeenschap zijn gevallen.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik wil toch een kleine ondersteuning geven aan mevrouw Haubrich. De minister zegt dat, wanneer er erfenissen en schenkingen in de gemeenschap vallen, de vrouw met het cumulatieve beheer meer geëmancipeerd is dan met het privaatieve beheer. Als de minister zou denken dat de vrouw nooit aan dat geërfde vermogen van die man had mogen komen, is dat misschien het geval. Maar het is toch veel duidelijker dat die emancipatie serieus wordt genomen, als beiden privaatief beheer houden over datgene wat zij hebben verkregen krachtens erfenis of schenking en de ander er niet met zijn vingers aan kan komen?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik heb het nu niet over de geërfde goederen, maar over de aangebrachte goederen. Over de geërfde goederen kom ik straks nog te spreken.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Mijn vraag had juist daarop betrekking. Het zou veel beter zijn geweest als dat erin was gebleven, maar dat heeft uw voorganger in 2005 zelf uit het wetsvoorstel gehaald. Wat resteerde op het moment van behandeling was alleen nog maar datgene wat je bij erfenis en schenking zou krijgen. Daarover blijf ik toch betogen dat mannen niet vaker erven of geschonken krijgen dan vrouwen

Minister **Hirsch Ballin**: Dat heb ik ook niet gezegd. Ik heb het over de andere aangebrachte goederen, waarvoor dat wel geldt.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Maar u zegt wel dat het bijdraagt aan de emancipatie van de vrouw.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik heb dat niet gezegd; ik ben gewoon verkeerd begrepen. Ik had het net niet over geërfde goederen. Daarvoor geldt die statistische situatie niet, maar wel voor de aangebrachte goederen. Daarom zeg ik dat het van belang is -- dat is een reeds langer levende gedachte -- dat er een gelijke positie is van beide echtgenoten qua bestuurlijke betrokkenheid. Op het punt van Sikkema met de erfenissen kom ik dadelijk. Ook dat punt heeft mevrouw Haubrich opgebracht; dat is mij niet ontgaan. Ik zal er graag dadelijk op reageren.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): De minister spreekt over de aangebrachte goederen. Bedoelt hij dan ook de aangebrachte schulden? Die vallen daaronder. Begrijp ik het goed dat beide partijen ook cumulatief beheer hebben over de schulden en dergelijke?

Minister **Hirsch Ballin**: Ja, over datgene wat tot de gemeenschap behoort, behoudens de uitzonderingen die in de wet zijn omschreven.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Dus ook de aangebrachte schulden?

Minister **Hirsch Ballin**: Ja.

Dat waren de vragen van Sikkema, waarover net een misverstand was. Het gaat om de vraag of het niet beter is om terug te gaan naar een regeling voor de verkrijging van erfrecht en/of schenking, waarbij geen sprake is van een bestuursbevoegdheid van twee kanten. Ik stel voorop dat artikel 1:97 BW voor alle goederen die op naam staan, voorziet in de zelfstandige bestuursbevoegdheid van elke echtgenoot waarover ik het net had. Het voordeel daarvan is dat het voor het bestuur niet uitmaakt van wiens zijde de goederen zijn binnengebracht. De vraag van Sikkema is dan, of dit uitgangspunt wel passend zou zijn bij erfenissen en schenkingen. Ik zie geen reden om voor erfenissen en schenkingen een andere behandeling te kiezen. De erfflater die niet vertrouwt op de goede verstandhouding van de echtgenoten en hun vermogen om de goederen op de juiste wijze te gebruiken en eventueel te vervreemden, kan een uitsluitingsclausule maken. In de praktijk weten erflaters de weg naar de notaris heel goed te vinden. Maakt de erfflater/schenker geen uitsluitingsclausule, dan geldt de gewone regeling, en dan zou het geërfde of geschonkene ook geen andere behandeling moeten krijgen dan andere goederen, waaronder ook de aangebrachte goederen waarover ik het net had.

Niet alleen zou een verder onderscheid tot complicering van de bestuursregeling leiden -- dan ga je met het geërfde of geschonken goed op een andere manier om dan met de aangebrachte goederen -- bovendien zou die bescherming in de

vorm van privaat bestuur voor de erfgenaam-echtgenoot in de praktijk weinig bescherming en betekenis hebben, nu door de derdenbeschermingsregeling van artikel 1:92 BW vervreemdingen door de onbevoegde echtgenoot toch gerepareerd zullen worden.

Geschillen over een bestuursoverschrijding zijn zeldzaam. Als ze al voorkomen, is het vaak gedurende een echtscheidingsprocedure. Het wetsvoorstel brengt voor die situaties mee dat artikel 1:97 niet langer van toepassing is. In plaats daarvan staan alle gemeenschapsgoederen slechts onder gezamenlijk bestuur, zoals dat ook is omschreven in artikel 370, derde lid BW. Dat betekent dat de echtgenoten dan slechts samen kunnen beschikken.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik blijf toch een probleem houden met het feit dat het oorspronkelijke wetsvoorstel uitging van een beperkte gemeenschap van goederen, waarbij erfenissen en schenkingen buiten de gemeenschap vielen, waardoor je vanzelf al hebt dat daarvoor het privaat beheer geldt. Door het amendement-Anker is dat anders geworden. Desalniettemin houdt de minister vast aan deze regeling. Eerlijk gezegd komt het mij voor dat er meer problemen zullen ontstaan door de nieuwe regeling, als iedereen het ermee eens is -- dat is voor mij nog maar de vraag -- dan dat onder ogen wordt gezien dat ervoor moet worden gezorgd dat er zo min mogelijk moeilijkheden, strijd en ellende ontstaan voor de beide partners in het huwelijk. Ik zie eerlijk gezegd meer problemen rijzen dan dat ze opgelost worden. De minister vindt het kennelijk allemaal prachtig. Waarom houdt hij hier zo stevig aan vast, behalve met het argument dat het ook al met aangebrachte goederen gebeurt, terwijl het oorspronkelijke wetsvoorstel dat juist anders had geregeld?

Minister **Hirsch Ballin**: Het wetsvoorstel is geamendeerd op dit punt. Ik heb heel goed begrepen dat mevrouw Broekers het betreurt dat dit amendement is aangenomen. De vraag die mij uiteraard op goede gronden door haar wordt gesteld, is of ik zodanige problemen voorzie met de regeling die nu tot stand wordt gebracht, dat we dit wetsvoorstel maar beter helemaal niet zouden kunnen hebben. Het antwoord op die vraag is "nee". Ik ben er heel duidelijk over: ik zie dat niet. Ik denk dat het ook in de systematiek die nu ontstaat, past om zowel voor aangebrachte als voor geërfde goederen deze bestuursregeling te hebben. Ik zie in de praktijk geen bijzondere complicaties daaruit voortvloeien, en ik zie in de praktijk niet dat er noemenswaardige, bruikbare voordelen aan een andere regeling verbonden zouden zijn. Als dat zo is, kan ik het anders dan mevrouw Broekers niet met Sikkema's bedenkingen eens zijn.

Mevrouw Broekers vroeg of artikel 1:94, vierde lid BW, in alle gevallen van verknochtheid geldt, dus zowel voor bijzondere verknochte goederen als voor erfenissen en schenkingen met een uitsluitingsclausule. Deze vraag gaat ervan uit dat mevrouw Broekers de uitleg verwerpt die in de stukken wordt gegeven. Dat artikellid bepaalt dat

vruchten van goederen die niet in de gemeenschap vallen, zelf ook buiten de gemeenschap vallen. Ik heb uiteengezet dat deze regel niet van toepassing is op vruchten van verknochte goederen, en dat bij die vruchten zal moeten worden bekeken of ze zelf verknocht zijn. Dat is exact dezelfde benadering als die van het huidige recht, dat geen artikel 1:94, lid 4 kent. Mijn argument dat voor vruchten van verknochte goederen dit artikellid niet geldt, is het volgende. Van verknochte goederen kan niet worden gezegd dat ze geheel buiten de gemeenschap vallen. Verknochte goederen vallen immers in de gemeenschap, behalve voor zover hun bijzondere verknochtheid zich daartegen verzet. Met andere woorden: deze goederen vallen bijvoorbeeld tijdens het huwelijk in de gemeenschap, terwijl ze in het kader van de verdelende echtscheiding als privégoed moeten worden behandeld, wat blijkt uit het whiplasharrest. Ik verwijs daarvoor ook naar het derde lid van genoemd artikel, dat luidt: goederen en schulden die aan een der echtgenoten op enigerlei bijzondere wijze verknocht zijn, vallen slechts in de gemeenschap voor zover die verknochtheid zich hiertegen niet verzet.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Dat is nu juist wat ik nog even wil voorhouden. De wijze waarop de minister vertelt dat de goederen die verknocht zijn alleen maar in principe in de gemeenschap vallen, "behalve als" is nu juist precies een andere formulering dan in de wet staat. In het derde lid van artikel 1:94 staat: goederen en schulden die aan een der echtgenoten op enigerlei bijzondere wijze verknocht zijn, vallen slechts in de gemeenschap voor zover die verknochtheid zich hiertegen niet verzet. Ik hoorde de minister zeggen dat ze in de gemeenschap vallen, behalve als de verknochtheid zich daartegen verzet. Dat is net een ander accent. Ik wil graag van de minister horen dat het tweede deel van de zin van lid 3 een uitzondering is.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik heb net het derde lid van artikel 1:94 letterlijk geciteerd, en er is geen woord verschil met wat mevrouw Broekers net zei. Over de tekst van artikel 1:94, derde lid, bestaat tussen ons geen misverstand.

Mevrouw Broekers vroeg of ik bereid ben om ontbinding van gemeenschap van rechtswege te laten intreden door rechtskeuze. Als een rechtskeuze wordt gemaakt voor een buitenlands rechtstelsel, is het Nederlands huwelijks- en vermogensrecht niet van toepassing. De bepalingen in de Nederlandse wet dat de gemeenschap van goederen van rechtswege ontbonden is, is derhalve zinloos.

Mevrouw Broekers heeft gevraagd of ik bereid ben, een regeling te treffen waar buitenlandse erfenissen buiten de gemeenschap vallen. Nee, we hebben nu eenmaal de keuze willen maken voor het in de gemeenschap laten vallen van erfenissen en schenkingen.

Mevrouw Broekers heeft gevraagd of ik bereid ben, het begrip "algehele gemeenschap van goederen" weer in de wet op te nemen. Nee, deze

bepaling was altijd al misleidend, omdat geen sprake is, noch was van een algehele gemeenschap van goederen. Er zijn immers in de huidige wet al diverse uitzonderingen bepaald, zoals de bijzondere verkochte goederen, de onder uitsluitingsclausule geërfde goederen of de onder uitsluitingsclausule geschonken goederen.

De heer Franken heeft mij gevraagd, mijn opvatting te geven over de stelling dat de rechter op basis van de redelijkheid goederen waarover partijen het niet eens kunnen worden, moet kunnen toedelen. Het opnemen van een regeling in de wet geniet, gelet op de rechtszekerheid, naar mijn oordeel de voorkeur. Het vijfde lid van artikel 87 maakt het verder mogelijk om, als ten aanzien van een bepaald onderdeel van de investering niet meer precies is vast te stellen welk bedrag uit het privévermogen van de echtgenoot in het privégoed van de ander echtgenoot is geïnvesteerd, de hoogte van het vergoedingsrecht te schatten. Met andere woorden: kijk eerst naar de wettelijke regeling, en als blijkt dat er niet voldoende gegevens zijn om die naar de letter toe te passen, wordt er voor de onderdelen waarvoor dat nodig is geschat. We zien ook in de praktijk van de verrekenbedingen bij huwelijkse voorwaarden dat dat schatten wel een rol, maar geen overheersende rol speelt. De oplossing die als alternatief door de heer Franken is gesuggereerd, zou betekenen dat de rechter in alle gevallen wanneer partijen het niet eens zijn over de toedeling van de vermogensbestanddelen op basis van de redelijkheid en de billijkheid een verdeling vaststelt. Dat zou kunnen leiden tot een reallocatie van vermogensbestanddelen, waarbij de afwegingen die de rechter moet maken bepaald niet minder ingewikkeld zijn. Daardoor ontstaan procedures die zich wellicht jarenlang voortslepen. Het systeem zou daarbij als nadeel hebben dat er minder rechtszekerheid zou bestaan. Naar mijn oordeel weegt dat nadeel niet op tegen de veronderstelde ingewikkeldheid van de regeling van artikel 87.

Dan kom ik bij de vraag van de heer Franken hoe een verhaal zoekende crediteur kan ontdekken wat de debiteur bij de verdeling van de gemeenschap heeft verkregen. De vraag is dus hoe hij toegang krijgt tot de inhoud van de verdeling als die niet blijkt uit de gepubliceerde akte. Mijn antwoord op die vraag is als volgt. Een crediteur brengt zijn vordering ter kennis van zijn debiteur. Als de debiteur vervolgens de vordering niet voldoet, kan de crediteur zich verhalen op het vermogen van de debiteur. Tot zover is er niets nieuws. De crediteur legt vervolgens bijvoorbeeld beslag op een onroerende zaak of op banktegoeden van zijn debiteur. Het is dan aan de debiteur om aan te geven en te bewijzen met behulp van verdelingsakte dat het beslag niet meer kan betreffen dan hetgeen hij toebedeeld heeft gekregen.

De heer **Franken** (CDA): Ik ben bang dat de minister een beetje voorbijgaat aan het probleem. De crediteur moet zich tot zijn debiteur wenden, zegt de minister. De goederen van de gemeenschap zijn echter op een zodanig wijze verdeeld dat dit

voor de crediteur heel slecht uitkomt. Hij weet dat gewoon niet. Hij kan dat niet weten. Hij kan wel beslag leggen, maar waarop moet hij dan beslag leggen? Hij moet dan beslag leggen op goederen die voorshands tot de gemeenschap zijn gerekend. Dat lijkt mij toch heel problematisch. Is er dan nul, dan is de crediteur benadeeld.

Minister **Hirsch Ballin**: Beslagleggen is een professionele verhaalsactiviteit. Wij mogen aannemen dat niet zo onhandig met de beslagleggingen wordt omgegaan dat als er wat te halen valt, het beslag achterwege wordt gelaten, en dat, als naderhand blijkt dat er niets te halen was, het beslag wordt gelegd. Dit is iets wat in de praktijk van de beslaglegging moet kunnen worden opgelost.

De heer **Franken** (CDA): De crediteur is daardoor eigenlijk verplicht om beslag te leggen op goederen die voorshands toegedeeld lijken te zijn aan de andere echtgenoot. Dat moet hij dan allemaal meenemen.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik krijg de indruk dat de vraag van de heer Franken ertoe dient om de omgekeerde situatie te vermijden, namelijk dat de crediteur niet te veel beslag heeft gelegd, maar te weinig beslag heeft gelegd om het verhaalsrecht te kunnen uitoefenen. Op het moment dat het uitoefenen van het verhaalsrecht de vorm aanneemt van het leggen van beslag, zal in een professionele beslagleggingspraktijk -- daar hebben wij het dan over, want dit is geen werk voor amateurs -- ook worden bekeken waar zich de objecten bevinden en welke objecten zich lenen voor het leggen van beslag. Als vervolgens blijkt dat meer beslag is gelegd, dus als de tegenwerping waar de heer Franken op doelt, niet wordt gemaakt, dan reikt het beslag niet verder dan het verhaal waar de beslaglegger recht op heeft.

Mevrouw Haubrich heeft gevraagd of de derde die een goed heeft gekocht van een echtgenoot, wetende dat de andere echtgenoot het goed had geërfd, kan worden verplicht tot teruggave van het goed. Dat hangt ervan af of het gaat om een goed dat in de gemeenschap valt of niet. Valt het goed niet in de gemeenschap als gevolg van een uitsluitingsclausule, dan valt het goed niet onder het medebestuur van de andere echtgenoot.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Voorzitter. Het zal wel met mijn ouderdom te maken hebben, maar ik versta geen woord van wat de minister zegt. Mag ik de minister vragen om iets harder te spreken?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik zal mij dichter bij de microfoon begeven en ik zal het tempo enigszins drukken. Bovendien zal ik het woord dat ik net oversloeg, alsnog uitspreken.

Het hangt ervan af of het gaat om een goed dat in de gemeenschap valt of niet. Als een uitsluitingsclausule van toepassing is, valt het goed niet onder het medebestuur van de andere

echtgenoot. Gaat de andere echtgenoot desondanks over tot vervreemding, en was de koper zich bewust van de juiste situatie, dan is er geen geldige overdracht en wordt de koper niet beschermd door artikel 1:92 van het Burgerlijk Wetboek. Valt het goed wel in de gemeenschap, dan is de andere echtgenoot wel mede bestuursbevoegd. Dan kan die echtgenoot het goed ook vervreemden.

Mevrouw Haubrich heeft verder gevraagd welke taak de notaris heeft als de wijziging van het huwelijksgoederenregime gedurende het huwelijk geen rechterlijke tussenkomst meer behoeft. Dat betreft een van de redenen die ik aanvoerde om dit wetsvoorstel van waarde te achten. Zoals mevrouw Haubrich dat meen ik al veronderstelde, heeft de notaris hierbij inderdaad een ministerieplicht. De opstelling van de huwelijkse voorwaarden behoort onmiskenbaar tot de werkzaamheden die omschreven zijn in artikel 21 van de Wet op het notarisambt, waarvoor die ministerieplicht geldt. De notaris zal daarbij oog moeten hebben voor de belangen van beide echtgenoten. Zijn verplichting om informatie te geven -- deze verplichting wordt in het notariële huis wel omschreven als een "Belehrungspflicht" -- geldt uitdrukkelijk voor hen beiden. De vraag of de notaris in een concreet geval zijn diensten moet verlenen, wordt beantwoord door het tweede lid van artikel 21 van de Wet op het notarisambt. Dat lid zegt immers dat de notaris zijn dienst moet weigeren als naar zijn redelijke overtuiging de werkzaamheid die van hem wordt verlangd, leidt tot strijd met het recht of de openbare orde, als zijn medewerking wordt verlangd bij handelingen die kennelijk een ongeoorloofd doel of gevolg hebben of als hij andere gegronde redenen tot weigering heeft. De notaris moet er dus altijd op gespist blijven dat zich een situatie zoals omschreven in artikel 21, tweede lid, van de Wet op het notarisambt kan voordoen. Dit betekent dat hij zo nodig onderzoek moet doen. Een lijdelijke houding van de notaris is dus niet aan de orde. Ik heb ook geen reden om aan te nemen dat het tuchtrecht van notarissen daarop niet zou zijn toegesneden.

De heer Holdijk heeft gevraagd of er geen sprake is van een gebrek in de tekst van het artikel 1:102 van het Burgerlijk Wetboek dat nu voorligt, nu daarin niet is voorzien in de mogelijkheid van zaaksvervangende. Op dit onderwerp ben ik in de memorie van antwoord al ingegaan. Ik heb daarbij zo concreet mogelijk geprobeerd aan te geven hoe in de praktijk met deze bepaling kan worden omgegaan. De rechter kan in een concreet geval beslissen dat, als een goed waarop een schuldeiser verhaal heeft, wordt vervangen door een ander goed, de schuldeiser zijn verhaalsrecht ook op dat vervangende goed kan uitoefenen. Dat dit niet met zoveel woorden in artikel 1:102 BW is omschreven, is geen beletsel, zeker niet nu wij het in de wetsgeschiedenis uitdrukkelijk hebben bevestigd. Ook andere situaties van zaaksvervangende hebben niet altijd een uitdrukkelijke wettelijke grondslag. Het is een algemeen leerstuk, dat ook hier kan worden toegepast.

De heer Holdijk heeft verder gevraagd of het aantal procedures over afwikkeling bij

echtscheiding niet sterk zal toenemen als partijen onvoldoende administratie hebben bijgehouden. Dat is iets wat ik niet verwacht. In de huidige praktijk wordt over vergoedingsrechten slechts zelden geprocedeerd. Kennelijk komen partijen hier in voorkomende gevallen in onderhandelingen, in goede verhoudingen, uit. Het nieuwe recht leidt ook niet tot meer vergoedingsrecht. Alleen zal de omvang ervan anders worden berekend. Door in de wet de maatstaven voor de berekening op te nemen, en daarnaast ruimte te bieden voor schatting in de gevallen waarin die berekening lastig uitpakt, krijgen partijen naar mijn overtuiging alle ruimte om in onderhandeling tot de juiste resultaten te komen. Het overgangsrecht bij het vergoedingsrecht is degelijk en eenvoudig. De nieuwe regels gelden alleen voor vergoedingsrechten die na de inwerkingtreding van de wet zijn ontstaan.

Ten slotte wil ik nog iets zeggen over de postbodebeschikking van afgelopen juli, gepubliceerd in Nederlandse Jurisprudentie, NJ 2009, nummer 377, geannoteerd door mevrouw Wortmann. Ik heb er al blijk van gegeven dat ik daarvan heb kennisgenomen. In het nader voorlopig verslag kon op deze zaak nog niet worden ingegaan, maar in de nadere memorie van antwoord, stuk nr. E, bladzijde 5, ben ik wel op die zaak ingegaan. Ik heb ook toegelicht wat de Hoge Raad in deze zogenaamde postbodebeschikking heeft beslist over de behandeling van verzekeringspolissen bij verzekeraars. Dit leent zich goed voor toepassing in het kader van artikel 1:87 BW.

Ik hoop dat ik hiermee de vragen die in eerste termijn zijn gesteld, heb beantwoord. Ik spreek nogmaals de hoop uit dat het wetsvoorstel ook door deze Kamer zal kunnen worden aanvaard.

De voorzitter: Dank u wel. Ik heb van de leden van enkele fracties begrepen dat zij behoefte hebben aan een korte schorsing, omdat zij zich willen beraden over een eventuele motie. Ik zou dat willen toestaan.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*N

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn beantwoording in eerste termijn, hoewel er toch nog wel wat haken en ogen aan die beantwoording zitten. De minister wijst erop dat de derde tranche van de wijziging van het huwelijksvermogensrecht leidt tot een moderner huwelijksvermogensrecht. Hij wijst ook op de voordelen van het wetsvoorstel. Ik ben het met hem eens dat het wetsvoorstel voordelen heeft. Ik heb een aantal daarvan genoemd in mijn eerste termijn. Ik had ze natuurlijk allemaal kunnen noemen. De minister was uitpuuttender daarin. Ik heb echter een paar voorbeelden, zoals de beleggingsleer en dergelijke, als voordelen van het

wetsvoorstel genoemd. Mijn partij zal die voordelen niet ontkennen.

De minister zei ook dat dit wetsvoorstel met het amendement-Anker het basisprincipe vertegenwoordigt dat verankerd is in de tradities van de Nederlandse wetgeving. De minister verwoordt het prachtig. Hij doelt hiermee op de basisprincipes van de algehele gemeenschap van goederen, althans zo heb ik het begrepen. Ik kan hem erop wijzen dat de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw ook in de basisprincipes en de tradities van de Nederlandse wetgeving was verankerd. Desalniettemin heeft PvdA-minister Van Oven in 1956 ervoor gezorgd dat de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw werd opgeheven. Kortom, daarover werd toen nagedacht. Men stelde vast dat de tijden veranderd waren en dat er iets gewijzigd moest worden. Dit geldt ook voor de algehele gemeenschap van goederen in het jaar 2009 of 2010. Naar het oordeel van mijn fractie geeft de beperkte gemeenschap van goederen beter de positie van de vrouw in het huwelijk weer, inclusief de emancipatie die heeft plaatsgevonden. Ik heb dit in de eerste termijn uiteengezet.

De minister heeft daarover een ander oordeel. Hij legt de nadruk op de verbeteringen. Hij vindt de algehele gemeenschap van goederen op zich prima, want met de verbeteringen komt de gehuwde vrouw -- het kan ook een gehuwde man zijn -- er beter uit. Mijn fractie wil het echter niet daarvan laten afhangen. De verbeteringen zijn natuurlijk prima, maar mijn fractie wil kijken naar een evenwichtiger systeem. Sommige dingen, zoals de erfenissen en de schenkingen, vallen buiten de gemeenschap en de rest mag erbinnen vallen. Dat moet iedereen voor zich weten. Als een echtpaar het anders wil regelen, kan dat ook met huwelijkse voorwaarden. In ieder geval vallen de erfenissen en schenkingen daarbuiten. Dat is een prachtig idee. De regering heeft dit goed bedacht. Mijn fractie vindt dat het systeem zo zou moeten zijn, omdat je dan laat blijken dat er een ontwikkeling heeft plaatsgevonden. Daardoor is er meer zelfstandigheid van de vermogens voor degenen die iets erven of geschonken krijgen.

De minister zegt dat de algehele gemeenschap van goederen niet bestond. Hij wijst daarbij op de uitzonderingen die in het huidige Boek 1 staan, zoals de pensioenaanspraken en dergelijke. Bovendien wijst de minister op de erfenissen met uitsluitingsclausule. Dat is natuurlijk precies andersom. Er is een algehele gemeenschap van goederen. Als je een erfenis niet daarin wil laten vallen, maak je een uitsluitingsclausule. Je kunt dus niet zeggen dat er geen algehele gemeenschap van goederen bestond. Dat is omgekeerd redeneren, maar goed, laten wij ons niet verdiepen in deze semantiek. Mijn fractie is het dus duidelijk niet eens met deze uitspraak van de minister.

Ik heb in eerste termijn over artikel 94, lid 4, gezegd dat de tekst van de wet duidelijk is. De minister zegt dat het altijd al zo was en dat het dus zo blijft. Wij zijn echter met een wetswijziging bezig. Wat is nu een betere gelegenheid om een

regeling die kennelijk wat onduidelijkheid oplevert te verbeteren? Wat betreft de vruchten van goederen met bijzondere verknochtheid, zoals letselschade-uitkeringen, moet dan ook vastgesteld worden dat die aan degene toekomen aan wie het goed verknocht is. Dat staat ook in artikel 94, lid 4. Volgens de minister moeten wij het echter interpreteren volgens bladzijde 21 van de memorie van toelichting van 2003. In de nadere memorie van antwoord schrijft de minister dat het altijd al zo was en dat het dus zo blijft. Mijn fractie vindt dit heel spijtig en roept de minister nog eens op om heel goed aan te geven waarom hij dat zo wil laten en waarom hij dat niet gewoon aanpast aan de moderne tijd.

Ik kan er niet aan ontkomen om vast te stellen dat er een soort richtingenstrijd bestaat. Wij zijn af van het principe dat de man het hoofd van de echtvereniging is. De vrouw krijgt nu ook de mogelijkheid om cumulatief te beheren en dat soort zaken. Dat is een stap waarvan mijn fractie zegt dat die nog redelijk patroniserend is. De vrouw is inmiddels zelfstandig en geëmancipeerd. Laten wij dan ook proberen om dat in ons huwelijksvermogensrecht tot uitdrukking te brengen.

*N

De heer **Franken** (CDA): Voorzitter. Er is aan het begin van dit debat kennelijk een misverstand gerezen bij de collega's. Mij is bij herhaling gevraagd wat er overblijft van de romantische wens van het huwelijk op het moment van de echtscheiding. Daarop heb ik al antwoord gegeven in de eerste zin van mijn betoog. Toen heb ik namelijk gezegd dat de resultaten uit het verleden geen garantie bieden voor de toekomst. Op het moment van het huwelijk moet je het huwelijksvermogensrecht hanteren. Daar is het immers voor. Daarom zullen mensen financiële belangen willen regelen en huwelijkse voorwaarden willen maken. Ik heb ook aangetoond dat dit heel gemakkelijk kan. Bovendien vindt 70% van het Nederlandse volk het niet nodig. Dat betekent dat het amendement-Anker niet het gehele wetsvoorstel zonder waarde maakt.

Ik som de punten op die mijn fractie van belang vindt. In de eerste plaats de beleggingsleer. Artikel 87 mag ingewikkeld zijn. Het bevat 382 woorden en is dus niet voor iedereen even gemakkelijk te lezen. Men moet in dit geval ook gaan boekhouden, zoals bij een beperkte gemeenschap. In de tweede plaats is de bestuursregeling een stap in de goede richting, ook al is het nog niet helemaal zoals het moet zijn. Dat hebben de andere woordvoerders ook terecht naar voren gebracht. Ik zou het prettig vinden als de minister daarnaar nog eens wil kijken. Ten derde de informatieplicht over het gevoerde bestuur. Ook dat is een verbetering. Ten vierde is er het vervolgen van het moment waarop de boedelmenging eindigt bij echtscheiding. Ten vijfde is er het verhaal door de gemeenschapsschuldeisers bij ontbinding van de gemeenschap. Ook daarvoor zijn regels gekomen.

Deze vijf punten vindt mijn fractie voldoende reden vormen om met dit wetsvoorstel mee te gaan. Ik hoop echter dat de minister nog eens naar de bestuursregeling zal kijken. Daar zijn immers interessante opmerkingen over gemaakt, die ook hout snijden.

*N

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn beantwoording, al ben ik niet tevreden. Ik denk dat hij dat al vermoedde.

De beantwoording van de minister was bij uitstek een voorbeeld van wat ik heb gezegd over deze minister. Die weet immers wetsvoorstellen doorgaans rap en met veel argumenten door de Kamers te loodsen. Dat beeld heeft hij vandaag weer bevestigd. Voor hem is dat de gebruikelijke aanpak. Jammer is dat hij aan de neiging om rap en met tal van argumenten wetsvoorstellen door de Kamer te loodsen geen gehoor heeft gegeven toen in de Tweede Kamer het amendement-Anker op tafel kwam.

Ik wil mijn betoog splitsen in twee zaken. Dat is allereerst het amendement op stuk nr. 14 en de gevolgen daarvan. Ten tweede wil ik ingaan op de discrepantie die nu is ontstaan door het oude systeem in combinatie met die gewijzigde bestuurs-, beheer- en verdelingsartikelen zoals die in titel 6, 7 en 8 van het Burgerlijk Wetboek zijn opgenomen.

Ik begin met de te handhaven algehele gemeenschap van goederen. Ik heb de minister uitdrukkelijk gevraagd om nog eens heel duidelijk op de argumenten daarvoor in te gaan. Mogelijkerwijs ligt het aan mijn doofheid dat ik niet heb geconstateerd dat hij dit gedaan heeft. Misschien moet ik de minister dat ook niet vragen, want ik begrijp dat ik hem daarmee in een onmogelijke positie breng. Inhoudelijk is hij het natuurlijk eigenlijk wel eens met de argumenten bij het oorspronkelijke wetsvoorstel die gewisseld zijn in de stukken. Misschien is het dan ook lastig om van de minister te vragen dat hij dit nu niet meer onderschrijft. Maar ik blijf erbij dat de minister überhaupt niet is ingegaan op mijn vragen nummer vier en vijf. Daar wil ik uitdrukkelijk graag toch nog een antwoord op.

Mijn vierde vraag gaat over de weging van de veelheid aan notariële aktes die in de toekomst nodig zullen blijven, ten opzichte van het aantal aktes dat nodig zou zijn als het oorspronkelijke wetsvoorstel was gehandhaafd. Dan hebben wij het over de tegenstelling van 58.500 versus 314.500 aktes per jaar. Vindt de minister deze afweging nog in balans?

Mijn allerbelangrijkste vraag die onbeantwoord is, is mijn vijfde vraag en die luidt als volgt. Wat zal de minister doen nu de oorspronkelijke algehele gemeenschap van goederen eigenlijk in stand blijft? Wat zal hij doen in de vorm van wetgeving of voorlichting aan mensen die willen huwen, om de voors en tegens van die algehele gemeenschap van goederen versus huwelijkse voorwaarden nog eens goed over het voetlicht te brengen? Daarop wil ik uitdrukkelijk toch graag een antwoord.

Dan het tweede deel van mijn betoog over de technische consequenties. Het moet mij van het hart dat ik vind dat de minister daarbij het een en ander bagatelliseert. De consequenties voor de dagelijkse rechtspraktijk, voor notarissen, advocaten en rechters, zijn talrijk. Het levert ontzettend veel productie op, en dus omzet, en ik kan me voorstellen dat sommigen daarmee heel gelukkig zijn. Ik vind echter dat het zo veel emoties en ellende oplevert voor de burgers die het raakt, dat ik toch graag zou zien dat er ook nog eens naar de technische artikelen gekeken wordt. Ik begrijp dat de heer Anker dat heeft nagelaten, maar in de literatuur zijn daarvan tal van voorbeelden te vinden. De consequenties daarvan zijn onder anderen aangegeven door Nuytinck en Sikkema. Ik dien dan ook een motie in waarin ik de regering oproep om een aantal wetsartikelen in de titels 6 tot en met 8 van Boek 1 BW te onderzoeken op deze onevenwichtigheid en daarover aan de Kamer te rapporteren.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Haubrich-Gooskens, Broekers-Knol, Strik, Holdijk en Franken wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende:

- dat wetsvoorstel 28867 in oorsprong beoogde als wettelijk basisstelsel een beperkte gemeenschap van goederen in te voeren;
- dat dit wetsvoorstel daarom een aantal wetsartikelen inzake besturing, waardering en verdeling van de huwelijksgemeenschap bevat, die zijn afgestemd op een beperkte gemeenschap van goederen;
- dat door het amendement op stuk nr. 14 het wettelijk basisstelsel weer een algehele gemeenschap van goederen zal zijn;
- dat de artikelen, die de besturing, waardering en verdeling van de huwelijksgemeenschap regelen, daaraan niet zijn aangepast;
- dat er daardoor onevenwichtigheden en zwarigheden in de praktijk zullen ontstaan die aanleiding zullen geven tot tal van procedures;

verzoekt de regering, te onderzoeken welke wetsartikelen in de titels 6-8 van Boek 1 BW vanwege deze onevenwichtigheid moeten worden aangepast en daarbij in het bijzonder acht te slaan op de artikelen 80, 87, 88, 94-97, 102, 110, 111, 133, 139, 164 en 74 van Boek 1 BW en daarover aan de Kamer te rapporteren,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter G (28867).

**

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Voorzitter. Ik zie met belangstelling uit naar de reactie van de minister, vooral op deze motie, maar ook op de door mij in eerste instantie geformuleerde vragen vier en vijf.

*N

De heer **Holdijk** (SGP): Voorzitter. Er past mij dank richting de regering in de persoon van de minister van Justitie, meer concreet waar het zijn toelichting op artikel 102 betreft. Daarbij heeft hij nadrukkelijk gestipuleerd dat de zaakvervanging als een algemeen beginsel moet worden beschouwd en dus niet per se in de tekst van de wet verwoord hoeft te zijn. Dat is bij deze gelegenheid nog eens nadrukkelijk bevestigd. Daar kan het wat mij betreft in dit stadium bij blijven.

Nadat ik die daar nog eens op heb nageslagen, erken ik dat in de nadere memorie van antwoord wordt ingegaan op de uitspraak van de Hoge Raad van 11 juli 2009. Het is begrijpelijk dat daarbij niet is gerefereerd aan het artikel van de heer Verstappen dat pas op 27 november is verschenen. Dit doet verder niet af aan de reactie, in ieder geval niet op dit ogenblik.

Ik heb in eerste instantie aandacht gevraagd voor wat ik zou willen noemen: een indirect gevolg van het amendement op stuk nr. 14. Daar heb ik nog moeite mee. Het ging daarbij om de vraag wat wel of niet in de gemeenschap zou vallen en met name over de verkrijgingen krachtens erfrecht of schenking. Gegeven het wetsvoorstel en de bestuursregeling die nu daarin wordt vvat, houdt dit vervolgens in, en dat is dat indirecte gevolg, dat het bestuur over die verkrijgingen ook gemengd privaat-cumulatief zal worden, terwijl het privaat was. Daar kan naar mijn mening geen misverstand over bestaan.

De vraag is nu maar of het de bedoeling van het amendement op stuk nr. 14 is geweest dat ook in het bestuur van die verkrijgingen, als ze in de gemeenschap vallen, een wijziging moet worden aangebracht in lijn met de algemene lijn van het wetsvoorstel. Wij zijn het er volgens mij over eens dat als dit het geval is, wij op dit bijzondere punt moeten spreken van een stap terug. Mijns inziens is dit nooit beoogd met het amendement op stuk nr. 14. Ik zie eerlijk gezegd tot op heden ook geen reden om deze stap terug te zetten.

Mevrouw Broekers vroeg mij waaruit blijkt dat ook de jure, de algehele gemeenschap van goederen, al gerelativeerd is. Bij nader inzien vond ik mijn eigen antwoord niet erg bevredigend. Zij vond dat misschien ook niet, maar dat heeft zij niet laten blijken. Zij weet het antwoord natuurlijk wel, maar ik wil toch gezegd hebben -- al was het maar voor de Handelingen -- dat de huidige wet ten minste vier uitzonderingen toelaat op die algehele gemeenschap van goederen. Dat is natuurlijk de uitsluitingsclausule van artikel 94 eerste lid die zojuist al ter sprake kwam. Het vruchtgebruik van artikel 94, de verknochte goederen en uiteraard ook de pensioenrechten, die mevrouw Broekers zelf al noemde, vallen ook buiten die algehele gemeenschap. Daaruit blijkt dat die algehele

gemeenschap, zoals die gemakshalve wel eens is opgevat, toch wat is gerelativeerd.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Het antwoord dat de heer Holdijk nu geeft, is eigenlijk ook al door de minister naar voren gebracht. Ik heb er zojuist in tweede termijn ook iets over gezegd. Het valt niet te ontkennen dat er met de voorbeelden die de heer Holdijk en de minister noemen, uitzonderingen gemaakt worden op die algehele gemeenschap, maar de hoofdregel is algehele gemeenschap van goederen. Dat zijn baten, schulden, alles. Het is prima dat daarop wat uitzonderingen zijn zoals pensioenrechten enzovoort, maar de basisregel is de algehele gemeenschap van goederen. De heer Holdijk knikt instemmend, dus hij is het op dat punt met mij eens.

De heer **Holdijk** (SGP): Dat is volledig terecht opgemerkt. In dit wetsvoorstel wordt daarmee ook niet gebroken. Dat heb ik ook in de eerste termijn al betoogd. Die lijn wordt inderdaad voortgezet, dus er is wat dat betreft geen sprake van een breuk, maar ik begrijp dat mevrouw Broekers en anderen graag gezien hadden dat er meer uitzonderingen kwamen op die hoofdregel. Het ging mij erom dat het woord "algehele" in de tekst geschrapt wordt, want dat is correct gezien hetgeen de werkelijkheid van die algehele gemeenschap vandaag inhoudt.

*N

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. Ik dank de Kamer wederom voor haar bijdrage in tweede termijn. Ik stel het op prijs dat mevrouw Broekers, die de rij opende, begon met te zeggen dat er ook in haar ogen een aantal onderdelen in het wetsvoorstel zijn gebleven die als verbeteringen worden gezien. Het lijkt mij van belang om dat ook gezamenlijk vast te stellen. Ik realiseer mij dat het wetsvoorstel, dat door het amendement-Anker in de Tweede Kamer op een belangrijk punt gewijzigd is, niet heeft geboden waarop mevrouw Broekers en anderen hadden gehoopt.

Mevrouw Broekers schuift mij echter te veel verknochtheid in de schoenen aan wat ik omschreef als een langdurige traditie in ons huwelijksvermogensrecht. Zij leidde daaruit af dat ik vind dat daaraan ook niet meer getornd zou mogen worden. Daarbij maakte zij terecht de vergelijking met mijn gerespecteerde ambtsvoorganger, de heer J.C. van Oven, die op een ander punt in deze lange traditie in de Nederlandse wetgeving een andere koers is ingeslagen. Gelukkig maar. Wij kunnen ons op dit moment nauwelijks nog voorstellen dat dit niet het geval was geweest. Onlangs heb ik nog aan een jongere generatie moeten uitleggen dat nog maar recent, namelijk met de in 1956 in werking getreden wetswijziging, de gehuwde vrouw handelingsbekwaam is geworden. Heden ten dage kan men zich dat nauwelijks meer voorstellen. Mevrouw Broekers kan er trouwens ook uit afleiden dat dit een amendement was en niet een voorstel van de zijde van de regering. Natuurlijk is het helemaal niet uitgesloten dat er op een bepaald

moment alsnog wetgeving in gang wordt gezet waarmee op dat punt een andere keuze wordt gemaakt.

Ik heb in de eerste termijn wel gezegd -- en daarin zat kennelijk het misverstand -- dat zo'n ingrijpende wijziging een breed draagvlak vereist. Dat brede draagvlak was kennelijk op dit moment in de Tweede Kamer niet aanwezig. Integendeel, een meerderheid vond dat deze wijziging niet moest worden aangebracht. Daarmee zijn de verschillen van inzicht volgens mij weer een beetje tot reële proporties teruggebracht.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Er blijft bij mij steeds één punt hangen. Dat heb ik ook in de eerste termijn gezegd. Er kan verschillend over worden gedacht dat het amendement-Anker is aangenomen. Mijn fractie en de VVD-fractie in de Tweede Kamer waren daarvan geen voorstander. Er had echter onderzocht moeten worden in hoeverre er onevenwichtigheden zouden kunnen ontstaan in het wetsvoorstel, omdat het wetsvoorstel van origine van iets anders uitging, namelijk van de beperkte gemeenschap van goederen in de zin dat erfenis en schenkingen erbuiten blijven. Naar het oordeel van mijn fractie is dat niet of niet in voldoende mate gebeurd, waardoor er onevenwichtigheden in zitten. Het gaat om zaken die waarschijnlijk heel makkelijk opgelost kunnen worden. Ik noemde eerder bijvoorbeeld die buitenlandse erfenissen, het cumulatieve beheer met artikel 97 enzovoort. In de visie van mijn fractie had dat veel beter nagezocht moeten worden. Als dat alsnog gebeurt en het tot verbeteringen leidt, kan dit wetsvoorstel er wat mijn fractie betreft nog wel eens doorkomen. In onze visie is dat echter onvoldoende gebeurd -- maar misschien heeft de minister het wel gedaan -- en dat vinden wij jammer.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik ga dadelijk in op het punt dat in de motie tot uitdrukking is gebracht. Ik heb een aantal punten die mevrouw Broekers nu releveert in mijn antwoord in eerste termijn besproken, ook de gevolgen van de verknochtheid in de jurisprudentie. De begrippen en de gevolgen van verknochtheid zijn in de jurisprudentie ontwikkeld. Voor zover het raakt aan de bedenkingen die mevrouw Broekers heeft verwoord, kunnen wij op dit punt volgens mij ook verder bouwen op de jurisprudentie. Op de buitenlandse schenkingen en erfenissen ben ik ook ingegaan. Ik kom dadelijk terug op de vraag van mevrouw Broekers en de andere indieners van de motie of het wetsvoorstel zo zal werken zoals het er ligt na de amendering door de heer Anker.

Over het betoog van de heer Franken merk ik op dat de verplichting om te boekhouden in het licht van praktische ervaringen over de werking ervan naar onze verwachting aanzienlijk minder is dan hij lijkt te vrezes. Dat komt misschien ook aan de orde bij de beoordeling van de werking van de wet waarom is gevraagd in de motie die zojuist is ingediend.

Mevrouw Haubrich heeft hetzelfde punt aangesneden als mevrouw Broekers in de

interruptie. Waarom is het amendement-Anker niet tegengehouden? De vervolgvraag daarop zou kunnen zijn waarom het wetsvoorstel niet is ingetrokken. Zoals gezegd zien wij hierin toch een aantal belangrijke verbeteringen die ook na de amendering het wetsvoorstel van belang maken. Het intrekken van een wetsvoorstel is geen straf, maar een consequentie als gemeend wordt dat het wetsvoorstel na amendering niet meer goed te verdedigen is. Ik meen dat dit wel het geval is en dat er een aantal zinvolle verbeteringen wel degelijk met dit wetsvoorstel tot stand komen. Deze maken het de moeite waard om dit door te voeren.

Ik dank de heer Holdijk voor hetgeen hij heeft gezegd over de punten die ik in de eerste termijn heb toegelicht.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Is de minister hiermee gekomen aan het einde van de beantwoording van mijn vragen in tweede termijn? De minister heeft namelijk überhaupt nog niet gereageerd op mijn vragen vier en vijf uit de eerste termijn. Ik heb in de tweede termijn expliciet gevraagd om daarop in te gaan.

Minister **Hirsch Ballin**: Uw vierde vraag had betrekking op het voorbeeld dat 75% van de 73.000 paren per jaar die thans zonder huwelijkse voorwaarden trouwen zo aan de algehele gemeenschap van goederen zou hechten dat men een akte moet opmaken. De vraag daarover die ik in tweede termijn heb genoteerd, is wat dit betekent voor de werklust van de notarissen. Mevrouw Haubrich verbond daaraan in tweede termijn de veronderstelling dat notarissen met die werklust onder omstandigheden misschien niet eens zo ongelukkig zijn. De praktijk zal leren of er een zo grote behoefte zal bestaan aan notariële akten waarbij aan de gemeenschap wordt afgedaan. Laat ik dat vooropstellen.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Ik denk niet dat de tijd het hoeft te leren, want dit is de dagelijkse werkelijkheid op dit moment. Dit gebeurt van jaar tot jaar en het gaat gecontinueerd worden, als gevolg van het feit dat wij nu een wet aannemen waarbij in wezen niets anders verandert. De 58.500 aktes hadden alleen gemaakt hoeven te worden als het oorspronkelijke wetsvoorstel was aangenomen, maar de andere, de 314.500 -- dit zijn cijfers uit 2008 -- zijn aangegaan als een testament met een uitsluitingsclausule of als een akte van huwelijkse voorwaarden, namelijk 14.500 op jaarbasis.

Minister **Hirsch Ballin**: Vergelijkingen zijn moeilijk te maken met alternatieven waarvan wij de werking niet kennen. Gesteld dat het amendement-Anker niet was aangenomen, dan zouden wij ook situaties hebben kunnen krijgen waarin de behoefte bestond om andere afspraken te maken. Misschien zou dan de behoefte zijn ontstaan om juist dingen samen te brengen, die als gevolg daarvan niet samen zouden gaan. Die vergelijking is dus moeilijk te maken. Dit raakt ook aan de vijfde vraag die mevrouw

Haubrich in eerste termijn heeft gesteld, namelijk of het geen tijd wordt om nieuwe wegen in te slaan in de wetgeving. Welnu, ik sluit absoluut niet uit dat dit moment zal aanbreken. Daarin kunnen ook ervaringen als deze een rol spelen. Daarom vond ik het nuttig en nodig om mevrouw Broekers te weerspreken -- niet omdat ik mij aangevallen voelde -- toen zij meende te hebben beluisterd in mijn antwoord in eerste termijn dat ik vond dat het ook maar altijd zo moest blijven; ik heb alleen een constatering gedaan op basis van de discussies in de Tweede Kamer, van wat daaraan vooraf is gegaan en van de bedenkingen die er waren juist op het punt van de complexiteit van het andere stelsel, te weten het oorspronkelijke wetsvoorstel. Daar was ook discussie over en sommige mensen zijn daartegen te hoop gelopen. Wij moeten nu niet de indruk wekken dat zonder het amendement-Anker dit een onomstreden wetsvoorstel was geweest. Dan zouden wij op andere punten kritiek hebben gekregen. Die tekende zich ook al af daaraan voorafgaand, in de trant van: is het niet moeilijk, is het niet gecompliceerd, hou je er wel voldoende rekening mee dat een heleboel mensen het prima en heel praktisch vinden om gemeenschap van goederen te hebben? Die bezwaren waren er dus ook. Er was dus verdeeldheid. In die situatie van verdeeldheid heeft de meerderheid van de Tweede Kamer gekozen voor behoud en niet voor verandering. Dat is eigenlijk alles wat er aan de hand is.

Wij zullen zeker voorlichting geven. Dat is een van de redenen waarom de inwerkingtreding van het voorstel, als uw Kamer dit aanneemt, is voorzien op 1 juli 2010 en niet op 1 januari aanstaande. Dat maakt het mogelijk om er een periode van voorbereiding en voorlichting op te doen volgen.

Dan kom ik nu op de motie. Deze betreft artikelen van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek. Als de motie wordt aangenomen -- als ik kijk naar de ondertekenaars, ziet het daar wel naar uit -- zal ik aan die motie uitvoering geven. Er wordt immers gevraagd, te onderzoeken welke wetsartikelen moeten worden aangepast. Voor zover zou blijken dat er geen onevenwichtigheden zijn die moeten worden aangepast -- ik heb zojuist in mijn antwoord dat vertrouwen uitgesproken, in ieder geval ten aanzien van een aantal bezwaren en zorgen die zijn verwoord -- zal ik dat uiteraard ook in de rapportage betrekken. Dus als uit het onderzoek blijkt dat er in de praktijk geen sprake is van onevenwichtigheden, terwijl leden van deze Kamer vinden -- als de motie wordt aangenomen -- dat die er wel in zitten, zal dat uiteraard moeten blijken uit de rapportage die ik de Kamer zal verschaffen. Het omgekeerde kan zich echter ook voordoen, namelijk dat ik meen dat zich geen problemen voordoen, maar dat uit het onderzoek blijkt dat die zich wel voordoen. Daar stel ik mij voor open en met die open instelling zal ik het onderzoek tegemoet treden en de Kamer daarover informeren.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik meen dat de intentie van deze motie is dat deze onevenwichtigheden worden onderzocht voordat er gestemd wordt over het wetsvoorstel. Dan is het wetsvoorstel nog niet in werking getreden, als er "ja" tegen de wet wordt gezegd.

Minister **Hirsch Ballin**: Dat maakt het moeilijk, een en ander te onderzoeken, omdat wij dan de praktijk van de werking niet kennen.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Wij vragen niet om een evaluatie. Wij vragen om een onderzoek op voorhand. Wat dat betreft is er voldoende munitie aangedragen in de bijdragen van de verschillende leden van deze Kamer. Bovendien hebben wij allen gewezen op een aantal bijdragen van verschillende rechtsgeleerden, zoals Nuytinck en Sikkema, die dit soort zaken hebben gesignaleerd. Wij willen graag dat daarnaar een onderzoek wordt uitgevoerd en dat de minister daarover aan de Kamer rapporteert. Het voornemen is dan, de stemming over het wetsvoorstel aan te houden totdat daarover zal zijn gerapporteerd.

Minister **Hirsch Ballin**: Mijnheer de voorzitter, meestal is in uw Kamer de gang van zaken dat na de stemming over het wetsvoorstel wordt gestemd over een motie. Het is een beslissing van uw Kamer om de afhandeling van het wetsvoorstel aan te houden. Daarover heb ik verder geen zeggenschap.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik heb uit de discussie over de motie-Haubrich-Gooskens c.s. (letter G) begrepen dat een aantal fracties stemming over het wetsvoorstel wil. Als wij stemming willen, betekent dit dat het wetsvoorstel nu niet wordt afgehandeld. Vervolgens zal de motie in stemming moeten worden gebracht. Uit de Kamer zal dan het voorstel moeten komen om eerst de motie in stemming te brengen en vervolgens uitvoering te geven aan de motie. Dan kan de Kamer verzoeken, het wetsvoorstel aan te houden. Dat is aan de Kamer.

Nu stel ik vast dat wij niet overgaan tot afhandeling van dit wetsvoorstel. Volgende week krijgen wij de motie aan de orde en alles wat daarna gebeurt.

**

De vergadering wordt van 18.40 uur tot 19.35 uur geschorst.

*B

!Vereenvoudiging bedrijfsopvolgingsregeling!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Successiewet 1956 en enige andere belastingwetten (vereenvoudiging bedrijfsopvolgingsregeling en herziening tariefstructuur in de Successiewet 1956, alsmede introductie van een regeling voor

afgezonderd particulier vermogen in de Wet inkomstenbelasting 2001 en de Successiewet 1956) (31930).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

De heer **Biermans** (VVD): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor de beantwoording van onze inbreng in eerste termijn en via hem bedank ik ook alle ambtenaren die al het werk verrichten.

De VVD-fractie ziet de successierechten en de schenkingsrechten als onrechtmatig en onrechtvaardig. Pardon, ik bedoel onrechtvaardig, niet onrechtmatig. Zo hoog zit het mij! Er is namelijk al belasting geheven over het inkomen, respectievelijk het vermogen. Vervolgens wordt nog eens belasting geheven bij de schenking of de erfenis. Dat is de reden dat de VVD staat voor het halveren van deze heffing en voor het op termijn afschaffen van de successierechten.

Ik begin met een aantal mindere punten uit dit wetsvoorstel. Ik noem ze nog maar eens even. Overigens heeft de staatssecretaris in de Tweede Kamer gezegd dat hij sympathie heeft voor bepaalde punten. Een aantal groepen is slechter af. De staatssecretaris heeft ze in zijn beantwoording nog een keer genoemd. Sommige voorstellen zijn niet zo acceptabel, want niet erg rechtvaardig. Zo worden de achterkleinkinderen niet gelijkgesteld aan de kleinkinderen. Het belang daarvan is 1 mln. Maar ja, budgettaire neutraliteit, het geld was er niet meer. Ik noem de ouders en de grootouders die niet in hetzelfde tarief kunnen zitten als de kinderen en de kleinkinderen. Het belang: 9 mln. Ook daarvoor: geen centen. Ik wijs op het niet handhaven van de vrijstelling voor gehandicapte kinderen. Het belang: 1 mln. Ook van tafel, kon niet: geen centen.

Het volgende punt betreft de opslag voor de afstammelingen in de tweede en verdere graad. De VVD-fractie van de Tweede Kamer heeft voorgesteld om er 60% van te maken in plaats van 80%. Helaas, voor deze 6 mln. waren ook geen centen. Ik noem het gelijkstellen van het partnerschap met het huwelijk, met het oog op de kinderen van de partners. Het belang daarvan: 5 mln. Geen centen. Als je naar de centen kijkt, kan dat mijns inziens nauwelijks een thema zijn. De staatssecretaris is er strak in geweest. Alle punten die ingebracht zijn, zijn van tafel verdwenen.

Een ander punt, dat minder in de persoonlijke sfeer zit, betreft de verhoging van de vrijstelling in de BOR tot 100%. Belang: 20 mln. Nee, nu zitten wij opgescheept met een regeling waar men in de praktijk in de toekomst behoorlijke problemen mee zal hebben.

Ik zei het al, de staatssecretaris heeft af en toe zijn sympathie uitgesproken. Dat vind ik op mijn beurt sympathiek, maar het heeft niet geleid tot een aanpassing van het wetsvoorstel.

Een ander punt dat de VVD-fractie niet zint, is het feit dat op sommige punten geen overgangsrecht getroffen is, met name op die punten waar materiële terugwerkende kracht aan

de orde is. Ik ga niet herhalen waar ik op doel, dat zal wel duidelijk zijn naar aanleiding van de eerste termijn en de reactie hierop van de staatssecretaris.

In ieder geval positief is het feit dat de Belastingdienst zich coulant zal opstellen ten aanzien van de bewijslastverdeling ter zake van niet-begunstigden van een APV. Het verhaalsrecht van de ontvanger, dus het doorgrijpen door het APV naar een onderliggende vennootschap, waar het APV eigenlijk maar 5% belang in hoeft te hebben, blijft op tafel liggen en blijft in het wetsvoorstel staan. Dus mijn pleidooi om artikel 23a Invorderingswet te schrappen, haalt het zo te zien ook niet.

Genoeg ellende. Ik ga over tot wat positief is in het wetsvoorstel. Allereerst is dit het aanpakken van de trusts en de regeling van het APV. De woordvoerder van het CDA heeft al gezegd dat het veel te lang heeft geduurd en dat het veel eerder had moeten plaatsvinden. Daarmee ben ik het van harte eens. Ik ben blij dat deze staatssecretaris dit punt heeft opgepakt.

Ook heeft hij de constructies aangepakt inzake de fictiebepalingen. Dit is heel erg goed, mijn complimenten aan de staatssecretaris.

De staatssecretaris heeft de bedrijfsopvolgingsregeling vereenvoudigd. De verhouding tussen de inkomensbelasting en de vennootschapsbelasting is evenwichtiger geworden. Ik denk dat de regeling ook toegankelijker is geworden. Ook daarvoor chapeau, staatssecretaris! De VVD heeft overigens vaak gepleit voor deze punten en ook dat doet de VVD-fractie goed.

Een ander punt waarmee wij het erg eens zijn, is de verlaging van het hoogste tarief van 68% naar 40%. Ik heb uitgerekend dat dit een afschaffing is van relatief gezien 40%. De VVD gaat voor een afschaffing van 50%, dus het komt al aardig in de buurt, zij het dat het percentage van de staatssecretaris relatief is, terwijl de VVD afschaffing tot 50% in absolute zin voorstaat. Dat is dus nog niet helemaal bereikt.

De VVD-fractie is ook positief over de toezeggingen die de staatssecretaris heeft gedaan. Ik kan in dit besloten gezelschap rustig zeggen dat de staatssecretaris in zijn beantwoording zich constructief heeft opgesteld. Als hij een mogelijkheid voor een oplossing ziet, pakt hij die oplossing ook en draagt die hier aan. Wij bedanken hem daarvoor. Dat doe ik bij dezen ook bijvoorbeeld ten aanzien van de toezegging inzake de aftrek periodieke uitkering. Deze vervalt maar in een beperkt aantal gevallen, als de ANBI-status vervalt.

Ook positief is dat de staatssecretaris op nadere vragen die tot vandaag zijn binnengekomen en die waarschijnlijk ook na vandaag nog zullen binnenkomen, serieus antwoord zal geven alsof het nog deze zitting betreft. Feitelijk is dat niet zo, maar materieel ongetwijfeld wel. Maar goed, zo ken ik de staatssecretaris en eerlijk is eerlijk: het is natuurlijk ook in zijn belang en in dat van de Belastingdienst.

Tot slot. De VVD-fractie heeft alles afgewogen en zal voor dit wetsvoorstel stemmen.

*N

De heer **Reuten** (SP): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor de beantwoording, zij het een uiterst sporadische, van vragen uit de eerste termijn. Ik wil beginnen met het prijzen van de VVD. De VVD is oprecht en spreekt en handelt naar gelang de eigen beginselen.

150 jaar geleden, bij de voorloper van de huidige Successiewet uit 1859, resulteerde de wijziging van de tariefstructuur nog in een belastingverhoging, namelijk met een in 1858 geschatte 700.000 gulden op een totaal van bijna 3 mln. gulden in 1857. Deze verhoging van de successie- en opvolgingsrechten met 23% werd ingezet om, ik citeer uit de algemene memorie van toelichting: "de belastingen op de eerste levensbehoeften uit de rij onzer belastingen te doen verdwijnen". De tijden zijn in meerdere opzichten veranderd. Hoe deze belastingverhoging de vermogens precies trof, heb ik niet kunnen nagaan, maar uit de tariefstelling maak ik op dat de hogere erfenissen in ieder geval niet minder werden getroffen dan de lagere. Mijn fractie zou tevreden zijn geweest als deze staatssecretaris, zoals indertijd minister Van Bosse, extra belastingopbrengsten had ingezet om de verbruiksbelasting op eerste levensbehoeften te verlagen.

De kern van het wetsvoorstel is enerzijds dat we een extra belastingopbrengst tegemoet kunnen zien door de opsporing van allerlei constructies die thans resulteren in belastingontduiking. Het gaat hier dus om mensen die eindelijk normaal belasting gaan betalen. Dit moet sowieso gebeuren en staat los van de rest van het voorstel. Deze opbrengst ligt overigens voornamelijk in de inkomstenbelasting. Dat is goed werk van de staatssecretaris en goed werk van zijn ambtenaren. Het voorstel heeft ook een andere zijde, namelijk de aanwending van deze extra belastingopbrengst.

In de eerste plaats is het onbegrijpelijk dat er aan de vooravond van een gigantische bezuinigingsoperatie überhaupt een belastingverlaging wordt ingesteld. In de tweede plaats, als er dan al een belastingverlaging moet komen, waarom dan juist bij de successiebelasting? Dit is de meest efficiënte en de meest rechtvaardige belasting, omdat het immers om het toeval van vermogen gaat. Waarom is er niet gekozen voor verbruiksbelasting op eerste levensbehoeften, zoals minister Van Bosse dat deed? In de derde plaats, als het tegen onze zin dan toch de successiebelasting moet zijn, waarom is er dan gekozen voor een belastingverlaging die vooral ten gunste van de hoogste vermogens is? Waarom wordt een toch al scheve vermogensverdeling nog schever getrokken?

Het kabinet heeft iets uit te leggen aan de bevolking en de partijen die deze nóg krommere vermogensverdeling steunen, hebben hun stemmers iets uit te leggen. Met name de positie van de PvdA is opmerkelijk. Ook deze fractie hier lijkt voor een scheve inkomensverdeling te zullen stemmen. Daarmee positioneert de PvdA zich met

het CDA en de ChristenUnie in het politieke spectrum als verdediger van degenen met een groot vermogen.

Ik heb gedaan wat ik kon ...

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter.

De heer **Reuten** (SP): ... en wat ik moest doen ...

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter, mag ik de heer Reuten een vraag stellen?

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Leijnse.
**

De heer **Leijnse** (PvdA): Maakt de heer Reuten in zijn laatste zin nou dezelfde fout als hij in de vorige termijn al maakte? Hij spreekt over een scheve inkomensverdeling, maar hij bedoelt een scheve vermogensverdeling.

De heer **Reuten** (SP): Sorry. Dank u voor de correctie. Ik bedoel inderdaad een scheve vermogensverdeling. Dank u wel.

De heer **Leijnse** (PvdA): Is de heer Reuten het ook met mij eens dat dit niet een technische correctie is, maar dat de inkomensverdeling als gevolg van dit wetsvoorstel schever wordt in de andere richting, namelijk meer egalitair, omdat we 150 mln. extra belasting heffen op juist de hogere inkomens?

De heer **Reuten** (SP): Nee, nee, nee, nee, nee! Het rechtrekken van belasting die gerechtvaardigd betaald moet worden, het rechtrekken van belastingontwijking moet gebeuren. Dat staat los van de belastingtarieven.

De heer **Leijnse** (PvdA): Nee. Wil de heer Reuten ontkennen dat in het kader van dit wetsvoorstel 150 mln. extra inkomstenbelasting wordt geheven, met name bij de hogere inkomens?

De heer **Reuten** (SP): Nee, dat ontken ik niet, maar dat is een gerechtvaardigde belastingheffing, overeenkomstig onze inkomstenbelastingtarieven.

De heer **Leijnse** (PvdA): Dat bestrijd ik uiteraard niet.

De heer **Reuten** (SP): Oké.

De heer **Leijnse** (PvdA): Maar in de verdeling van de belastingopbrengsten worden de hogere inkomens dus zwaarder aangeslagen.

De heer **Reuten** (SP): Nee, zij worden aangeslagen overeenkomstig onze belastingtarieven. Er wordt dus rechtgetrokken wat krom was, namelijk dat zij de belasting konden ontduiken.

De heer **Leijnse** (PvdA): Ze betalen 150 mln. meer dan zij hiervoor betaalden.

De heer **Reuten** (SP): Ze betalen de 150 mln. die zij moeten betalen, die zij behoren te betalen overeenkomstig de wet of overeenkomstig het herstel van de mazen in de wet.

Voorzitter. Ik was bezig af te sluiten. De heer Leijnse haalde mij uit mijn cadans, maar dat vind ik helemaal niet erg. Ik kom er wel weer in!

De afgelopen weken en ook vandaag heb ik gedaan wat ik kon doen en moest doen, namelijk de feiten naar voren brengen, zoals ik die zie. In mijn hart kan ik werkelijk niet begrijpen waarom PvdA, ChristenUnie en CDA een schevere vermogensverdeling aanvaarden. Dat spijt mij oprecht, maar ieder moet eigen keuzes maken.

*N

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Voorzitter. Er is eigenlijk niet zo heel veel meer waarop ik in deze tweede termijn nog terug wil komen, want wij waren het al vrij vergaand eens met de strekking van het wetsvoorstel. Onze voornaamste bezwaren lagen vooral bij de amendementen en daarop is de staatssecretaris maar heel ten dele aan te spreken. Hij heeft bovendien goed en ook nog eens zeer boeiend geantwoord. Mijn dank daarvoor. Ik heb nog een enkel ding.

Het mogelijke partnerschap met een mantelzorger zoals dat door een amendement is ingebracht, geldt toch alleen wanneer er al wel een notarieel contract is, ofwel in plaats daarvan, er sprake is van samenwonen gedurende vijf jaar? Dat klopt toch, of heb ik het mis? Hierop heb ik zojuist nog niet een echt antwoord gehoord en ik zou het wel graag willen weten.

Van de eenmalige vrijstelling van €50.000 voor de eigen woning of de studiekosten was ik geen groot voorstander, omdat ik het gevoel heb dat er een enkel ding wordt uitgetrokken, terwijl andere zaken aan de kant worden geschoven. Ik ben vooral erg benieuwd hoe de studiekosten uiteindelijk in de uitvoeringsregeling terecht komen, want dat heeft de staatssecretaris nog niet duidelijk gemaakt. Het lijkt mij nog een heel groot probleem. Hierbij heb ik overigens nog één vraag, want dat is mij ook nog niet helemaal duidelijk of dat heb ik nog niet duidelijk gehoord. Moet je nu €50.000 in de eigen woning of de studiekosten zetten of kan er ook €26.000 in de woning komen en €24.000 in heel wat anders? Daar zit nog wat verschil tussen. Nu wij overigens waarschijnlijk toch de beslissing gaan nemen tot de extra vrijstelling van €50.000, heb ik er ook geen bezwaar meer tegen om die besteding eventueel voor de aflossing van de hypotheekschuld te gebruiken. Dan maken wij de mogelijkheid iets ruimer. Omdat wij er van alle mogelijke bestedingen één uittrekken is elke verruiming die daarin zit, in wezen een verbetering.

Het APV. De staatssecretaris zegt geen dam op te willen werpen tegen legale, gemelde trusts, familiestichtingen in het buitenland. Dat lijkt mij een respectabel uitgangspunt. Desondanks kan het dan toch heel aantrekkelijk zijn om te doen. Wie een legale stichting transparant opzet, betaalt de Nederlandse ib en de erfbelasting of schenkbelasting. Wie zoiets even legaal maar niet

transparant opzet omdat hij het doet in een land waar 10% winstbelasting wordt geheven, betaalt alleen die 10% winstbelasting en verder niets meer. Daar zit een zeer aanzienlijk verschil tussen. Dat wegstromen van geld is voor de schatkist een heel duidelijk verlies. De staatssecretaris gaat dit terecht heel goed in de gaten houden. Daar ben ik wel blij mee. Als er op deze manier toch te veel geld legaal wegvloeit, dan moeten de normen misschien wat worden opgetrokken.

De BOR. De staatssecretaris redeneert dat hij het ondernemingsvermogen nagenoeg wil vrijstellen, ook al is het alleen maar voor materiële ondernemingen en niet meer voor beleggingsvermogen, omdat het anders ten koste gaat van die bedrijven. Dat vind ik een begrijpelijke redenering, maar ik zie net als de heer Reuten evengoed de andere kant. Als twee erfenissen even groot zijn, dan wordt over de ene erfenis een hoog recht betaald, terwijl de andere hem gratis krijgt. De staatssecretaris zegt dan dat een erfenis of een schenking van een onderneming eigenlijk de waarde in het economisch verkeer is, de winsten die nog moeten worden gerealiseerd. Het lijkt alsof dat helemaal lucht is, maar dat is niet helemaal waar. Degene die de onderneming overneemt, moet ervoor zorgen dat hij die winsten gaat realiseren, maar hij krijgt daarvoor in de meeste gevallen een heel aanzienlijke materiële uitrusting mee. Dat is de concrete liquidatiewaarde, zo noem ik het maar. Dat krijgt hij dan toch mee. Met andere woorden: er wordt niet zomaar alleen lucht vrijgesteld, het is ook concreet bezit. In die zin is het vergelijkbaar met iedere andere erfenis. Dit is voor mij geen reden om tegen het wetsvoorstel te stemmen, want er zit zeer veel goeds in, maar ik ben hier toch niet helemaal gelukkig mee.

*N

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor zijn heldere antwoorden in eerste termijn. Die waren geheel in lijn met de zeer heldere uiteenzettingen in de schriftelijke voorbereiding. Die was op zich weer in lijn met de kwaliteit die het departement doorgaans bij dit soort wetsvoorstellen levert. Ook daarvoor dank.

In een soort recensie van zijn eigen optreden kwam de staatssecretaris uit bij "zeer moedig". Het is altijd al een enigszins moeilijk moment als iemand dat over zichzelf zegt. Daarbij haalde hij oud-staatssecretarissen aan -- hij noemde er zelfs een paar van onbesproken gedrag -- die hem kennelijk die kwalificatie in de mond hadden gelegd. Ik kan die kwalificatie ook wel delen. Het aanpakken van rijke, machtige en van zeer veel goede belastingadviseurs voorziene personen is geen sinecure. Je krijgt dan veel over je heen. Om dat te doen, is inderdaad zeer moedig. Het is mooi en zeker te loven dat de staatssecretaris die moed heeft getoond, al zou hij zichzelf daar minder op moeten laten voorstaan. Moed moet men natuurlijk vervolgens ten goede aanwenden. Daar hebben wij het al eerder over gehad. Je zou die moed ook kunnen aanwenden om de belangen van de minder rijke, minder machtige

en van minder eloquente adviseurs voorziene mensen te dienen. Daar zijn wij in dit wetsvoorstel nog niet helemaal uitgekomen, om het eens zacht te zeggen.

De aanpak van de afgezonderde particuliere vermogens is een voorbeeldige inzet. Ik begreep uit de beantwoording in eerste termijn dat de transparantie, het zichtbaar maken van de natuurlijke persoon achter de trustconstructie die het vermogen heeft ingebracht, een heel springend element in het geheel is, waardoor gerechte belastingheffing op dat vermogen mogelijk wordt. Ik kan mij voorstellen dat de staatssecretaris met enige trots meldt dat er uit het buitenland belangstelling bestaat voor deze aanpak, omdat men daar misschien een mogelijkheid in ziet om zeer veel intransparante constructies die bedoeld zijn om de belastingheffing op een afstand te houden, te tackelen. In een interruptiedebatje noemde de heer Reuten dit een mijlpaal. Ik stel voor dat hij nog eens nadenkt over die kwalificatie. Als hij daarbij blijft, moet hij met mij van mening zijn dat dit een zeer belangrijk gegeven in dit wetsvoorstel is, waar wij wel positief over mogen oordelen.

Minder enthousiast was de heer Reuten over de verdeling van de effecten, net als ik. De staatssecretaris meldde in eerste termijn terecht dat er tijdens een eerdere gedachtewisseling in dit huis brede steun was voor de verlaging van het derdentarief. Er is ook bij een eerdere notitie die daarover is verschenen, nadruk gelegd op het derdentarief. Dat is het tarief voor de niet-verwanten en verre verwanten, om het preciezer te zeggen. Er was brede steun om dat eens aan te pakken. Ik zou hem zelfs willen volgen als hij suggereert dat er meer specifiek steun van een meerderheid van deze Kamer bestond voor de aanpak van het toptarief van 68%. Een meerderheid van de Eerste Kamer, waar ik zelf ook bij hoorde, vond dat die 68% een beetje te veel van het goede was en dat daar maar eens in moest worden gesneden.

Dat gezegd zijnde, gaat het in de uitvoering wel om de maatvoering. Er is nu wel erg veel nadruk komen te liggen niet alleen op het derdentarief als geheel, maar ook in het bijzonder op het toptarief daarin, dus het tarief van de grote verkrijgingen. Dat is zeer fors omlaag gegaan, waardoor de grootste revenuen van het wetsvoorstel terecht komen bij de zeer omvangrijke verkrijgingen. Dat laat de verdeling, zoals de staatssecretaris die ook zelf heeft gepresenteerd, zien. De heer Reuten heeft daarover terecht opgemerkt dat dit de vermogensverdeling scheeftrekt. Dat is een onmiskenbaar feit. Daartegenover wordt de inkomensverdeling minder scheef doordat wij een aanzienlijke hoeveelheid meer belasting heffen bij mensen met hoge inkomens. Je kunt dat terecht vinden omdat het om belasting zou gaan die zij al hadden moeten betalen, maar het feit is dat wij een wetsvoorstel en een wetwijziging nodig hebben om die 150 mln. ook werkelijk op te halen. Dat is dus simpelweg een reële belastingverzwaring voor hoge inkomens. De inkomensverdeling wordt minder scheef, de

vermogensverdeling wordt schever. Dat is per saldo een uitkomst waar de armen niet zo gek veel brood van kunnen kopen en de rijken ook niet overigens, want bij hen is het budgettair neutraal.

Aan de basis legt de staatssecretaris een terecht accent op de verhoging van de vrijstelling, waardoor 20.000 personen die nu in het schenkings- en erfrecht worden betrokken, daar vervolgens buiten gaan vallen. Dat is op zich winst, want daarbij gaat het om allemaal kleine verkrijgingen, waarvan het prima is dat die buiten de heffing gaan vallen. Men vergeet er echter bij te vermelden dat het tarief net boven de vrijstelling omhoog gaat van de huidige 5% of 8% naar 10%, waardoor er sprake is van een tariefverhoging die een belangrijk deel van het voordeel in die categorie tenietdoet. Dat is minder rooskleurig. Dat bedoel ik als ik zeg dat de moed die nodig is om te nemen van de rijken, misschien wat meer kan worden aangewend om te geven aan de armen.

De staatssecretaris heeft een evaluatie van de Successiewet aangekondigd vanaf 2012. Ik begreep dat de evaluatie begint in 2012. Dan wordt er gekeken wat de aanpak van het APV feitelijk oplevert en hoe wij misschien nog verder kunnen komen met die aanpak. Dat klinkt heel erg interessant omdat het een vrij unieke, nieuwe aanpak betreft. Ik dring erop aan om bij die evaluatie ook te kijken naar de verdelingseffecten in de sfeer van het schenkings- en erfrecht, en om te bezien of dat tot een nadere bijstelling zou kunnen leiden. Ik heb in mijn eerste termijn al duidelijk gezegd dat bij een toename van de opbrengsten van de aanpak van het APV, ook moet worden gedacht aan een aanwending in de sfeer van de laagste tarieven en vrijstellingen.

Over eenmalige schenkingsvrijstellingen heeft collega Esser een heel interessante denkpiste geopend. Hij stelde voor om de mogelijkheid om €26.000 extra eenmalig te schenken aan kinderen beneden de 35 jaar bij de aankoop van een huis, uit te breiden naar de aflossing van een deel van een bestaande woningschuld voor personen beneden de 35 jaar. In zijn verweer legde de staatssecretaris, die daar overigens redelijk positief op reageerde, de nadruk erop dat dit iets heel anders zou zijn. De Tweede Kamer zou het aankopen van een huis hebben willen ondersteunen. Bij het aflossen van een deel van de bestaande woningschuld zou er sprake zijn van een andere situatie, want dan is dat huis al gekocht. Dat lijkt mij een beetje te eenvoudig. Dat is natuurlijk wel iets heel anders, maar tegelijkertijd is er een heel duidelijke parallel, zo niet een grote overeenkomst, in die zin dat die schenking wordt verleend om het aangaan van de woningschuld in ieder geval kleiner te maken, zodat men een kleinere woningschuld hoeft aan te gaan om te beginnen. Dan is het aflossen van een deel van de bestaande woningschuld eigenlijk een koekje van hetzelfde deeg. Er zijn dus ook grote overeenkomsten. Wij staan dan ook vrij positief tegenover het voorstel van collega Esser. Misschien is het een goed suggestie dat dit het komend jaar in de vorm van een afzonderlijk wetsvoorstel of verandering van een uitvoeringsregel nog eens deze kant op zou komen.

Ten slotte heb ik een opmerking over het partnerbegrip en de zorgplicht. Ik heb hier in eerste termijn een en ander over gezegd. De staatssecretaris introduceerde in zijn beantwoording twee begrippen in dat verband. Hij heeft gezegd: bij die zorgplicht, die overigens niet altijd een wederzijdse zorgplicht is, maar soms ook een eenzijdige, zie je dat, zeker als het een wederzijdse zorgplicht is, de opbouw van het vermogen in zekere zin plaatsvindt met medewerking van degene jegens wie de zorgplicht geldt. Er is dan sprake van gemeenschappelijke zorg die zich ook uitstrekt tot de opbouw van het vermogen. Als die ene partij later een bedrag erft, is eigenlijk geen sprake van verkrijging, maar van een deel eigen vermogen. Dat is een interessante invalshoek. Die zorg heeft dan ook betrekking op de gezamenlijke opbouw van vermogen. Dat loopt enigszins parallel aan de wijze waarop wij de pensioenrechten op dit moment behandelen in de fiscaliteit en in het erfrecht.

De staatssecretaris introduceerde ook een ander begrip: de zorgverwachting. Hij heeft daar heel snel iets over gezegd. Dat begrip heeft kennelijk betrekking op het feit dat je in wederzijdse zorgrelaties ook mag verwachten dat die zorg zich tot over de dood heen uitstrekt en dat de opbouw van die verwachting ook een zekere betekenis heeft voor de vraag of bij die vererving nu eigenlijk sprake is een verkrijging of dat daarmee een reële verwachting wordt ingelost. Het zou goed zijn als wij op een ander tijdstip nog eens meer ten principale van gedachten zouden kunnen wisselen over dit onderwerp. Ik voel een beetje dat de Tweede Kamer in haar amendement en in haar debat erg op een spoor is gaan rijden dat oorspronkelijk niet in het wetsvoorstel zat, namelijk dat die wederzijdse zorgverplichtingen toch een lading moeten hebben van de mate waarin je van een "verkrijging" spreekt als er van "erven" sprake is. Met die twee begrippen kom je enigszins in dat spoor. De vraag is waar dat toe gaat leiden. Daarover zouden wij eens wat meer ten principale van gedachten moeten wisselen.

Ik zie de antwoorden van de staatssecretaris graag tegemoet.

De heer **Reuten** (SP): Ik ga even na of ik senator Leijnse goed begrijp. De heer Leijnse zegt: als wij kijken naar de inkomstenbelasting, is er een aantal zeer rijke mensen dat tot nu toe de belasting omzeild heeft, ofwel omdat er mazen in de wet zaten, ofwel anderszins. In ieder geval hebben die mensen geen belasting betaald overeenkomstig de intentie van de wet. Hij zegt: ik vind het zo geweldig dat jullie belasting gaan betalen die jullie moeten betalen, dat wij jullie aan de andere kant bij de erfbelasting een verlaging geven die net zo groot is als wat wij aan de andere kant hebben ingelopen. Dat is, begrijp ik, de redenering van de heer Leijnse.

De heer **Leijnse** (PvdA): Ik moet toegeven dat de heer Reuten sterker is in zijn eigen teksten dan in de samenvatting van de mijne. Ik herken mij in het geheel niet in deze samenvatting. De crux van de

zaak is de volgende. In het wetsvoorstel is een aantal wijzigingen aangebracht in de aanpak van het afgezonderd particulier vermogen. Die wijzigingen leiden ertoe dat de bezitters van dat afgezonderd particulier vermogen 150 mln. meer inkomensbelasting -- dat gaat om box 2 of 3, maar ik vermoed dat dit voornamelijk om box 3 gaat -- gaan betalen. Die vermogensbezitters zijn over het algemeen tamelijk rijke mensen, want het gaat om relatief flinke vermogens. Dat zijn dus in het gebied van de inkomstenbelasting extra belastinginkomsten aan de kant van de relatief hoge inkomens. Dat kun je niet ontkennen, lijkt mij.

De heer **Reuten** (SP): Dat is toch de belasting die zij moeten betalen volgens de tarieven? Dat is toch de belasting die zij moeten betalen volgens de intentie van de wet? Dat is toch normaal?

De heer **Leijnse** (PvdA): Als dat waar zou zijn, zouden wij de wet niet hebben hoeven te veranderen om die 150 mln. binnen te halen.

De heer **Reuten** (SP): Nee, wij hebben de intentie van de wet, maar sommige mensen maken gebruik van de mazen in de wet en lopen dus naast de intentie van de wet. Daarom moeten wij de wet herstellen. Over de mensen die door die mazen gelopen zijn, zegt u dus: tof dat jullie nu moeten betalen; jullie krijgen het weer terug aan de andere kant.

De heer **Leijnse** (PvdA): Dat hoort u mij niet zeggen.

De heer **Reuten** (SP): Ongeveer wel. U hebt eerder in het debat gezegd: ik ben het met Reuten eens dat dit een ongelijkere vermogensverdeling tot gevolg heeft, maar aan de inkomstenbelastingenkant moeten zij weer betalen. Ik volg precies uw redenering.

De heer **Leijnse** (PvdA): Mijnheer Reuten, nu moet u even bij de les blijven. Ik reageer op een opmerking van u die ziet op de "verscheving" van de vermogensverdeling. U wijst er terecht op dat de wijze waarop de tarieven nu worden veranderd, ertoe leidt dat er minder belasting wordt geheven bij hogere vermogens. Dat is wat u zegt. Ceteris paribus leidt dat tot een schevere vermogensverdeling. Daar geef ik u feitelijk volkomen gelijk in. Ik maak alleen de opmerking dat u voortdurend vergeet erbij te vertellen dat er in de inkomensverdeling als gevolg van de heffing van inkomstenbelasting -- die niet voor niets inkomstenbelasting heet -- 150 mln. extra wordt geheven bij de hogere inkomens. U moet dat gegeven er ook in betrekken. Dat is het enige wat ik zeg. Mijn appreciatie van die balans heb ik gegeven in mijn inbreng in eerste termijn.

De heer **Reuten** (SP): Met u ben ik het geheel eens dat er in de inkomensverdeling een hogere belastingopbrengst komt.

De heer **Leijnse** (PvdA): Kijk eens.

De heer **Reuten** (SP): Daar ben ik het geheel mee eens. Ik zeg alleen dat het gaat om herstel van een ongerechtigheid.

De heer **Leijnse** (PvdA): Het is heel goed mogelijk dat dit het geval is. Ik constateer alleen dat wij een wetswijziging nodig hebben om het zover te brengen en dat het in de huidige situatie nog niet zover is. Dat leidt dus tot een feitelijke extra belastingheffing van 150 mln. Ik zou zeggen: dat is prima, want dat betekent dat de hogere inkomens zwaarder belast worden in dat opzicht. Daar kunnen wij alleen maar voor zijn. Nogmaals, de totale appreciatie van die balans -- die heb ik in eerste termijn ook al gegeven -- is niet in alle opzichten positief, maar per saldo in het geheel wel. Ik leg u alleen voor dat u de andere aspecten van het wetsvoorstel wel degelijk ook bij uw verhaal over de scheefheid van de vermogensverdeling moet betrekken.

*N

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris hartelijk voor de beantwoording van de vragen. Hij is die ongeveer allemaal langsgedaan. Ik zal niet meer dank zeggen dan nu; het moet ook niet te gek worden natuurlijk.

De staatssecretaris heeft een aantal toezeggingen gedaan. Die zal ik gezien de tijd niet herhalen. De toezeggingen staan straks in de Handelingen. Die staan dus veilig.

Er is slechts één toezegging waar ik toch eventjes de vinger bij wil leggen. Dat betreft de toezegging inzake de defiscalisering van de inkomstenbelasting. De staatssecretaris heeft gezegd dat daar in begin 2010 een brief over komt. Hij wil vervolgens de benodigde wetswijziging meenemen in het Belastingplan 2011. Ik wijs de staatssecretaris erop dat wij hier al eerder een discussie hebben gehad over het meenemen in het Belastingplan van zaken die er wellicht niet in horen. Ik herinner mij nog de vliegtaks, waarover wij volgende week praten. De staatssecretaris heeft daar ook keurig een apart wetje van gemaakt. Ik verzoek de staatssecretaris om nu niet weer in de fout te gaan door zaken in het Belastingplan te stoppen die er eigenlijk niet in horen. Dat geef ik aan hem mee. Hij zal er ongetwijfeld in verstand en wijsheid mee omgaan.

Het volgende punt heb ik al een aantal keren benoemd. De staatssecretaris zegt dan misschien: u hebt dat al een paar keer gedaan; maar driemaal is scheepsrecht. Ik ga akkoord met de wijze waarop de staatssecretaris de zaken rondom de ANBI's heeft samengevat. Ik heb dit punt ook genoemd in het kader van kerkelijke organisaties. Ik citeer nogmaals wat in de memorie van antwoord staat. Ik constateer op voorhand dat hij in zijn antwoord eigenlijk hetzelfde heeft gezegd. Ik bevestig dat dus nu. Als de staatssecretaris het ermee eens is, zal hij er niets over zeggen, of zal hij zeggen: ja, het is waar. Het citaat is het volgende: bij kerkelijke en

levensbeschouwelijke organisaties wordt van oudsher impliciet aangenomen, overigens bevestigd in de jurisprudentie, dat zij zich volledig richten op het algemeen belang. Dat is ook ons standpunt, maar ik hecht eraan om hier heel klip-en-klaar nogmaals te zeggen dat het ook helemaal vastligt dat de huidige jurisprudentie ook in deze gemoderniseerde wet gehandhaafd wordt.

Het laatste punt betreft de voorlichting. Misschien kan de staatssecretaris toch nog kort ingaan op onze vraag op welke wijze hij een ongetwijfeld transparante en duidelijke voorlichting aan de burger geeft. Dat lijkt mij voor de overheid een zaak die meer dan de moeite waard is, ook al doe je het misschien om extra werk te voorkomen. Dat is echter niet het belangrijkste, het belangrijkste is dat je voor de burger duidelijk moet zijn in de voorlichting.

Onze fracties zullen dit wetsvoorstel steunen.

*N

De heer **Essers** (CDA): Voorzitter. Ook ik dank de staatssecretaris en zijn ambtenaren voor de zeer adequate beantwoording van de door ons gestelde vragen in eerste termijn. Die dank geldt overigens voor het gehele wetgevende proces rond dit wetsvoorstel in deze Kamer. Ofschoon de Kamer weinig tijd was gegund, zijn wij er met ons allen toch in geslaagd om dit historische wetsvoorstel te voorzien van een finale waarin nog vele nieuwe aspecten en inzichten aan bod zijn gekomen. Wat dat betreft hecht ik eraan en ben ik trots, voorzitter te mogen zijn van een commissie die in een zo korte tijd zo veel kwaliteit weet op te leveren. Ook al zijn wij het lang niet altijd eens, wij mogen wel trots zijn op dat wat deze commissie presteert. Wat de historie van het successierecht betreft baseer ik me op het onlangs uitgebrachte indrukwekkende boek over de geschiedenis van de Belastingdienst. Daaruit blijkt dat al in 1805 het eerste recht van successie werd geïntroduceerd. Vandaar dat ik vanaf 1805 ben begonnen.

Wat zijn nu de resultaten van dit debat? Als het stof van de schriftelijke behandeling en van de behandeling in eerste termijn is gaan liggen, wat zijn dan de concrete vruchten van dit debat? Wat de CDA-fractie betreft is dat de verduidelijking van de positie van culturele instellingen die thans de ANBI-status al hebben. Met de staatssecretaris hebben wij op dit terrein inderdaad een duidelijk akkoord bereikt. Veel verenigingen die in onzekerheid verkeerden omtrent hun positie, hebben nu die duidelijkheid wel gekregen. Daarvoor zijn wij dankbaar.

Veel fiscale discussies en wetsvoorstellen gaan over de vraag hoe ondernemingen kunnen worden gestimuleerd. Dat zal ook volgende week weer blijken als wij het belastingpakket gaan behandelen. Dat is ook terecht, want ondernemingen zijn immers de motoren van onze economie. Maar zonder de verenigingen waar wij het vandaag vooral over gehad hebben, de koren, de gildes, de schutterijen, de fanfares en harmonieën, zal onze samenleving kil en kleurloos

zijn. Daarom is het goed dat tijdens dit debat zoveel zorg en aandacht aan het levende culturele erfgoed is besteed. Wij stellen ook de toezegging van de staatssecretaris op prijs, dat de uitvoering van de regeling periodiek zal worden geëvalueerd en dat er ook over zal worden gerapporteerd, en dat de Belastingdienst zoals gebruikelijk constructief en redelijk met de ANBI- en SBBI-regeling zal omgaan.

Belangrijk is ook de toezegging van de staatssecretaris over een overgangsregeling op maat voor periodieke giften aan ex-ANBI's. De voorwaarde dat er in dat geval geen contractuele mogelijkheid mag bestaan om de periodieke gift stop te zetten, is van belang omdat het naar verluidt pas sinds november 2008 expliciet is toegestaan om in de akte waarin deze schenking is vastgelegd, te bepalen dat bij verlies van de ANBI-status de gift kan worden stopgezet. Ook de andere voorwaarde, namelijk dat geen sprake mag zijn een periodieke gift aan een familiestichting, achten wij redelijk.

Verder heeft de staatssecretaris de bereidheid uitgesproken, een voorstel tot wetwijziging in te dienen om de verhoogde vrijstelling van schenkingen aan kinderen tussen 18 en 35 ten behoeve van de verwerving van een eigen woning uit te breiden naar schenkingen ter zake van de vervroegde aflossing van een eigenwoningsschuld, mits daar een voldoende basis, een meerderheid, voor bestaat in deze Kamer. Hij heeft in de betogen van de heren Ten Hoeve en Leijnse kunnen horen dat aan hun kant in ieder geval die steun bestaat. Ik heb het mandaat, ook van de heer De Boer van de ChristenUnie, die weer namens de SGP sprak, om die steun ook namens hem uit te spreken. Dus samen met de CDA-fractie. Ik heb de andere partijen er niet expliciet naar gevraagd, maar in elk geval is er een grote meerderheid om dit voorstel inderdaad door te voeren. Dat leidt ertoe dat de hypothecaire schuldenlast zal afnemen. Het voordeel voor de schatkist is dan dat er belasting wordt gewonnen, omdat er minder hypotheekrente wordt afgetrokken. Mogelijk kan de staatssecretaris dan ook voorzien in de beroemde defiscalisering. Wij wachten wat dat betreft de aangekondigde brief af. Wij hopen ook dat dit gaat leiden tot wetsvoorstellen.

Wij hebben ten slotte goede nota genomen van alles wat vandaag is opgemerkt over de APV's, over de bedrijfsopvolgingsregeling, over het amendement over mantelzorg en de hardheid die kennelijk vastzit aan de toepassing van artikel 10. Lex dura sed lex. Wij spreken de hoop uit -- en ik ben er eigenlijk ook wel vrij zeker van -- dat wij niet meer 200 jaar hoeven te wachten voor de eerstkomende grondige herziening van de Successiewet. Als wij meer gaan nadenken over integratie van alle op draagkracht gebaseerde heffingen in één wet en als wij meer gaan nadenken over een economisch eigendomsbegrip, ben ik ervan overtuigd dat wij veel minder hoeven te zeggen "lex dura sed lex" en dat het een goed geïntegreerde inkomensbelastingheffing zou kunnen zijn.

Het spreekt voor zich dat wij voor dit wetsvoorstel zullen stemmen.

*N

Staatssecretaris **De Jager**: Voorzitter. Dank aan deze Kamer voor de steun, voor de vragen en voor de snelle behandeling. Ook zeker dank voor de complimenten, heel terecht, aan het departement. De heer Leijnse sprak die specifiek uit, maar ook anderen hebben dat gedaan, ook over de wetgevingskwaliteit.

Ik moet inderdaad één ding tegenover de heer Leijnse rechtzetten. De passage over de moed was zeker niet bedoeld om mijzelf op de borst te slaan, maar was meer anekdotisch bedoeld. Sterker nog: er zijn momenten geweest -- ik zal maar eerlijk zijn -- dat ik juist dacht dat het eerder dom dan moedig was wat ik had gedaan, dat de moed mij in de schoenen zonk en dat ik mij afvroeg waar ik aan begonnen was als ik weer de krantenkoppen zag over dingen waarvan ik niet dacht dat ik ze voorgesteld had. Uiteindelijk bleek dat ook meestal niet zo te zijn. Maar ja, de rectificatie de volgende dag in de krant is dan op pagina 16 en zo. De opening is er dan al geweest en iedereen denkt dat het ook zo is. Maar daar zul je nu eenmaal een beetje mee moeten leven. Sterker nog: toen de wet in de Tweede Kamer nota bene al was aangenomen, vroegen nog heel veel mensen aan mij of de Successiewet nog doorging, want het lukte toch allemaal niet in de Tweede Kamer. Dan zei ik dat die was aangenomen, waarop de reactie was: o, maar de wijnaccijns was toch verhoogd? Dat was namelijk de kop in veel kranten. Er wordt 300 mln. verschoven in deze wet, waaronder 7 mln. na een amendement van de Kamer. Een van de koppen in een kwaliteitskrant was "kabinet verhoogt wijnaccijns", maar het was een amendement van de Kamer. Maar goed, met dat alles moet je leven. Dat doe ik ook. Dan is het soms tijd om in anekdotische vorm iets over mijn favoriete serie Yes, Minister te zeggen. Ik ben het echter helemaal met de heer Leijnse eens, want ik heb maar een miniem deel van het werk gedaan.

Het zijn de ambtenaren die massaal voor zo'n groot wetsvoorstel, terecht ook, op de tribune zitten, die al het werk hebben gedaan. Soms ook tot diep in de nacht en ook de ambtenaren van de Belastingdienst. Er is echt een prachtige samenwerking geweest tussen DGFZ, en ook de verdragentak toen dat speelde, en de Belastingdienst om tot dit wetsvoorstel te komen. Ik ga dan ook uit van een soepele invoering en een soepele aanpak van onder andere die APV's, omdat de Belastingdienst daar heel erg bij betrokken is geweest en nu ook in een technische briefing informatie heeft gegeven.

Transparantie in de trust is inderdaad een van de punten die in deze wet doorbreken. Ik ben op zichzelf ook heel belangstellend naar de uitwerking ervan. Het lijkt mij goed om er in 2012 verder bij stil te staan, zoals eerder is toegezegd.

De heer Leijnse spreekt mij erop aan dat het derdentarief fors omlaag is aan de bovenkant. Het begint nu op 30%, terwijl het oude tarief zelfs

bij de kleinste verkrijging al begon op 41%. Het nieuwe toptarief ligt dus onder het oude entreetarief voor heel kleine verkrijgingen voor derden, onder wie neefjes en nichtjes. Een van de illustere leden van de Eerste Kamer, Hannie van Leeuwen, heeft dat hier vaak als een onrechtvaardigheid aangekaart. Dat deed zij overigens met brede steun, want het was niet alleen de CDA-fractie.

Ik kan mij goed voorstellen een nadere gedachtewisseling meer ten principale met de Kamer te zullen hebben over de zorgplicht.

Ik kom bij een aantal specifieke vragen. De heer Biermans vraagt: waarom niet één vrijstellingspercentage van 100. De 90% in het wetsvoorstel was genoeg om de problemen weg te nemen; dat heb ik met de familiebedrijven ook zo besproken. Het is geen 100% geworden, omdat het niet de bedoeling was om per se een belastingvrijdom te gunnen, maar om knelpunten in de praktijk op te lossen. Die 90% was in ieder geval voldoende voor de situaties die wij kenden in de praktijk. Het amendement luidt nu 100% voor kleine ondernemingen en 83% voor het merendeel. Bij ministeriële regeling zal ik er meer duidelijkheid over geven wat een objectieve onderneming is, zodat problemen zo veel mogelijk worden weggenomen. Dat heb ik al toegezegd. Ik zal bij de evaluatie meenemen of het amendement problemen oplevert ten opzichte van het oorspronkelijke voorstel van het kabinet.

De heer Ten Hoeve heeft een bevestiging gevraagd van het mantelzorgverhaal. Ja, ook bij gewoon vijf jaar samenwonen is er de partnervrijstelling conform de oude regeling. Mits er een compliment is. Of er is een compliment met een notariële akte. Ik kan bevestigen wat de heer Ten Hoeve vraagt.

Hij vraagt nog naar de 10% rondom het belaste APV. De inbrenger betaalt geen inkomstenbelasting in Nederland. De winstbelasting is voor de buitenlandse fiscus, ervan uitgaande dat het vehikel, wat het waarschijnlijk is, in het buitenland staat. Maar gaat het om een niet-transparant vehikel, dan is er wel heffing van schenk- en erfbelasting bij de schenking door een APV en bij het overlijden van de inbrenger. Stel dat blijkt dat die 10% constructiegevoelig is omdat een bepaalde jurisdictie ergens zich openstelt -- die kennen wij overigens op dit moment nog niet -- vanwege deze Nederlandse wetgeving en precies op 10% gaat zitten. Dat hebben wij in de vennootschapsbelasting gezien: een bepaald eiland in de mediterrane omgeving zat precies op 10% vennootschapsbelasting, waardoor ons artikel 10a in de Wet Vpb ineens constructiegevoelig bleek te zijn, de safeharborbepaling. In 2007 heb ik met een nota van wijziging bij het Belastingplan 2008 die safeharbourbepaling wat strakker gemaakt, zodat wij er geen last meer van hadden. Wij houden hier ook de vinger aan de pols en kijken of dat zich hier voordoet.

De heer Ten Hoeve heeft gevraagd naar de verhoogde vrijstelling van €50.000. Kun je €26.000 in de woning stoppen en €24.000 ergens anders in hetzelfde jaar? Het antwoord is ja. Die €24.000

blijft vrij besteedbaar en er komt een plus van €26.000 in dat jaar die je alleen voor de eigen woning mag gebruiken onder de voorwaarden die in de wet staan. Dat stukje van €24.000 blijft de normale eenmalige vrijstelling.

De heer Leijnse heeft het over de evaluatie gehad. Voor alle duidelijkheid, het gaat over het APV-regime. Ik zal nauwgezet de vinger aan de pols houden bij de ANBI's en de SBBI's en kijken of het goed gaat. Dat is iets anders dan een evaluatie. Wat de APV's betreft, zullen wij echt een specifieke evaluatie doen.

De heer Ten Hoeve had het over de BOR. Mijn antwoord sloeg inderdaad alleen op het meenemen van goodwill in de waardering. Dat is een probleem. Het is een reden om de vrijstelling te verhogen. De andere reden is het voorkomen van liquiditeitsproblemen.

De heer De Boer vraagt naar de voorlichting. Ik heb in mijn eerste termijn al heel globaal een aantal punten genoemd. Het gaat om persberichten, informatie op websites van het ministerie van Financiën en het eindejaarsbericht, dat in veel kranten nagenoeg geheel wordt overgenomen. Belangrijk zijn ook degenen die de mensen adviseren. Zeker als het om ingewikkeldere dingen gaat, is het belangrijker dat je het intermediaire kanaal pakt. In dit geval zijn dat niet alleen bijvoorbeeld de Beconmensen van de administratiekantoren, maar ook de fiscale adviseurs en zeker de KNB, de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie. Wij zullen er nauwgezet op inzetten om voldoende informatie te geven.

Ik kom bij de kerkelijke organisaties. Ik heb in de memorie en de nadere memorie aangegeven, overigens iedere keer met een kleine toevoeging, dat het om kerkorganisaties gaat die nu al een ANBI-status hebben. Dat zijn naar ik meen de kerken waarop de heer De Boer doelt. Er zijn ook bepaalde kerkelijke organisaties waarvan de heer De Boer niet zal vinden dat het kerken zijn; de fiscus vindt dat ook niet altijd. Ik denk niet dat de heer De Boer een heel sterk pleidooi zal houden voor een ANBI-status voor bijvoorbeeld de Satanskerk. De kerkorganisaties die nu al een ANBI-status hebben -- die hadden zij vaak via een koepelconvenant -- zullen naar verwachting nagenoeg uitsluitend het algemeen nut dienen.

Complimenten aan de vaste commissie voor Financiën en de heer Essers als voorzitter daarvan. Uw Kamer heeft de verdraging ingehaald die wij in de Tweede Kamer hebben opgelopen. Niet alleen ik ben u daar heel dankbaar voor, maar ook heel veel mensen in het land. Ik heb in mijn eerste termijn al aangegeven dat ik veel brieven heb gekregen van mensen die bang waren dat zij volgend jaar zouden overlijden en dat hun erfgenamen dan nog steeds een hoger tarief zouden moeten betalen. Het is een heel bijzondere belasting, een bijzondere gebeurtenis, maar dit is wel het geval. Zij zullen heel blij zijn met deze spoedige behandeling in de Eerste Kamer. U hebt laten zien dat zorgvuldigheid en snelheid samen kunnen gaan. Kijk naar het verslag, twee keer zelfs, de memorie en de nadere memorie. Het zijn beide lijvige en ook kwalitatief omvangrijke en goede documenten geworden die

echt een significante bijdrage aan de wetgevingsgeschiedenis hebben geleverd. Ik kan het nu met zekerheid zeggen: ik geloof echt dat wij er zijn, dat het wetsvoorstel klaar is om aangenomen te worden en dat de Belastingdienst de wet constructief en redelijk, om de woorden van de heer Essers te gebruiken, zal uitvoeren.

De heer **Reuten** (SP): In de bijdrage in tweede termijn van senator Leijnse zat een punt waarvan ik dacht dat de staatssecretaris daarop zou ingaan. De heer Leijnse sprak over belastingomzeilende hoge inkomens en hoge vermogens. De implicatie van wat hij zei -- daar maak ik mij zorgen over, en ik dacht de staatssecretaris ook -- is: de domheid van de lage inkomens is dat ze de inkomstenbelasting betalen die ze behoren te betalen. Als ze die domheid niet hadden begaan, zouden ze nu volwaardig hebben meegedeeld in de verlaging van de erfbelasting. Wat vindt de staatssecretaris daarvan?

Staatssecretaris **De Jager**: Ik heb dat de heer Leijnse totaal niet horen zeggen, maar dat kan hij beter zelf zeggen.

De heer **Reuten** (SP): De slimheid van de belastingomzeilende hoge inkomens was dat ze dat deden, en als beloning krijgen ze een vermindering van de successiebelasting. Ik keer dat om: kennelijk zijn de lage inkomens zo dom geweest om dat niet te doen. Anders hadden ze even volwaardig meegedeeld in de verlaging van de successiebelasting.

De heer **Leijnse** (PvdA): Als de heer Reuten iets wat ik heb gezegd aan de staatssecretaris wil voorleggen, kan hij dan niet beter een paar minuten van zijn spreektijd aan mij afstaan, zodat ik het zelf kan verwoorden?

De heer **Reuten** (SP): Ik reageer op wat u zegt.

De heer **Leijnse** (PvdA): U vat mijn woorden volkomen verkeerd samen, en legt dat aan de staatssecretaris voor. Dat lijkt mij een onvruchtbaar debat, voorzitter.

De **voorzitter**: Het staat ieder lid vrij om gedachten aan de staatssecretaris voor te leggen. Ik heb ook vandaag gezien dat de staatssecretaris mans genoeg om daarop te reageren.

**

Staatssecretaris **De Jager**: Ik sta in de startblokken om de heer Reuten van repliek te dienen.

Ik heb de heer Leijnse horen zeggen dat in de inkomstenbelasting juist de hogere inkomens, in ieder geval als je kijkt naar de vermogensverdeling, meer gaan betalen. Als het gaat om een scheve verdeling, verwijs ik naar de lijstjes die ik op vragen van de heer Reuten over het Belastingplan heb geleverd. Dankzij hem kwamen we tot de bijna bizarre ontdekking dat het bovenste deciel 72% van de inkomsten- en loonbelasting betaalt. De hoogste

10% van het inkomensgebouw betaalt dus 72% van de loon- en inkomstenbelasting, exclusief premies volksverzekeringen. Grappig is dat ik het met de heer Leijnse eens ben dat die scheve verhouding -- misschien niet de scheve verhouding waarop de heer Reuten doelt -- nog wat groter dreigt te worden, door het feit dat we hiermee de hogere vermogens nog iets meer belasten. Verder wil ik het volgende echt recht zetten, om te voorkomen dat we straks met een verkeerd gevoel en met verkeerde feiten deze prachtige zaal verlaten, als dit wetsvoorstel hopelijk is aangenomen. De kleinere verkrijgingen betalen straks helemaal niets meer. De heer Reuten zegt dat de armen belasting betalen. Nee, het mooie van dit wetsvoorstel is dat waar nu nog 88.000 kinderen per jaar betalen, straks nog maar 66.000 kinderen per jaar successiebelasting betalen. Daar gaat dus gewoon een fors aantal vanaf. Het mooie is dat er straks, als dit wetsvoorstel wordt aangenomen, per jaar nog maar 500 partners met de allerhoogste verkrijgingen in Nederland zijn die successiebelasting betalen. De rest betaalt het gewoon niet meer. Die hele onderkant waarover de heer Reuten het iedere keer heeft, betaalt dus geen successiebelasting, betaalt niks en minder dan niks kun je niet betalen.

De heer **Reuten** (SP): Sinds die tarieven zijn ingesteld, is er behoorlijk wat inflatie geweest.

Staatssecretaris **De Jager**: Maar de vrijstelling gaat nu met €19.000 omhoog. Het is net niet een verdubbeling, maar het komt toch in de buurt daarvan. Dat is heel wat meer dan de inflatie, zeker die van nu.

De heer **Reuten** (SP): Nee, u weet zelf ook wel dat er een drempel van €23.000 in zit. Zoals u het zegt, zit het niet in elkaar.

Staatssecretaris **De Jager**: De voetvrijstelling blijft. Het was inderdaad een aflopende drempelvrijstelling, die voor kinderen fors lager was dan de nieuwe voetvrijstelling, die altijd behouden blijft. Mijn motto is: kleine verkrijgingen gaan er hiermee op vooruit. Kleine verkrijgingen, dus voor kinderen tot €19.000 per kind, gaan straks niets meer betalen, en verkrijgingen daar net boven blijven een voetvrijstelling houden, terwijl in het oude systeem de drempelvrijstelling lager werd naarmate de verkrijging groter werd. Aan de bovenkant wordt inderdaad geprofiteerd van lagere tarieven. Het is een prachtig systeem. Nogmaals dank voor de samenwerking met uw Kamer, voorzitter.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van SP wordt aantekening verleend dat zij geacht wensen te worden tegen het wetsvoorstel te hebben gestemd.

**

Sluiting 20.43 uur.

!Lijst van besluiten en ingekomen stukken!

*N

Lijst van besluiten:

De Voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

a. de stemmingen van de volgende (wets)voorstellen en moties te doen plaatsvinden op 15 december 2009:

Wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs en de Wet op de ondernemingsraden in verband met de medezeggenschap van personeel en deelnemers in de educatie en het beroepsonderwijs (medezeggenschap educatie en beroepsonderwijs) (31266);

Wijziging van de Wet milieubeheer en enkele daarmee verband houdende wetten (modernisering van de regelgeving over de milieueffectrapportage) (31755);

Motie van het lid Putterers c.s. over de bevordering van vroegtijdige participatie en verantwoording in het besluitvormingsproces bij bouw- en infrastructurele projecten (31755, F);

Motie van het lid Putterers c.s. over het begrip "passende beoordeling" (31755, G);

b. de plenaire behandeling van de volgende hamerstukken te doen plaatsvinden op 15 december 2009:

Aanpassing van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering tot invoering van een procedure voor deelgeschillen ter bevordering van de buitengerechtelijke afhandeling van letsel- en overlijdensschade (Wet deelgeschilprocedure voor letsel- en overlijdensschade) (31518);

Aanpassing van de Wet op de rechtsbijstand in verband met de bestuurlijke centralisatie van de raden voor rechtsbijstand (31835);

Bundeling van uitkeringen inkomensvoorziening aan gemeenten (31927);

Wijziging van de Wet werk en bijstand, de Algemene Ouderdomswet en de Wet structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen in verband met de overheveling van de uitvoering van de aanvullende bijstand voor personen van 65 jaar of ouder van de gemeenten naar de Sociale verzekeringsbank en het aanbrenge van enkele andere aanpassingen in de Algemene Ouderdomswet en tot wijziging van enkele sociale verzekeringswetten in verband met de gelijkstelling binnen de sociale zekerheid van voormalige pleeg- en stiefkinderen met eigen kinderen (32037);

Wijziging van de Wet participatiebudget en de Wet educatie en beroepsonderwijs in verband met een tijdelijke verlenging van de oormerking educatie en de bestedingsverplichting bij roc's (32146);
22 december 2009 (onder voorbehoud):

Wijziging van titel 7.10 (arbeidsovereenkomst) van het Burgerlijk Wetboek in verband met de totstandbrenging van een inlenersaansprakelijkheid met betrekking tot de voldoening van het toepasselijke minimumloon en de toepasselijke minimumvakantiebijslag (31833);

c. de behandeling van de volgende brieven te doen plaatsvinden op 15 december 2009:

Subsidiariteitstoets van het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad inzake minimumnormen voor de erkenning van onderdanen van derde landen en staatlozen als personen die internationale bescherming genieten, en de inhoud van de verlengde bescherming (herschikking) (COM (2009) 551) (32218, A);

Brief van de voorzitter van de vaste commissie voor de JBZ-Raad aan de Voorzitter van de Eerste Kamer met conceptbrief aan Europese Commissie ter instemming;

Subsidiariteitstoets van het voorstel voor een richtlijn van het Europees parlement en de Raad betreffende minimumnormen voor de procedures in de lidstaten voor de verlening of intrekking van internationale bescherming (COM (2009) 554) (32219, A);

Brief van de voorzitter van de vaste commissie voor de JBZ-Raad aan de Voorzitter van de Eerste Kamer met conceptbrief aan Europese Commissie ter instemming;

d. de plenaire behandeling van het volgende wetsvoorstel te doen plaatsvinden op 2 februari 2011:

Bepalingen over de brandweezorg, de rampenbestrijding, de crisisbeheersing en de geneeskundige hulpverlening (Wet veiligheidsregio's) (31117);

e. het voorbereidend onderzoek van de volgende wetsvoorstellen te doen plaatsvinden door de commissies voor Justitie op 19 januari 2010:

Invoering van een nieuw griffierechtenstelsel in burgerlijke zaken (Wet griffierechten burgerlijke zaken) (31758);
Financiën op 19 januari 2010:

Wijziging van de Wet op de accijns in verband met Richtlijn nr. 2008/118/EG van de Raad van 16 december 2008 (PbEU L 9) (Implementatie horizontale richtlijn accijns) (32031);
Economische Zaken op 26 januari 2010:

Wijziging van de Winkeltijdenwet met het oog op inkadering van de bevoegdheid om vrijstelling te verlenen of een ontheffingsbevoegdheid toe te kennen in verband met de toeristische aantrekkingskracht van een gemeente (31728).

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:

Wijziging van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de Wet op het financieel toezicht ter

uitvoering van richtlijn nr. 2007/36/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 11 juli 2007 betreffende de uitoefening van bepaalde rechten van aandeelhouders in beursgenoteerde vennootschappen (PbEU L 184) (31746);

Wijziging van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek in verband met de aanpassing van regels over bestuur en toezicht in naamloze en besloten vennootschappen (31763);

Aanpassing van de Wet op de rechtsbijstand in verband met de bestuurlijke centralisatie van de raden voor rechtsbijstand (31835);

Wijziging van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek in verband met de invoering van een recht voor de ondernemingsraad van de naamloze vennootschappen om een standpunt kenbaar te maken ten aanzien van belangrijke bestuursbesluiten en besluiten tot benoeming, schorsing en ontslag van bestuurders en commissarissen alsmede ten aanzien van het bezoldigingsbeleid (31877);

Wijziging van de Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte (instelling van een landelijke huurcommissie) (31903);

Wijziging van de Wet op de accijns in verband met Richtlijn nr. 2008/118/EG van de Raad van 16 december 2008 (PbEU L 9) (Implementatie horizontale richtlijn accijns) (32031).

Deze wetsvoorstellen zullen in handen worden gesteld van de desbetreffende commissies;

2. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister van Justitie, ten geleide van het jaarverslag College van Toezicht collectieve beheersorganisaties Auteurs- en naburige rechten 2008 (griffiennr. 145531);

een, van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, ten geleide van het ontwerpbesluit tot wijziging van het Uitvoeringsbesluit WHW 2008 (griffiennr. 145528);

een, van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, inzake voorgenomen wijziging Besluit emissie-eisen grote stookinstallaties A (BEES-A) (griffiennr. 145533);

een, van de minister voor Wonen, Wijken en Integratie, inzake uitnodiging voor de leden van de algemene commissie Wonen, Wijken en Integratie voor de Jaarmarkt Inburgering op 15 december 2009 (griffiennr. 145545);

een, van de minister van Economische Zaken, inzake versturing warmtebesluit ten behoeve van voorhang (griffiennr. 145518);

een, van de minister en de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, inzake reguliere SUWI-rapportages plus Monitor Arbeidsmarkt (griffiennr. 145535);

een, van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake van gegevens verzekerd/biobanken (griffiennr. 145536).

De voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

3. de volgende missive:

een, van de Algemene Rekenkamer, ten geleide van het rapport Financiële verhoudingen tussen bestuurslagen; geldstromen en verantwoordelijkheden bij decentraal uitgevoerd beleid (griffiennr. 145542).

De voorzitter stelt voor, deze missive voor kennisgeving aan te nemen. De bijlage is neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

4. de volgende geschriften:

een, van M.Z. te D., inzake passeren Eerste Kamer door de minister van Justitie (griffiennr. 145523).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de commissie voor Justitie;

een, van T.S., inzake bezwaar tweede studie duurder (griffiennr. 144860.16).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap;

een, van A.v.V., inzake fiscale vrije kilometervergoeding (griffiennr. 145371.09);

een, van C.V., inzake kilometerheffing (griffiennr. 145371.11);

een, van R.B., inzake privacy en kilometerheffingen (griffiennr. 145371.10).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de commissie voor Verkeer en Waterstaat;

een, van R.W. te K., inzake verzet tegen de bestrijdingsmiddelenwet (griffiennr. 145521).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;

een, van J.V. te R., inzake AOW (griffiennr. 145025.10).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid;

een, van W.M., inzake het beheren van de medische gegevens (griffiennr. 141709.35).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport/Jeugd en Gezin;

een, van P.L., inzake hoeders der democratie (griffiennr. 145513).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de commissie voor de JBZ-Raad.

De Voorzitter stelt voor, deze geschriften voor kennisgeving aan te nemen.